Charles Dickens

Charles Dickens

VIAŢA LUI DAVID COPPERFIELD

Vol. 3

CUPRINS:

CAPITOLUL XL.
PEREGRINUL 3
CAPITOLUL XLI.
MĂTUŞILE DOREI 13
CAPITOLUL XLII.
MIŞELIA 32
CAPITOLUL XLIII.
O NOUĂ PRIVIRE RETROSPECTIVĂ 57
CAPITOLUL XLIV.
CĂSNICIA NOASTRĂ 66
CAPITOLUL XLV.
MISTER DICK ÎMPLINEŞTE PREVESTIREA MĂTUŞII 84
CAPITOLUL XLVI.
ŞTIRI 103
CAPITOLUL XLVII.
MARTHA 119
CAPITOLUL XLVIII.
DE-ALE CĂSNICIEI 131
CAPITOLUL XLIX.
MĂ VĂD IMPLICAT ÎNTR-O AFACERE MISTERIOASĂ 145
CAPITOLUL L.
VISUL LUI MISTER PEGGOTTY SE ÎNFĂPTUIEŞTE 160
CAPITOLUL LI.
ÎNCEPUTUL UNOR ŞI MAI LUNGI PEREGRINĂRI 172
CAPITOLUL LII.
ASIST LA O EXPLOZIE 192

CAPITOLUL LIII.
O NOUĂ PRIVIRE RETROSPECTIVĂ 221
CAPITOLUL LIV.
TRANZACŢIILE LUI MISTER MICAWBER 227
CAPITOLUL LV.
FURTUNA 246
CAPITOLUL LVI.
RANA NOUĂ ŞI CEA VECHE 262
CAPITOLUL LVII.
EMIGRANŢII 269
CAPITOLUL LVIII.
O LUNGĂ ABSENŢĂ 282
CAPITOLUL LIX.
ÎNTOARCEREA 290
CAPITOLUL LX.
AGNES 310
CAPITOLUL LXI.
ÎMI SUNT ÎNFĂŢIŞAŢI DOI INTERESANŢI DEŢINUŢI 321
CAPITOLUL LXII.
CALEA MEA SE LUMINEAZĂ 336
CAPITOLUL LXIII.
UN MUSAFIR 346
CAPITOLUL LXIV.
O ULTIMĂ PRIVIRE RETROSPECTIVĂ 356

CAPITOLUL XL.
PEREGRINUL.

Seara, în Buckingham Street, am stat îndelung de vorbă despre întâmplările familiale amănunţit relatate în capitolul premergător. Mătuşa a fost profund afectată, şi după aceea, timp de vreo două ceasuri, a măsurat odaia în lung şi în lat, cu braţele încrucişate pe piept. Ori de câte ori era deosebit de descumpănită, săvârşea câte o asemenea performanţă de marş, şi totdeauna după durata marşului se putea

aprecia cât de gravă era descumpănirea. De astă dată s-a simţit atât de tulburată, încât a găsit de cuviinţă să deschidă uşa dormitorului, amenajându-şi astfel un traseu care cuprindea cele două dormitoare de la un capăt la altul; şi în vreme ce mister Dick şi cu mine şedeam tăcuţi lângă foc, dânsa a străbătut pista omologată în sus şi în jos cu pas egal şi cu regularitatea unui pendul.

Când, după ce mister Dick s-a dus la culcare, am rămas singur cu mătuşa, m-am apucat să scriu epistola destinată celor două bătrâne doamne. Obosită de atâta umblet, mătuşa se aşezase lângă cămin, cu fusta sumeasă, ca de obicei. Dar în loc să ţină paharul pe genunchi, ca altădată, îl uitase pe consola căminului; şi, rezemându-şi cotul stâng pe braţul drept, cu bărbia în palmă, se uita la mine îngândurată. Şi ori de câte ori ridicam ochii de la lucrul meu, îi întâlneam privirea.

— Mă simt cât se poate de bine, dragul meu, mă asigura dânsa întărind din cap, dar sunt enervată şi mâhnită.

Fiind prea ocupat, n-am băgat de seamă, decât după ce s-a dus la culcare, că lăsase neatinsă, pe cămin, băutura ei de seară, cum îi zicea ea. Când i-am bătut la uşă ca să-i aduc la cunoştinţă descoperirea mea, mi-a deschis uşa mai afectuos ca de obicei, dar mi-a spus: „Astă-seară n-am chef de ea, Trot!”, a clătinat din cap şi a închis uşa.

Dimineaţa a citit scrisoarea adresată celor două bătrâne doamne, pe care a aprobat-o. Am pus-o la poştă, iar după aceea n-am avut altceva de făcut decât să mă înarmez cu răbdare şi să aştept răspunsul. Trecuse aproape o săptămână, şi tot mai aşteptam.

Într-o seară, pe ninsoare, am pornit de la doctorul Strong spre casă. Fusese o zi geroasă şi suflase un vânt tăios dinspre nord-est. O dată cu întunericul, vântul căzuse şi începuse să ningă. Îmi aduc aminte că zăpada cădea în fulgi mari şi că se aşternuse un strat gros. Huruitul roţilor şi zgomotul paşilor erau înăbuşite, ca şi cum străzile ar fi fost acoperite cu covoare de puf.

Drumul cel mai scurt spre casă ducea prin Saint Martin's Lane, şi, fireşte, pe o asemenea vreme, pe aici am apucat-o. Pe atunci, biserica, de la care se trage numele ulicioarei, era mai înghesuită; n-avea loc deschis înainte, iar ulicioara şerpuia către Strand. Când am trecut prin faţa treptelor ce duc spre peristilul bisericii, m-am încrucişat în colţ cu o siluetă feminină. M-a privit, a trecut pe partea cealaltă şi a dispărut. O cunoşteam. O văzusem undeva. Dar nu-mi aminteam unde. Chipul ei era legat de o întâmplare care mă atingea drept la inimă; dar când am întâlnit-o, mă gândeam la altceva şi am fost buimăcit.

Pe treptele bisericii se afla un bărbat aplecat, care-şi lăsase bocceaua jos, în zăpada albă, ca s-o potrivească; l-am văzut în acelaşi moment în care am văzut şi silueta aceea. Cred că nu m-am oprit sub impresia surprizei; dar în orice caz, când am trecut în dreptul lui, s-a ridicat, s-a întors şi a coborât spre mine. M-am trezit faţă în faţă cu mister Peggotty!

Atunci mi-am amintit şi cine era femeia. Era Martha, căreia în noaptea aceea, în bucătărie, Emily îi dăduse nişte bani. Martha Endell, alături de care, după cum îmi spusese atunci Ham, mister Peggotty nici pentru toate comorile ce zac scufundate pe fundul mărilor n-ar fi răbdat s-o vadă pe scumpa sa nepoată.

Ne-am strâns cu căldură mâinile. Şi la început niciunul n-am fost în stare să scoatem o vorbă.

— Mas'r Davy! mi-a zis, strângându-mi cu putere mâna. Mă bucur din toată inima că vă văd, sir! Bine v-am găsit, bine v-am găsit!

— Bine te-am găsit, scumpe şi vechi prieten! i-am spus eu.

— Îmi pusesem în gând, sir, să vin să vă caut în seara asta, a urmat el, dar ştiind că locuiţi cu mătuşa – căci am trecut pe la 'neavoastră în drum spre Yarmouth – m-am temut că-i prea târziu. Aş fi venit însă dimineaţă devreme, înainte de a pleca, sir.

— Pleci din nou?

— Da, sir, mi-a răspuns, clătinând încetişor din cap. Plec mâine.

— Şi acum unde te duci?

— Păi, mi-a spus, scuturându-şi zăpada de pe pletele lungi, aveam de gând să caut un culcuş pentru la noapte.

Pe vremea aceea, chiar peste drum de locul unde ne aflam se mai găsea o intrare lăturalnică în curtea din dos a hanului „Crucea de aur”1, care avea legături atât de memorabile cu năpasta ce-l lovise. I-am arătat gangul, l-am luat de braţ şi am traversat ulicioara. Două sau trei cămăruţe ale hanului dădeau în curtea grajdurilor; uitându-mă într-una din ele şi văzând că era goală, şi că în cămin ardea un foc bun, l-am poftit înăuntru.

Când l-am văzut la lumină, am băgat de seamă că părul îi era lung şi răvăşit şi că, afară de asta, faţa-i era arsă de soare. Mai încărunţise, cutele ce-i brăzdau faţa şi fruntea se adânciseră, iar după înfăţişare părea să fi înfruntat fel de fel de intemperii în peregrinările sale; dar arăta în putere şi zdravăn şi ca un om susţinut de un scop urmărit cu tenacitate, de la care nimic nu-l putea abate. În timp ce făceam în forul meu interior aceste observaţii, dânsul şi-a scuturat zăpada de pe haine şi pălărie şi s-a şters pe obraz. Când s-a aşezat la masă, cu faţa la mine şi cu spatele la uşa prin care intrasem, a întins din nou mâna-i aspră şi, apucând-o pe a mea, mi-a strâns-o călduros.

— O să vă povestesc, mas'r Davy, mi-a zis, pe unde am fost şi ce am aflat. Am fost departe şi n-am aflat decât puţine veşti; dar o să vă povestesc.

Am sunat clopoţelul să ne aducă ceva cald de băut. N-a vrut nici o băutură mai tare decât bere şi, până ne-a adus-o şi ne-a încălzit-o pe foc, a stat dus pe gânduri. Expresia gravă a feţei sale era atât de impresionantă, încât n-am îndrăznit să-l tulbur.

— Când nu era decât o fetiţă, a început ridicând fruntea, după ce am rămas singuri, pomenea deseori de mare şi de coastele unde apele-s de un albastru întunecat şi strălucesc

în bătaia soarelui. Îmi ziceam câteodată că tot amintea de ele numai pentru că taică-su murise-necat. Nu ştiu, dar credea poate – sau nădăjduia – că taică-su fusese târât de curent spre meleagurile unde florile înfloresc de-a pururi şi unde priveliştea-i veşnic însorită.

— Se prea poate să nu fi fost decât o închipuire de copil.

— Când a… când am pierdut-o, a reluat mister Peggotty, mi-a spus mie ceva că spre ţările acelea avea s-o ducă. Mi-a zis mie ceva că pesemne i-o fi povestit tot felul de minunăţii despre ele şi i-o fi spus că pe acele meleaguri o să ajungă şi ea o lady, şi că-n felul ăsta o fi făcut-o să-l asculte întâiaşi dată. Când am văzut-o pe maica lui, mi-am dat seama, foarte limpede c-avusesem dreptate. Am trecut Canalul în Franţa şi am debarcat acolo ca şi cum aş fi căzut din cer…

Am văzut că uşa se crăpase, lăsând să intre zăpada în odaie. Am văzut că s-a deschis mai tare şi că o mână se strecurase binişor s-o ţină deschisă.

— Am aflat acolo un gen'leman englez, care avea o slujbă înaltă, a urmat mister Peggotty, şi i-am spus c-am pornit să-mi caut nepoata. Mi-a făcut rost de nişte hârtii – nu ştiu com le zice – ca să pot călători mai departe, şi a vrut să-mi dea şi bani, dar din fericire n-aveam nevoie. Fireşte, i-am molţomit din inimă pentru tot ce a făcut pentru mine! „Am scris de dumneata, mi-a zis, şi o să vorbesc cu toţi cei care au s-o ia pe acelaşi drum, aşa că mulţi o să ştie despre 'neata când o să călătoreşti singur, departe de-aici.” I-am arătat com am putut mai bine cât îi eram de recunoscător şi-am pornit să străbat Franţa.

— Singur şi pe jos?

— Mai mult pe jos, a mărturisit el, uneori şi cu căruţa, împreună cu oamenii care mergeau la târg, alteori şi cu poştalioanele, când umblau goale. Străbăteam pe jos multe mile în fiecare zi, şi câteodată mergeam împreună cu vreun biet soldat sărman sau cu vreun alt om care se ducea să-şi vadă prietenii. Nu puteam vorbi, nici eu cu el, nici el cu mine, dar ne ţineam de urât de-a lungul şoselelor prăfuite.

Asta aş fi putut ghici şi singur după tonul lui prietenos.

— Când soseam într-un oraş mă duceam la han ş-aşteptam prin curte până venea cineva care ştie englezeşte (ceea ce se-ntâmpla mai totdeauna). Le povesteam atunci com că pornisem să-mi caut nepoata, şi ei îmi spuneau ce fel de oameni mai răsăriţi se aflau la han, iară eu aşteptam şi mă uitam după toţi cei care intrau sau ieşeau, să văd de nu seamănă careva cu ea. N-o găseam pe Em'ly, şi porneam mai departe. Încetul cu încetul, com intram într-un sat, sau trăgeam undeva, la oameni mărunţi, mă pomeneam c-auziseră de mine. Mă pofteau să poposesc la porţile lor, mă ospătau cu fel de fel de mâncăruri şi băuturi şi-mi grijeau culcuş pentru-noapte. Şi multe femei, mas'r Davy, ce aveau fete de o vârstă cu Em'ly, am aflat aşteptând la margine de sat, în faţa crucii Mântuitorului nostru, să mă omenească în acelaşi chip. Unora li se prăpădise câte o fată. Şi numai Dumnezeu ştie câtă bunătate mi-au arătat aceste mame!

La uşă era Martha. Am văzut-o limpede cum asculta cu privirea rătăcită. Mi-era teamă ca nu cumva să întoarcă şi el capul şi s-o vadă.

— Adesea, mi-a povestit mai departe mister Peggotty, îmi aşezau copiii, mai ales fetiţele, pe genunchi: şi de multe ori m-aţi fi putut vedea şezând cu ei în braţe la porţi, pe înserat, de parc-ar fi fost copiii odorului meu. Vai, odorul meu!

Copleşit de o jale năprasnică, a izbucnit în hohote de plâns. Am pus mâna mea tremurândă peste mâna cu care-şi ascunsese faţa.

— Mulţumesc, sir, mi-a zis. Nu luaţi seama la asta.

Apoi şi-a dus mâna la piept şi şi-a urmat povestirea.

— Adesea dimineaţa mă-nsoţeau pe drum câte o milă sau două; şi la despărţire le ziceam: „Vă mulţumesc din toată inima! Domnul să vă binecuvânteze!” Şi parcă îmi pricepeau vorbele şi-mi răspundeau cu prietenie. În cele din urmă am ajuns şi la mare. Nu mi-a venit greu, ca marinar ce sunt, s-ajung în Italia. O dată sosit acolo, am

umblat mai departe din loc în loc. Oamenii s-au arătat tot atât de buni cu mine, şi aş fi străbătut toată ţara, din oraş în oraş, de n-aş fi aflat veşti c-ar fi văzut-o cineva prin munţii din Elveţia. Mi-a spus careva, câre-l cunoştea pe servitorul lor, că-i văzuse acolo pe toţi trei şi corn călătoreau şi unde se aflau. Şi-am mers zi şi noapte, mas'r Davy, către munţi. Cu cât mergeam, cu atât munţii aceia se depărtau parcă. Dar până la urmă le-am venit de hac şi i-am trecut. Când am ajuns aproape de locul de care mi se spusese, m-am întrebat: „Ce-am să fac când oi da ochii cu ea?”

Femeia, care, fără a se sinchisi de frigul nopţii, trăgea cu urechea, mai era la uşă, şi mâinile ei mă rugau, mă implorau să n-o alung.

— Niciodată nu m-am îndoit de dânsa, a zis mister Peggotty. Nu! Câtuşi de puţin! Numai de mi-ar zări chipul, numai de mi-ar auzi glasul, numai de-aş sta înaintea ei, fără a rosti nici un cuvânt, şi şi-ar aduce aminte de casa ce a părăsit-o şi de copilăria ei, şi chiar prinţesă regală de-ar fi ajuns, tot mi-ar cădea la picioare! Ştiam asta prea bine. De multe ori, noaptea în somn, am auzit-o cum mă striga: „Unchiule!” şi am văzut-o prăvălindu-se ca moartă în faţa mea. De multe ori, în visurile mele, o ridicasem şi-i şoptisem: „Em'ly, draga mea, am venit să-ţi spun că eşti iertată şi să te iau acasă!”

S-a oprit, a clătinat din cap şi, oftând, a povestit mai departe:

— Dânsul nu-nsemna nimic în ochii mei. Em'ly era totul. Am cumpărat o rochie ţărănească pentru ea; ştiam că de-o voi afla vreodată, va străbate cu mine drumurile acelea de stâncă, urmându-mă oriîncotro aş apuca, şi că nu mă va mai părăsi niciodată, niciodată! Nu mă gândeam la nimic altceva decât s-o îmbrac în rochia ceea, s-arunc straiele ce le purta… s-o iau din nou de mână şi să pornim împreună spre casă, oprindu-ne ici şi colo pe drum, să-i oblojesc tălpile rănite şi inima ei sfâşiată. La dânsul cred că nici nu m-aş fi uitat. Dar, mas'r Davy, n-a fost să fie aşa… nu încă!

Am ajuns prea târziu, plecaseră. Încotro, n-am putut afla. Unii ziceau una, alţii alta. M-am dus ici, m-am dus acolo, dar n-am aflat-o pe Em'ly şi m-am întors acasă.

— De când? l-am întrebat.

— De vreo patru zile, mi-a zis mister Peggotty. Am zărit în noapte vechiul nostru barcaz şi lumina licărind la fereastră. Când m-am apropiat, uitându-mă pe geam, am văzut-o pe credincioasa făptură care-i missis Gummidge com stătea lângă vatră, com ne înţelesesem. I-am strigat: „Nu te speria! Îs eu, Dan'l!” ş-am intrat. Niciodată n-aş fi crezut că vechiul barcaz ar putea să-mi pară aşa de străin!

Dintr-un buzunar de la piept a scos cu o mână grijulie un sul înfăşurat în hârtie, conţinând două sau trei scrisori, sau nişte foi împăturite, pe care le-a pus pe masă.

— Asta, mi-a zis, alegând una dintre scrisori, a venit întâi, cam la o săptămână după ce-am plecat. O bancnotă de cincizeci de lire, învelită într-o foaie de hârtie, adresată mie, strecurată noaptea sub uşă. A-ncercat să-şi prefacă scrisul, dar pe mine nu m-a putut înşela!

Cu mare grijă şi răbdare a strâns la loc bancnota, întocmai cum fusese înainte, şi a pus-o deoparte.

— Asta, a urmat el deschizând o scrisoare, a primit-o missis Gummidge acum două sau trei luni.

După ce s-a uitat câteva clipe la ea, mi-a înmânat-o şi a adăugat cu glas scăzut:

— Fiţi bun, sir, şi citiţi-o.

Am citit cele ce urmează:

Vai, ce vei simţi când vei vedea rândurile acestea şi vei băga de seamă că sunt scrise de mâna mea cea păcătoasă! Dar caută, caută – nu de dragul meu, ci de dragul unchiului – caută de te înduioşează puţin în privinţa mea! Fie-ţi milă, te rog, de o biată nenorocită. Şi scrie-mi pe un petic de hârtie dacă e sănătos şi ce-a spus despre mine mai nainte de a fi încetat pentru totdeauna să-mi pomeniţi numele, şi dacă seara, la ceasul când de obicei mă întorceam acasă, nu ţi se pare vreodată că-şi aminteşte de aceea pe care o iubea

atât de fierbinte. Vai, mi se rupe inima când mă gândesc! Cad în genunchi în faţa dumitale şi te rog, şi te implor, nu fi atât de aspră cu mine pe cât aş merita – aşa cum foarte bine ştiu că s-ar cuveni – şi ai bunătatea să-mi scrii câteva cuvinte de dânsul şi să mi le trimiţi. Nu trebuie să-mi scrii „Micuţa”, nu trebuie să-mi spui pe numele meu pe care l-am necinstit, dar, vai, gândeşte-te la suferinţa mea şi fie-ţi milă de mine măcar atâta încât să-mi scrii un cuvânt despre unchiu-meu, pe care n-am să-l mai văd niciodată, niciodată pe lumea asta!

Scumpa mea, dacă inima-ţi e neînduplecată faţă de mine – cu drept cuvânt neînduplecată, ştiu prea bine – dacă-i neînduplecată, ascultă-mă, te rog, înainte de a te hotărî de-a binelea să nu încuviinţezi această umilă, umilă rugăminte, cere şi părerea aceluia căruia i-am căşunat mai mult rău decât oricui, aceluia căruia urma să-i fiu soţie! Dacă se va arăta milostiv şi-ţi va spune că ai putea să-mi scrii câteva rânduri pe care să le citesc – cred că aşa va spune, vai, cred că aşa îţi va spune, numai să binevoieşti a-i cere părerea, căci totdeauna a fost bun şi îngăduitor – spune-i atunci (numai atunci) că noaptea, când aud cum şuieră vântul, mi se pare că şuieră mâniat, fiindcă i-a întâlnit pe dânsul şi pe unchiul, şi că se năpusteşte către tării spre a mărturisi împotriva mea înaintea lui Dumnezeu. Să-i spui că dacă mi-ar fi dat să mor mâine (şi, vai, aş fi pregătită, fericită aş fi să mor!), cuvintele mele din urmă pe el şi pe unchiul i-ar binecuvânta, şi cu ultima suflare pentru fericirea căminului lui m-aş ruga!

Şi în această scrisoare se aflau, ceva bani. Cinci lire. Bancnota era neatinsă, ca şi cea dintâi, şi mister Peggotty a împăturit-o la loc cu grija. Mai cuprindea instrucţiuni amănunţite cu privire la locul unde trebuia adresat răspunsul, şi deşi se vedea bine că trecuse prin mai multe mâini, din care pricină era anevoie să tragi o concluzie în privinţa locului unde se ascundea, totuşi scrisoarea părea să fi fost scrisă chiar din localitatea unde fusese văzută.

— Şi ce i s-a răspuns? l-am întrebat pe mister Peggotty.

— Missis Gummidge nefiind cine ştie ce învăţată, Ham i-a făcut o ciornă, şi dânsa a copiat-o, sir. I-au spus că pornisem în căutarea ei şi i-au scris ce-i lăsasem vorbă la plecare.

— Aceea pe care o ţii în mână e o altă scrisoare? l-am întrebat.

— Sunt bani, sir, mi-a răspuns mister Peggotty, desfăcând puţin hârtia. Vedeţi? Zece lire. Şi năuntru stă scris ca şi la cea dintâi: „De la un prieten sincer”. A dintâi a fost strecurată sub uşă, pe când asta a venit cu poşta alaltăieri. Acuma mă duc s-o caut după ştampila poştei.

Mi-a arătat-o. Era dintr-un oraş din regiunea Rinului Superior. Aflase la Yarmouth nişte negustori străini care cunoşteau ţinutul şi îi schiţaseră pe o bucată de hârtie o hartă rudimentară, cu care se familiarizase foarte bine. A pus-o pe masă, între noi, şi, sprijinindu-şi bărbia într-o mână, cu cealaltă mi-a arătat drumul ce-l avea de urmat.

L-am întrebat cum o mai ducea Ham. A clătinat din cap.

— Munceşte com se cade să muncească un bărbat, mi-a răspuns. Şi-a făcut prin partea locului un nume com nici că se poate mai bun. Toată lumea-i gata să-i dea o mână de ajutor, şi el e gata s-ajute pe toată lumea. Nimeni nu l-a auzit vreodată plângându-se. Dar soru-mea crede (să rămână între noi) că-i zdrobit.

— Bietul băiat, îmi închipui!

— Nu-i prea mai pasă de nimic, mas'r Davy, mi-a şoptit grav mister Peggotty, parcă nu mai ţine la viaţă: unde-i de făcut o treabă mai grea, pe vreme păcătoasă, gata-i s-o facă. Şi unde se cere vreo ispravă mai primejdioasă, el se duce cel dintâi, înaintea camarazilor. Şi totuşi e bun ca pâinea caldă. Nu-i un copil la Yarmouth care să nu-l ştie.

Şi-a strâns îngândurat scrisorile, netezindu-le cu mâna; le-a înfăşurat în hârtie şi le-a pus la loc în buzunarul de la piept. Femeia din uşă dispăruse. Zăpada viscolită mai pătrundea în încăpere; dar în prag nu mai era nimeni.

— Ei bine, a zis mister Peggotty, uitându-se la boccea, de vreme ce v-am văzut astă-seară, mas'r Davy (şi asta mi-a uşurat inima), mâine dimineaţă o să plec la drum mai devreme. Aţi văzut ce am aici, şi şi-a dus mâna la piept, în locul unde pusese sulul. Singurul lucru care mă nelinişteşte e să nu mi se întâmple vreo nenorocire nainte să-i fi înapoiat banii ăştia. De-o fi să mor, şi banii s-or pierde sau i-o fura cineva, sau s-or risipi cine ştie com şi el o crede că i-am păstrat, socot că nici pe lumea cealaltă n-aş avea odihnă! Şi cred că m-aş întoarce!

S-a ridicat şi m-am ridicat şi eu şi, înainte de a ieşi, ne-am strâns încă o dată mâna.

— Aş fi în stare să bat pe jos zece mii de mile, să umblu pân-aş cădea mort, numai să-i pot da înapoi banii ăştia, mi-a zis. Dacă voi izbuti să fac acest lucru şi o voi găsi pe Em'ly a mea, am să fiu mulţumit. Şi de n-am s-o găsesc, poate c-o să audă vreodată că unchiul care a iubit-o n-a încetat s-o caute decât când a încetat să-i bată inima; şi dacă nu mă-nşel asupra ei, atunci o să se întoarcă, în sfârşit, acasă!

Când am ieşit afară, în noaptea geroasă, am văzut depărtându-se cu paşi precipitaţi silueta singuratică. Sub nu ştiu ce pretext l-am făcut să se întoarcă cu spatele şi l-am ţinut aşa de vorbă până ce s-a făcut nevăzută.

Mi-a spus că pe Dover Road era un adăpost pentru drumeţi, unde ştia că va găsi un culcuş curat pentru o noapte. L-am însoţit peste Westminster Bridge şi, ajunşi pe malul ce ţine de comitatul Surrey, ne-am luat rămas bun. Închipuirii mele i-a plăcut să creadă că întreg peisajul era molcom şi recules din respect pentru dânsul, care acum îşi relua singuratica peregrinare prin zăpadă.

M-am întors în curtea hanului şi am căutat cu înfrigurare silueta a cărei amintire mi se întipărise atât de bine în memorie. N-am mai găsit-o. Zăpada acoperise urmele paşilor noştri, nu se mai vedeau decât urmele proaspete ale paşilor mei; şi chiar şi acestea, când am privit înapoi peste

umăr, am băgat de seamă că începuseră să dispară, căci ningea cu fulgi mari.

CAPITOLUL XLI.

MĂTUŞILE DOREI.

În cele din urmă mi-a venit răspunsul din partea celor două bătrâne doamne. După ce-l salutau pe mister Copperfield, îi făceau cunoscut că-i citiseră cu luare-aminte scrisoarea şi că se gândiseră la „fericirea ambelor părţi”. Cuvintele acestea m-au cam alarmat, nu pentru că le folosiseră şi cu prilejul dezbinării familiale, de care am pomenit mai înainte2 ci pentru că am băgat de seamă (am băgat de seamă totdeauna) că frazele convenţionale, ca artificiile, iau foc foarte lesne şi iau tot felul de forme şi culori neaşteptate, ce nu seamănă defel cu forma lor dintru început. Cele două miss Spenlow mai adăugau că n-ar dori să-şi exprime „prin corespondenţă” părerea asupra celor comunicate de mister Copperfield; dar că dacă mister Copperfield ar vrea să le facă cinstea de a le vizita în cutare zi (însoţit, dacă va găsi cu cale, de un prieten de încredere), vor fi bucuroase să stea de vorbă cu el asupra chestiunilor ridicate.

La această amabilă invitaţie, mister Copperfield, prezentându-le salutările sale respectuoase, s-a grăbit să le răspundă că se va simţi foarte onorat să facă o vizită surorilor Spenlow în ziua hotărâtă şi că, potrivit binevoitoarei permisiuni, va veni însoţit de prietenul său, mister Thomas Traddles, de la „Inner Temple”. După ce a trimis această scrisoare, mister Copperfield a căzut pradă unei adânci surescitări, care a durat până în ziua sorocită.

Această tulburare a fost mult sporită de lipsa, tocmai în aceste clipe de grea încercare, a nepreţuitelor servicii ale Juliei Mills. Mister Mills, care nu scăpa nici un prilej să-mi facă un pocinog – cel puţin aşa mi se părea, ceea ce revenea la acelaşi lucru – întrecuse acum orice măsură, băgându-şi în cap să plece în India. De ce oare voia să plece în India dacă nu spre a-mi încurca mie treburile? De fapt, n-avea

nici o legătură în altă parte a lumii, dar cu India avea berechet, ca unul care făcea negoţ numai cu această ţară, deşi nu prea ştiam în ce consta acest negoţ (în visele-mi tulburi pluteau şaluri de fir şi colţi de elefant), ca unul care, în tinereţe, fusese la Calcutta şi care acum intenţiona să se stabilească acolo în calitate de asociat local al firmei pentru care lucra. Dar toate astea n-aveau nici o importanţă în ochii mei. Pentru el aveau însă atâta importanţă, încât îşi şi cumpărase bilete de drum pentru el şi pentru Julia; şi Julia plecase la ţară, să-şi ia rămas bun de la rude; iar casa lor fusese îmbrăcată cu bilete care anunţau că era de închiriat sau de vânzare şi că mobila (inclusiv măngălăul) avea să fie vândută la licitaţie. Aşadar, un nou cutremur, a cărui jucărie am devenit mai nainte de a fi apucat să uit scuturătura celui dintâi!

Eram nehotărât cum să mă îmbrac în ziua cu pricina: ezitam între dorinţa de a arăta cât mai bine şi teama de a nu îmbrăca ceva care ar putea să-mi ştirbească reputaţia de om serios în ochii surorilor Spenlow. M-am străduit să găsesc calea de mijloc între aceste două extreme; mătuşa a aprobat soluţia la care m-am oprit, iar când am coborât scările împreună cu Traddles, mister Dick a aruncat una din ghetele lui după noi, ca să ne poarte noroc3.

Oricât de convins eram de excepţionalele însuşiri sufleteşti ale lui Traddles, oricât de caldă era prietenia care mă lega de el, nu m-am putut opri să gândesc, în această delicată împrejurare, c-ar fi fost bine dacă nu s-ar fi deprins să-şi poarte părul în sus ca un arici. Îi dădea un aer perplex – ca să nu spun că arăta ca o măturică de coşar – care, temerile mele îmi şopteau, s-ar putea să ne fie fatal.

În drum spre Putney mi-am luat libertatea să-i spun acest lucru şi să-i sugerez că de-ar binevoi să-l netezească puţin…

— Cu cea mai mare plăcere, dragă Copperfield, mi-a zis Traddles, scoţând pălăria şi apăsându-şi în fel şi chip frizura. Dar nu stă.

— Nu stă? l-am întrebat.

— Nu, mi-a răspuns. Nimic nu-l poate face să stea. Chiar dacă aş duce pe cap o povară de cincizeci de pfunzi tot drumul până la Putney, în clipa când aş da-o jos, s-ar ridica la loc. Nici nu-ţi închipui ce îndărătnic mi-e părul. Mă face să arăt ca un arici înspăimântat4.

Am fost puţin cam dezamăgit, mărturisesc; dar în acelaşi timp am fost fermecat de firea lui blajină. I-am spus cât preţuiam firea lui blajină; şi am adăugat că toată îndărătnicia pesemne că i s-a strâns în păr, căci lui nu-i mai rămăsese nici urmă.

— Vai, ştii, cu părul ăsta nenorocit e poveste veche, mi-a răspuns Traddles râzând. Nevasta unchiului meu nu-l putea suferi. Zicea că o scoate din sărite. Şi am avut mult de, furcă cu el şi la început, când m-am îndrăgostit de Sophy. Foarte mult!

— A avut ceva împotriva lui?

— Ea nu, dar după câte am înţeles, sora ei mai mare, aia care-i o adevărată frumuseţe, a făcut mult haz pe socoteala lui. De fapt, toate surorile ei râd de părul meu.

— Plăcut lucru!

— Da, mi-a răspuns Traddles, cât se poate de naiv, a ajuns subiect de glumă pentru noi. Fetele spun că Sophy păstrează o şuviţă în biroul ei şi că e nevoită s-o ţină într-o carte cu încuietoare ca s-o facă să stea întinsă. Şi ne prăpădim de râs!

— Ascultă, dragă Traddles, i-am zis; cu experienţa ta, ai putea să-mi dai un sfat. Înainte de a te logodi cu persoana de care ai amintit adineauri, te-ai adresat familiei, cerând mâna fetei? A avut loc, de pildă, ceva asemănător cu… ceea ce urmează să facem noi astăzi? am adăugat, cam neliniştit.

— Vezi, Copperfield, în cazul meu lucrurile au mers cam anevoie, mi-a spus Traddles, şi peste faţa lui a trecut ca o umbră. Sophy fiind de mare folos întregii familii, nimeni nu se putea împăca cu gândul că se va mărita vreodată. De altfel, se înţeleseseră între ei că nu trebuie să se mărite. O

porecliseră „Fata bătrână”. Aşa că atunci când, cu mari precauţii, i-am adus la cunoştinţă lui missis Crewler…

— Asta-i maică-sa? l-am întrebat.

— Da, maică-sa, mi-a răspuns Traddles. Tatăl ei este reverendul Horace Crewler. Când, cu cele mai mari precauţii posibile, i-am adus la cunoştinţă lui missis Crewler intenţiile noastre, rezultatul a fost că a dat un ţipăt şi a leşinat. Luni de-a rândul n-am mai putut atinge acest subiect.

— Dar, în cele din urmă, cum ai făcut?

— I-a vorbit reverendul Horace. E un om minunat, care poate servi drept pildă în toate privinţele; i-a arătat că datoria ei creştinească e să se împace cu gândul că trebuie să facă această jertfă (cu atât mai mult cu cât era încă foarte problematică) şi să nu-mi mai poarte pică. În ce mă priveşte, îţi dau cuvântul meu de cinste, Copperfield, că faţă de familia ei mă simţeam ca o pasăre de pradă.

— Nădăjduiesc că surorile ei ţi-au luat partea, Traddles?

— N-aş putea spune. După ce am reuşit s-o împăcăm pe missis Crewler cu acest proiect, a trebuit s-o anunţăm pe Sarah. Nu-ţi aminteşti că ţi-am vorbit de Sarah, sora care are un beteşug la şira spinării?

— Cum să nu!

— Dânsa şi-a încleştat pumnii, a închis ochii, s-a făcut pământie la faţă şi a înţepenit de-a binelea, mi-a zis Traddles, cu un aer decolat. Două zile n-a luat nimic în gură decât pâine prăjită muiată şi apă cu linguriţa de ceai.

— Ce nesuferită, Traddles!

— O, te rog să mă ierţi, Copperfield! a protestat Traddles. E o fată încântătoare, dar e foarte sensibilă! De altfel, toate sunt aşa! Sophy mi-a spus mai târziu că nu mi-aş putea închipui ce remuşcări şi-a făcut după aceea, când a îngrijit-o pe Sarah. Îmi dau seama ce greu trebuie să-i fi fost, judecând după propriile mele sentimente; eu mă simţeam ca un criminal. După ce Sarah şi-a mai revenit, a trebuit să le anunţăm pe celelalte opt; ştirea a avut asupra lor efecte

diferite dintre cele mai înduioşătoare. Până de curând cele două surori mai mici, pe care le creşte Sophy, nu mă puteau vedea în ochi.

— În orice caz, acum sper că s-au împăcat cu situaţia?

— Da… da, aş spune mai degrabă că s-au resemnat, mi-a zis Traddles cam sceptic. De fapt, ocolim subiectul: perspectivele mele incerte şi strâmtorarea în care mă găsesc constituie o adevărată mângâiere pentru ele. Când, într-o bună zi, o să ne căsătorim, va avea loc o scenă sfâşietoare. Va aduce mai mult a înmormântare decât a nuntă. Şi mă vor duşmăni toate pentru că le-am răpit-o!

Expresia întipărită pe chipul lui deschis când s-a uitat la mine, clătinând tragicomic din cap, mă impresionează mai mult acum în amintire decât m-a impresionat în momentul acela, căci mă aflam într-o stare de nelinişte şi zăpăceală excesivă, care nu-mi îngăduia să-mi concentrez atenţia. Când ne-am apropiat de casa unde locuiau cele două miss Spenlow, ţinuta şi prezenţa mea de spirit lăsau atât de mult de dorit, încât Traddles mi-a propus să iau un stimulent uşor, în forma unei halbe de bere. După ce mi-a fost administrat acest stimulent într-o cârciumă din vecinătate, m-a condus, eu împleticindu-mă întrucâtva, până la uşa surorilor Spenlow, Când slujnica ne-a deschis uşa, am avut impresia vagă c-aş fi un fel de exponat; apoi c-aş fi trecut, clătinându-mă pe picioare, dintr-un hol, în care se afla un barometru, într-un salonaş liniştit, situat la parter, care dădea într-o grădină frumoasă. De asemenea, că m-aş fi aşezat acolo pe o sofa şi c-aş fi văzut, după ce Traddles şi-a scos pălăria, părul lui ridicându-se brusc în sus, aşa cum izbucnesc figurinele cu resort când ridici capacul anumitor tabachere-surpriză. De asemenea, c-aş fi auzit tic-tacul unei vechi pendule aşezate pe consola căminului şi c-aş fi încercat zadarnic să-mi potrivesc după el zvâcnirile inimii. De asemenea, că mi-aş fi rotit privirea prin odaie căutând, fără a găsi, ceva lăsat, de Dora. De asemenea, că l-aş fi auzit pe Jip lătrând undeva departe, şi că pe loc cineva l-ar fi

înăbuşit. În cele din urmă m-am trezit dându-mă înapoi şi împingându-l pe Traddles înspre cămin şi făcând, grozav de tulburat, plecăciuni în faţa a două doamne bătrâne, pirpirii şi uscate, îmbrăcate în negru, care arătau ca nişte reproduceri în lemn şi piele argăsită ale răposatului mister Spenlow.

— Vă rog luaţi loc, a spus una dintre cele două micuţe doamne.

Când am încetat să-l tot ciocnesc pe Traddles şi m-am aşezat pe ceva ce nu era o pisică – pe primul scaun nimerisem peste una – mi-am recăpătat vederea în aşa măsură, încât mi-am dat seama că mister Spenlow fusese de bună seamă cel mai tânăr vlăstar al familiei; că între cele două surori trebuie să fi fost o diferenţă de şase până la opt ani; şi că cea mai tânără părea să fi fost desemnată să conducă dezbaterile, căci ţinea în mână scrisoarea mea – care-mi părea foarte cunoscută şi totuşi foarte ciudată – şi o examina cu lornionul. Erau îmbrăcate la fel, dar a mai mică avea un aer mai tineresc; se prea poate ca asta să se fi datorat unui fleac de guleraş sau de dantelă, unei broşe sau unei brăţări care o mai înviora puţin. Amândouă se ţineau drept şi erau hieratice, precise, echilibrate şi calme în mişcări. Aceea dintre surori care nu avea în mână scrisoarea mea îşi încrucişase braţele pe piept ca un idol.

— Mister Copperfield, pare-mi-se, a zis sora cu scrisoarea, adresându-se lui Traddles.

Rău prevestitor început. Traddles s-a văzut nevoit să arate că mister Copperfield eram eu, eu a trebuit să-mi revendic dreptul la acest nume, iar ele s-au văzut silite să renunţe la ideea preconceputǎ că Traddles ar fi mister Copperfield, aşa că ne-am găsit într-o situaţie foarte plăcută. Şi, colac peste pupăză, l-am auzit cu toţii pe Jip cum a lătrat de două ori, şi apoi cum cineva i-a îndesat din nou căluşul în bot.

— Mister Copperfield! mi s-a adresat sora cu scrisoarea.

Am făcut o mişcare – o plecăciune cred – şi am ciulit urechile, când cealaltă soră a intervenit:

— Fiind la curent cu problemele de asemenea natură, sora mea Lavinia vă va arăta ce socotim noi c-ar fi cel mai indicat spre fericirea ambelor părţi.

Am aflat ulterior că miss Lavinia era o autoritate în problemele de inimă, fiindcă într-un trecut îndepărtat a existat un anume mister Pidger, care juca prost whist, şi zice-se c-ar fi fost îndrăgostit de ea. Cred mai degrabă că aceasta era o presupunere lipsită de orice temei şi că Pidger fusese cu totul nevinovat, căci, după câte am auzit, niciodată nu exprimase în nici un fel asemenea sentimente. Dar şi miss Lavinia, şi miss Clarissa aveau credinţa superstiţioasă că dânsul şi-ar fi mărturisit pasiunea dacă viaţa nu i-ar fi fost curmată în plină tinereţe (pe la vreo 60 de ani) datorită excesului de băuturi spirtoase, care i-a zdruncinat sănătatea, şi datorită unei încercări împinse până la exces de a şi-o recăpăta, bând apă de Bath5. Mai nutreau şi bănuiala ascunsă că se prăpădise de dragoste nemărturisită; deşi trebuie să spun că, după portretul lui cu nasul roşu, pe care-l avea în casă, nu părea să fi fost omul în stare să tăinuiască vreodată ceva.

— Nu dorim să mai răscolim trecutul în această privinţă, a proclamat miss Lavinia. Moartea bietului nostru frate Francis a făcut să se şteargă amintirea a tot ce a fost.

— N-am întreţinut legături prea strânse cu fratele nostru Francis, a completat miss Clarisa, dar între noi n-a existat un diferend sau o dezbinare precisă. Francis şi-a urmat calea lui; noi – a noastră. Aşa am socotit că era mai bine pentru mulţumirea tuturor. Şi aşa a fost.

Când vorbeau, cele două surori se aplecau puţin înainte; după ce isprăveau, clătinau din cap; şi cum tăceau, se îndreptau de spate. Miss Clarissa nu şi-a clintit braţele niciodată. De câteva ori a bătut pe ele cu degetele măsura unor melodii – menuete sau marşuri, pare-mi-se – dar de mişcat nu le-a mişcat niciodată.

— Situaţia, sau mai bine zis presupusa situaţie a nepoatei noastre s-a schimbat mult prin moartea fratelui nostru

Francis, a reluat miss Lavinia, şi de aceea socotim că şi părerile fratelui nostru cu privire la situaţia ei nu mai sunt valabile. N-avem nici un temei, mister Copperfield, să ne îndoim că sunteţi un tânăr gentleman cu însuşiri alese şi cu caracter, sau că nutriţi – sau că sunteţi convins că nutriţi – o afecţiune pentru nepoata noastră.

Am răspuns declarând, aşa cum declaram ori de câte ori se ivea prilejul, că nimeni n-a mai iubit pe cineva vreodată aşa cum o iubeam eu pe Dora. Şi numaidecât Traddles a întărit spusele mele cu un murmur aprobativ.

Miss Lavinia tocmai voia să-mi dea o replică potrivită, când miss Clarissa, care părea stăpânită de dorinţa de a aminti mereu de fratele ei Francis, a intervenit din nou:

— Dacă mama Dorei, când s-a măritat cu fratele nostru Francis, ar fi spus de la început că n-are loc la masă pentru membrii familiei, ar fi contribuit mai mult la fericirea tuturor.

— Poate că n-ar trebui să mai pomenim acum de asta, Clarissa, a mustrat-o miss Lavinia.

— E în strânsă legătură cu subiectul, Lavinia, a întâmpinat miss Clarissa. Nici prin gând nu mi-ar trece să mă amestec în acea latură a subiectului în care singură tu eşti competentă să vorbeşti. Dar în ce priveşte latura astălaltă, am o părere pe care vreau s-o exprim. Ar fi fost spre fericirea tuturor dacă mama Dorei, atunci când s-a măritat cu fratele nostru Francis, ar fi arătat limpede, chiar de la început, ce avea de gând. Am fi ştiut atunci la ce ne puteam aştepta. Le-am fi spus: „Vă rugăm să nu ne invitaţi niciodată”, şi aşa am fi evitat orice prilej de neînţelegere.

După ce miss Clarissa a clătinat din cap, miss Lavinia a reluat firul, uitându-se din nou cu lornionul la scrisoarea mea. Amândouă aveau ochi mici, rotunzi, strălucitori, care clipeau mereu, ca nişte ochi de păsărică. De altfel, în general aduceau a păsărele, având un fel de a fi repezit, vioi şi obiceiul de a se scutura cu mişcări scurte, pripite, ca nişte canari.

Precum am spus, miss Lavinia a reluat firul expunerii:

— Ne-aţi cerut voie, mister Copperfield, mie şi surorii mele Clarissa, să veniţi în casa noastră în calitate, de pretendent oficial la mâna nepoatei noastre.

— Dacă fratele nostru Francis, a izbucnit din nou miss Clarissa – dacă izbucnire s-ar putea numi o întrerupere atât de blajină – a dorit să se înconjoare numai cu oameni de la „Doctors' Commons” şi să trăiască numai şi numai în atmosfera de la „Doctors' Commons”, ce drept şi ce nevoie am fi avut să ne împotrivim? Niciunul, desigur. Gândul de a ne impune cuiva a fost întotdeauna departe de noi. Dar de ce n-am spune-o deschis? Fratele nostru Francis şi soţia lui n-aveau decât să-şi aleagă societatea ce le era pe plac. Sora mea Lavinia şi cu mine n-aveam decât să ne alegem societatea ce ne era pe plac. Ne-o puteam alege şi singure, cred!

Întrucât ni s-a părut că ni se adresează, mie şi lui Traddles, am încercat amândoi să-i răspundem ceva. Ce-a îndrugat Traddles nu s-a putut desluşi. În ce mă priveşte cred c-am spus că era spre cinstea tuturor persoanelor interesate, dar habar n-am. Ce am vrut să înţeleg prin asta.

— Lavinia, draga mea, poţi să continui, a zis miss Clarissa după ce şi-a vărsat focul.

Miss Lavinia a urmat:

— Mister Copperfield, sora mea Clarissa şi cu mine am examinat cu grijă această scrisoare; şi n-am examinat-o fără ca să i-o arătăm în ultimă instanţă şi nepoatei noastre şi s-o discutăm cu ea. Nu ne îndoim că te crezi foarte îndrăgostit de ea.

— Mă cred numai, ma'am? am izbucnit eu cu înflăcărare. O! O!

Dar întrucât miss Lavinia m-a fulgerat cu privirea (întocmai ca un canar) cerându-mi parcă să nu întrerup oracolul, mi-am cerut scuze.

— Dragostea – urmat miss Lavinia, uitându-se la sora ei şi cerându-i parcă o întărire, pe care aceasta i-a dat-o,

încuviinţând din cap după fiecare element al frazei – dragostea matură, omagiul, devotamentul nu-s uşor de exprimat. Glasul lor e slab. E sfios şi modest, pândeşte şi aşteaptă şi iar aşteaptă. Aşa arată fructul copt, matur. Uneori trece o viaţă, şi tot se mai coace în umbră.

Fireşte, nu mi-am dat seama atunci că, aceasta era o aluzie la presupusa ei aventură cu crunt încercatul Pidger, dar am înţeles, după gravitatea cu care a dat din cap miss Clarissa, că atribuiau o deosebită semnificaţie acestor cuvinte.

— Uşoarele înclinări ale celor foarte tineri, căci aşa le numesc în comparaţie cu asemenea sentimente, a urmat miss Lavinia, nu-s decât ca pulberea în comparaţie cu stânca. Dar pentru că e greu, de ştiut dacă înclinările sunt durabile sau dacă au o temelie serioasă, sora mea Clarissa şi cu mine am şovăit foarte mult ce să facem. Mister Copperfield şi mister…

— Traddles, a adăugat prietenul meu, simţindu-se privit.

— Vă cer iertare. De la „Inner Temple”, pare-mi-se, a spus miss Clarissa, uitându-se din nou la scrisoarea mea.

— Întocmai, a confirmat Traddles, roşind.

Deşi nu primisem încă nici o încurajare expresă, mi s-a părut că observ la cele două surori, şi mai ales la miss Lavinia, o plăcere crescândă de a vorbi despre acest nou şi interesant subiect de ordin intim, de a-l pune cât mai bine în valoare, o predispoziţie de a-l cultiva în care am întrezărit o luminoasă rază de nădejde. Mi s-a părut că pentru miss Lavinia ar fi o deosebită mulţumire să poată ocroti dragostea unor tineri ca Dora şi ca mine; şi că miss Clarissa ar fi la fel de mulţumită s-o vadă ocrotindu-ne şi să aibă prilejul să vorbească ori de câte ori ar avea poftă despre acea latură a subiectului care o interesa. Asta mi-a dat curaj să declar cu vehemenţă că o iubeam pe Dora mai mult decât aş putea spune sau decât s-ar putea crede; că toţi prietenii mei ştiau că o iubeam; că mătuşa mea, Agnes, Traddles şi toţi cei care mă cunoşteau ştiau cât o iubeam şi

cât de serios devenisem datorită acestui amor. Pentru a adeveri acestea, am invocat mărturia lui Traddles. Iar Traddles începând cu un exordiu înflăcărat demn de o dezbatere parlamentară, a venit bărbăteşte în ajutorul meu, întărind spusele mele în cuvinte bine potrivite, simplu, cu un bun simţ şi cu un spirit practic care au produs în mod evident o impresie bună.

— Vorbesc, dacă mă pot încumeta să zic aşa, ca un om cu oarecare experienţă în această privinţă, a zis Traddles, căci sunt şi eu logodit cu o tânără din Devonshire – una din zece surori – şi nu prea văd, deocamdată, nici o probabilitate ca logodna noastră să se încheie cu o căsătorie.

— Sunteţi poate în măsură, mister Traddles, să întăriţi ce am spus despre dragoste, a interveni miss Lavinia, arătându-i acum un deosebit interes, despre dragostea sfioasă şi modestă, care aşteaptă şi iar aşteaptă?

— Sunt, ma'am, i-a răspuns Traddles.

Miss Clarissa s-a uitat la miss Lavinia şi a clătinat grav din cap. Miss Lavinia s-a uitat cu tâlc la miss Clarissa şi a suspinat uşor.

— Lavinia, ia sticluţa mea cu săruri, i-a zis miss Clarissa.

Miss Lavinia s-a înviorat aspirând niţel oţet aromatic – în timp ce Traddles şi cu mine am privit-o cu multă solicitudine – după care a urmat cu glas stins:

— Sora mea şi cu mine am stat mult la îndoială, mister Traddles, ce urmare să dăm sentimentelor, sau închipuitelor sentimente, ale unor tineri ca prietenul dumneavoastră, mister Copperfield, şi nepoata noastră.

— Fetiţa fratelui nostru Francis, a precizat miss Clarissa. Dacă pe vremea când trăia, soţia fratelui nostru Francis ar fi găsit de cuviinţă să invite familia la masă (deşi avea dreptul indiscutabil de a proceda aşa cum găsea de cuviinţă), astăzi am fi cunoscut-o mai bine pe fetiţa fratelui nostru Francis. Lavinia, continuă, te rog.

Miss Lavinia a întors scrisoarea mea aşa ca să aibă adresa în faţă şi a cercetat cu lornionul câteva însemnări frumos

sistematizate pe care le făcuse pe acea faţă a hârtiei.
— Ni se pare c-ar fi cuminte, mister Traddles, să punem la încercare aceste sentimente sub ochii noştri. Astăzi nu ştim nimic despre ele şi nu suntem în măsură să judecăm ce bază reală au. De aceea suntem gata, deocamdată, să primim propunerea lui mister Copperfield şi să-i dăm voie să ne viziteze.
— Nu voi uita niciodată bunăvoinţa dumneavoastră, preastimate ladies! am izbucnit eu, simţindu-mă dintr-o dată uşurat de imensa povară a temerilor mele.
— Dar, a urmat miss Lavinia, am prefera, mister Traddles, ca deocamdată aceste vizite să ne fie făcute nouă. Trebuie să ne ferim să recunoaştem existenţa vreunei legături oficiale între mister Copperfield şi nepoata noastră până ce nu vom fi avut prilejul să…
— Până ce tu, Lavinia, nu vei fi avut prilejul! a precizat miss Clarissa.
— Fie şi aga, s-a învoit miss Lavinia, oftând. Până ce nu voi fi avut prilejul să le pun sentimentele la încercare sub ochii mei.
— Copperfield, mi-a spus Traddles, întorcându-se spre mine, îţi dai seama, desigur, că nici nu se poate concepe o soluţie mai cuminte şi mai înţeleaptă.
— Nici că se poate! am exclamat eu. Îmi dau foarte bine seama!
— În această situaţie, a urmat miss Lavinia, consultându-şi din nou însemnările, şi încuviinţând vizitele sale numai sub această condiţie, trebuie să-i cerem lui mister Copperfield să ne dea asigurarea expresă, pe cuvânt de onoare, că fără ştiinţa noastră nu va comunica, sub nici o formă, cu nepoata noastră. Că nu va face nici un pas, de orice natură, în privinţa nepoatei noastre fără a ne înştiinţa în prealabil…
— Adică pe tine, Lavinia, a intervenit din nou miss Clarissa.
— Fie şi aşa, Clarissa! a încuviinţat resemnată miss Lavinia. Fără a mi-o supune mai întâi mie şi fără a primi încuviinţarea noastră. Trebuie să arăt că această condiţie e

foarte categorică şi serioasă, şi sub nici un cuvânt nu va putea fi nesocotită. Tocmai de aceea am cerut ca astăzi mister Copperfield să vină însoţit de un prieten de încredere – şi aici a făcut un semn cu capul către Traddles, care s-a înclinat – ca să nu poată exista nici un dubiu şi nici o neînţelegere în această privinţă. Dacă mister Copperfield sau dumneavoastră, mister Traddles, aveţi cea mai mică îndoială dacă să faceţi, această promisiune, vă rog să cereţi răgaz pentru a chibzui.

Într-o stare de extatică exaltare, am exclamat că n-avem nevoie de nici o clipă de chibzuire. Am făcut cu entuziasm promisiunea cerută; l-am rugat pe Traddles să-mi fie martor şi am declarat că aş fi cel mai josnic dintre oameni dacă m-aş abate măcar cu o iotă de la acest legământ.

— Staţi! mi-a zis miss Lavinia, ridicând mâna. Am hotărât, înainte de a avea plăcerea să primim vizita dumneavoastră, că o să vă lăsăm singuri un sfert de ceas, ca să chibzuiţi asupra acestui punct. Daţi-ne, vă rugăm, voie să ne retragem.

Zadarnic le-am spus că nu era nevoie de nici o chibzuire. Au stăruit să se retragă pentru răstimpul stabilit. Şi astfel, ţopăind foarte demn, cele două păsărele s-au retras, lăsându-mă să primesc felicitările lui Traddles şi să mă simt în al şaptelea cer. Exact când s-a împlinit sfertul de oră, au reapărut, nu mai puţin demne decât la plecare. Se depărtaseră foşnind, de parcă rochiţele lor ar fi fost croite din frunze veştede, şi acum se întorceau cu acelaşi foşnet.

M-am legat încă o dată să respect condiţiile puse.

— Acum e rândul tău, Clarissa, a zis miss Lavinia.

Desfăcând întâia oară braţele, miss Clarissa a luat însemnările şi a aruncat o ochire asupra lor.

— Vom fi bucuroase, ne-a comunicat miss Clarissa, să-l avem la dejun pe mister Copperfield în fiecare duminică, dacă-i face plăcere. Dejunăm la trei.

Am făcut o plecăciune.

— În timpul săptămânii, a urmat miss Clarissa, vom fi bucuroase să-l primim pe mister Copperfield la ceai. La noi ceaiul se serveşte la şase şi jumătate.

Am mai făcut o plecăciune.

— De două ori pe săptămână, ca regulă generală, a precizat miss Clarissa. Nu mai des.

I-am făcut o a treia plecăciune.

— Poate că miss Trotwood, de care se aminteşte în scrisoarea lui mister Copperfield, ar dori să ne facă o vizită. Când vizitele contribuie la fericirea tuturor celor în cauză, suntem bucuroase să le primim şi să le întoarcem. Când pentru fericirea tuturor e mai bine să nu se facă vizite (cum a fost cazul cu fratele nostru Francis şi cu casa lui), atunci se schimbă lucrurile.

Am declarat îndată că mătuşa mea va fi mândră şi încântată să le cunoască; deşi, trebuie să mărturisesc, nu eram tocmai convins că se vor înţelege prea bine. Condiţiile fiind stabilite, mi-am exprimat în chipul cel mai călduros recunoştinţa şi pe rând le-am luat mâna, întâi lui miss Lavinia, apoi lui miss Clarissa, şi le-am dus la buze.

După aceea, miss Lavinia s-a ridicat şi, rugându-l pe mister Traddles să ne ierte câteva minute, m-a poftit s-o urmez. Tremurând tot, m-am supus şi am fost condus în altă încăpere. Acolo, după uşă, am găsit-o pe fetiţa mea adorată, cu feţişoara ei drăgălaşă la perete şi astupându-şi urechile cu mâinile; iar pe Jip l-am găsit în încălzitorul pentru farfurii, cu capul împachetat într-un prosop.

Vai, cât era de frumoasă în rochia aia neagră şi cum a mai plâns şi a mai suspinat la început, nevrând să iasă de după uşă! Şi ce fericiţi am fost când, în cele din urmă, a ieşit! Şi cât de încântat am fost când împreună l-am scos pe Jip din încălzitor şi l-am slobozit la lumină, ceea ce l-a făcut să strănute, şi când ne-am trezit din nou toţi trei laolaltă!

— Iubita mea Dora! Acum eşti a mea pentru totdeauna!

— Vai, NU! m-a implorat. Te rog!

— Nu eşti a mea pentru totdeauna, Dora?

— Vai, da, desigur că sunt, a strigat Dora, dar mi-e atât de frică!

— Frică, iubito?

— O, da! Nu-mi place el, mi-a explicat Dora, De ce nu pleacă?

— Cine, viaţa mea?

— Prietenul tău. Nu-i treaba lui! Prost mai trebuie să fie!

— Dragostea mea! (Ceva mai fermecător decât răzgâielile ei copilăreşti nici că s-a văzut vreodată!) E un om fără pereche de bun!

— Dar n-avem nevoie de oameni fără pereche de buni! s-a bosumflat Dora.

— Draga mea, am încercat eu să argumentez, în curând o să-l cunoşti mai bine şi o să-l preţuieşti mai presus de oricine. Şi în curând o să vină şi mătuşa, şi când ai s-o cunoşti, ai s-o preţuieşti şi pe ea mai presus de oricine.

— Nu, te rog să n-o aduci aici! mi-a spus Dora, sărutându-mă cu un aer îngrozit şi împreunându-şi mâinile. Nu! Ştiu că e o bătrână nesuferită şi răutăcioasă! Să nu vină aici, Doady! (Ceea ce era o modificare fonetică a lui David.)

N-ar fi folosit la nimic să mă apuc s-o dojenesc; aşa c-am râs şi am admirat-o, căci eram tare îndrăgostit şi foarte fericit; şi dânsa mi-a făcut o demonstraţie cu noul număr de atracţie al lui Jip, pe care-l învăţase să se ridice în două labe într-un colţ – şi căţelul reuşea să stea aşa cam cât ţine un fulger şi apoi cădea – şi nu ştiu câtă vreme aş mai fi rămas acolo, uitând de Traddles, dacă miss Lavinia n-ar fi venit să mă ia. Miss Lavinia ţinea foarte mult la Dora (mi-a spus că Dora era leit cum fusese ea la vârsta ei… dar pesemne că se schimbase mult între timp) şi se purta cu ea de parcă ar fi fost o jucărie. Am încercat s-o conving pe Dora să vină să-l vadă pe Traddles, dar când i-am spus, a fugit şi s-a încuiat în odaia ei; aşa că m-am dus la Traddles fără ea şi am plecat împreună, plutind în al nouălea cer.

— Totul a decurs cum nu se putea mai bine, mi-a spus Traddles, iar cele două bătrâne doamne sunt foarte

simpatice. Nu m-aş mira defel dacă ai să te căsătoreşti cu mulţi ani înaintea mea, Copperfield.

— Spune-mi, Traddles, Sophy a ta cântă la vreun instrument? l-am întrebat eu fudul.

— Cântă destul de bine la pian ca să le dea lecţii surioarelor ei, mi-a răspuns Traddles.

— Dar din gură ştie să cânte?

— Păi, uneori cântă balade ca să-i mai învioreze pe ai ei, când sunt abătuţi. Dar n-a studiat.

— La ghitară nu ştie să cânte?

— O, Doamne, nu!

— De pictat pictează?

— Deloc!

I-am făgăduit lui Traddles c-are să aibă prilejul s-o audă pe Dora cântând şi să vadă florile pictate de ea. El mi-a zis că-i va face mare plăcere, şi am mers spre casă braţ la braţ, încântaţi şi cât se poate de voioşi. Pe drum l-am îmboldit să-mi vorbească despre Sophy, ceea ce a făcut cu atâta dragoste şi arătându-i atâta încredere, încât l-am admirat. Am comparat-o în gând cu Dora, şi am simţit o mare mulţumire lăuntrică, deşi am recunoscut, plin de candoare, că Sophy părea o fată minunată pentru Traddles.

Bineînţeles, i-am adus imediat la cunoştinţă mătuşii încheierea cu succes a conferinţei şi i-am relatat tot ce s-a spus şi tot ce s-a întâmplat în cursul ei. A fost bucuroasă văzându-mă atât de fericit şi mi-a făgăduit că va face cât mai curând o vizită mătuşilor Dorei. Dar în noaptea aceea atât de mult s-a plimbat în sus şi în jos prin apartament, în timp ce-i scriam lui Agnes, încât am avut impresia că n-avea de gând să se mai oprească până dimineaţă.

Lui Agnes i-am trimis o scrisoare plină de căldură şi recunoştinţă, în care i-am povestit excelentele rezultate ce le-am obţinut urmându-i sfaturile. Mi-a răspuns cu poşta următoare. Scrisoarea ei era optimistă, serioasă şi senină. Şi de atunci încolo s-a arătat întotdeauna senină.

Acum eram mai ocupat ca niciodată. Ţinând seama că zilnic mergeam până la Highgate, mi se părea că era departe până la Putney; şi, fireşte, la Putney voiam să mă duc cât mai des posibil. Dovedindu-se practic imposibil să vin la ceai, cum mi se propusese, am ajuns la un compromis cu miss Lavinia, şi anume mi-a acordat permisiunea să le vizitez în fiecare sâmbătă după-amiază, fără ca prin aceasta să-mi pierd dreptul la privilegiile mele duminicale. În felul acesta, ultimele zile ale săptămânii erau cele mai plăcute pentru mine; şi trăiam toată săptămâna cu gândul la sfârşitul ei.

M-am simţit foarte uşurat când am văzut că mătuşa mea şi mătuşile Dorei se împăcau mult mai bine decât m-aş fi putut aştepta. Câteva zile după conferinţă, mătuşa le-a făcut vizita făgăduită; iar peste alte câteva zile, mătuşile Dorei i-au întors vizita, cu pompa şi ceremonialul de rigoare. Vizite similare, dar ceva mai prieteneşti, s-au produs ulterior cam la fiecare trei sau patru săptămâni o dată. Ştiu că mătuşa le-a mâhnit adânc pe mătuşile Dorei fiindcă dispreţuia obiceiul consacrat de a circula cu trăsura şi pornea pe jos la Putney la orele cele mai năstruşnice, de pildă imediat după gustarea de dimineaţă sau puţin înainte de ceai; de asemenea, fiindcă îşi purta boneta cum îi venea la îndemână, fără a se sinchisi de prejudecăţile lumii civilizate în această privinţă. Curând, însă, mătuşile Dorei s-au deprins s-o considere pe mătuşa ca pe o fiinţă cam excentrică, cu apucături bărbăteşti, dar cu judecată sănătoasă; şi deşi uneori mătuşa le mai călca pe bătătură, exprimând păreri eretice asupra unor probleme de morală, mă iubea prea mult ca să nu jertfească unele dintre micile ei ciudăţenii de dragul armoniei generale.

Singurul membru al cercului nostru care refuza cu îndărătnicie să se adapteze noilor împrejurări era Jip. Cum dădea ochi cu mătuşa, îndată îşi arăta colţii, se ascundea sub un scaun şi mârâia necontenit; iar uneori urla jalnic, voind parcă să spună că nu mai putea îndura noua situaţie.

Au fost încercate toate mijloacele cu putinţă – mângâierile, dojana, bătaia – a fost adus chiar şi în Buckingham Street (unde, sub ochii îngroziţi ai tuturor celor de faţă, s-a repezit imediat la cele două pisici), dar niciodată nu s-a putut deprinde cu mătuşa mea. Uneori părea că şi-a învins vrăjmăşia şi se ţinea cuminte şi liniştit timp de câteva minute, pentru ca după aceea să-şi ridice botul turtit şi să înceapă să urle atât de tare, că nu era nimic altceva de făcut decât să fie legat la ochi şi închis în încălzitor. În cele din urmă, Dora s-a văzut nevoită să-i împacheteze capul într-un prosop şi să-l închidă acolo ori de câte ori se anunţa că mătuşa era la uşă.

De când am început să ducem această viaţă liniştită, nu mă îngrijora decât un singur lucru, şi anume că toţi o priveau pe Dora ca pe o jucărie sau ca pe un bibelou. Mătuşa, care, treptat-treptat, s-a împrietenit cu ea, nu-i spunea decât Little Blossom6 şi miss Lavinia nu avea plăcere mai mare decât s-o servească, să-i facă buclele, să-i lucreze fel de fel de bibiluri şi s-o răsfeţe ca pe un copil. Şi, fireşte, nici miss Clarissa nu se lăsa mai prejos. Mi se părea foarte straniu; dar mi se părea că toată lumea se purta cu Dora la nivelul ei, aşa cum Dora se purta cu Jip la nivelul lui.

M-am hotărât să-i vorbesc Dorei despre acest lucru, şi într-o bună zi, pe când ne plimbam (căci după un timp miss Lavinia ne autorizase să ne plimbăm singuri), i-am spus c-ar fi de dorit să le ceară să-şi schimbe această purtare.

— Fiindcă, ştii, iubito, nu mai eşti un copil, i-am argumentat eu.

— Asta e! mi-a răspuns Dora. Iar începi să mă bodogăneşti!

— Să te bodogănesc, dragostea mea?

— Se poartă toţi foarte drăguţ cu mine şi mă simt cât se poate de fericită.

— Bine! Dar, viaţa mea, ai putea să te simţi tot atât de fericită şi dacă s-ar purta rezonabil cu tine.

Dora mi-a aruncat o privire plină de reproşuri – o privire fermecătoare! – şi apoi a început să plângă şi să-mi spună că dacă n-o iubesc, de ce am ţinut cu orice preţ să mă logodesc cu ea? Şi dacă n-o pot suferi, de ce nu plec?

Ce altceva aş fi putut face decât s-o sărut, să-i şterg lacrimile şi să-i spun că o iubesc la nebunie?

— Şi eu te iubesc foarte mult, m-a asigurat Dora, aşa că n-ar trebui să fii atât de aspru cu mine, Doady!

— Aspru, odorul meu! Pentru nimic în lume n-aş putea să fiu aspru cu tine!

— Atunci nu-mi căuta şi tu pricină, mi-a zis, Dora, ţuguind buzele ca un boboc de trandafir, şi am să fiu şi eu cuminte.

Am fost foarte încântat când, peste puţin, mi-a cerut, din proprie iniţiativă, să-i dau cartea de bucate de care-i vorbisem şi să-i arăt, precum îi făgăduisem cândva, cum să ţină socotelile.

Rândul următor i-am adus volumul (după ce mai întâi l-am dat la legat, ca să fie mai atrăgător); şi pe când ne plimbam pe izlaz, i-am arătat un vechi caiet de socoteli al mătuşii şi i-am dat un blocnotes, un portcreion şi o cutie cu mine, ca să facă exerciţii de gospodărie.

Dar cartea de bucătărie i-a dat dureri de cap, iar cifrele au făcut-o să plângă. Nu voiau să se adune, mi-a explicat. De aceea le-a şters pe toate, şi în locul lor a desenat buchete de flori, şi portretul meu, precum şi acela al lui Jip, cu care a umplut tot blocnotesul.

Am încercat atunci, în joacă, pe când ne plimbam într-o sâmbătă după-amiază, să-i împărtăşesc, în formă orală, câteva noţiuni de gospodărie. Trecând prin faţa unei măcelării, de pildă, îi spuneam:

— Acum, draga mea, să presupunem că suntem căsătoriţi şi că vrei să cumperi o pulpă de berbec. Te-ai pricepe s-o cumperi?

Atunci faţa ei micuţă şi drăgălaşă se alungea, şi din nou Dora îşi ţuguia buzele, parcă pentru a-mi spune că ar prefera să-mi închidă gura cu un sărut.

— Te-ai pricepe s-o cumperi, iubito? repetam eu, în cazul că nu mă lăsam înduplecat.

Dora stătea puţin pe gânduri, şi apoi, poate, îmi răspundea triumfătoare:

— Ştie el, măcelarul, ce să-mi dea, aşa că ce nevoie am eu să mă pricep? O, ce prostuţ mai eşti!

Altădată, când am întrebat-o, trăgând cu coada ochiului la textul din cartea de bucate, ce ar fi dacă, după ce ne vom fi căsătorit, aş avea un chef să mănânc o tocană de berbec irlandeză, dânsa mi-a răspuns că i-ar porunci bucătăresei s-o gătească; şi apoi, agăţându-se cu amândouă mânuţele de braţul meu, a râs atât de poznaş, încât mi-a părut mai fermecătoare ca niciodată.

Urmarea a fost că principala funcţie pe care a îndeplinit-o cartea de bucate a fost aceea de a fi pusă pe jos în colţ pentru ca să stea Jip pe ea în două labe. Dar Dora s-a bucurat atât de mult când a izbutit să-l dreseze să stea pe carte, cu portcreionul în dinţi, fără să se dea jos, încât m-am simţit foarte fericit că i-o cumpărasem.

Am revenit la ghitară, la pictarea florilor, la cântecele acelea care spuneau că-i imposibil să trăieşti fără a dansa – tralala! – şi cât era săptămâna de lungă ne simţeam fericiţi. Aş fi dorit uneori să vorbesc cu miss Lavinia şi să-i atrag atenţia că prea îmi trata odorul ca pe un bibelou; şi până la urmă m-am trezit dându-mi seama cu uimire că şi eu căzusem în acelaşi păcat ca toţi ceilalţi şi că mă purtam cu ea de parcă ar fi fost un bibelou – dar nu foarte des.

CAPITOLUL XLII.

MIŞELIA.

Cu toate că manuscrisul acesta nu e destinat să fie citit şi de alţii, am impresia că nu s-ar cuveni să povestesc chiar eu cât m-am trudit cu acea îngrozitoare stenografie şi ce progrese am făcut datorită simţului meu de răspundere faţă de Dora şi de mătuşile ei. La cele scrise mai înainte despre stăruinţa de care am dat dovadă în această perioadă a vieţii mele şi despre acea calmă şi nestrămutată energie care

atunci a început să se închege în mine, şi despre care îmi dau seama că reprezintă latura pozitivă a caracterului meu, dacă are o latură pozitivă, nu voi adăuga decât un singur lucru, şi anume că, privind înapoi, sunt convins că aceste însuşiri au fost cheia succesului meu. Am fost foarte norocos în viaţă; mulţi oameni au muncit mult mai greu decât mine şi n-au realizat nici pe jumătate din ce am realizat eu; dar nu e mai puţin adevărat că niciodată n-aş fi putut înfăptui ce am înfăptuit fără deprinderile ce mi-am format atunci, de a fi punctual, ordonat, sârguitor, de a mă concentra asupra câte unui singur obiectiv o dată, oricât de repede mi-aş schimba obiectivele. Dumnezeu mi-e martor că nu spun asta ca să mă laud. Un om care-şi trece în revistă propria viaţă, aşa cum fac eu aici, evocând-o pagină cu pagină, ar trebui să fie cu adevărat un sfânt ca să nu încerce o dureroasă părere de rău pentru atâtea aptitudini nefolosite, pentru atâtea prilejuri pierdute, pentru atâtea sentimente şovăitoare şi nebuloase, care permanent s-au înfruntat în sufletul lui, zădărnicindu-i planurile şi abătându-l din drum. Nu aş putea afirma c-am folosit cum se cuvine nici măcar unul din darurile ce mi-au fost hărăzite de natură. Aş vrea să arăt doar că orice lucru am încercat să fac în viaţă, m-am străduit din toată inima să-l fac bine; că oricărui lucru căruia m-am dedicat, m-am dedicat pe deplin; că totdeauna mi-am urmărit ţelurile, atât cele însemnate, cât şi cele mărunte, cu toată seriozitatea. Niciodată n-am crezut că talentul – fie înnăscut, fie dobândit – poate pretinde că n-are nevoie să se asocieze cu munca aspră, perseverentă, neobosită, şi să spere totuşi că el îşi va atinge obiectivele. Pe lumea asta asemenea minunăţie nu se poate întâmpla. Puţin talent şi puţin noroc pot alcătui cele două picioare ale scării pe care urcă unii oameni, dar treptele scării trebuie croite dintr-un material trainic; şi seriozitatea profundă, entuziastă şi sinceră nu poate fi cu nimic înlocuită. Să nu fac niciodată de mântuială o treabă căreia i-aş putea dărui toate puterile mele, şi niciodată să nu dispreţuiesc munca

pe care o îndeplinesc, oricare ar fi ea, acestea au fost, în măsura în care-mi dau seama acuma, legile mele de aur.

În ce măsură îi sunt îndatorat lui Agnes pentru practica din care am dedus preceptele de mai sus, nu voi repeta aici. Povestirea aceasta face să-mi îndrept spre ea dragostea. Întorcându-mă cu dragoste şi recunoştinţă către dânsa, reiau firul povestirii.

Agnes a venit într-o vizită de două săptămâni la doctorul Strong. Mister Wickfield era un vechi prieten al doctorului, iar acesta din urmă voia să stea de vorbă cu el şi să-l ajute. Discutase chestiunea cu Agnes, cu prilejul ultimei ei vizite, şi această vizită era rezultatul convorbirii. A venit împreună cu tatăl ei. N-am fost prea surprins când Agnes mi-a spus că făgăduise să caute prin apropiere o locuinţă pentru missis Heep, căci pentru reumatismul ei era recomandabilă o schimbare de aer, şi dânsa ar fi fost încântată să se afle cu acest prilej într-o asemenea aleasă societate. Nici nu m-am mirat când a doua zi Uriah, ca un fiu bun ce era, a adus-o pe scumpa lui mamă şi a instalat-o.

— Vedeţi, master Copperfield, mi-a zis Uriah, însoţindu-mă nepoftit când am ieşit să mă plimb în grădina doctorului, cine e îndrăgostit e şi gelos… sau cel puţin vrea să vegheze asupra celei pe care o iubeşte.

— Şi pe cine eşti gelos acum? l-am întrebat.

— Mulţumită dumneavoastră, master Copperfield, mi-a răspuns, acum nu mai sunt gelos pe cineva anume, cel puţin nu pe un bărbat.

— Vrei să spui că eşti gelos pe o femeie? i-am zis.

Ochii săi siniştri, cu reflexe roşiatice, mi-au aruncat o privire piezişă şi a început să râdă.

— Zău, master Copperfield… s-ar cuveni să vă zic mister, dar n-o să-mi luaţi în nume de rău această veche deprindere… sunteţi atât de dibaci, că scoateţi de la mine tot ce poftiţi, ca un tirbuşon! Dar nu mă sfiesc să vă spun, sir, mi-a zis atingându-mi mâna cu degetele lui reci şi

lipicioase, că nu prea sunt pe placul femeilor şi că missis Strong niciodată nu m-a putut suferi.

Ochii lui mi s-au părut verzi acum, când m-a fixat, aruncându-mi o privire de o viclenie scelerată.

— Ce vrei să spui? l-am întrebat.

— Deşi sunt avocat, nu vreau să spun deocamdată nimic mai mult decât ceea ce am spus, master Copperfield, mi-a răspuns, rânjind maliţios.

— Şi privirea dumitale ce vrea să spună? am insistat, liniştit.

— Privirea mea? Doamne, Copperfield, dar astea-s metode neleale! Ce vrea să spună privirea mea?

— Da, i-am zis. Privirea dumitale.

Părea foarte amuzat de această întrebare şi a râs atât de sincer cât era el în stare. După ce un timp s-a scărpinat în bărbie, mi-a zis, cu ochii în pământ şi continuând să se scarpine:

— Pe vremea când nu eram decât un scrib neînsemnat, missis Strong se uita de sus la mine. Pe Agnes a mea mereu o poftea la ea acasă, şi cu dumneata, master Copperfield, se purta prieteneşte; dar pe mine niciodată nu m-a luat în seamă, mă socotea mult mai prejos decât ea.

— Ei şi? i-am zis. Să presupunem că erai!

— Şi mult mai prejos decât el! a urmat Uriah foarte apăsat şi pe un ton meditativ, scărpinându-şi bărbia.

— Dumneata care-l cunoşti pe doctorul Strong, îţi închipui, oare, că mai ştie ceva de existenţa dumitale când nu te are în faţă?

Mi-a aruncat din nou o privire piezişă, şi-a proiectat înainte falca de jos, ca să şi-o poată scărpina mai bine, şi mi-a răspuns:

— Vai, Doamne fereşte, nu la doctorul Strong mă gândeam! Vai, nu, bietul de el! Mă gândeam la mister Maldon!

Am simţit că-mi îngheaţă inima în mine. Toate vechile mele îndoieli şi temeri în această privinţă, toată liniştea şi

fericirea doctorului, toate acele complicate posibilităţi ale nevinovăţiei şi ale compromisului, pe care nu le puteam desluşi, le-am văzut într-o clipită la discreţia răstălmăcirilor acestui individ.

— Nici o singură dată n-a intrat în birou fără să-mi poruncească să fac ceva sau fără să mă trimită de colo până colo. Era unul dintre dumneavoastră, gentlemen-ii distinşi! Am fost supus şi neînsemnat… şi sunt şi acum. Dar purtarea lui nu mi-a plăcut, şi nici acum nu-mi place!

A încetat să-şi scarpine bărbia, dar şi-a supt atât de tare obrajii, că parcă s-au lipit unul de altul; şi tot timpul şi-a aţintit asupră-mi privirea lui piezişă.

— Şi dânsa-i una dintre fermecătoarele dumneavoastră femei, n-am ce zice, a urmat Uriah, după ce, încetul cu încetul, faţa şi-a reluat forma firească, şi înţeleg prea bine că n-are poftă să lege prietenie cu oameni ca mine! E tocmai persoana nimerită să-i bage în cap lui Agnes a mea că trebuie să ţintească mai sus. Ei, n-oi fi eu pe placul femeilor din lumea dumneavoastră, master Copperfield, dar să ştiţi că am ochi să văd, şi asta nu de ieri, de alaltăieri. Noi, oamenii mici şi neînsemnaţi, avem, ca să zic aşa, ochi, şi vedem cu ei.

M-am prefăcut că n-aş fi înţeles şi am încercat să-mi ascund neliniştea, judecând însă după expresia feţei lui, n-am prea izbutit.

— N-am să mă las călcat în picioare, Copperfield! a urmat el, ridicându-şi, cu un aer triumfător şi răutăcios în acelaşi timp, acea parte a feţei unde ar fi trebuit să-i stea sprâncenele roşcovane, dacă le-ar fi avut. Şi am să fac tot ce-mi stă în putere ca să pun capăt acestei prietenii. N-o aprob! Nu mă feresc să recunosc în faţa dumitale că sunt cam gelos din fire şi că vreau să scap de toţi cei nepoftiţi. N-am să risc să-i las să uneltească împotriva mea, când ştiu că asta au de gând să facă.

— Dumneata eşti acela care unelteşti tot timpul şi te amăgeşti că şi ceilalţi fac la fel, i-am zis.

— Poate c-aşa o fi, master Copperfield. Dar eu, unul, am un ţel, cum obişnuieşte să spună asociatul meu; şi am să mă fac luntre şi punte ca să-l ating. Pentru că sunt un om umil şi neînsemnat, răbdarea mea nu trebuie pusă prea mult la încercare. Nu pot îngădui să-mi stea cineva în cale. Zău, master Copperfield, trebuie să se dea la o parte.

— Nu înţeleg, i-am zis.

— Chiar nu mă înţelegi? mi-a răspuns, smucindu-se şi contorsionându-se, cum îi era năravul. Mă mir, master Copperfield, fiindcă de obicei eşti foarte ager! Altă dată am să încerc să fiu mai clar. Călăreţul care sună la poartă nu-i oare mister Maldon, sir?

— Pare să fie el, i-am răspuns cât mai nepăsător cu putinţă.

Uriah s-a oprit, şi-a pus mâinile între genunchi şi, îndoindu-se de şale, a pufnit în râs. Un râs tăcut. Nici un sunet nu se auzea. Am fost atât de scârbit de odioasa lui purtare, mai ales de acest ultim gest, încât, fără nici un cuvânt, i-am întors spatele şi l-am lăsat îndoit de şale, în mijlocul grădinii, ca o momâie prăvălită de pe băţ.

Nu chiar în seara aceea, ci peste două seri – îmi aduc bine aminte, era într-o sâmbătă – am dus-o pe Agnes s-o vadă Dora. Mă înţelesesem dinainte cu miss Lavinia în privinţa acestei vizite, şi Agnes era aşteptată la ceai.

Oscilam între mândrie şi nerăbdare; eram mândru de scumpa mea logodnică, şi tare aş fi vrut să-i placă lui Agnes. Tot timpul drumului până la Putney, pe care l-am făcut cu tramcarul, Agnes jos, iar eu sus, pe capră, mi-am închipuit-o pe Dora sub toate aspectele ei atrăgătoare, pe care le cunoşteam atât de bine; aci doream să arate aşa cum o văzusem în cutare zi, pentru ca apoi să mă întreb dacă n-ar fi mai bine să arate aşa cum o văzusem în cutare altă ocazie; şi m-am tot frământat aşa, până ce mai-mai că am făcut febră.

Nu m-am îndoit câtuşi de puţin că va fi foarte frumoasă, în orice caz; s-a întâmplat însă că în ziua aceea a arătat mai

bine ca oricând. Nu se afla în salonaş când am prezentat-o pe Agnes mătuşilor ei, ci se ţinea, sfioasă, undeva, departe. Acuma ştiam unde s-o caut; şi, într-adevăr, am, găsit-o, astupându-şi urechile, după uşa cu pricina.

La început n-a vrut să vină cu nici un preţ; apoi mi-a cerut să-i acord un răgaz de cinci minute după ceasul meu. Şi, în sfârşit, mi-a dat braţul ca s-o conduc în salon. Chipul ei fermecător s-a îmbujorat şi mi s-a părut mai frumoasă ca oricând. Dar când şi-a făcut intrarea în salon, a pălit, devenind de zece mii de ori mai frumoasă.

Dorei îi era frică de Agnes. Îmi spusese că ştia ea că Agnes era „prea deşteaptă". Dar când a văzut cum o cerceta cu o privire atât de radioasă şi atât de deschisă, atât de bună şi atât de blândă, a dat un mic ţipăt de plăcută uimire, şi-a agăţat cu afecţiune braţele de gâtul lui Agnes şi şi-a lipit obrazul nevinovat de faţa ei.

Niciodată nu m-am simţit mai fericit. Niciodată nu m-am bucurat mai mult ca atunci când le-am văzut aşezându-se una lângă alta, ca atunci când am văzut-o pe iubita mea Dora ridicând privirea către ochii aceia atât de duioşi, ca atunci când am văzut-o pe Agnes coborându-şi asupra ei privirea tandră, senină.

Miss Lavinia şi miss Clarissa s-au bucurat şi ele, fiecare în felul ei. A fost cel mai plăcut ceai din lume! Miss Clarissa şedea în capul mesei. Eu tăiam şi împărţeam, prăjitura cu chimen şi zahăr, iar cele două foarte mărunţele surori se delectau ciugulind seminţe de chimen şi fire de zahăr, ca nişte păsărele; miss Lavinia ne privea binevoitoare şi cu un aer protector, ca şi cum dragostea noastră fericită ar fi fost opera ei; şi toţi ne-am simţit foarte mulţumiţi unul de altul şi fiecare de sine.

Agnes a cucerit toate inimile prin caracterul ei săritor şi delicat. Interesul ce l-a manifestat pentru tot ce o interesa pe Dora; felul în care a ştiut să se apropie de Jip (care numaidecât s-a împrietenit cu ea); tactul încântător de care a dat dovadă când Dora s-a codit să vină să se aşeze lângă

mine, ca de obicei modestia şi graţia spontană cu care a primit din partea sfielnicei Dora un şir întreg de mici mărturii de încredere – toate laolaltă au venit parcă să întregească armonia micii noastre familii.

— Sunt foarte fericită că vă sunt pe plac, i-a declarat Dora după ceai. Nu speram acest lucru; şi acum, când Julia Mills a plecat, am nevoie, mai mult ca oricând, să ştiu că am prieteni.

În paranteză fie spus, bag de seamă c-am uitat să relatez acest fapt. Miss Mills se îmbarcase, şi Dora şi cu mine ne dusesem la Gravesend, unde am vizitat-o pe bordul unei corăbii care făcea regulat cursa spre Indiile Răsăritene; fusesem reţinuţi la dejun şi trataţi cu dulceaţă de ghimbir, cu guave7 şi alte bunătăţi de acelaşi soi; şi o lăsasem pe miss Mills pe covertă, pe un scăunaş pliant, plângând, ţinând sub braţ noul ei jurnal intim, în care avea de gând să-şi însemne reflecţiile originale; suscitate de contemplarea Oceanului.

Agnes i-a răspuns că pesemne eu am descris-o ca pe o persoană ursuză din fire; dar Dora a protestat îndată.

— Vai, nu, a zis privindu-mă şi scuturându-şi buclele, n-a făcut decât să vă laude! Ţine atât de mult la părerea dumneavoastră, încât mi-a fost, de-a dreptul frică.

— Dragostea pe care o poartă anumitor persoane, a spus Agnes zâmbind, e atât de mare, încât bunele mele păreri n-ar putea s-o sporească; aşadar, nu au nici o importanţă.

— Vă rog, totuşi, dacă se poate, să-mi spuneţi părerea! i-a zis Dora, alintându-se ca de obicei.

Am făcut haz de dorinţa Dorei de a fi iubită, şi atunci Dora mi-a spus că sunt un prostănac şi că nu mă mai iubeşte deloc, şi seara a zburat pe nesimţite ca funigeii. Era ceasul la care urma să vină tramcarul să ne ia. Stăteam singur în faţa căminului, când Dora s-a apropiat pe furiş să-mi dea, ca de obicei, un mic sărut înainte de plecare.

— Nu crezi, Doady, că dacă m-aş fi împrietenit mai demult cu ea, acum aş fi fost poate şi eu mai deşteaptă? m-a

întrebat Dora cu o deosebită strălucire în ochii ei limpezi şi răsucindu-mi de zor, cu mâna dreaptă, un nasture de la haină.

— Lasă prostiile, dragostea mea! i-am zis.

— Crezi că-s prostii? Eşti sigur? m-a întrebat Dora, fără să se uite la mine.

— Sigur că sunt!

— Am uitat ce rudă eşti tu cu Agnes, băiat scump şi rău, mi-a spus Dora, tot răsucindu-mi nasturele.

— Nu suntem rude de sânge, dar am fost crescuţi laolaltă, ca frate şi soră.

— Mă mir cum de te-ai îndrăgostit de mine, mi-a zis Dora, apucând un alt nasture.

— Poate pentru că te-am văzut şi n-am putut să nu mă îndrăgostesc de tine, Dora!

— Să presupunem că nu m-ai fi văzut niciodată, a urmat Dora, trecând la un al treilea nasture.

— Hai să presupunem că nici nu ne-am fi născut, i-am întors râzând.

În timp ce priveam tăcut şi admirativ mânuţa-i gingaşă, cum trecea de la un nasture la altul, şi părul ei buclat, care mi se revărsa pe piept, şi genele ochilor ei sfioşi, care se ridicau încet, urmărind jocul degetelor, mă întrebam la ce anume s-o fi gândind. În cele din urmă s-a uitat drept în ochii mei, s-a ridicat în vârful picioarelor, ca să mă sărute, mai îngândurată ca de obicei – o dată, de două ori, de trei ori – şi a fugit din odaie.

Cinci minute mai târziu, când toată lumea s-a întors în odaie, umbra aceea neobişnuită de pe chipul Dorei se risipise fără urmă. Râzând, luase hotărârea ca, până va veni tramcarul, să-l pună pe Jip să facă o demonstraţie a întregului său repertoriu. Asta a ţinut destul de mult (nu atât pentru că ar fi avut un repertoriu prea vast, ci mai degrabă din pricina îndărătniciei lui Jip), aşa că reprezentaţia încă nu se terminase când tramcarul a oprit la poartă. Agnes şi-a luat rămas bun în grabă, dar foarte

călduros, de la Dora; Dora i-a făgăduit că-i va scrie (rugând-o să nu se supere dacă scrisorile ei vor fi copilăreşti), iar Agnes i-a promis că-i va răspunde: şi-au mai luat rămas bun încă o dată în faţa portierei tramcarului, şi apoi a treia oară când Dora, în ciuda mustrărilor ce i le-a făcut miss Lavinia, s-a mai repezit o dată la fereastra tramcarului, ca să-i amintească lui Agnes să-i scrie şi să-şi mai scuture buclele, privindu-mă cum şedeam sus, lângă vizitiu.

Tramcarul trebuia să ne lase lângă Covent Garden, unde urma să luăm un alt tramcar spre Highgate. Am aşteptat cu nerăbdare clipa când vom putea face câţiva paşi împreună pentru ca Agnes să mi-o poată lăuda pe Dora. O, ce frumos a lăudat-o! Cu câtă dragoste şi căldură mi-a recomandat să-i port de grijă drăgălaşei făpturi pe care o cucerisem şi ale cărei daruri s-a priceput să le pună la lumină cu atâta simplitate! Cu câtă delicateţe mi-a amintit, fără a avea câtuşi de puţin aerul că vrea să mă dăscălească, de răspunderea ce-o aveam faţă de această copilă orfană!

Niciodată, niciodată n-am iubit-o pe Dora mai profund şi mai sincer decât în noaptea aceea. Când din nou am coborât din tramcar şi am apucat pe aleea liniştită, luminată de stele, care ducea spre casa doctorului, i-am spus lui Agnes că ei îi datoram totul.

— Când şedeai lângă ea, mi s-a părut că nu eşti numai geniul meu bun, ci şi al ei; şi aşa îmi pare şi acum, Agnes.

— Un geniu ca vai de lume, dar credincios.

Sunetul limpede al vocii ei mi-a mers drept la inimă; aşa că, fără a sta pe gânduri, i-am spus:

— Azi am băgat de seamă că ţi-ai redobândit voioşia şi seninătatea care-ţi sunt proprii, aşa că încep să nădăjduiesc că eşti mai mulţumită acasă, nu-i aşa?

— Sunt împăcată cu mine însămi, mi-a spus. Mi-e inima mai uşoară şi sunt bine dispusă.

M-am uitat la chipul ei senin, care privea în sus, şi m-am gândit că poate licărirea stelelor îi dădea o expresie atât de nobilă.

— Acasă nu-i nici o schimbare, a adăugat Agnes după câteva clipe.

— Nu s-a mai pomenit nimic despre… ştii, n-aş vrea să te necăjesc, Agnes, dar nu mă pot opri să te întreb… despre ce am vorbit la despărţire, ultima dată?

— Nu, nimic, mi-a răspuns.

— M-am gândit mult la asta…

— Ar trebui să te gândeşti mai puţin. Ţine minte că nu mă bizui decât pe dragoste şi pe adevăr. Şi după o clipă a adăugat: Nu-ţi fie teamă pentru mine, Trotwood, nu voi face niciodată pasul de care ţi-e frică.

Deşi cred că în această privinţă nu fusesem niciodată cu adevărat îngrijorat, când cântărisem lucrurile la rece. – totuşi m-am simţit nespus de uşurat să primesc această asigurare din gura ei. Şi i-am şi spus-o, cu toată seriozitatea.

— Şi după vizita asta, cât timp va mai trece, Agnes dragă, până ce vei veni din nou la Londra? Te întreb acum fiindcă altă dată s-ar putea să nu fim singuri.

— Pesemne că va trece mult timp. Pentru tata cred că e mai bine să rămână acasă. Probabil că nu ne vom mai vedea prea des un timp, dar am, să-i scriu regulat, Dorei, şi în felul acesta vom avea mereu veşti unul despre altul.

Ajunsesem în curticica vilei doctorului. Se făcuse târziu. Fereastra odăii ocupate de missis Strong era luminată, şi arătându-mi-o, Agnes mi-a spus noapte bună.

— Nu te frământa pentru necazurile şi grijile noastre, mi-a spus, întinzându-mi mâna. Nimic nu mă poate face mai fericită decât fericirea ta. Dacă vreodată voi avea nevoie de ajutorul tău, fii sigur că ţi-l voi cere. Dumnezeu să te aibă în pază!

În surâsul ei radios, precum şi în ultimele sunete ale glasului ei calm şi plăcut am văzut-o şi am auzit-o parcă din nou pe Dora alături de ea. Am rămas câtva timp uitându-mă peste verandă la stele, cu inima plină de dragoste şi de recunoştinţă, şi apoi am pornit încet mai departe. Îmi

oprisem un pat la un han curăţel din apropiere, şi tocmai ieşeam pe poartă, când, întorcând din întâmplare capul, am văzut lumină în biroul doctorului. M-am gândit, cu o mustrare de cuget, că lucra la dicţionar fără ajutorul meu. Vrând să văd dacă aşa era, şi, în orice caz, dorind să-i spun noapte bună, dacă-l voi găsi zăbovind printre cărţile sale, m-am întors, şi trecând tiptil prin hol, am deschis uşor uşa şi am intrat.

Spre marea mea mirare, primul pe care l-am văzut în lumina scăzută a lămpii cu abajur a fost Uriah. Stătea în picioare, lângă lampă, cu una din mâinile scheletice la gură şi cu cealaltă pe masa doctorului. Doctorul şedea în fotoliul său, acoperindu-şi faţa cu amândouă mâinile. Mister Wickfield, profund tulburat şi mâhnit, sta aplecat înainte, atingându-i braţul cu oarecare şovăire parcă.

O clipă am crezut că doctorul se simţea rău. Sub această impresie, am făcut repede un pas înainte, când deodată am întâlnit privirea lui Uriah şi am înţeles ce se întâmplase. Am vrut să mă retrag, dar doctorul m-a oprit cu un gest, aşa că am rămas.

— În orice caz, a spus Uriah, contorsionându-şi făptura slută, ar trebui să ţinem uşa închisă. Nu-i nevoie să afle TOT oraşul.

Şi rostind aceste cuvinte, păşind în vârful picioarelor, s-a dus la uşa pe care o lăsasem deschisă şi a închis-o cu grijă. Apoi s-a întors şi şi-a reluat poziţia. În vocea şi în felul său de a se purta era o ostentaţie de compătimire care – mie, cel puţin – mi-era mai nesuferită decât orice altă schemă pe care ar fi putut s-adopte.

— Am socotit de datoria mea, master Copperfield, mi-a zis Uriah, să-i dezvălui şi doctorului Strong lucrurile despre care am vorbit dumneata şi cu mine. Numai că nu m-ai înţeles prea bine.

I-am aruncat o privire, dar nu i-am dat nici un alt răspuns, şi m-am apropiat de bunul şi bătrânul meu profesor, spunându-i câteva cuvinte menite să-l mângâie şi să-l

încurajeze. Mi-a pus mâna pe umăr, aşa cum obişnuia pe vremea când nu eram decât un băieţaş, dar n-a ridicat capul cărunt.

— Întrucât nu m-ai înţeles, master Copperfield, a urmat Uriah cu acelaşi ton oficial, îmi îngădui supus să-ţi aduc la cunoştinţă, căci suntem între prieteni, că i-am atras luarea-aminte doctorului Strong asupra purtării lui missis Strong. Este, te asigur, Copperfield, cu totul împotriva firii mele să mă amestec în lucrări atât de neplăcute; dar, de fapt, ne vedem amestecaţi în fel de fel de lucruri care n-ar trebui să se întâmple. Asta voiam să-ţi spun şi nu m-ai înţeles, sir.

Acum, când îmi amintesc de privirea lui chiorâşă, mă mir că nu l-am luat de gât şi n-am încercat să-l sugrum.

— Se prea poate că nu m-am exprimat prea limpede, a urmat el, şi nici dumneata. Fireşte, nu eram înclinaţi să dăm prea mare amploare acestei chestiuni. Totuşi, până la urmă, m-am hotărât să vorbesc deschis; i-am arătat doctorului Strong că… Aţi spus ceva, sir?

Se adresase doctorului Strong, care gemuse. Un geamăt ce ar fi mişcat orice inimă omenească, dar care asupra lui Uriah n-a avut nici un efect.

—… i-am arătat doctorului Strong, a reluat el, că oricine poate vedea că mister Maldon şi drăguţa şi amabila missis Strong sunt prea tandri unul cu celălalt. A venit vremea (căci iată că ne vedem cu toţii amestecaţi în lucruri care n-ar trebui să se întâmple) să i se spună şi doctorului Strong că pentru toată lumea acest lucru a fost limpede ca lumina zilei chiar înainte de plecarea lui mister Maldon în India; că mister Maldon doar pentru asta a umblat cu pretexte, ca să vină înapoi; şi că doar pentru asta e toată ziua aici. Când ai intrat, tocmai îi ceream, asociatului şi colegului meu, şi în clipa aceea s-a şi întors către el, să-i declare pe cuvânt de onoare doctorului Strong dacă – da sau nu – împărtăşeşte şi el de multă vreme aceeaşi părere. Aveţi cuvântul, mister Wickfield! N-aţi vrea să fiţi atât de bun să ne spuneţi? Da, sau nu, sir? Poftim, colega!

— Pentru numele lui Dumnezeu, doctore dragă, a spus mister Wickfield, punând din nou, cu oarecare şovăială, mâna pe braţul doctorului, nu trebuie să dai prea multă importanţă unor bănuieli pe care le-aş fi putut avea.

— Poftim! a exclamat Uriah, clătinând din cap. Ce tristă confirmare, nu-i aşa? Din partea lui! Din partea unui prieten atât de vechi! Ei, Doamne, Copperfield, nu eram decât un biet scrib în biroul lui, şi l-am văzut de zece ori, nu o dată, cât de preocupat era, cât de necăjit era (şi avea tot dreptul ca părinte, nu pot să-l condamn) la gândul că miss Agnes era amestecată în lucruri care n-ar trebui să se întâmple.

— Dragă Strong, a zis mister Wickfield cu un tremur în glas, bunul meu prieten, mai e oare nevoie să-ţi spun că am avut cândva păcatul de a căuta scopul principal al fiecărui om şi de a judeca toate actele după acest criteriu îngust? Se prea poate ca din pricina acestui păcat al meu să fi ajuns şi la asemenea bănuieli.

— Ai avut însă bănuieli, Wickfield, a zis doctorul, fără a ridica privirea. Ai avut bănuieli.

— Vorbeşte, colega! i-a dat ghes Uriah.

— La un moment dat am avut, desigur. Dar… să mă ierte Dumnezeu… credeam că aveai şi dumneata.

— Nu, nu, nu! a protestat doctorul, cât se poate de îndurerat.

— La un moment dat mi s-a părut că ai fi vrut să-l trimiţi pe Maldon peste hotare tocmai ca să realizezi o despărţire care era de dorit.

— Nu, nu, nu! Am vrut să-i fac plăcere lui Annie ajutându-l pe prietenul ei din copilărie. Nimic altceva.

— M-am convins, a zis mister Wickfield. După ce mi-ai spus că aşa stau lucrurile, n-am mai avut nici o îndoială. Dar am crezut… te rog să ţii seama de felul meu strâmt de a interpreta, care a fost păcatul meu cel mai grav… că acolo unde există o atât de mare diferenţă de vârstă…

— Vezi? Aşa trebuie pusă problema, master Copperfield, a intervenit Uriah, afişând o milă făţarnică şi jignitoare.

—… o femeie atât de tânără şi de atrăgătoare, oricât de mult te-ar fi respectat, n-a putut să fie împinsă la această căsătorie decât din consideraţiuni de ordin material. N-am ţinut însă seama de nenumărate simţăminte şi împrejurări care puteau s-o influenţeze în bine. Pentru numele lui Dumnezeu, nu uita lucrul acesta!

— Ce delicat se exprimă! s-a minunat Uriah, clătinând din cap.

— Am privit-o întotdeauna dintr-un singur punct de vedere, a urmat mister Wickfield, dar, pe tot ce am mai scump pe lume, te conjur, dragă prietene, să înţelegi; acum, neavând scăpare… sunt nevoit să mărturisesc…

— Nu! N-aveţi scăpare, mister Wickfield, a întărit Uriah, de vreme ce lucrurile au ajuns până aici.

—… că am avut, a urmat mister Wickfield, uitându-se neputincios şi deznădăjduit la asociatul său, că am avut anumite îndoieli în privinţa ei, crezând că şi-ar călca îndatoririle faţă de dumneata; şi dacă trebuie să spun tot adevărul, voi recunoaşte că uneori n-am fost de acord ca Agnes să fie atât de prietenă cu ea şi să vadă ceea ce vedeam sau ceea ce, din pricina teoriei mele greşite, îmi închipuiam că văd. N-am pomenit nimănui de toate acestea niciodată. Şi nici n-am avut vreodată intenţia să împărtăşesc cuiva aceste lucruri. Cu toate că trebuie să-ţi vină foarte greu să asculţi, cred că, de ai şti cât de greu îmi vine să ţi le spun, m-ai compătimi, a încheiat mister Wickfield, zdrobit.

În bunătatea lui, doctorul i-a întins mâna. Mister Wickfield i-a ţinut-o câtva timp într-a sa, cu capul plecat.

— Sunt convins că subiectul acesta e cât se poate de neplăcut pentru toată lumea, a zis Uriah, insinuându-se în tăcerea generală cu zvârcoliri ca de ţipar. Dar pentru că am ajuns atât de departe, trebuie să mai adaug că şi Copperfield a băgat de seamă acelaşi lucru.

M-am întors către el şi l-am întrebat cum de îndrăznea să invoce mărturia mea.

— O, e foarte frumos din partea dumitale, Copperfield, mi-a răspuns Uriah, contorsionându-se cumplit. Ştim cu toţii cât eşti de îndatoritor: dar trebuie să recunoşti că aseară, când ţi-am vorbit, ai înţeles ce voiam să-ţi spun. Trebuie să recunoşti că ai înţeles ce voiam să-ţi spun, Copperfield. Nu tăgădui. Tăgăduieşti mânat de cele mai bune intenţii, dar nu tăgădui, Copperfield!

Privirea plină de blândeţe a bunului şi bătrânului doctor s-a oprit o clipă asupra mea şi am simţit că mărturisirea bănuielilor mele de altădată se citea prea limpede pe chipul meu pentru a fi trecută cu vederea. N-avea nici un rost să mă înfurii. Nu puteam schimba nimic. Orice aş fi spus, nu mai puteam tăgădui.

S-a lăsat din nou o tăcere pe care nimic n-a tulburat-o, până ce doctorul s-a ridicat şi s-a plimbat de vreo două-trei ori, de-a curmezişul odăii. Apoi s-a întors la locul lui; şi lăsându-se pe speteaza fotoliului şi ducând din când în când batista la ochi (cu o sinceritate care, după părerea mea, îi făcea mai multă cinste decât orice ţinută ar fi putut să-şi impună), ne-a spus:

— Am o vină mare. Cred că am o vină foarte mare. Am expus o fiinţă dragă inimii mele la bănuieli şi defăimări – le numesc defăimări, chiar dacă au rămas numai în mintea celor care le-au conceput – care, de n-aş fi fost eu, n-ar fi mânjit-o niciodată.

Uriah Heep a emis un sunet fornăit. Pesemne ca să-şi exprime simpatia.

— De n-aş fi fost eu, n-ar fi atins-o niciodată, a repetat doctorul. Precum ştiţi, sunt un om bătrân; în seara asta mi se pare că nu prea mai am pentru ce să trăiesc. Dar chezăşuiesc cu viaţa mea, cinstea şi credinţa scumpei doamne care a fost obiectul acestei convorbiri!

Cred că nici cea mai desăvârşită întrupare a spiritului cavaleresc, nici cea mai frumoasă şi mai romantica figură

zugrăvită vreodată de un pictor n-ar fi putut rosti aceste cuvinte cu o mai tulburătoare şi mai impresionantă demnitate decât au fost rostite de bătrânul şi prozaicul doctor.

— N-aş vrea să tăgăduiesc însă, a urmat doctorul – se prea poate că am fost chiar gata să recunosc, într-o anumită măsură – că fără voia mea am atras-o într-o căsătorie nefericită. Nu prea sunt deprins să observ cele ce se petrec în jurul meu; şi nu pot decât să cred că observaţiile mai multor oameni, de diferite vârste şi situaţii, care converg într-o singură direcţie (şi asta-i cât se poate de firesc), pot fi mai exacte decât ale mele.

Cum am mai relatat şi în alte locuri, am admirat adeseori blândeţea şi generozitatea lui faţă de tânăra-i soţie, dar delicateţea plină de respect de care a dat dovadă ori de câte ori a amintit de ea în această împrejurare şi deferenţa cu care a îndepărtat până şi cea mai vagă umbră de bănuială în privinţa fidelităţii ei l-au ridicat nespus de mult în ochii mei.

— Am luat-o în căsătorie când era încă foarte tânără, a spus mai departe doctorul. Am luat-o de nevastă într-un moment când caracterul ei abia se închega. A fost o mare mulţumire pentru mine să pot contribui la formarea lui. Îl cunoşteam bine pe tatăl ei. O cunoşteam bine şi pe ea. De dragul frumoaselor şi aleselor ei însuşiri, am învăţat-o tot ce mi-a stat în putere s-o învăţ. Dacă i-am făcut vreun rău – şi mă tem că i-am făcut, profitând (fără să-mi dau seama) de recunoştinţa şi dragostea ei – îi cer din toată inima iertare!

Din nou a străbătut odaia de-a curmezişul, după care s-a întors la loc; şi, apucând speteaza fotoliului cu mâinile-i care tremurau întocmai ca şi glasul gâtuit de emoţie, a continuat:

— Am socotit că aş putea fi pentru ea un adăpost împotriva primejdiilor şi încercărilor vieţii. Mi-am zis că, în ciuda nepotrivirii de vârstă, are să poată trăi, alături de mine, în tihnă şi mulţumire. M-am gândit însă că va veni o vreme

când am să-i redau libertatea şi că atunci va mai fi nu numai tânără şi frumoasă, dar că va avea o judecată mai matură… da, m-am gândit… pe cuvântul meu!

Figura lui, destul de comună, părea iluminată de nobleţea şi devotamentul de care dădea dovadă. Fiecare cuvânt rostit de el avea o forţă la a cărei obârşie nu puteau fi decât aceste sentimente.

— Viaţa ce am dus-o cu ea a fost cât se poate de fericită. Până astă-seară, am avut mereu prilejul să binecuvânteze ziua în care i-am făcut cel mai mare pocinog.

Glasul lui, tot mai tremurător pe măsură ce a rostit aceste cuvinte, s-a stins câteva clipe; după aceea a urmat:

— O dată trezit din acest vis – toată viaţa am fost, într-un fel sau altul, un biet visător – îmi dau seama că-i foarte firesc ca să-şi aducă aminte cu nostalgie de vechiul ei tovarăş de joacă din copilărie, care-i de o vârstă cu ea. Cred că-i foarte adevărat că-l priveşte cu o părere de rău nevinovată, că se gândeşte, poate, la ceea ce ar fi putut fi de nu m-aş fi ivit în calea ei. Mi-au venit în minte, cu un tâlc nou, în ceasul acesta de grea încercare, multe lucruri văzute, dar neluate în seamă de mine. Dar mai presus de orice, numele scumpei mele doamne nu se cade să fie niciodată atins nici cu o vorbă, nici cu o umbră de îndoială.

O clipă privirea i s-a aprins, şi glasul i-a devenit ferm; apoi din nou s-a recules. Dar peste puţin a continuat:

— Nu-mi rămâne altceva de făcut decât să port, cu cât mai multă resemnare, povara remuşcării de a fi pricinuit o asemenea nefericire. Dânsa e aceea care-i îndreptăţită să se plângă, nu eu! Datoria mea e s-o feresc de interpretări greşite, de interpretări greşite şi maliţioase, de care nici prietenii mei n-au fost în stare să se apere. Cu cât vom trăi mai retraşi, cu atât îmi va fi mai uşoară această sarcină. Şi când îmi va suna ceasul – o, Doamne, să sune cât mai curând dacă aşa e voia ta! – când moartea mea îi va reda libertatea, voi închide ochii pentru totdeauna privind cu nemărginită dragoste şi încredere chipul ei cinstit şi o voi

lăsa cu inima uşoară să trăiască o viaţă mai bună şi mai fericită.

Nu-l mai vedeam desluşit, deoarece, la auzul acestor cuvinte, a căror seninătate şi bunătate încununau admirabila lui simplitate, lacrimile-mi înceţoşaseră privirile. După ce a făcut câţiva paşi spre uşă, a adăugat:

— V-am destăinuit ce am pe inimă. Nu mă îndoiesc că veţi păstra secretul. Lucrurile despre care am vorbit aici astă-seară nu se cade să fie repetate. Wickfield, dă-mi braţul tău de bun şi vechi prieten, ca să urc scările!

Mister Wickfield s-a grăbit să-i dea braţul. Şi fără nici un cuvânt, au ieşit încet din odaie, urmăriţi de privirile lui Uriah.

— Ei, master Copperfield! a zis Uriah, întorcându-se mieros către mine. Lucrurile au ieşit altfel decât ar fi fost de aşteptat să iasă, căci bătrânul cărturar… ce om cumsecade!. E orb ca un liliac! Dar cu familia asta am mântuit pentru totdeauna, cred!

Când i-am auzit glasul, m-a cuprins o furie turbată, o furie cum niciodată înainte şi niciodată de atunci încoace nu m-a mai cuprins.

— Mişelule! i-am zis. Cum îndrăzneşti să mă vâri în intrigile tale? Cum te încumeţi, secătură mincinoasă, să-mi ceri acum mărturie, ca şi cum am fi discutat vreodată problema asta?

Cum stăteam faţă în faţă, am văzut limpede, în bucuria ascunsă ce i se citea pe obraz, ceea ce ştiam bine; mă silise să-i ascult destăinuirile anume ca să mă facă să sufăr şi că, de fapt îmi întinsese cu bună-ştiinţă o cursă; şi asta n-am putut răbda. Obrazul lui scofâlcit îmi stătea înainte ca o ispită, şi l-am plesnit cu atâta putere, încât m-au usturat degetele ca fripte.

Mi-a apucat mâna şi am rămas nemişcaţi, uitându-ne unul la altul. Am stat astfel multă vreme; destul de mult, ca să văd cum urmele albe lăsate de degetele mele pe purpuriul

aprins al obrazului au dispărut, pentru ca apoi să se coloreze într-un roşu şi mai intens.

— Ţi-ai pierdut minţile, Copperfield? m-a interpelat cu răsuflarea tăiată.

— Nu mai vreau să am de-a face cu tine! i-am zis, smulgându-mi mâna dintr-a lui. Câine spurcat, nu vreau să te mai cunosc!

— Nu vrei? mi-a spus şi, silit de usturime, şi-a pus mâna la obraz. Poate că n-ai să ai încotro. Nu crezi că eşti cam nerecunoscător?

— Ţi-am arătat nu o dată că te dispreţuiesc. De astă dată ţi-am arătat-o mai făţiş. Să mă tem c-ai să faci încă şi mai mult rău tuturor celor din jurul tău? Oare nu faci totdeauna tot răul ce-ţi stă în putere să-l faci?

A înţeles cât se poate de bine această aluzie la motivele care până atunci mă siliseră să mă stăpânesc în raporturile mele cu el. Cred că nici nu l-aş fi plesnit, nici n-aş fi lăsat să-mi scape această aluzie dacă Agnes nu mi-ar fi dat cu puţin înainte asigurarea aceea. Dar n-are a face.

A urmat o nouă pauză, destul de lungă. Şi în timp ce mă privea, mi s-a părut că ochii lui băteau în toate nuanţele culorilor celor mai respingătoare.

— Copperfield, mi-a zis, luând mâna de pe obraz, întotdeauna ai fost împotriva mea. Ştiu că încă pe vremea când stăteai la mister Wickfield erai împotriva mea.

— N-ai decât să crezi ce pofteşti! i-am răspuns, fierbând încă de mânie. Dar faptul că ceea ce afirmi e inexact te caracterizează.

— Şi totuşi eu întotdeauna am ţinut la dumneata Copperfield!

N-am găsit cu cale să-i mai răspund; şi luându-mi pălăria, mă pregăteam să mă duc la culcare, când mi-a tăiat calea spre uşă.

— Copperfield, mi-a zis, pentru sfadă e nevoie de doi. Şi eu, unul, nu înţeleg să mă sfădesc.

— Du-te dracului! i-am spus.

— Nu vorbi aşa. Ştiu c-are să-ţi pară rău mai târziu. Cum poţi să te înjoseşti în faţa mea, dând dovadă de asemenea îndărătnicie? Dar te iert.

— Mă ierţi tu pe mine? l-am îngânat eu cu dispreţ.

— Te iert, şi n-ai ce face, mi-a răspuns Uriah. Auzi dumneata. – să mă loveşti tocmai pe mine, care întotdeauna ţi-am fost prieten! Dar pentru sfadă e nevoie de cel puţin doi, şi eu, unul, nu înţeleg să mă sfădesc. Am să-ţi rămân prieten, în pofida dumitale. Aşadar, acum ştii la ce te poţi aştepta!

Faptul că, pentru a nu-i tulbura pe cei din casă la o oră atât de nepotrivită, am fost nevoiţi să purtăm această discuţie (în care el vorbea domol, în vreme ce eu îi răspundeam repezit) cu glas scăzut nu era de natură să mă potolească, deşi furia începuse să-mi treacă. Spunându-i că nu mă voi aştepta de la el decât ce am aşteptat întotdeauna, fără ca dânsul să mă fi dezamăgit niciodată, am deschis uşa peste el, ca şi cum ar fi fost o nucă uriaşă aşezată acolo să fie spartă, şi am ieşit. Dar nici el n-a întârziat acolo, căci se ducea să doarmă la maică-sa; şi n-am apucat să fac nici o sută de iarzi. Când iată că m-a ajuns din urmă.

— Ştii, Copperfield, mi-a zis la ureche (căci nici n-am întors capul), te-ai pus într-o situaţie proastă. (Îmi dădeam seama că are dreptate, şi asta mă irita încă şi mai tare.) Cu asta n-ai făcut nici o scofală, şi de împiedicat să te iert nu mă poţi împiedica. N-o să-i spun nimic mamei şi nimănui pe lume. Sunt hotărât să te iert. Dar mă mir cum de ai putut să ridici mâna asupra unui om pe care-l ştii atât de umil şi neînsemnat!

Mă simţeam aproape tot atât de vrednic de dispreţ ca şi el. Mă cunoştea mai bine decât mă cunoşteam eu singur. Dacă mi-ar fi răspuns sau dacă m-ar fi zgândărit, ar fi fost o uşurare şi o scuză pentru mine; dar aşa, m-a făcut să mă perpelesc şi n-am putut adormi până după miezul nopţii.

A doua zi dimineaţă, când am ieşit, tocmai suna clopotul bisericii, şi l-am găsit plimbându-se în sus şi în jos cu maică-

sa. Mi-a vorbit ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, şi am fost nevoit să-i răspund. Presupun că-l plesnisem destul de tare ca să-i dau dureri de dinţi. Fapt este că era legat cu o batistă de mătase neagră, care, cu pălăria aşezată deasupra, în vârful capului, era departe de a-l face mai atrăgător. Am aflat că luni dimineaţă fusese la un dentist la Londra şi că-i scosese un dinte. Nădăjduiesc c-o fi fost o măsea.

Doctorul a anunţat că nu se simte bine, şi în fiecare zi, până la plecarea oaspeţilor, a stat singur cea mai mare parte a timpului. Abia la o săptămână după plecarea lui Agnes şi a tatălui ei ne-am reluat lucrul ca de obicei. Cu o zi înainte de a-l relua, doctorul mi-a înmânat o scrisoare, într-un plic deschis. Mi-era adresată mie şi cuprindea, în câteva cuvinte călduroase, rugămintea de a nu vorbi niciodată despre cele discutate în seara aceea. Îi destăinuisem mătuşii, dar altcuiva nu. Asemenea lucruri nu le puteam discuta cu Agnes, şi nu încape îndoială că nici nu bănuia ce se întâmplase.

Sunt încredinţat că nici missis Strong n-a bănuit nimic atuncea. Au trecut câteva săptămâni până ce am putut observa o schimbare în felul ei de a fi. Şi aceasta a venit încet, încetişor, ca un nor într-o zi fără vânt. La început a apărut mirată de compătimirea delicată cu care-i vorbea doctorul şi de dorinţa lui de a o pofti la ei pe mama-soacră, ca să mai înviioreze monotonia vieţii pe care o ducea. Deseori, în timp ce lucram, iar ea şedea lângă noi, în birou, am băgat de seamă cum se oprea şi se uita la el cu aerul acela de neuitat. După aceea, am observat că uneori se ridica cu ochii plini de lacrimi şi părăsea odaia. Încetul cu încetul, umbra unei mâhniri i-a întunecat frumuseţea şi s-a adâncit zi de zi. Între timp, missis Markleham se mutase la ei, dar nu mai contenea cu vorba şi nu vedea nimic.

În vreme ce Annie, care fusese cândva ca o rază de soare în casa doctorului, se transforma astfel, doctorul a început să pară mai grav şi mai îmbătrânit; dar blândeţea firii lui,

precum şi bunătatea şi bunăvoinţa ce i le arăta s-au accentuat, dacă mai era cu putinţă să se accentueze. L-am văzut în dimineaţa zilei ei de naştere, când dânsa a venit să se aşeze în dreptul ferestrei biroului (obişnuia să facă acest lucru dintotdeauna, dar în vremea din urmă îl făcea cu un aer sfios şi nehotărât, pe care-l găseam foarte mişcător), cum, după ce i-a cuprins fruntea cu mâinile şi i-a sărutat-o, s-a depărtat în grabă, fiind prea emoţionat ca să stea. Am văzut-o cum a rămas locului, împietrită ca o statuie; şi apoi şi-a înclinat capul, şi-a împreunat mâinile şi a început să plângă, nespus de mâhnită.

După aceea mi s-a părut uneori, în momentele când rămâneam singuri, că dânsa ar fi dorit să-mi vorbească. Dar n-a scos niciodată o vorbă. Doctorul mereu o îndemna să se ducă cu maică-sa în oraş, ca să se distreze; iar missis Markleham, care era mare amatoare de distracţii, primea bucuroasă aceste propuneri şi le sprijinea cu multă căldură. Dar Annie, tristă şi apatică, se lăsa mânată oriunde, dar parcă nu se mai bucura de nimic.

Nu ştiam ce să cred. Mătuşa nici ea nu ştia: şi cred că tot plimbându-se prin odăi, ca să se dumerească, a străbătut uneori şi câte o sută de mile. Şi ce e şi mai ciudat e faptul că în sferele tainice ale acestei nefericirii conjugale singura alinare venea din partea lui mister Dick.

Ce gândea el în această privinţă, sau ce anume observase, n-aş fi în stare să spun, aşa cum nici el cred că nu mi-ar fi putut spune. Dar, precum am arătat când am depănat amintirile mele de la şcoală, mister Dick avea o nemărginită veneraţie pentru doctorul Strong. Nici mintea cea mai ascuţită nu poate înţelege subtila legătură care stă la baza oricărui ataşament adevărat, nici chiar atunci când nu e vorba decât de acela al unui biet animal inferior faţă de om. Fapt e că mister Dick avea, dacă mi-e îngăduit să mă exprim astfel, o inimă trează, în care pătrunsese direct o rază de adevăr.

Îşi reluase cu mândrie privilegiul de a se plimba în sus şi în jos prin grădină, împreună cu doctorul, în numeroasele lui ceasuri de răgaz, aşa cum obişnuia să-l însoţească odinioară pe aleea aceea de la Canterbury. Curând, însă, şi-a consacrat tot timpul liber acestor plimbări, sculându-se uneori mai devreme dimineaţa, ca să mai câştige timp. Pe vremuri, cea mai mare fericire a lui era să-l asculte pe doctor cum îi citea din minunata lui realizare, dicţionarul. Acum se simţea foarte nenorocit până ce doctorul şi-l scotea din buzunar şi începea lectura. Când doctorul şi cu mine aveam treabă, mister Dick luase obiceiul să se plimbe cu missis Strong şi s-o ajute să-şi îngrijească florile preferate sau să plivească grădina. Pot spune că rareori scotea mai mult de o duzină de cuvinte într-un ceas; dar interesul susţinut pe care-l arăta şi aerul lui atent aflau un răsunet în inimile lor; fiecare din ei ştia că şi celălalt îl iubea, şi că dânsul îi îndrăgea pe amândoi; şi astfel a ajuns să joace un rol pe care nimeni altul nu l-ar fi putut îndeplini; a devenit o verigă între ei.

Când îmi amintesc cum se plimba în sus şi în jos cu doctorul, cu un aer de înţelepciune de nepătruns, încântat că avea de a face cu grelele cuvinte ale dicţionarului, când îl revăd cum căra stropitorile acelea uriaşe, după Annie; sau cum stătea în genunchi, cufundat în munca migăloasă de a strânge cu răbdare frunzuliţele de pe jos, fără a-şi scoate mănuşile mari; şi cum în tot ce făcea exprima – aşa cum nici un filosof n-ar fi fost în stare să exprime – dorinţa lui sfioasă de a li se arăta prieten, împrăştia parcă simpatie, dragoste şi încredere prin fiecare găurică a sitei stropitorii; când îmi amintesc cum, călăuzit de inima lui trează, sensibilă la toate necazurile prietenilor, nu divaga niciodată şi cum, în grădină, niciodată nu aducea vorba despre nefericitul rege Carol I, şi niciodată nu şovăia să-şi arate recunoştinţa, făcându-le servicii, şi cum niciodată nu se lăsa abătut nici de la faptul că era o neînţelegere între ei, nici de la voinţa de a o aplana, mai-mai că mă simt ruşinat când îmi dau

seama câte a făcut el, deşi nu era tocmai în minţile lui, şi câte am făcut eu, care eram sănătos la cap.

— Nimeni, în afară de mine, nu ştie cât preţuieşte omul acesta! îmi spunea foarte mândră mătuşa când venea vorba despre el. Dick o să ajungă departe!

Înainte de a încheia acest capitol, trebuie să mai relatez ceva. Cât timp oaspeţii se mai aflau în casa doctorului Strong, am băgat de seamă că în fiecare dimineaţă poştaşul aducea două-trei scrisori pentru Uriah Heep, care n-a plecat de la Highgate decât odată cu toţi ceilalţi, fiind sezon mort; şi că pe toate acestea adresele erau scrise de mâna lui mister Micawber, care-şi însuşise scrierea rondă a juriştilor. Judecând după aceste semne mărunte, m-am bucurat să pot trage concluzia, că lui mister Micawber îi merge bine; şi de aceea am fost foarte surprins când, cam pe vremea aceea, am primit următoarea scrisoare de la amabila lui soţie!

CANTERBURY, luni seara.

Veţi fi, fără îndoială, foarte mirat, dragă mister Copperfield, când veţi primi această scrisoare. Cu atât mai mult de conţinutul ei. Şi încă şi mai mult, de rugămintea de a păzi secretul acestei scrisori. Dar simţămintele mele de soţie şi de mamă îşi caută o uşurare; şi cum nu vreau să mă consult cu familia mea (şi aşa atât de nesuferită lui mister Micawber), nu am pe nimeni mai apropiat căruia să-i pot cere un sfat decât pe dumneavoastră, care-mi sunteţi prieten şi fost chiriaş.

Aţi băgat desigur de seamă, dragă mister Copperfield, că între mine şi mister Micawber (pe care nu-l voi părăsi niciodată) a existat întotdeauna un spirit de încredere reciprocă. S-a mai întâmplat uneori ca mister Micawber să semneze o poliţă fără să mă întrebe sau să-mi ascundă scadenţa ei. Da, s-a întâmplat. Da, în general, mister Micawber nu ascundea nimic faţă de aceea căreia i-a închinat dragostea sa – mă refer la soţia lui – şi totdeauna, înainte de a adormi, îi recapitula întâmplările zilei.

Vă puteţi închipui, dragă mister Copperfield, ce amarnică trebuie să-mi fie suferinţa când am să vă spun că mister Micawber s-a schimbat cu desăvârşire. Este rezervat. Este plin de secrete. Viaţa lui a devenit un mister pentru aceea care-i împărtăşea bucuriile şi necazurile – mă refer din nou la soţia lui – şi vă asigur că în afară de faptul că îşi petrece tot timpul, de dimineaţă până seara, la birou, ştiu tot atâta despre el cât despre omul de la miazăzi pe seama căruia copiii nerozi repetă nişte scorneli în legătură cu un porridge8 cu prune rece, ca să folosesc o eroare populară9 pentru a exprima un fapt real.

Dar asta încă nu-i totul. Mister Micawber e morocănos. E sever. S-a înstrăinat de fiul nostru cel mare şi de fiica lui. Nu se mai mândreşte cu gemenii lui şi priveşte cu răceală până şi pe copilul nevinovat care a venit acum în urmă să mărească cercul familiei. Nu pot obţine de la el mijloacele pecuniare trebuitoare pentru acoperirea cheltuielilor noastre, care la noi sunt chibzuite până la ultimul farthing10, decât cu mare greutate şi numai după groaznice ameninţări că-şi va face singur seama (chiar aşa spune); şi refuză, neînduplecat, să dea orice explicaţie asupra acestei politici, care le duce la disperare.

Asta-i greu de suportat. Asta-mi sfâşie inima. Dacă veţi avea bunăvoinţa să mă sfătuiţi, cunoscând slabele mele puteri, şi să-mi spuneţi cum le-aş putea folosi mai bine în această dilemă atât de neaşteptată, aţi adăuga încă un prietenesc serviciu, pe lângă atâtea altele, făcute până acum. Cu multă dragoste din partea copiilor şi un surâs din partea noului-venit, care are fericirea de a fi încă inconştient, rămân, scumpe mister Copperfield, a dumneavoastră îndurerată, EMMA MICAWBER.

Nu m-am simţit îndreptăţit să dau unei femei, cu atâta experienţă ca miss Micawber alt sfat decât să încerce, cu răbdare şi bunăvoinţă, să recâştige încrederea lui mister Micawber (cum eram, de altfel, încredinţat că va face în

orice caz); dar scrisoarea m-a pus foarte mult pe gânduri în privinţa lui.

CAPITOLUL XLIII.

O NOUĂ PRIVIRE RETROSPECTIVĂ.

Fie-mi îngăduit din nou să mă opresc asupra unei perioade memorabile din viaţa mea. Fie-mi îngăduit să stau deoparte, ca să privesc cum defilează prin faţa mea însoţind propria-mi umbră, fantomele acelor zile, într-un sumbru cortegiu.

Săptămâni, luni, anotimpuri se perindă în amintire. Abia de par mai lungi decât o zi de vară sau o noapte de iarnă. Aci, izlazul pe care mă plimb cu Dora, ca un câmp de aur strălucitor, e numai floare; aci, nevăzute, insuliţele şi tufele de iarbă-neagră zac sub covorul de zăpadă. Şi în spaţiul unei clipe, fluviul de-a lungul căruia ne plimbam duminica ba sclipeşte sub razele soarelui de vară, ba se învolburează, biciuit de vântul de iarnă, ba poartă devale sloiuri de gheaţă. Mai iute decât orice fluviu din lume, străluceşte, se întunecă şi îşi rostogoleşte mil departe undele.

În casa celor două micuţe doamne, care seamănă a păsărele, nu se schimbă nici atâtica. Pendula ticăie deasupra căminului, barometrul atârnă în hol. Nici pendula, nici barometrul nu merg bine; dar le arătăm o încredere plină de evlavie.

După lege, mă număr şi eu în rândul oamenilor. Am 21 de ani, o vârstă respectabilă. Dar asta-i o respectabilitate care vine de la sine. Fie-mi îngăduit să recapitulez ce am realizat.

Am îmblânzit fioroasa taină a stenografiei. Cu ajutorul ei realizez un venit frumos. Datorită perfecţiunii atinse în tot ce priveşte această artă, mă bucur de o excelentă reputaţie şi, împreună cu alţi unsprezece, stenografiez dezbaterile parlamentare pentru un ziar de dimineaţă. Noaste de noapte consemnez profeţii care nu se împlinesc niciodată, profesiuni de credinţă care nu vor fi respectate niciodată, explicaţii menite numai să înşele. Trăiesc într-un vârtej de vorbe. Britannia11, nefericita fecioară, îmi apare mereu

înaintea ochilor, ca o găină jumulită şi dichisită: împunsă din toate părţile de peniţele birocraţiei, legată de mâini şi de picioare cu şnur roşu12. Cunosc destul de bine culisele ca să-mi dau seama cât preţuieşte viaţa politică. Sunt, în această privinţă, un păgân, şi niciodată nu voi putea fi convertit.

Scumpul şi vechiul meu prieten Traddles şi-a încercat şi el puterile în acelaşi domeniu, dar nu i-a mers. Eşecul nu l-a tulburat defel şi-mi aminteşte că totdeauna şi-a dat seama că este cam încet din fire. Colaborează din când în când la acelaşi ziar, strângând material documentar asupra unor teme aride, despre care alţii, cu o imaginaţie mai bogată, urmează să scrie, înfrumuseţându-l. A fost admis în barou, şi cu o admirabilă sârguinţă şi jertfire de sine a adunat cele o sută de lire necesare pentru a fi primit să lucreze în biroul unui notar. În cinstea acestui eveniment s-au golit multe sticle de Porto ameţitor; şi, ţinând seama de totalul înscris pe nota de plată, cred că asociaţia „Inner Temple” a cam profitat pe socoteala lui.

M-am mai afirmat şi în altă direcţie. Timid şi tremurând, m-am apucat de scris. Am scris pe ascuns o bagatelă oarecare şi am trimis-o unei reviste, care a publicat-o. De atunci am prins curaj şi am scris multe fleacuri. Acum mi se plăteşte regulat pentru ele. În general, câştig bine; când îmi socotesc venitul pe degetele mâinii stângi, trec pe, degetul al treilea, iar pe al patrulea îl îndoiesc la jumătate.13

Ne-am mutat din Buckingham Street într-o casă drăguţă, foarte aproape de aceea pe care o ochisem la început, când am fost cuprins de entuziasm. Mătuşa (care şi-a vândut pe un preţ bun căsuţa din Dover) n-are de gând să rămână aici, ci are intenţia să se mute într-o căsuţă şi mai mică, situată în vecinătate. Ce prevesteşte asta? Că urmează să mă căsătoresc. Da!

Da! Mă însor cu Dora! Miss Lavinia şi miss Clarissa şi-au dat consimţământul; şi au început să se agite. Şi să fâlfâie de colo-colo, cum numai canarii pot să fâlfâie. Miss Lavinia,

care şi-a luat singură sarcina de a supraveghea garderoba iubitei mele, îşi petrece vremea decupând nişte bucăţi de carton cafeniu pentru corsaje şi certându-se cu un tânăr foarte respectabil, înarmat cu un sul lung şi cu un iard la subsuoară. O croitoreasă, având întotdeauna un ac cu aţă înfipt în bluză, mănâncă şi doarme în casă; şi cred că mănâncă, bea şi doarme fără a scoate degetarul din deget. Mi-au transformat odorul în manechin. Mereu o cheamă să vină să încerce ceva. Seara nu putem sta liniştiţi împreună nici cinci minute fără ca vreo femeie indiscretă să bată la uşă şi să spună: „O, vă rog, miss Dora, vreţi să poftiţi puţin sus?”

Miss Clarisa şi mătuşa cutreieră Londra în lung şi în lat în căutare de mobile pe care Dora şi cu mine să mergem să le vedem. Ar face mult mai bine să le cumpere pe loc, renunţând la această ceremonie a inspecţiei; căci când mergem să vedem o galerie pentru maşina de gătit sau o frigare, Dora zăreşte un coteţ chinezesc cu clopoţei în vârf pentru Jip, căruia îi dă preferinţă. Şi după ce l-am cumpărat, trece timp, nu glumă, până ce izbutim să-l obişnuim pe Jip cu noua lui locuinţă; şi de câte ori intră sau iese, face să sune clopoţeii şi îl cuprinde o spaimă cumplită.

Peggotty a venit să dea o mână de ajutor şi s-a pus pe treabă imediat. Pare-se că rolul ei e să cureţe la nesfârşit fiece obiect. Freacă orice lucru susceptibil să fie frecat şi nu conteneşte până nu ajunge să lucească aşa cum îi luceşte fruntea, pe care o lustruieşte neîncetat. Şi cam pe vremea aceea am început să-l văd pe fratele ei cel singuratic cum rătăceşte noaptea pe uliţele cufundate în întuneric şi cum cercetează feţele trecătorilor. Niciodată nu-l opresc la aceste ore târzii. Doar ştiu prea bine, când mă încrucişez cu silueta lui gravă, ce caută şi de ce se teme.

De ce are oare Traddles un aer atât de solemn în după-amiaza asta, când vine să mă ia de la „Doctors' Commons”, pe unde nu mai dau decât de formă, când, din întâmplare,

am timp? Împlinirea visurilor adolescenţei este aproape. Mă duc să scot autorizaţia de căsătorie.

E doar un petic de hârtie, şi totuşi ce semnificaţie are! Şi Traddles priveşte autorizaţia, aflată pe biroul meu, cu admiraţie şi teamă. Iată numele noastre – David Copperfield şi Dora Spenlow – unite în legământul de mult visat; şi de colea din colţ, acea instituţie paternă, Biroul timbrului, care se interesează cu atâta bunăvoinţă de diferitele peripeţii ale vieţii omeneşti, încuviinţează întovărăşirea noastră; şi de colo, arhiepiscopul de Canterbury ne dă o binecuvântare tipărită, la un preţ cât se poate de modest.

Cu toate acestea, plutesc într-un vis, într-un vis de fericire confuz, febril. Nu-mi vine să cred că-i adevărat; şi, totuşi, pe stradă mi se pare că toţi cei pe care-i întâlnesc ştiu că poimâine mă însor.

Când mă duc să depun jurământul, vicarul mă recunoaşte şi se arată atât de săritor, încât ai fi zis că exista vreo legătură masonică între noi. De prezenţa lui Traddles nici n-ar fi fost nevoie, dar mă asistă ca simplu secundant.

— Sper că rândul viitor vei veni aici în acelaşi scop, dar pentru tine, îi spun lui Traddles. Şi sper că se va întâmpla cât mai curând.

— Îţi mulţumesc pentru bunele tale urări, dragă Copperfield. Sper şi eu că aşa va fi. Este o mângâiere să ştiu că-i dispusă să mă aştepte oricât şi că într-adevăr e cea mai drăguţă fată…

— La ce oră te duci s-o întâmpini în staţia diligenţei?

— La şapte, îmi răspunde Traddles, uitându-se la vechiul lui ceas de argint, ceasul din care pe vremuri, la şcoală, scosese o rotiţă ca să facă o moară de apă. Cam la aceaşi oră trebuie să sosească şi miss Wickfield, nu-i aşa?

— Ceva mai târziu. La opt şi jumătate.

— Când mă gândesc că povestea asta se sfârşeşte cu bine, te rog să mă crezi, dragă băiete, că mă simt la fel, de fericit de parcă m-aş căsători chiar eu. Şi trebuie să-ţi aduc cele mai călduroase mulţumiri pentru marea prietenie pe care

mi-ai arătat-o poftind-o pe Sophy să ia parte la acest eveniment îmbucurător şi să fie domnişoară de onoare, alături de miss Wickfield. Sunt foarte mişcat de această atenţie.

Îl aud şi apoi îi strâng mâna; vorbim, şi umblăm, şi luăm masa împreună, şi aşa mai departe; dar nu-mi vine să cred. Mi se pare ireal.

Potrivit programului, Sophy soseşte la locuinţa mătuşilor Dorei. Are o faţă cât se poate de plăcută – nu tocmai frumoasă, dar foarte atrăgătoare – şi este una dintre făpturile cele mai sincere, mai comunicative, mai spontane şi mai simpatice din câte am întâlnit vreodată. Foarte mândru, Traddles ne-o prezintă; şi după ce îl trag într-un colţ şi-l felicit pentru alegerea lui, timp de zece minute, pe ceas, îşi freacă mâinile, şi fiecare fir de păr îi stă ţeapăn, drept în sus.

Am adus-o pe Agnes de la staţia diligenţei de Canterbury, şi chipul ei frumos şi optimist se află pentru a doua oară în mijlocul nostru. Agnes are o deosebită simpatie pentru Traddles, şi face să-i vezi împreună şi să urmăreşti ifosele lui Traddles când i-o prezintă pe cea mai drăguţă fată din lume.

Şi totuşi nu-mi vine să cred. Petrecem o seară minunată şi suntem în culmea fericirii, dar tot nu-mi vine să cred. Nu sunt în stare să-mi dau clar seama de fericirea mea pe măsură ce se înfăptuieşte. Mă simt neliniştit şi cu mintea înceţoşată, ca şi cum m-aş fi trezit în zori acum vreo săptămână sau două şi nu m-aş mai fi culcat de atunci. Nu ştiu când a fost ziua de ieri. Mi se pare că de luni de zile port autorizaţia de căsătorie în buzunar.

Nici a doua zi, când mergem cu toţii să vizităm casa – casa noastră, a Dorei şi a mea – nu sunt capabil să mă consider că aş fi stăpânul ei. Mi se pare că mă aflu acolo din îngăduinţa cuiva. Mă aştept ca dintr-o clipă într-alta stăpânul adevărat să sosească şi să-mi spună că-i bucuros să mă vadă. E o căsuţă foarte frumoasă, şi totul în ea e nou

şi strălucitor; florile de pe covor arată ca şi cum ar fi fost proaspăt culese, iar frunzele verzi de pe tapet, ca şi cum chiar atunci s-ar fi deschis, şi perdelele curate de muselină albă, şi mobila rumenă, trandafirie, şi pălăria de pai, cu panglică albastră, a Dorei, atârnată în cuier – îmi amintesc nici că se poate mai bine cât mi-a plăcut Dora cu o pălărie asemănătoare, când am văzut-o întâia oară – şi cutia ghitarei la locul ei, într-un colţ; şi toată lumea împiedicându-se de pagoda lui Jip, care-i mult prea mare pentru apartamentul nostru.

Încă o seară încântătoare, la fel de ireală ca şi celelalte, şi înainte de plecare mă furişez în odaia binecunoscută. Dar Dora nu-i acolo. Presupun că poate n-a terminat de probat. Miss Lavinia vârâ capul pe uşă şi-mi spune, cu un aer misterios, că nu va mai întârzia mult. Şi totuşi zăboveşte, nu glumă; dar în cele din urmă aud un foşnet lângă uşă şi apoi un ciocănit.

Spun: „Intră!”, dar din nou aud o bătaie la uşă.

Mă duc să deschid, întrebându-mă cine o fi, şi dau de doi ochi strălucitori şi de o faţă îmbujorată; sunt ochii Dorei, e chipul ei, miss Lavinia a îmbrăcat-o cu rochia şi capişonul pe care le va purta mâine, ca s-o văd. Îmi strâng la piept nevestica, şi miss Lavinia dă un ţipăt, alarmată că am să-i boţesc capişonul iar Dora, văzându-mă atât de fericit, râde şi plânge în acelaşi timp; şi totuşi nu-mi vine să cred.

— Nu găseşti că-i drăguţ, Doady? întreabă Dora.

Drăguţ? Cred şi eu că da!

— Şi eşti convins că mă iubeşti foarte mult?

Această întrebare implică asemenea primejdii pentru capişon, încât miss Lavinia din nou ţipă speriată şi mă roagă să pricep că n-am voie decât să mă uit la Dora, dar sub nici un cuvânt să mă ating de ea. Şi astfel, Dora, fermecătoare în fâstâceala ei, stă un minut sau două s-o admir, după care îşi scoate capişonul – cât de firească îmi pare fără el! – şi, ţinându-l în mână, fuge; peste puţin se întoarce de sus, dansând zglobie, în rochia ei de toate zilele şi îl întreabă pe

Jip dacă mi-am luat o nevestică frumoasă şi dacă o s-o ierte că se căsătoreşte; apoi se lasă în genunchi, şi pentru ultima oară în viaţa ei de fetişcană încearcă să-l facă să stea în două labe pe cartea de bucate.

Mai sceptic ca oricând, mă duc să mă culc la o gazdă din apropiere; şi dimineaţa mă scol foarte devreme, ca să mă reped Ia Highgate, s-o iau pe mătuşa.

Aşa dichisită n-am văzut-o pe mătuşa niciodată. Poartă o rochie de mătase de culoarea levănţicăi şi o bonetă albă şi impresionantă. Janet i-a ajutat să se gătească şi a aşteptat să mă vadă, Peggotty e gătită să meargă la biserică, vrând să asiste la slujbă de la galerie. Mister Dick, care îmi va duce odorul la altar, şi-a ondulat părul. Costumul lui Traddles – pe care l-am luat de la barieră, unde ne dădusem întâlnire – constituie un amestec orbitor de crem şi de albastru-deschis şi atât el, cât şi mister Dick par înmănuşaţi din cap până în picioare.

Nu încape îndoială că văd toate astea, deoarece ştiu că aşa sunt, dar mă simt buimăcit, şi, de fapt, parcă nu văd nimic. Şi nici nu cred absolut nimic. Şi totuşi, în timp ce străbatem oraşul cu trăsura deschisă, această nuntă ca din basme e destul de reală ca să-mi umple inima de un fel de milă pentru nefericiţii care nu vor lua parte la ea şi stau şi mătură prăvăliile sau se duc la treburile lor cotidiene.

Tot drumul, mătuşa îmi ţine mâna într-a ei. Când oprim, la câţiva paşi de biserică, pentru ca Peggotty, care a stat pe capră, să poată coborî, mătuşa îmi strânge mâna şi mă sărută.

— Domnul să te binecuvânteze, Trot! Copilul meu să fi fost, şi tot nu te-aş fi îndrăgit mai mult. De dimineaţă mă tot gândesc la biata şi scumpa fetiţă…

— Şi eu. Şi la tot ce-ţi datorez, dragă mătuşico.

— Taci, copile! zise mătuşa.

Şi, cu o deosebită căldură, îi dă mâna lui Traddles, şi apoi acesta îi întinde mâna lui mister Dick, care, la rândul lui, mi-

o întinde pe a sa, după care dau mâna cu Traddles, şi apoi ajungem la uşa bisericii.

În biserică domneşte, desigur, linişte; dar efectul sedativ ce-l are asupra mea nu se deosebeşte întru nimic de acela ce l-ar putea avea un război mecanic de ţesut în funcţiune. Nu mă mai poate linişti nimic.

Tot restul îmi pare un vis mai mult sau mai puţin incoerent.

Un vis în care se face că a venit şi Dora, împreună cu alaiul ei; că îngrijitoarea, ca un adevărat sergent-major, ne aliniază în faţa grilajului, altarului; şi că eu mă întreb, chiar în clipa aceea, de ce oare îngrijitoarele se recrutează întotdeauna dintre femeile cele mai ursuze şi dacă nu cumva temerea prea cuvioasă că s-ar putea lăţi vreo catastrofală molimă de bună dispoziţie determină aşezarea acestor vase cu oţet pe drumul care duce spre ceruri.

Se face că a intrat acum şi preotul, însoţit de paracliser; că s-au strecurat înăuntru câţiva mateloţi şi un număr de cetăţeni, şi că în spatele meu s-a proptit un bătrân marinar, care răspândeşte un puternic miros de rom în biserică; o voce groasă rosteşte începutul slujbei, iar noi toţi ascultăm cu luare-aminte.

Se face că miss Lavinia, care îndeplineşte rolul de domnişoară de onoare supleantă, izbucneşte cea dintâi în plâns, aducând, prin suspinele ei, omagiu memoriei lui Pidger (aşa presupun); că miss Clarissa îi dă sticluţa cu săruri; că Agnes o susţine pe Dora; că în timp ce lacrimile îi şiroiesc pe obraji, mătuşa se sileşte să pară un model de stăpânire de sine; că micuţa Dora tremură toată şi dă răspunsurile cuvenite cu glas scăzut, imperceptibil.

Se face că îngenunchem împreună, cot la cot; că Dora tremură din ce în ce mai puţin, dar continuă s-o ţină de mână pe Agnes tot timpul; că slujba se desfăşoară liniştit şi solemn; că, o dată încheiată, ne uităm unii la alţii cu zâmbetul pe buze şi lacrimi în ochi, schimbăcioşi ca april; că în sacristie tânăra mea nevastă izbucneşte într-un plâns cu hohote după bietul ei papa, după scumpul ei papa.

Se face că-şi revine curând şi că pe rând semnăm cu toţii registrul parohial. Se face că mă duc sus la galerie după Peggotty, ca să semneze şi ea; că Peggotty mă strânge în braţe şi-mi spune că a fost de faţă când s-a cununat biata mama; că totul s-a sfârşit şi că plecăm.

Se face că, foarte mândru şi foarte îndrăgostit, străbat naosul cu drăgălaşa mea soţie la braţ, şi ca prin ceaţă văd oameni, amvoane, statui, strane, cristelniţe, orge şi vitralii, care-mi evocă vagi amintiri din anii îndepărtaţi ai copilăriei, despre biserica de pe meleagurile natale.

Se face că-i aud şoptind în urma noastră ce pereche tânără suntem şi ce frumoasă-i mireasa. Se face că în trăsură, în drum spre casă, suntem cu toţii foarte veseli şi vorbăreţi. Se face că Sophy ne povesteşte că atunci când i s-a cerut lui Traddles autorizaţia de căsătorie (pe care eu i-o încredinţasem), aproape că a leşinat de frică, fiind sigură că a pierdut-o sau că i s-a furat din buzunar. Se face că Agnes râde veselă, iar că Dora e atât de îndrăgostită de Agnes, că nu vrea să se mai despartă de ea şi tot timpul o ţine de mână.

Se face că văd o masă încărcată cu fel de fel de bucate, frumos prezentate şi gustoase, şi cu tot felul de băuturi, din care mă servesc, dar ca în vis, fără a le simţi gustul, căci mă hrănesc, ca să zic aşa, numai din dragoste şi căsătorie, şi nu mai cred în mâncare mai mult decât în orice altceva.

Se face că, în aceeaşi stare de zăpăceală, ţin o cuvântare, fără a şti ce vreau să spun, având însă convingerea fermă că n-am ţinut nici o cuvântare. Se face că ne-am simţit foarte bine şi foarte fericiţi (în vis, bineînţeles); şi se face că Jip a mâncat o bucată de tortă şi i s-a aplecat.

Se face că au sosit, perechea de cai şi trăsura ce-am tocmit şi că Dora se duce să se schimbe. Se face că mătuşa şi miss Clarissa rămân cu noi; că ne plimbăm prin grădină, şi că mătuşa, care la masă a ţinut un adevărat discurs în cinstea mătuşilor Dorei, e mulţumită şi chiar mândră de isprava ei.

Se face că Dora e gata şi că miss Lavinia forfoteşte în jurul ei, neîmpăcându-se cu gândul că va pierde jucărioara care i-a oferit o atât de plăcută bătaie de cap. Se face că Dora îşi aduce aminte, uluită, că a uitat fel de fel de mărunţişuri; şi că toată lumea aleargă în toate părţile ca să i le aducă.

Se face că, în clipa când, în cele din urmă, începe să-şi ia rămas bun, se strâng cu toţii în jurul ei, şi cu panglicuţele, şi culorile lor vii arată ca un strat de flori. Se face că iubita mea e aproape acoperită de flori, şi apoi scapă din mijlocul lor, şi vine râzând şi plângând totodată, să se arunce în braţele mele geloase.

Se face că vreau să-l iau în braţe pe Jip (care urmează să vină cu noi), dar Dora spune că ea trebuie să-l ducă, altminteri Jip ar putea să creadă că, de când s-a măritat, dânsa nu-l mai iubeşte, şi asta i-ar zdrobi inima. Se face că pornim la braţ şi că Dora se opreşte, se uită înapoi şi spune: „Dacă am fost vreodată rea sau nerecunoscătoare cu cineva, vă rog să mă iertaţi!”, şi izbucneşte în lacrimi.

Se face că îşi flutură mânuţa şi că o pornim din nou. Se face că Dora din nou se opreşte şi se uită înapoi şi aleargă la Agnes, şi o sărută şi-şi ia rămas bun de la ea cu mai multă căldură decât de la toţi ceilalţi.

Trăsura se urneşte din loc şi mă trezesc din vis. Cel puţin aşa cred. Lângă mine stă scumpa, scumpa mea nevestică, pe care o iubesc atât de mult!

— Eşti fericit acum, prostuţule, mă întreabă Dora, şi eşti sigur că nu te căieşti?

Am stat deoparte, să văd cum defilează prin faţa mea fantomele acelor zile. Acuma s-au mistuit şi purced cu povestirea.

CAPITOLUL XLIV.

CĂSNICIA NOASTRĂ.

M-am găsit într-o situaţie cu totul stranie în ziua când, după ce domnişoarele de onoare s-au întors la casele lor şi după ce luna de miere a luat sfârşit, m-am trezit singur cu Dora în căsuţa mea; dacă mă pot exprima astfel, fusesem

licenţiat din serviciu; străvechea şi încântătoarea ocupaţie, care este să faci curte unei femei mi-era cu desăvârşire închisă.

Mi se părea extraordinar s-o am pe Dora mereu lângă mine. Era atât de ciudat că nu eram nevoit să ies ca să mă duc s-o văd, că nu aveam nici un motiv să mă frământ din pricina ei, că nu trebuia să-i scriu sau să caut şi să imaginez şi să urzesc planuri ca să rămân singur cu ea. Uneori, seara, când ridicam privirea de pe manuscris şi o vedeam în faţa mea, mă lăsam pe speteaza scaunului şi mi se părea foarte straniu că a fi împreună şi singuri era acum un lucru de la sine înţeles, că nimeni nu se mai amesteca în treburile astea, că peste romanul logodnei noastre, aruncat pe poliţă, începea să se lase praful, că de aci înainte nu mai era nevoie să le facem altora pe plac, ci doar unul altuia – unul altuia, toată viaţa.

Când aveau loc dezbateri parlamentare şi eram silit să întârzii, mi se părea ciudat când, în drum spre casă, mă gândeam că Dora mă aşteaptă. A fost încântător întâia oară când am văzut-o coborând tiptil, ca să-mi ţină de urât la masă. Şi cât de uluit am fost când am aflat că-şi răsuceşte părul pe papiote. A constituit un adevărat eveniment pentru mine s-o văd răsucindu-l!

Mă îndoiesc că s-ar putea găsi pe lume două păsărele care să se fi priceput la gospodărie mai puţin decât ne pricepeam Dora şi cu mine. Aveam, fireşte, o slujnică. Ea conducea gospodăria. În fundul sufletului mai cred şi acum că trebuie să fi fost fata lui missis Crupp şi că se tocmise la noi sub nume fals, căci mari supărări ne-a mai pricinuit Mary Anne.

Numele ei era Paragon.14 Când am angajat-o, ni s-a părut că însuşirile ei nu sunt decât slab oglindite de acest nume. Poseda un certificat scris, lung cât o proclamaţie; şi, potrivit acestui document, ştia să facă toate muncile de ordin casnic de care auzisem vreodată şi multe altele de care nu auzisem nicicând. Era o femeie în floarea vârstei; avea o

căutătură severă; şi îi ieşea mereu (mai ales pe braţe) un fel de spuzeală roşie, ca de pojar. Avea un văr, ostaş în garda călare, cu picioare atât de lungi, încât arăta ca umbra caraghioasă a altcuiva. Tunica îi era prea mică, după cum el era prea mare pentru locuinţa noastră. Fiind peste măsură de înalt, făcea să pară casa mai mică decât era în realitate. Afară de asta, pereţii erau subţiri, şi ori de câte ori se abătea pe la noi seara, îndată aflam, după mormăitul continuu ce se auzea din bucătărie.

Primisem asigurarea că această comoară era cumpătată şi cinstită. De aceea sunt dispus să cred că atunci când am găsit-o sub cazan pesemne că avusese un atac, şi că de furtul linguriţelor vinovat era gunoierul.

Ne era o frică grozavă de ea. Ne dădeam seama că eram lipsiţi de experienţă şi că singuri nu ne-am fi putut descurca. Eram la cheremul ei şi depindeam de bunăvoinţa ei, dacă ar fi avut bunăvoinţă; dar era o femeie neîndurată şi n-avea nici un pic. Prima ceartă între noi din pricina ei s-a iscat.

— Ce crezi tu, odorul meu, am întrebat-o într-o bună zi pe Dora, Mary Anne asta o fi având noţiunea timpului?

— Da' de ce, Doady? s-a mirat Dora, ridicându-şi cu nevinovăţie privirea de la desenul ei.

— Pentru că e cinci şi trebuia să luăm dejunul la patru.

Dora s-a uitat ţintă la pendulă şi mi-a spus că merge înainte.

— Dimpotrivă, iubito, i-am zis scoţând ceasul, rămâne în urmă cu câteva minute.

Atunci nevasta mea, ca să mă înduplece să stau liniştit, s-a apropiat de mine, mi s-a aşezat pe genunchi şi mi-a tras cu creionul o liniuţă de-a lungul nasului; dar deşi mi-a făcut foarte mare plăcere, nu mi-a potolit foamea.

— Nu crezi, draga mea, c-ar fi bine s-o muştruluieşti pe Mary Anne?

— Vai, nu, te rog! N-aş fi în stare, Doady!

— De ce nu, iubito? am întrebat-o cu blândeţe.

— O, pentru că sunt o gâscă şi pentru că acest lucru îl ştie şi ea!

Acest sentiment mi s-a părut în aşa măsură incompatibil cu nevoia de a-i pune frâu lui Mary Anne, încât m-am încruntat puţin.

— O, ce riduri urâte pe fruntea băieţelului meu cel răutăcios! a exclamat Dora, şi, şezând mai departe pe genunchii mei, s-a apucat să mi le sublinieze, ducând creionul la buzele-i trandafirii, ca să iasă mai negre, şi desenând de zor pe fruntea mea, prefăcându-se că ar fi foarte sârguincioasă, ceea ce, fără să vreau, m-a făcut să râd.

— Eşti un copil bun, mi-a zis Dora. Aşa îţi stă mult mai bine, când râzi.

— Da, iubito…

— Nu, nu, te rog! mi-a închis gura cu un sărut. Nu mai face pe urâciosul, ca Barbă-Albastră! Nu-ţi stă bine să fii îmbufnat.

— Scumpa mea nevestică, i-am spus, uneori trebuie să fim şi serioşi. Aşază-te aici pe scaun, lângă mine. Dă-mi creionul! Aşa! Şi acum să stăm de vorbă! Ştii, draga mea – cât de gingaşă îi era mânuţa pe care o ţineam în mâinile mele şi cât de micuţă era verigheta pe care o purta pe deget! – ştii, iubito, nu-i prea plăcut să pleci nemâncat de acasă. Nu-i aşa?

— N… n… nu… mi-a şoptit Dora.

— Iubito, vai, cum tremuri!

— Fiindcă ŞTIU că o să mă dojeneşti, mi-a spus Dora cu voce plângăreaţă.

— Iubito, nu vreau decât să ne explicăm puţin.

— Vai, dar explicaţiile sunt mai neplăcute decât dojenile! a izbucnit Dora, disperată. Nu pentru asta m-am măritat. Dacă voiai să stai şi să te explici cu o fetiţă ca mine, trebuia să-mi spui dinainte, urâciosule!

Am încercat s-o împac, dar a întors capul, şi-a scuturat buclele şi a repetat: „Urâciosule, urâciosule!” de atâtea ori,

că n-am mai ştiut ce să fac; şi, neştiind ce să-i răspund, m-am plimbat de câteva ori în sus şi în jos prin odaie, după care m-am întors lângă ea.

— Dora, iubito!

— Nu, nu sunt iubita ta. Se vede că-ţi pare rău că te-ai însurat cu mine, altfel n-ai vrea să te explici, cu mine! mi-a răspuns Dora.

M-am simţit atât de jignit de lipsa de logică a acestei învinuiri, încât am avut curajul să-i vorbesc serios.

— Ascultă, Dora dragă, eşti foarte copilăroasă şi vorbeşti prostii. Îţi aminteşti, desigur, că ieri am fost nevoit să plec la jumătatea mesei şi că alaltăieri mi s-a făcut rău pentru că a trebuit să mănânc în grabă nişte viţel care nu era bine fript; astăzi n-o să prânzesc deloc, şi mă tem să-ţi aduc aminte cât am aşteptat gustarea de dimineaţă… şi apoi am constatat că apa nici nu fierbea. Nu vreau să-ţi fac nici o mustrare, draga mea, dar asemenea lucruri nu sunt defel plăcute.

— Vai, ce urâcios eşti, să-mi spui tu mie că sunt o nevastă rea! a strigat Dora.

— Dar, scumpa mea Dora, trebuie să recunoşti că niciodată n-am spus una ca asta!

— Ai spus că e cât se poate de neplăcut! mi-a zis Dora.

— Am spus că felul cum e dusă gospodăria nu e plăcut!

— E totuna! a strigat Dora.

Şi fără îndoială că aşa credea, căci a început să plângă amarnic.

M-am mai plimbat de câteva ori prin odaie, cu inima plină de dragoste pentru drăgălaşa mea soţie, şi gata-gata să mă dau cu capul de pereţi din pricina mustrărilor de cuget. Apoi m-am aşezat la loc şi i-am zis:

— Nu-ţi fac nici o vină, Dora. Mai avem amândoi încă multe de învăţat. Nu fac altceva decât să încerc să-ţi arăt, draga mea, că trebuie, zău, trebuie (eram hotărât să nu mă las) să te deprinzi puţin s-o supraveghezi pe Mary Anne. Şi să ai ceva mai multă grijă de tine şi de mine.

— Mă mir, zău mă mir, cum de poţi fi atât de nerecunoscător, mi-a zis, printre lacrimi, Dora. Ştii prea bine că acum câteva zile, când ai spus că ai vrea să mănânci puţin peşte, m-am dus singură şi am umblat nu ştiu câte mile ca să caut şi să-ţi fac o surpriză!

— Asta a fost foarte drăguţ din partea ta, iubito i-am zis. Şi am fost atât de mişcat, că am trecut cu vederea că ai cumpărat un somn întreg, ceea ce era prea mult pentru noi doi, şi că a costat o liră şi şase şilingi, ceea ce era mult prea scump pentru punga noastră.

— Dar ţi-a plăcut foarte mult, a suspinat Dora. Şi mi-ai zis „Şoricelule”.

— Şi asta am s-o repet de o mie de ori, iubito, i-am răspuns.

Rănisem însă inimioara gingaşă a Dorei, şi nu mai voia să ştie de nimic. Plângea şi sughiţa atât de amarnic, ca şi cum nu ştiu ce grozăvie i-aş fi zis. Dar am fost nevoit să plec în grabă; am fost reţinut până târziu, şi toată noaptea m-au chinuit remuşcările. Mă simţeam ca un asasin şi mă obseda gândul că săvârşisem o crimă înfiorătoare.

Era ora 2 sau 3 noaptea când m-am întors acasă. Am găsit-o pe mătuşa aşteptându-mă.

— Ce s-a întâmplat, mătuşico? am întrebat-o, alarmat.

— Nimic, Trot. Şezi jos, şezi jos. Blossom a noastră era puţin cam fără chef şi i-am ţinut de urât. Asta-i tot!

Mi-am sprijinit capul cu mâna; şi în timp ce stăteam şi mă uitam la foc, m-am simţit mai mâhnit şi mai abătut decât aş fi visat vreodată c-ar fi cu putinţă să fiu la atât de scurt interval după împlinirea speranţelor mele cele mai strălucite. Şi cum stăteam pe gânduri, am întâlnit privirea mătuşii, care se oprise asupră-mi. Am citit în ochii ei o expresie de îngrijorare, dar s-a risipit îndată.

— Te rog să mă crezi, mătuşico, că toată seara m-am simţit foarte nefericit la gândul că am făcut-o pe Dora să sufere. Dar n-am vrut altceva decât să-i vorbesc, cu dragoste şi duioşie, despre treburile gospodăriei noastre.

Mătuşa a clătinat din cap, ca să mă încurajeze.

— Trebuie să ai răbdare, Trot, mi-a zis.

— Desigur. Dumnezeu mi-e martor că nu vreau să mă pripesc, mătuşico!

— Nu, nu, mi-a spus mătuşa. Dar Little Blossom a noastră e o floare delicată, şi vântul trebuie s-o cruţe.

I-am mulţumit mătuşii, în gând, pentru dragostea ce i-o arată soţiei, şi sunt sigur că a ghicit acest lucru.

— Nu crezi, mătuşico, am întrebat-o, după ce am mai privit o vreme la foc, că ai putea din când în când s-o îndrumi şi s-o sfătuieşti puţin pe Dora, spre binele ei şi al meu?

— Nu, Trot, mi-a răspuns mătuşa, întrucâtva mişcată. Să nu-mi ceri una ca asta!

Glasul ei era atât de serios, încât mi-am ridicat ochii mirat!

— Vezi, dragul meu copil, a urmat, mă uit înapoi, la viaţa mea, şi mă gândesc la unele fiinţe care azi se găsesc în mormânt şi cu care aş fi putut întreţine legături mai calde. Se prea poate că am judecat cu asprime greşelile altora în căsnicie, pentru că aveam amarnice temeiuri ca să judec cu asprime propriile-mi greşeli. Dar să lăsăm asta. Mulţi ani am fost o femeie ţâfnoasă, arţăgoasă şi îndărătnică. Mai sunt încă, şi aşa voi rămâne întotdeauna. Dar noi ne-am făcut mult bine unul altuia, Trot; în orice caz, tu, Trot, mi-ai făcut mult bine; şi între noi nu trebuie să se ivească vreun diferend acum.

— Diferend, între noi?! am exclamat.

— Ce copil, ce copil eşti! mi-a spus mătuşa, netezindu-şi rochia. Cât de lesne s-ar putea ivi, sau cât de nefericită s-ar simţi Little Blossom dacă m-aş amesteca în treburile voastre! Vreau ca drăguţa noastră să mă iubească şi să fie veselă ca un fluturaş. Adu-ţi aminte cum au mers lucrurile acasă când maică-ta s-a remăritat; şi nu mai încerca niciodată să ne împingi pe mine şi pe Dora pe calea amintită.

Mi-am dat seama îndată că mătuşa avea dreptate; şi am înţeles cât de adâncă era dragostea pe care o purta

scumpei mele soţii.

— Sunteţi la început. Trot, a urmat dânsa, şi nici Roma n-a fost clădită într-o singură zi sau într-un singur an. Ai ales singur, nesilit de nimeni (şi un nor i-a întunecat, pare-mi-se, o clipă faţa), şi ai ales o fată foarte drăguţă şi iubitoare. Va fi şi datoria ta şi va fi – nu mă îndoiesc – şi plăcerea ta s-o preţuieşti; departe de mine gândul să-ţi ţin o predică: s-o preţuieşti (cum ai şi ales-o) pentru însuşirile pe care le are şi nu pentru cele care poate că îi lipsesc. Pe acestea din urmă ar trebui, dacă eşti în stare, să i le formezi. Iar de nu eşti, trebuie să te obişnuieşti şi fără ele, băiete! şi aici mătuşa şi-a frecat nasul. Dar aminteşte-ţi, dragul meu, că viitorul depinde numai de voi. Nimeni nu vă poate ajuta; trebuie să vi-l făuriţi singuri. Aşa-i căsnicia, Trot, şi Dumnezeu să vă binecuvânteze pe amândoi, căci sunteţi ca doi copilaşi rătăciţi în pădure.

Mătuşa a rostit cu voioşie aceste cuvinte şi m-a sărutat, pentru a-şi întări binecuvântarea.

— Şi acum, mi-a zis, aprinde micuţa mea lanternă şi poftim de mă petrece prin grădină până la chiliuţa mea, căci prin grădină se putea comunica direct între cele două căsuţe. Când te întorci, îmbrăţişeaz-o cu toată dragostea pe Little Blossom din partea lui Betsey Trotwood, şi nici prin gând să nu-ţi mai treacă, Trot, s-o foloseşti pe Betsey drept sperietoare, pentru că de câte ori o văd în oglindă, îmi dau seama că-i şi aşa destul de urâtă şi destul de uscăţivă!

Mătuşa s-a legat la cap cu o batistă, cum obişnuia în asemenea ocazii, şi am însoţit-o până acasă. Cum stătea în grădină, cu lanterna ridicată ca să-mi lumineze drumul, mi s-a părut că mă privea din nou cu îngrijorare; dar n-am prea dat multă atenţie acestui lucru, fiind prea preocupat de cele ce-mi spusese şi prea tulburat – de fapt pentru prima oară – de convingerea că într-adevăr Dora şi cu mine trebuie să ne făurim singuri viitorul şi că nimeni nu ne poate ajuta.

Îndată ce a văzut că eram singur, Dora a coborât pe furiş, în papuci, să mă întâmpine; a plâns pe umărul meu şi mi-a spus că fusesem sever cu ea şi că dânsa fusese urâcioasă; şi cred că şi eu i-am zis cam acelaşi lucru; şi ne-am împăcat, şi am hotărât împreună că prima mică neînţelegere între noi va fi ultima şi că nu ne vom mai certa niciodată, chiar dacă ar fi să trăim o sută de ani.

A doua probă la care am fost supuşi s-ar putea numi „Ordalia personalului casnic”. Vărul Mary Annei a dezertat şi s-a ascuns în pivniţa noastră de cărbuni, de unde a fost scos, spre marea noastră uimire, de o patrulă de camarazi de arme, care l-au dus cu cătuşe la mâini şi cu alai, ceea ce ne-a făcut de ruşine casa şi grădina. Asta mi-a dat curaj să mă descotorosesc de Mary Anne, care, când şi-a primit leafa, a plecat atât de umilă, încât am rămas foarte mirat, până ce am constatat lipsa linguriţelor şi faptul că, fără ştirea mea, împrumutase diferite sume de bani, în numele meu, de pe la negustorii din vecinătate. După ce, un timp, am recurs la serviciile lui missis Kidgerbury – care era, pare-mi-se, cea mai bătrână dintre femeile din Kentish Town care lucrau cu ziua, dar care nu mai avea destule puteri ca să îndeplinească acest serviciu potrivit înaltelor ei exigenţe în materie – am găsit o altă comoară, o femeie dintre cele mai îndatoritoare, care avea însă obiceiul să se împiedice, fie când urca, fie când cobora scara de la bucătărie cu tava, şi să plonjeze în salon cu serviciul de ceai ca într-un bazin de înot. După ce, siliţi de pagubele ce ni le-a căşunat, am concediat-o pe această nenorocită, a urmat o lungă dinastie de netrebnice (apelând la missis Kidgerbury în perioadele de interregn); această dinastie s-a încheiat cu o tinerică distinsă, care s-a dus la bâlci la Greenwich gătită cu capişonul Dorei. După aceea nu-mi mai amintesc decât de o serie neîntreruptă de eşecuri.

Parcă toţi cei cu care aveam de-a face erau puşi să ne tragă pe sfoară. Intrarea noastră într-o prăvălie era parcă un semnal ca să se scoată la iveală toate ciurucurile. De

cumpăram un homar, era plin de apă. Carnea era tare, iar pâinea n-avea coajă. Dorind să aflu principiile pe baza cărora se frige carnea, ca să nu fie nici prea crudă şi nici prea arsă, am consultat chiar eu cartea de bucate, unde am găsit indicaţia precisă că fiecare bucată de carne de un pfund trebuie să stea pe grătar un sfert de ceas. Ori de câte ori am aplicat această regulă, printr-o ciudată fatalitate, n-a dat rezultate, şi niciodată n-am nimerit calea de mijloc între carnea crudă şi cea făcută scrum.

Am cuvinte să cred că aceste eşecuri ne-au costat mult mai mult decât dacă am fi repurtat un şir întreg de triumfuri culinare. Cercetând socotelile furnizorilor, aveam impresia că se consuma atâta unt, încât am fi putut pava întreaga suprafaţă a parterului cu acest produs. Piperul cumpărat atingea adevărate recorduri. Nu ştiu dacă statistica accizelor din acea perioadă a reflectat sau nu o creştere a cererii de piper, dar împrejurarea că achiziţiile noastre nu au avut repercusiuni asupra pieţei se explică, cred, prin aceea că un număr de familii vor fi renunţat să mai consume acest condiment. Dar cel mai uimitor era faptul că niciodată nu aveam nimic în casă.

În ce priveşte păţania cu spălătoreasă, care ne-a pus rufele amanet şi a venit apoi, în stare de ebrietate, să ne ceară iertare, presupun că s-ar fi putut întâmpla oricui. Aşa cum oricui i s-ar fi putut întâmpla să-i ia foc un coş, să cheme tulumba parohiei şi să se trezească în faţa unei mărturii false depuse de paracliser. Dar mă tem că numai nouă ni s-a întâmplat nenorocirea să tocmim o servitoare care avea o slăbiciune deosebită pentru spirtoase şi care ne-a încărcat contul pentru bere ce-l aveam la debitul de băuturi spirtoase cu tot felul de posturi inexplicabile, ca de pildă: „Un quarter15 de rom cu ghimbir (missis C.) „ „Jumătate quarter de gin cu cuişoare (missis C.) „: „Un pahar de rom cu izmă (missis C.) „ – parantezele referindu-se întotdeauna, după cum a reieşit din lămuririle primite, la Dora, care, pasămite, ar fi înghiţit toate aceste băuturi.

Unul dintre cele dintâi succese din istoria gospodăriei noastre a fost masa oferită lui Traddles. L-am întâlnit în oraş şi i-am propus ca după-amiază să vină cu mine acasă. A primit bucuros, şi i-am scris Dorei un bileţel, ca să-i dau de veste că-l voi aduce la masă. Vremea era frumoasă şi pe drum i-am vorbit despre fericirea mea conjugală. Traddles a fost foarte entuziasmat şi mi-a spus că de ar avea şi el o astfel de casă, unde Sophy l-ar aştepta, pregătindu-i cina, ar fi pe deplin fericit.

Nu mi-aş fi putut dori să am o nevastă mai frumoasă, care să stea în fruntea mesei, dar când ne-am aşezat la masă, desigur că mi-aş fi putut dori să fi avut ceva mai mult loc. Nu ştiu cum se făcea că, deşi nu eram decât noi doi, n-aveam niciodată destul loc, în ciuda faptului că era destul de mult loc ca să rătăcim orice lucru. Presupun că asta se datora împrejurării că în afară de pagoda lui Jip, de care ne împiedicam întotdeauna la intrarea principală, nici un lucru nu avea locul lui. În seara aceea Traddles a stat atât de înghesuit între pagodă şi cutia cu ghitara, şi între masa mea de scris şi şevaletul cu florile pictate de Dora, încât am avut foarte serioase îndoieli dacă va putea mânui cuţitul şi furculiţa. Dar cu umorul lui obişnuit, Traddles a protestat spunând:

— E loc berechet, Copperfield! Berechet, te asigur!

Mi-aş mai fi putut dori ceva, anume ca Jip să nu fi fost învăţat să se plimbe pe faţa de masă în timp ce mâncam. Fără a mai vorbi de obiceiul, lui de a băga laba în solniţă sau în chiseaua cu unt, începusem să înclin spre părerea că nu era la locul lui acolo. Şi în seara aceea Jip parcă şi-ar fi închipuit că fusese adus anume ca să-l ţină la respect pe Traddles; şi atâta a lătrat la vechiul meu prieten şi cu atâta înverşunare şi îndrăzneală se repezea la farfuria lui, încât s-ar putea spune că a constituit principalul subiect de conversaţie.

Totuşi, ştiind cât de sensibilă era Dora şi cât ar fi supărat-o cea mai mică aluzie răutăcioasă cu privire la favoritul ei, n-

am făcut nici o obiecţie. Pentru consideraţiuni asemănătoare, n-am pomenit nimic de farfuriile împrăştiate pe jos sau de aspectul jalnic al salatierei şi al solniţelor, care păreau turmentate; nici de faptul că bietul Traddles era asediat de farfurii cu legume şi căniţe de prisos. Privind rasolul de berbec din farfurie, înainte de a-l tăia, nu m-am putut opri să-mi pun în gând întrebarea cum se făcea că la noi carnea avea întotdeauna forme atât de ciudate şi dacă nu cumva măcelarul nostru se angajase prin contract să achiziţioneze toate oile diforme ce vin pe lume; dar am păstrat pentru mine aceste reflecţii.

— Iubito, i-am spus Dorei, ce ai în farfuria aia?

Căci nu înţelegeam de ce Dora tot făcea grimase către mine ca şi cum ar fi vrut să mă sărute.

— Stridii, dragă, mi-a zis Dora, sfioasă.

— A ta a fost ideea? am întrebat-o încântat.

— Da… da, Doady…

— Nici că se putea o idee mai fericită! am exclamat, lăsând jos furculiţa şi cuţitul. Lui Traddles stridiile îi plac mai mult ca orice!

— Da… da, Doady, a spus Dora, am cumpărat un butoiaş întreg, şi mi-a zis negustorul că sunt foarte bune. Dar… mi-e teamă că e ceva cu ele. Par să nu fie cum se cuvine.

Şi Dora a clătinat din cap, şi în ochi i-au sclipit diamante.

— Trebuie scoase din scoică, i-am zis. Ridică valva de sus, iubito.

— Dar nu iese, a spus Dora, opintindu-se din răsputeri şi făcând o mutră din ce în ce mai nenorocită.

— Ştii, Copperfield, a zis Traddles vesel, cercetând stridiile, cred că pricina-i… sunt stridii minunate, cred însă că pricina-i… că n-au fost deschise.

Aşa era, nu fuseseră deschise niciodată, şi n-aveam cuţite pentru stridii, şi chiar dacă am fi avut, n-am fi ştiut ce să facem cu ele; aşa că ne-am uitat la stridii şi am mâncat carne de berbec. Am mâncat partea care era fiartă şi ne-am astâmpărat foamea cu capere. Dacă l-aş fi lăsat, sunt

convins că Traddles s-ar fi transformat într-un canibal şi ar fi mâncat şi carne crudă, numai ca să arate că i-a plăcut cina; dar n-am vrut să primesc o asemenea jertfă pe altarul prieteniei, şi am completat masa cu slănină, căci din fericire s-a întâmplat să se găsească ceva slănină în cămară.

Biata nevestică a fost atât de mâhnită la gândul că m-aş fi putut supăra şi s-a bucurat atât de mult când a văzut că nu m-am supărat defel, încât pe loc mi-a trecut tot necazul şi am petrecut o seară foarte plăcută, Dora şezând cu braţul pe speteaza scaunului meu, în timp ce eu discutam cu Traddles, la un pahar de vin, şi nelăsând să-i scape nici un prilej ca să-mi şoptească la ureche că era foarte frumos din partea mea că nu m-am purtat ca un băiat rău şi urâcios. În cele din urmă ne-a servit şi un ceai, şi mi-a făcut plăcere s-o văd cum trebăluia cu serviciul acela ca pentru păpuşi, încât am trecut cu vederea calitatea lui. După aceea am jucat cu Traddles o partidă sau două de cribbage16, în timp ce Dora ne-a cântat din ghitară, şi mi s-a părut că logodna şi căsătoria noastră nu erau decât un vis şi că noaptea când am auzit-o cântând întâia oară nu se sfârşise încă.

După plecarea lui Traddles, pe care l-am condus până la poartă, m-am întors în salon, unde nevasta şi-a tras scaunul lângă al meu, şi am stat unul lângă altul.

— Îmi pare foarte rău, mi-a zis. N-ai vrea să încerci să mă înveţi, Doady?

— Mai întâi ar trebui să învăţ şi eu, Dora. Sunt tot atât de nepriceput ca şi tine, iubito.

— Da, dar tu poţi să înveţi. Tu eşti deştept, tare deştept!

— Prostii, Şoricelule!

— Ar fi fost bine, a urmat nevasta după o lungă tăcere, să mă fi dus în provincie pentru un an întreg, să stau cu Agnes!

Şi-a împreunat mâinile pe umărul meu, şi-a sprijinit bărbia pe ele şi m-a fixat liniştită cu ochii ei albaştri.

— De ce? am întrebat-o.

— Cred că Agnes m-ar fi ajutat şi cred că de la dânsa aş fi putut să învăţ ceva.

— Toate vin la vremea lor, iubito. Nu trebuie să uiţi că mulţi ani de-a rândul Agnes a fost nevoită să aibă grijă de tatăl ei. Încă de pe vremea când era fetiţă, Agnes era aşa cum o cunoaştem.

— N-ai vrea să-mi spui pe numele care doresc să mi-l dai? m-a întrebat Dora nemişcată.

— Ce anume? am întrebat-o zâmbind.

— E un nume stupid, mi-a zis, scuturându-şi o clipă buclele. „Soţie-copiliţă.”

Râzând, am întrebat-o pe a mea soţie-copiliţă ce i s-a năzărit să-mi ceară să-i spun astfel. Mi-a răspuns fără a se clinti, atâta doar că, petrecându-mi braţul după mijlocul ei, ochii ei albaştri erau poate mai aproape de mine:

— Prostuţule, nu vreau să-mi spui aşa în loc de Dora. Nu vreau decât ca, atunci când te gândeşti la mine, să ştii că asta sunt. Ori de câte ori ai să fii gata-gata să te superi pe mine, să-ţi spui singur: „E doar o soţie-copiliţă!” Când am să te dezamăgesc foarte tare, să-ţi spui: „Ştiam de mult că nu poate să fie altceva decât o soţie-copiliţă!” Şi ori de câte ori are să-ţi pară rău că nu sunt ceea ce s-ar cuveni să fiu şi ceea ce cred că niciodată n-am să fiu, să-ţi spui: „Şi, totuşi, a mea soţie-copiliţă mă iubeşte!” Căci te iubesc cu adevărat.

Până atunci n-o luasem în serios, pentru că nici prin gând nu-mi trecuse că vorbea serios. Dânsa, având o fire foarte duioasă, s-a bucurat nespus de cele ce i-am spus acum din toată inima, şi faţa-i a început să se lumineze mai înainte ca lacrimile din ochi să se fi uscat. Şi, puţin după aceea, s-a purtat aievea ca o soţie-copiliţă; s-a aşezat pe jos în faţa pagodei şi, ca să-l pedepsească pe Jip că se purtase atât de urât, s-a apucat să sune toţi clopoţeii, unul după altul; iar Jip, culcat, cu capul în pragul pagodei, clipea, prea leneş ca să se mai sinchisească. M-a impresionat adânc această rugăminte a Dorei.

Privesc înapoi către acele zile a căror poveste o scriu; implor făptura aceea nevinovată, pe care o iubeam atât de mult, să iasă din umbrele şi negurile vremii şi să-şi întoarcă spre mine faţa blândă, şi pot spune că până în ziua de azi cuvintele ce le-a rostit atunci mi-au rămas întipărite în minte. Se prea poate că nu le-am dat însemnătatea cuvenită: eram pe vremea aceea prea tânăr şi lipsit de experienţă; dar surd la sincera ei pledoarie n-am rămas niciodată.

Scurt timp după aceea, Dora mi-a spus că ar vrea să devină o excelentă gospodină. În acest scop şi-a curăţat tăbliţele, şi-a ascuţit creionul, a cumpărat un uriaş caiet de socoteli, a cusut la loc cu grijă toate foile pe care Jip le smulsese din cartea de bucate şi a făcut o mică încercare disperată de a fi, aşa cum zicea ea, „fată cuminte”. Dar cifrele s-au dovedit îndărătnice ca totdeauna; n-au vrut să se adune. Cum însemna două-trei cheltuieli în caiet, gata venea şi Jip să se plimbe, dând din coadă, pe pagina proaspăt scrisă, şi mânjea totul. Degetul mijlociu de la mâna dreaptă îi era mereu muiat în cerneală până la încheietură; şi cred că până la urmă alte rezultate concrete n-a obţinut.

Uneori, seara, când stăteam acasă şi lucram – căci pe vremea aceea scriam foarte mult şi începusem să fiu cunoscut ca scriitor – din când în când lăsam condeiul şi mă uitam la soţia-mi copiliţă cum încerca „să fie cuminte”. Întâi de toate aducea uriaşul caiet de socoteli şi, oftând din greu, îl punea pe masă. Apoi îl deschidea la pagina pe care Jip o mânjise în ajun şi-l poftea pe Jip să-i arate ce poznă a făcut. Acesta era un prilej să se joace cu Jip şi să-i mâzgălească nasul cu cerneală, poate ca pedeapsă. După care îi poruncea să se culce pe masă, „ca leii” – era unul din numerele lui de atracţie, deşi n-aş putea spune că asemănarea ar fi fost izbitoare – şi dacă era bine dispus, Jip o asculta. Apoi Dora lua tocul şi începea să scrie, dar constata că se strecurase un fir de păr în vârful peniţei. Atunci lua altă peniţă şi iar se apuca de scris, dar găsea că

împroşca cerneală. Atunci din nou îşi lua altă peniţă, începea să scrie şi spunea cu jumătate glas: „Vai, peniţa asta scârţâie şi o să-l stânjenească pe Doady!” Şi atunci se lăsa păgubaşă şi ducea caietul de socoteli la loc, după ce se prefăcea că voia să-l strivească pe leu cu caietul.

Sau dacă era mai serioasă şi mai potolită, se aşeza cu tăbliţele în faţă şi cu un coşuleţ plin de note de plată şi de alte documente, care arătau mai degrabă ca nişte papiote, şi încerca să ajungă la un rezultat cu ele. După ce le compara riguros una cu alta, însemna cifrele pe tăbliţă, le ştergea, socotea pe toate degetele de la mâna stângă şi mereu o lua de la capăt, până ce se simţea atât de contrariată şi descurajată şi avea o mutră atât de nenorocită, încât mi se rupea inima, şi văzând cum i se întuneca faţa luminoasă – asta numai de dragul meu – mă apropiam binişor de ea şi-i ziceam:

— Ce s-a întâmplat, Dora?

Dora îmi arunca o privire disperată şi răspundea:

— Nu-mi ies socotelile. Îmi dau dureri de cap! Parc-ar vrea să-mi facă în necaz!

Atunci îi spuneam:

— Hai să încercăm împreună. Dă-mi voie să-ţi arăt, Dora.

Apoi începeam o demonstraţie practică, pe care Dora o urmărea cu cea mai mare luare-aminte timp de cinci minute, poate; după care se simţea îngrozitor de obosită şi încerca să se mai înviioreze răsucindu-mi părul sau vrând să vadă cum mi-ar sta cu gulerul răsfrânt. Dacă opuneam o rezistenţă pasivă acestui joc şi stăruiam, se uita la mine atât de speriată şi mâhnită şi se arăta din ce în ce mai uluită, încât până la urmă, aducându-mi aminte, cu o mustrare de cuget, cât de veselă fusese când mi-a ieşit în cale, prima oară şi că era soţia mea copiliţă, lăsam creionul din mână şi o rugam să-mi cânte la ghitară.

Aveam foarte mult de lucru şi eram hărţuit de fel de fel de griji, dar aceleaşi scrupule mă făceau să nu i le împărtăşesc. Acum mă îndoiesc dacă am procedat bine, dar am vrut s-o

cruţ pe soţia mea copiliţă. Îmi scrutez conştiinţa şi încredinţez acestor pagini tainele inimii mele, în măsura în care le cunosc. Sentimentul acela că pierdusem ceva sau că îmi lipsea ceva stăruia în fundul inimii mele; dar nu-mi otrăvea zilele. Când mă plimbam singur, pe vreme frumoasă, şi când mă gândeam la zilele de vară când tot văzduhul vibra de tinereasca-mi încântare, mi se părea că visurile mele nu se împliniseră întru totul; dar îmi ziceam că totdeauna trecutul era împodobit de un nimb pe care prezentul nu-l are niciodată. Uneori mă bântuia în treacăt gândul c-aş fi dorit ca soţia să-mi fi fost sfetnic; să fi avut mai multă voinţă şi personalitate, ca să-mi fie un sprijin şi un stimulent; să fi fost înzestrată cu puterea de a umple golul ce-l simţeam în preajma mea; dar asta ar fi însemnat o fericire mai presus de fire, care nu s-a realizat şi nu se poate realiza niciodată.

Judecând după vârstă, eram un soţ cam tânăr. N-am suferit înrâurirea ponderatoare a vreunor alte griji şi încercări decât a celor povestite în aceste pagini. Dacă am săvârşit greşeli – şi cred că am săvârşit multe – am făcut-o din dragoste rău înţeleasă şi din lipsă de experienţă. Spun aici tot adevărul. Acum nu mi-ar folosi la nimic să ascund ceva.

Şi astfel am luat asupră-mi toată truda şi toate grijile vieţii noastre, căci n-aveam cu cine să le împart. Ca şi până acum, gospodăria mergea haihui; dar mă deprinsesem, şi faptul că Dora nu mai era decât rareori contrariată mă bucura. Era veselă şi bine dispusă în felul ei copilăros de altădată, mă iubea fierbinte şi se desfăta cu vechile ei jocuri.

Când dezbaterile parlamentare erau grele – mă refer la lungimea lor, căci în ce priveşte calitatea erau aproape întotdeauna la fel – şi mă întorceam târziu acasă, când îmi auzea paşii, Dora niciodată nu rămânea în pat, ci cobora să mă întâmpine. Când după-amiezile şi serile nu-mi erau prinse de profesia în care cu atâta trudă izbutisem să mă calific şi stăteam acasă şi scriam, Dora şedea liniştită lângă

mine, până oricât de târziu, şi era atât de tăcută, încât credeam adesea că a adormit. Dar mai totdeauna când îmi ridicam privirea, vedeam ochii ei albaştri aţintiţi asupra mea, cu acea calmă luare-aminte de care am mai pomenit.

— O, ce obosit e băieţaşul! mi-a zis Dora într-o seară, când i-am întâlnit privirea, în timp ce încuiam biroul.

— Ce obosită-i fetiţa! i-am răspuns. Asta-i mai adevărat. Altă dată, iubito, să faci bine să te duci la culcare. E mult prea târziu pentru tine.

— Nu, nu mă trimite la culcare! m-a rugat Dora, venind lângă mine. Te rog, să nu faci una ca asta!

— Dora!

Spre consternarea mea, băgasem de seamă că plângea la pieptul meu.

— Nu te simţi bine, iubito? Eşti supărată?

— Nu, mă simt foarte bine şi sunt foarte fericită! Dar făgăduieşte-mi c-ai să mă laşi să stau şi să mă uit la tine cum scrii.

— Ei, ce mai privelişte pentru nişte ochi atât de strălucitori, şi încă la miezul nopţii!

— Sunt chiar atât de strălucitori? mi-a replicat Dora râzând. Sunt foarte bucuroasă că-s strălucitori.

— Eşti o mică vanitoasă! i-am zis.

Dar nu era vanitate, ci numai bucurie nevinovată de a fi admirată de mine. O ştiam prea bine, chiar înainte să mi-o fi spus.

— Dacă-i găseşti frumoşi, spune-mi că-mi dai voie întotdeauna să stau şi să mă uit la tine cum scrii, mi-a zis Dora. Găseşti într-adevăr că-s frumoşi?

— Foarte frumoşi!

— Atunci să mă laşi să stau mereu şi să mă uit la tine cum scrii.

— Mi-e teamă că asta n-o să-i facă mai strălucitori, Dora.

— Ba da! Pentru că asta, deşteptule, o să te facă să nu mă uiţi când ţi-e plină mintea de tăcute năluciri. N-o să te superi dacă o să-ţi spun o prostie, o prostie foarte mare?

Mai mare ca de obicei? m-a întrebat Dora, privindu-mă drept în ochi.

— Ce năzdrăvănie o mai fi şi aia?

— Te rog să-mi dai voie să-ţi ţin condeiele, mi-a zis Dora. Vreau să am şi eu ceva de făcut în ceasurile lungi când eşti atât de harnic. Îmi dai voie să-ţi ţin condeiele?

Când mi-aduc aminte cât s-a bucurat când i-am spus: „Da", îmi dau lacrimile. În seara următoare, când m-am aşezat la masa de scris – şi întotdeauna după aceea – a stat la locul ei obişnuit, cu un vraf de condeie de rezervă lângă ea. Bucuria ce i se citea pe obraz pentru că lua parte şi ea la munca mea, încântarea pe care o resimţea când îi ceream un condei – şi adesea mă prefăceam c-aş avea nevoie de un alt condei – m-au făcut să descopăr o nouă metodă de a-i face plăcere soţiei şi copiliţei mele. Uneori îi spuneam înadins c-aş vrea să-mi copieze o pagină sau două de manuscris. Atunci Dora era în culmea fericirii. Preparativele ce le făcea în vederea îndeplinirii acestei importante misiuni, şorţuleţele pe care şi le punea, cârpele ce le aducea de la bucătărie ca să nu facă vreo pată de cerneală, nenumăratele pauze pe care le făcea ca să-i râdă lui Jip, de parcă dânsul ar fi priceput totul, convingerea că lucrul ei n-ar fi fost desăvârşit dacă nu şi-ar fi pus semnătura la sfârşit, felul şcolăresc în care-mi aducea paginile copiate, şi cum apoi, când o lăudam, mă îmbrăţişa, oricât de banale puteau să pară altora, sunt pentru mine amintiri emoţionante.

Curând după aceea a luat în păstrare cheile, şi umbla forfota prin toată casa, făcând să zăngăne legătura pe care o purta într-o punguliţă legată de talia ei subţirică. Rareori mi-a fost dat să găsesc încuiate dulapurile şi uşile respective şi să constat că ar servi la altceva decât ca jucărie pentru Jip, dar Dora era mulţumită, şi asta-mi făcea plăcere. Era pe deplin convinsă că această aşa-zisă măsură gospodărească dădea excelente rezultate, şi era atât de veselă, ca şi cum am fi ţinut, pentru a ne amuza, o casă, de păpuşi.

Şi aşa ne-am trăit viaţa mai departe. Cu mătuşa, Dora era aproape tot atât de drăgăstoasă ca şi cu mine, şi adesea îi povestea de vremea când se temuse că va fi fiind „o babă urâcioasă”. Niciodată n-am văzut-o pe mătuşa străduindu-se să fie mai bună, mai îngăduitoare. Îi făcea curte lui Jip, deşi acesta nu se lăsa înduplecat niciodată, asculta zile de-a rândul cum Dora îi cânta din ghitară, deşi cred că nu prea gusta muzica; nu sufla niciodată nici un singur cuvânt la adresa Netrebnicelor, cu toate că îi va fi venit greu să reziste ispitei; făcea drumuri foarte lungi, pe jos, ca să-i facă o surpriză Dorei, cumpărându-i nu ştiu ce fleac despre care aflase că şi-l doreşte; şi ori de câte ori venea prin grădină, dacă se întâmpla să n-o găsească pe Dora în odaie, striga, de la piciorul scării, cu un glas care răsuna vesel prin toată casa:

— Unde-i Little Blossom?

CAPITOLUL XLV.

MISTER DICK ÎMPLINEŞTE PREVESTIREA MĂTUŞII.

Trecuse oarecare vreme de când încetasem să lucrez cu doctorul Strong. Locuind în apropiere, îl vedeam des; şi în două sau trei rânduri am fost cu toţii invitaţii lui la masă sau la ceai. Cătana-Bătrână era permanent cartiruită sub acoperişul doctorului. Nu se schimbase deloc, şi aceiaşi fluturi fără moarte îi fâlfâiau deasupra bonetei.

Ca şi anumite alte mame pe care le-am cunoscut de-a lungul vieţii, missis Markleham era mult mai petrecăreaţă decât fiica ei. Avea nevoie de tot felul de distracţii şi, ca un încercat ostaş ce era, deşi nu asculta decât propriile ei înclinări, pretindea că s-ar jertfi de dragul copilului ei. De aceea, dorinţa doctorului ca Annie să se distreze era deosebit de binevenită pentru această mamă exemplară, care s-a grăbit să aplaude fără nici o rezervă înţelepciunea lui.

Nu încape îndoială că dacă a răscolit rana doctorului, a făcut-o fără să-şi dea seama. Căci mânată, cred, numai de egoism şi de o frivolitate înveterate, care nu rareori se

întâlnesc la oamenii mai în vârstă, lăudând foarte entuziastă dorinţa lui de a uşura viaţa Anniei, a întărit temerile lui că ar constitui un obstacol în calea fericirii tinerei sale soţii şi că nu ar exista nici o afinitate între ei.

— Dragul meu, i-a spus doctorului într-o zi, când eram de faţă, îţi dai, fără îndoială, seama că ar fi cam neomenos ca Annie să stea, tot timpul închisă aici.

Doctorul a dat din cap cu bunăvoinţă.

— Când o să fie şi ea de vârsta maică-sii, a urmat missis Markleham, agitând evantaiul, o să fie altceva. Pe MINE mă poţi închide şi într-o temniţă, şi dacă voi găsi acolo societate plăcută şi un pachet de cărţi, nici n-o să mă gândesc să ies. Dar, ştii, eu nu sunt Annie, şi Annie nu-i maică-sa.

— Desigur, desigur, a încuviinţat doctorul.

— Eşti cel mai bun om din lume… nu, iartă-mă, te rog (căci doctorul făcuse un gest dezaprobator), trebuie să-ţi spun şi în faţă aşa cum spun întotdeauna şi în lipsa dumitale, că eşti cel mai bun om din lume; dar, fireşte, n-ai – nu-i aşa că n-ai? – aceleaşi gusturi şi aceleaşi preocupări cu Annie?

— Nu, a spus doctorul mâhnit.

— Nu, fireşte că nu! a urmat Cătana-Bătrână. Să luăm, de pildă, dicţionarul. Ce operă folositoare e un dicţionar! Ce necesară! Înţelesul cuvintelor! Fără doctorul Johnson17 şi alţii ca el, am fi fost azi în situaţia de a spune pat în loc de maşină de gofrat. Dar nu putem cere ca pe Annie să o intereseze un dicţionar – mai ales în pregătire – nu-i aşa?

Doctorul a clătinat din cap.

— Şi tocmai de aceea preţuiesc atât de mult grija pe care i-o porţi, a continuat missis Markleham, bătându-l pe umăr cu evantaiul închis. Asta dovedeşte că, spre deosebire de mulţi alţi oameni în vârstă, nu crezi că pe umeri tineri se pot găsi capete de bătrâni. Ai studiat caracterul fetei mele şi l-ai înţeles. Asta-i ce-mi place la dumneata!

Mi s-a părut că până şi chipul calm şi răbdător al doctorului Strong a trădat o oarecare neplăcere când l-a copleşit cu aceste complimente.

— De aceea, dragă doctore, a urmat Cătana-Bătrână, bătându-l afectuos pe umăr, poţi conta pe mine în orice moment. Sunt gata să mă duc cu Annie la Operă, la concerte, la expoziţii, oriunde; şi niciodată n-ai să mă vezi obosită. Datoria, dragă doctore, mai presus de orice pe lume!

Şi se ţinea de cuvânt. Era dintre oamenii care nu se mai satură de distracţii, şi niciodată n-a şovăit nici o clipă în stăruinţa şi devotamentul ei. Rareori se întâmpla să citească gazeta (în fiecare zi se aşeza în fotoliul cel mai moale din toată casa, şi timp de două ceasuri citea gazeta cu ajutorul lornionului) fără să găsească vreun spectacol pe care era sigură că Annie ar vrea să-l vadă. Zadarnic protesta Annie că era sătulă de atâtea spectacole. Maică-sa o repezea de fiece dată:

— Ascultă, Annie dragă, nu mă îndoiesc nici un moment că eşti o femeie cu judecată; dar trebuie să-ţi spun, draga mea, că nu ştii să apreciezi cum se cuvine bunătatea doctorului Strong.

De cele mai multe ori îi vorbea, astfel în prezenţa doctorului, şi mi se pare că pentru Annie acesta era un motiv ca să-şi retragă obiecţiile, atunci când avea vreuna. Dar în general se lăsa în voia maică-sii şi se ducea oriunde voia Cătana-Bătrână.

Acuma numai rareori se întâmpla să le însoţească mister Maldon. Se întâmpla uneori ca mătuşa şi Dora să fie poftite să meargă cu ele şi să primească. Alteori n-o invitau decât pe Dora. A fost o vreme când nu mi-ar fi plăcut să se ducă împreună, dar discuţia purtată în noaptea aceea în biroul doctorului risipise neîncrederea mea. Eram convins că doctorul avea dreptate şi nu mai nutream nici o bănuială.

Uneori, când se întâmpla să fie singură cu mine, mătuşa îşi freca nasul şi-mi spunea că nu pricepe ce se petrece cu ei, şi adăuga c-ar dori să-i ştie mai fericiţi; nu era deloc de părere că marţiala noastră prietenă (aşa-i zicea Cătanei-Bătrâne) ar contribui câtuşi de puţin la ameliorarea

situaţiei. Mătuşa era de părere că „marţiala noastră prietenă dacă şi-ar tăia fluturii de la bonetă şi i-ar dărui unor coşari de 1 Mai ar fi un semn c-a început să-i vină mintea la cap”.

Mătuşa avea însă o încredere neclintită în mister Dick. Omul ăsta, spunea ea, cu siguranţă că are o idee în cap; şi dacă ar izbuti s-o prindă o dată într-un colţ, căci pentru el asta era cea mai mare greutate, s-ar afirma în chip cu totul remarcabil.

Fără a avea habar de această prevestire, mister Dick se situa mai departe pe aceeaşi poziţie în raport cu doctorul şi cu missis Strong. Nu părea să facă nici un progres, nici să dea înapoi. Ai fi zis că îşi fixase temeliile pe terenul iniţial, ca o clădire; şi trebuie să mărturisesc că nu credeam că se va urni vreodată, aşa după cum n-aş fi crezut vreodată că o clădire s-ar putea urni din loc.

Dar într-o seară, la vreo câteva luni după ce mă căsătorisem, m-am trezit că mister Dick îşi vâră capul pe uşa salonului, unde şedeam singur şi scriam (Dora, împreună cu mătuşa, se dusese să ia ceaiul cu cele două păsărele), şi că, tuşind cu tâlc, îmi spuse:

— Teamă mi-e, Trotwood, că te-aş stingheri dacă te-aş ruga să stai puţin de vorbă cu mine.

— Câtuşi de puţin, mister Dick, i-am spus. Poftim intraţi!

— Trotwood, mi-a spus mister Dick, ducându-şi degetul la nas, după ce ne-am strâns mâna. Înainte de a mă aşeza, aş vrea să-ţi comunic ceva. O cunoşti pe mătuşa ta?

— Întrucâtva, i-am răspuns.

— E cea mai extraordinară femeie din lume, sir!

După ce mi-a dat această veste, care a izbucnit din el ca din puşcă, mister Dick, mai serios ca de obicei, a luat loc şi s-a uitat la mine.

— Acum, băiete, mi-a zis mister Dick, am să-ţi pun o întrebare.

— Şi mai multe, dacă doriţi, i-am spus.

— Ce sunt eu pentru dumneata? m-a întrebat mister Dick, încrucişând braţele.

— Un vechi şi scump prieten, i-am spus.

— Mulţumesc, Trotwood! mi-a răspuns mister Dick radios şi întinzându-mi foarte vesel mâna. Dar ceea ce voiam eu, băiete, a urmat, reluându-şi aerul grav, era să-mi spui ce crezi despre mine în privinţa asta, şi şi-a dus mâna la frunte.

Nu ştiam ce să-i răspund, dar mi-a venit într-ajutor rostind un singur cuvânt:

— Slab! mi-a zis mister Dick.

— Cam aşa, i-am răspuns şovăitor.

— Întocmai! a strigat mister Dick, care părea foarte încântat de răspunsul meu. Vezi, Trotwood, când au luat ceva din zăpăceala ce domnea în capul ştii cui şi au trecut-o ştii unde, s-a întâmplat că…

Mister Dick şi-a rotit cu mare repeziciune, de mai multe ori, mâinile una în jurul celeilalte, până s-au ciocnit, şi apoi iar le-a rotit, ca să sugereze zăpăceala.

— Cam aşa ceva mi-au făcut. Ei?

Am încuviinţat dând din cap, şi dânsul a făcut la fel.

— Pe scurt, băiete, mi-a şoptit mister Dick, sunt cam sărac cu duhul.

Aş fi vrut să aduc unele amendamente acestei concluzii, dar m-a oprit.

— Da, asta sunt! Dânsa zice că nu. Nici nu vrea să audă de aşa ceva; dar ştiu că sunt. Dacă nu mi-ar fi sărit în ajutor ca o adevărată prietenă, de mult aş fi fost zăvorât şi de mulţi ani de zile aş fi dus o viaţă îngrozitoare. Dar o să am eu grijă de ea! Nu cheltuiesc nici o para din banii câştigaţi cu copierea actelor. Îi strâng într-o casetă. Mi-am făcut şi testamentul. Ei îi las totul. O să aibă avere… onoruri!

Mister Dick şi-a scos batista şi şi-a şters ochii. După aceea a împăturit-o cu mare băgare de seamă, a presat-o între palme, a pus-o la loc, în buzunar, ca şi cum o dată cu batista ar fi băgat-o în buzunar şi pe mătuşa.

— Ascultă, Trotwood, eşti cărturar, mi-a zis mister Dick. Eşti un cărturar foarte iscusit. Ştii ce om învăţat, ce mare om e doctorul. Ştii ce frumos m-a primit întotdeauna. Nu e mândru, cu toată înţelepciunea lui. E modest, modest şi smerit până şi faţă de bietul Dick, care-i sărac cu duhul şi nu ştie nimic. I-am scris numele pe o bucată de hârtie şi l-am trimis pe sfoară în sus până la zmeu, când plutea în văzduh, printre ciocârlii. Şi zmeul s-a bucurat să-l primească, sir, şi, mulţumită lui, cerul s-a luminat şi mai tare!

I-am făcut o mare plăcere spunându-i din toată inima că doctorul era vrednic de cel mai adânc respect şi de cea mai mare stimă.

— Şi frumoasa lui soţie e o stea, a zis mister Dick. O stea strălucitoare! Am văzut-o strălucind, sir! Însă, a continuat mister Dick apropiindu-şi scaunul de-al meu, punând mâna pe genunchiul meu, sunt nori, sir… nori.

Îngrijorării ce i se citea pe faţă i-am răspuns afectând şi eu un aer îngrijorat şi dând din cap.

— Dar ce fel de nori? a urmat mister Dick.

S-a uitat atât de fix în ochii mei, străduindu-se să înţeleagă, încât mi-am dat silinţa să-i răspund desluşit şi încet, ca şi cum aş fi dat o lămurire unui copil:

— Există între ei o neînţelegere nenorocită, i-am zis. Un motiv blestemat care-i desparte. Nu ştiu ce e. O fi poate în legătură cu deosebirea de vârstă. Sau poate că îşi are izvorul în te miri ce.

Când am încheiat, mister Dick, care, după fiecare din aceste propoziţii, încuviinţase din cap îngândurat, a rămas nemişcat, reflectând şi chibzuind, cu ochii aţintiţi asupră-mi şi cu mâna pe genunchiul meu.

— Nu cumva doctorul e supărat pe ea, Trotwood? m-a întrebat după câtva timp.

— Nu. O adoră.

— Atunci, am descoperit eu pricina, băiete! a exclamat mister Dick.

Bucuria subită cu care m-a bătut cu palma peste genunchi şi cu care s-a lăsat pe speteaza scaunului, cu sprâncenele ridicate la maximum, m-a făcut să-l socotesc mai scrântit ca de obicei. Dar brusc a redevenit serios şi, aplecându-se iar înainte, a scos foarte ceremonios batista, ca şi cum într-adevăr ar fi reprezentat o imagine a mătuşii, şi mi-a zis:

— Cea mai extraordinară femeie din lume, Trotwood? De ce oare n-a făcut dânsa nimic ca să dreagă lucrurile?

— E o chestiune prea spinoasă şi prea delicată ca să se poată amesteca cineva, i-am răspuns.

— Eşti un cărturar iscusit, mi-a întors mister Dick, atingându-mă, cu degetul. De ce oare n-a făcut nici el nimic?

— Pentru acelaşi motiv.

— Atunci, am descoperit eu pricina, băiete! a repetat mister Dick.

Şi, mai încântat ca înainte, s-a ridicat în picioare în faţa mea, a dat din cap şi s-a bătut cu pumnii în piept, de am crezut că o să-şi piardă răsuflarea.

— Un biet nenorocit, cu o scrânteală la cap, a urmat mister Dick, un nerod, un sărac cu duhul (persoanele prezente… cunoşti expresia), şi din nou s-a bătut cu pumnul în piept, ar putea să facă ceea ce n-au fost în stare să facă atâţia oameni, înţelepţi. O să-i împac, băiete! O să încerc. Pe mine n-au să se supere. Pe mine n-au să mă respingă. Şi dacă o ieşi prost, mie îmi vor trece cu vederea. Nu-s decât mister Dick. Şi cine se sinchiseşte de ce spune mister Dick? Dick nu contează! Pff!

Şi a suflat uşor, cu dispreţ, parcă spre a se sufla pe sine de pe faţa pământului.

În clipa aceea am auzit trăsura cu care se întorceau acasă mătuşa şi Dora oprind la poarta grădinii, dar din fericire izbutise să-mi destăinuiască esenţa secretului său.

— Nici o vorbă, băiete! mi-a şoptit el. Lasă să cadă ocara asupra lui Dick… Dick cel sărac cu duhul… Dick cel nebun. De câtva timp mi se părea c-am să găsesc dezlegarea, şi

acuma chiar am găsit-o. După cele ce mi-ai spus, sunt sigur c-am găsit-o! Straşnic!

Mister Dick n-a mai suflat nici un cuvânt despre treaba asta; şi în jumătatea de ceas care a urmat, s-a transformat (spre marea uimire a mătuşii) într-un adevărat aparat de semnalizare de la distanţă, ca să mă implore să păstrez cel mai strict secret.

Spre mirarea mea, vreme de două sau trei săptămâni n-am mai auzit nimic în această privinţă, deşi mă interesa să cunosc rezultatul străduinţelor sale; căci concluzia lui reflecta o ciudată licărire de bun-simţ, fără a mai vorbi de bunătate, fiindcă de bunătate dădea mereu dovada. În cele din urmă, ţinând seama de nestatornicia şi confuzia ce domnea în mintea lui, am început să cred că uitase sau renunţase la planurile sale.

Într-o după-amiază senină, Dora neavând chef să iasă, m-am dus împreună cu mătuşa la căsuţa doctorului. Era toamnă şi nu aveau loc dezbateri parlamentare, care să otrăvească atmosfera curată a amurgului; şi-mi amintesc că frunzele pe care le călcam în picioare miroseau întocmai ca grădina noastră din Blunderstone şi că vechile mâhniri se risipeau purtate parcă pe aripile vântului care suspina.

Când am ajuns la căsuţa doctorului, începuse să se însereze. Missis Strong tocmai ieşea din grădină, unde mister Dick, cu briceagul în mână, îi ajuta grădinarului să ascută nişte pari. Doctorul avea pe cineva în biroul lui; dar missis Strong ne-a spus că nu va mai zăbovi mult şi ne-a rugat să-l aşteptăm. Am urmat-o în salon şi ne-am aşezat lângă fereastra care se întuneca. Fiind vechi prieten şi buni vecini, vizitele noastre se desfăşurau fără nici un fel de ceremonie.

Nu trecuseră decât câteva minute de când ne aşezasem, când iată că missis Markleham, căreia îi plăcea să se agite, a dat buzna în salon, cu ziarul în mână şi gâfâind:

— Vai, pentru numele lui Dumnezeu, Annie, a exclamat, de ce nu mi-ai spus că era cineva în birou?!

— Dragă mamă, i-a răspuns Annie foarte liniştită, de unde să ghicesc eu că matale ai vrea să ştii?

— Cum să nu vreau să ştiu? i-a întors missis Markleham, prăbuşindu-se pe sofa. De când sunt n-am tras o asemenea spaimă!

— Ai fost în birou, mamă? a întrebat-o Annie.

— Am fost în birou, draga mea! i-a răspuns missis Markleham înţepată. Am fost! Şi am dat peste bietul doctor… puteţi să vă închipuiţi, miss Trotwood, şi dumneata, David, cum m-am simţit… care tocmai îşi dicta testamentul.

Fiica ei, care privea pe fereastră, s-a întors repede.

— Tocmai asta făcea, dragă Annie, a repetat missis Markleham, întinzându-şi ziarul în poală ca o faţă de masă şi ciocănindu-l cu degetele. Îşi dicta testamentul. Ce dragoste şi ce spirit de prevedere! Trebuie neapărat să vă spun cum s-au petrecut lucrurile! Trebuie să vă spun, ca să nu-l nedreptăţesc, dragul de el, că, zău, e un om tare cumsecade! Poate ştiţi şi dumneavoastră miss Trotwood, că în casa asta nu se aprinde o lumânare până nu-ţi ies ochii din cap chiorându-te să citeşti gazeta. Şi că în toată casa nu se găseşte un fotoliu în care să poţi citi în tihnă gazeta, ca în birou. Asta m-a făcut să mă duc în birou, unde am văzut lumina aprinsă. Am deschis uşa. Împreună cu doctorul se aflau doi liber-profesionişti, se vedea cât de colo că erau oameni de lege, şi toţi trei stăteau în jurul mesei. Doctorul, drăguţul de el, ţinea un condei în mână. „Atunci asta exprimă limpede, a zis doctorul – ia aminte, Annie dragă, la aceste cuvinte – atunci asta exprimă foarte limpede încrederea ce o am în missis Strong şi îi asigură întreaga succesiune, fără nici o rezervă?” Unul dintre domnii ăia a întărit: „Întreaga succesiune, fără nici o rezervă”. Când am auzit una că asta, cu emoţia firească a unei mame, am exclamat: „Vai, Doamne, vă rog să mă iertaţi!” M-am împiedicat de prag şi am fugit pe coridorul îngust ce ducea la cămară.

Missis Strong a deschis uşa şi a ieşit pe verandă, unde a rămas în picioare, rezemată de un stâlp.

— Spuneţi şi dumneavoastră, miss Trotwood, spune şi dumneata, David, a zis missis Markleham urmărind-o maşinal cu privirea pe fiica ei, nu-ţi creşte inima când vezi un om la vârsta doctorului Strong, capabil să facă un asemenea lucru? Se vede acuma câtă dreptate am avut. Când doctorul Strong a venit să-mi facă o vizită foarte măgulitoare şi mi-a cerut mâna fiicei, i-am zis lui Annie: „Draga mea, nu încape nici o îndoială pentru mine că, pentru a-ţi asigura viitorul, doctorul Strong o să facă mai mult chiar decât a făgăduit.”

În clipa aceea a sunat clopoţelul şi am auzit paşii celor doi străini care plecau.

— E gata, desigur, a spus Cătana-Bătrână după ce a tras cu urechea. Drăguţul de el, şi-a pus semnătura şi pecetea, a perfectat documentul şi s-a liniştit. Să fie într-un ceas bun! Ce om înţelept! Annie dragă, mă duc în birou să-mi citesc gazeta, căci nu-mi găsesc liniştea până ce nu aflu toate noutăţile. Miss Trotwood, David, poftiţi să-l vedeţi pe doctor.

Când am pornit în urma ei spre birou, am băgat de seamă că mister Dick se afla şi el în partea întunecată a odăii şi că tocmai îşi închidea briceagul; şi îmi amintesc că mătuşa şi-a frecat furioasă nasul, ca să-şi exteriorizeze într-un fel antipatia ce o nutrea faţă de marţiala noastră prietenă; dar cine a intrat mai întâi în birou, sau cum a ajuns missis Markleham de s-a aşezat într-o clipită în fotoliul ei, sau cum s-a întâmplat de-am rămas în prag cu mătuşa (afară doar dacă dânsa, care avea privirea mai ageră, nu m-o fi oprit), chiar dacă am ştiut vreodată, am uitat cu desăvârşire. Ceea ce ştiu e că, înainte ca el să ne fi zărit, l-am văzut pe doctor cum şedea la masă, printre volumele mari in-folio pe care le îndrăgea, cu capul sprijinit în mâini. Că în aceeaşi clipă am văzut-o pe missis Strong strecurându-se în odaie, tremurând toată. Că mister Dick o ducea de braţ. Că mister Dick şi-a pus cealaltă mână pe umărul doctorului, care s-a

uitat la el cu o privire rătăcită. Că, în timp ce doctorul îşi întorcea capul, soţia sa a căzut în genunchi, la picioarele lui, implorându-l cu mâinile ridicate şi îndreptându-şi asupra lui privirea aceea de neuitat, care mi-a rămas gravată în minte pe vecie. Că missis Markleham, văzând această scenă, a lăsat să-i cadă ziarul şi s-a uitat fix la ei, cu un cap care ai fi zis că era o mască menită să împodobească prora unei corăbii ce urma să fie botezată „Uimirea”.

Blândeţea doctorului, precum şi mirarea lui, demnitatea pe care şi-a păstrat-o soţia sa în ruga ei fierbinte, participarea binevoitoare a lui mister Dick şi seriozitatea cu care mătuşa a exclamat: „Să mai spună cineva că omul acesta e nebun!” (exprimându-şi satisfacţia că-l salvase de la pacostea ce-l ameninţase), toate astea nu-mi apar ca o amintire, ci parcă le văd şi le aud în timp ce scriu.

— Doctore! a zis mister Dick. E ceva care nu merge. Ce anume? Ia te uită aici!

— Annie! a strigat doctorul. Nu sta la picioarele mele, iubito!

— Ba da! i-a răspuns dânsa. Şi vă rog, vă implor din tot sufletul să nu părăsească nimeni odaia. O, tu, care-mi eşti soţ şi părinte, rupe această prelungă tăcere. Trebuia să-mi destăinuieşti ce anume s-a strecurat între noi.

Missis Markleham, care între timp îşi recăpătase graiul, vibrând de indignare maternă şi rănită în orgoliul ei de familie, şi-a mustrat fiica:

— Dacă nu vrei să mă scoţi din sărite, Annie, ridică-te imediat, Annie, şi nu ne face de râs neamul, umilindu-te în halul ăsta!

— Degeaba-mi vorbeşti, mamă, i-a răspuns Annie, căci eu către soţul meu mi-am îndreptat ruga, şi dumneata n-ai nici un cuvânt aici!

— Nici un cuvânt! a exclamat missis Markleham. Eu, nici un cuvânt! Fata asta şi-a pierdut minţile! Daţi-mi, vă rog, un pahar cu apă!

Eram prea absorbit de scena dintre doctor şi, soţia lui ca să dau vreo urmare acestei cereri, care, de altfel, n-a impresionat pe nimeni, aşa că missis Markleham a continuat să gâfâie, să caşte ochii şi să-şi facă vânt cu evantaiul.

— Annie! a zis doctorul, apucând-o afectuos de mâini. Draga mea! Dacă de-a lungul anilor în căsnicia noastră au intervenit unele schimbări inevitabile, nu e vina ta. Vina toată o port eu şi numai eu. Dar dragostea, admiraţia şi respectul meu sunt neschimbate. Vreau să fii fericită. Te iubesc şi te stimez cu adevărat. Ridică-te, Annie, te rog!

Dar nu s-a ridicat. După ce l-a privit un răstimp s-a aplecat şi mai mult, şi, după ce i-a cuprins genunchiul cu braţul, şi-a lăsat capul pe el şi a spus:

— Dacă printre cei de faţă am vreun prieten care poate să spună un cuvânt în apărarea mea sau a soţului meu în această privinţă; dacă am aici vreun prieten care poate să dea glas bănuielilor care câteodată şi-au făcui loc şi în inima mea; dacă am aici vreun prieten care-l cinsteşte pe soţul meu sau care cât de cât a ţinut la mine vreodată, şi dacă ştie ceva, orice ar fi, care ar putea să mijlocească între noi, îl conjur să vorbească!

A urmat o tăcere adâncă. După câteva clipe de şovăire penibilă, am rupt tăcerea:

— Missis Strong, am început, cunosc o împrejurare pe care doctorul Strong m-a rugat stăruitor să n-o divulg şi pe care până în seara asta n-am divulgat-o nimănui. Dar cred că a venit momentul când să n-o divulg ar fi să înţeleg greşit discreţia care mi-a fost impusă, cu atât mai mult cu cât rugămintea dumitale mă dezleagă de făgăduiala dată.

Dânsa şi-a întors faţa spre mine o clipă şi mi-am dat seama că aveam dreptate. N-aş fi putut rezista privirii ei atât de rugătoare, chiar dacă asigurarea pe care mi-ar fi dat-o ar fi fost mai puţin convingătoare.

— Pacea căminului nostru, mi-a zis, stă poate în mâinile dumitale. Am toată încrederea că nu vei lăsa nimic

deoparte. Ştiu dinainte că nimic din ceea ce dumneata sau alţii ar putea spune nu va umbri nobleţea sufletească a soţului meu. Să nu cauţi să mă cruţi, chiar dacă ţi s-ar părea că ar fi ceva care m-ar putea afecta. După aceea, voi spune şi eu tot ce am spus în faţa lui şi în faţa lui Dumnezeu.

În urma acestei rugăminţi stăruitoare, n-am mai cerut voie doctorului şi, fără a trunchea adevărul, ci doar îndulcind puţin grosolănia lui Uriah Heep, am povestit cu simplitate scena ce s-a desfăşurat în noaptea aceea de pomină în încăperea în care ne aflam acum. Cum a holbat ochii missis Markleham în tot timpul naraţiunii şi cum, în mai multe rânduri, mi-a întrerupt expunerea cu exclamaţii zgomotoase, stridente, nu sunt în stare să descriu.

Când am sfârşit, Annie a rămas câteva clipe tăcută, cu capul plecat, cum am amintit mai înainte. După aceea, a luat mâna doctorului (care şedea în aceeaşi poziţie în care se afla când am intrat), a dus-o la inimă şi a sărutat-o. Mister Dick i-a ajutat binişor să se ridice; şi stând în picioare, sprijinindu-se de braţul lui, dânsa a început să vorbească, cu ochii aţintiţi asupra soţului ei, de la care nu şi-a întors privirea nici o singură dată.

— Am să vă mărturisesc tot, a început ea cu glas scăzut, pe un ton blând şi supus, absolut tot ce s-a petrecut în sufletul meu de când m-am căsătorit. Acum, după ce am aflat ce am aflat, n-aş mai putea trăi dac-aş ascunde ceva.

— Nu, Annie, i-a spus blajin doctorul, niciodată nu m-am îndoit de tine, copila mea. Nu-i nevoie. Zău, nu-i nevoie, draga mea.

— Ba e neapărată nevoie, i-a răspuns ea pe acelaşi ton ca mai înainte, ba e neapărată nevoie să-mi deschid inima în faţa acestui model de mărinimie şi credinţă, pe care, martor mi-e cerul, l-am iubit şi l-am venerat tot mai mult, an de an, zi cu zi.

— Într-adevăr, s-a amestecat în vorbă missis Markleham, dacă credeţi că am şi eu oarecare discernământ…

— Aşa ceva n-ai avut tu niciodată, intriganto! a comentat în şoaptă mătuşa, indignată.)

—… atunci fie-mi îngăduit să spun că n-are nici un rost să intri în asemenea amănunte.

— În această privinţă, mamă, nu poate să hotărască nimeni altul decât soţul meu, i-a răspuns Annie, fără a-şi desprinde privirea de la dânsul, şi el mă va asculta. Dacă voi spune cumva unele lucruri care or să te facă să suferi, te rog, mamă, să mă ierţi. Am suferit şi eu de multe ori, şi vreme îndelungată.

— Nemaiauzit! a bolborosit missis Markleham.

— Încă de când eram foarte mică, a zis Annie. De când eram copil, primele mele cunoştinţe de tot felul au fost indisolubil legate de un prieten şi un dascăl plin de răbdare – prietenul răposatului taică-meu – care totdeauna mi-a fost foarte drag. Nu-mi pot… aminti, de nici un lucru din câte ştiu fără a-mi aduce aminte de dânsul. Mi-a îmbogăţit mintea cu cele dintâi comori, cărora le-a dat pecetea personalităţii lui. Cred că toate aceste cunoştinţe, dacă le-aş fi primit din alte mâini, nu mi-ar fi fost atât de preţioase şi folositoare.

— Pe maică-sa o uită cu desăvârşire! a izbucnit missis Markleham.

— Nu, mamă, a spus Annie, arăt numai ce a însemnat el pentru mine. Trebuie să fac acest lucru. După ce am mai crescut, a continuat să ocupe acelaşi loc în viaţa mea. Eram mândră de interesul ce mi-l purta; mă lega de el un sentiment de profundă recunoştinţă. Îmi vine greu să spun cum îl socoteam, ca pe un părinte, ca pe un îndrumător, ca pe unul de a cărui laudă mă bucuram mai presus de orice, sau ca pe unul în care aş fi avut încredere deplină chiar de m-aş fi îndoit de omenirea întreagă. Ştii bine, mamă, cât de tânără şi lipsită de experienţă eram atunci când, pe neaşteptate, mi l-ai prezentat ca pe un pretendent.

— Episodul ăsta l-am povestit eu de vreo cincizeci de ori celor aici de faţă! a intervenit missis Markleham.

— Atunci ţine-ţi limba, pentru numele lui Dumnezeu, şi nu-l mai repeta! a mormăit mătuşa.)

— Schimbarea era atât de mare, la început pierderea mi s-a părut atât de grea, a urmat Annie pe acelaşi ton şi cu privirea aţintită asupra lui, încât am fost tulburată şi abătută. Nu eram decât o fetiţă; şi când s-a petrecut această schimbare fundamentală în poziţia acestui om, pe care atâta vreme îl luasem drept pildă, cred că am fost tare mâhnită. Dar nimic nu-i mai putea reda locul dinainte; şi am fost mândră că mă socotea vrednică de el, şi aşa ne-am căsătorit.

— La Saint Alphage, din Canterbury, a precizat missis Markleham.

— Dracu s-o ia! a zis mătuşa. Defel nu vrea să tacă!)

— Niciodată nu m-am gândit la avantajele lumeşti pe care mi le-ar putea aduce soţul meu, a urmat Annie, roşind la faţă. Asemenea gânduri meschine nu şi-au aflat nicicând vreun loc în inima-mi tânără. Te rog, mamă, să mă ierţi dacă am să spun că dumneata ai fost cea dintâi care mi-ai atras atenţia că s-ar putea găsi unii oameni care să ne înjosească, şi pe mine, şi pe el, cu asemenea ticăloase bănuieli.

— Eu! a strigat missis Markleham.

— Desigur că tu, a comentat mătuşa, şi de vina asta nu scapi fluturând evantaiul, marţiala mea prietenă!)

— A fost întâia oară că m-am simţit nefericită în noua mea existenţă, a spus mai departe Annie. A fost cauza primară a tuturor clipelor nefericite pe care le-am trăit după aceea. În ultima vreme acestea s-au înmulţit în aşa măsură, că nu le mai pot număra, dar nu din pricina pe care o presupui – o, scumpul meu soţ mărinimos – căci în sufletul meu nu dăinuieşte nici un gând, nici o amintire, nici o nădejde care să nu fie indisolubil legată de tine.

Şi-a ridicat privirea, şi-a împreunat mâinile şi mi s-a părut frumoasă şi sinceră ca un duh. Şi începând din acest moment doctorul s-a uitat ţintă la ea, aşa cum şi dânsa se uita ţintă la el.

— Mama n-are nici o vină, a urmat Annie, sunt sigură că niciodată nu ţi-a cerut cu gând rău ceva pentru sine, dar când am văzut câte cereri nesăbuite îţi erau prezentate în numele meu; când am văzut cum erai speculat în numele meu; când am văzut cât de darnic şi generos erai şi că mister Wickfield, care era atât de preocupat de bunul mers al treburilor tale, se arăta nemulţumit, prima intuiţie că asupra mea ar putea să plutească josnica bănuială că mi-aş vinde dragostea şi că tu ai cumpăra-o m-a izbit ca un ultragiu şi ca o nemeritată ruşine, pe care te sileam să le înduri alături de mine. Nu vă pot spune ce însemna – şi mama nici nu-şi poate închipui – să fii tot timpul obsedată de gândul acesta îngrozitor, deşi ştiam prea bine în adâncul inimii că în faţa altarului, în ziua cununiei, fusese încoronată dragostea şi mândria vieţii mele!

— Asta-i recunoştinţa cu care te alegi când porţi de grijă familiei! s-a căinat missis Markleham, cu ochii plini de lacrimi. Mai bine ar fi fost să fiu rece şi nepăsătoare ca un turc.

— Îmi pare rău şi mie, şi să fi rămas în ţara de baştină! a bombănit mătuşa.)

— Tocmai în vremea aceea mama s-a arătat mai grijulie de soarta vărului meu Maldon. Ţineam mult la el, a urmat dânsa cu glas scăzut, dar fără şovăire. Ne-am îndrăgit cândva, în copilărie. Dacă nu s-ar fi întâmplat ca împrejurările să se schimbe, aş fi ajuns, poate, să-mi închipui că-l iubeam cu adevărat, şi m-aş fi măritat cu el, şi aş fi fost tare nefericită. Căci într-o căsnicie nici că se poate mai mare pacoste decât deosebirea de gusturi şi păreri.

În timp ce ascultam cu cea mai mare luare-aminte cele ce au urmat, am meditat asupra acestor cuvinte, ca şi cum ar fi prezentat un deosebit interes sau ar fi avut nu ştiu ce valoare practică pe care n-o puteam desluşi. „Căci într-o căsnicie nici că se poate mai mare pacoste decât deosebirea de gusturi şi păreri…”, „nici că se poate mai mare pacoste decât deosebirea de gusturi şi păreri…”

— Nu aveam nimic comun, a urmat Annie. De mult mi-am dat seama de lucrul acesta. Dacă n-aş avea motive mai temeinice de a fi recunoscătoare soţului meu, ar trebui să-i port recunoştinţă pentru că m-a ferit de consecinţele primului impuls greşit al inimii mele neştiutoare.

Stătea nemişcată în faţa doctorului şi vorbea cu o seriozitate emoţionantă. Şi totuşi vocea îi era la fel de calmă ca şi până atunci.

— În timp ce dânsul aştepta să profite de generozitatea ta, care, dragul meu, s-a manifestat cu atâta mărinimie, iar eu mă perpeleam în ipostaza de femeie interesată în care mă aflam pusă, eram de părere că i-ar fi stat mai bine să se descurce singur. Eram de părere că, de aş fi fost în locul lui, aş fi încercat să fac acest lucru cu preţul oricăror sacrificii. Dar n-am avut o părere proastă despre el până în seara când a plecat spre India. În seara aceea mi-am dat seama că-i un om făţarnic şi nerecunoscător. Am desluşit atunci un tâlc nou în privirea scrutătoare cu care mă urmărea mister Wickfield. Mi-am dat seama pentru întâia oară de sinistra bănuială ce plana asupra vieţii mele.

— Bănuială, Annie? a exclamat doctorul. Nu, nu, nu!

— Ştiu, iubitul meu soţ, că în mintea ta nu s-a strecurat niciodată vreo bănuială! Şi în seara aceea, când am venit la tine să-mi descarc sufletul de durerea şi ruşinea ce-l apăsau, cu gândul că trebuie să-ţi spun că, sub propriul tău acoperiş, o rudă de a mea, căreia, de dragul meu, îi făcuseşi numai bine, cutezase să-mi spună cuvinte pe care nu s-ar fi cuvenit să le rostească nici de aş fi fost o ticăloasă şi o interesată, cum mă socotea el… În seara aceea, mintea s-a răzvrătit şi a respins ruşinea de care m-ar fi acoperit măcar şi relatarea acelor cuvinte. Ele mi-au pierit de pe buze, şi din ceasul acela nu le-am mai rostit niciodată.

Mormăind ceva, missis Markleham s-a lăsat pe speteaza fotoliului şi s-a ascuns îndărătul evantaiului, de parcă ar fi avut de gând să nu se mai arate niciodată.

— Din seara aceea n-am mai schimbat nici o vorbă cu el decât în prezenţa ta; şi atunci numai ca să evit această explicaţie. Au trecut ani de când a aflat din gura mea cum e privit în casa asta. Demersurile ce le-ai făcut, fără ştirea mea, pentru avansarea lui, şi pe care apoi, ca să-mi prilejuieşti o surpriză şi o plăcere, mi le-ai destăinuit, n-au făcut, crede-mă, decât să-mi pară şi mai apăsătoare nefericirea şi taina mea.

Deşi doctorul s-a străduit din răsputeri s-o oprească, dânsa s-a lăsat binişor la picioarele lui şi, ridicând către el ochii plini de lacrimi, a spus:

— Nu-mi vorbi, nu încă! Lasă-mă să-ţi mai spun ceva! Nu ştiu dacă am greşit sau nu, dar dacă ar fi să reîncep, aş face, cred, la fel. Niciodată nu vei putea înţelege ce a însemnat pentru, mine să-ţi fiu credincioasă cu vechile noastre amintiri, să ştiu că s-ar putea găsi oameni atât de răi încât să presupună că mi-am vândut sinceritatea şi să trăiesc în împrejurări care în aparenţă întăreau această presupunere. Eram foarte tânără şi n-aveam cu cine mă sfătui. Între maică-mea şi mine a dăinuit întotdeauna un adânc dezacord în tot ce te privea. Dacă m-am închis în mine şi am ascuns insulta ce mi-a fost adusă, am făcut-o numai din respect pentru tine şi pentru că ţineam atât de mult să mă stimezi.

— Annie, sufleţelul meu neprihănit, scumpa mea fetiţă! a exclamat doctorul.

— Încă puţin! Doar câteva cuvinte! Mă gândeam c-ar fi fost atâtea altele cu care te-ai fi putut însura şi care nu ţi-ar fi adus atâtea belele şi supărări pe cap şi care ţi-ar fi făcut un cămin mai vrednic. Îmi ziceam că mai bine ar fi fost să fi rămas eleva ta, aş putea zice aproape copila ta. Mă gândeam că nu sunt la înălţimea culturii şi înţelepciunii tale. Dacă toate acestea m-au împins să mă închid în mine (cum de fapt m-am închis), cu toate că ar fi trebuit să ţi le destăinuiesc pe toate, am făcut-o pentru că te respectam

atât de mult şi pentru că nutream nădejdea că va veni o zi când îmi vei putea acorda stima ta.

— Ziua aceea, Annie, a început de mult, şi, draga mea, nu poate să-i urmeze decât o noapte, una, singură şi lungă, i-a zis doctorul.

— Încă un cuvânt! mai târziu mi-am pus în gând – mi-am pus serios în gând şi am luat hotărârea – să port întreagă povara netrebniciei omului cu care te-ai purtat cu atâta mărinimie. Şi acum vreau să-ţi mai spun, prietene scump, care te-ai dovedit a fi cel mai bun dintre toţi prietenii, un singur cuvânt! Am desluşit astă-seară pricina schimbării pe care cu atâta durere şi mâhnire am observat-o la tine în ultimul timp şi pe care uneori am pus-o în legătură cu vechile mele temeri, iar alteori, pe seama unor vagi presupuneri mai apropiate de adevăr; şi întâmplător tot astă-seară am cunoscut întreaga măsură a încrederii ce-ai avut-o în mine, în ciuda greşelii mele. Oricâtă dragoste şi devotament ţi-aş da în schimb, nu pot nădăjdui că vor fi vreodată în stare să mă facă vrednică de nepreţuita ta încredere; dar cele ce am aflat acum mă îndrituiesc să ridic ochii spre chipul tău drag, venerat ca al unui părinte, iubit ca al unui soţ, cinstit din anii copilăriei ca al unui prieten, şi să declar solemn că nici în gândurile mele cele mai fugare nu ţi-am greşit niciodată şi n-am şovăit nici o clipă în dragostea şi credinţa ce-ţi datorez!

Şi-a înlănţuit braţele în jurul gâtului lui, iar el, înclinându-şi capul către ea, părul lui alb s-a amestecat cu cosiţele-i castanii întunecate.

— O, strânge-mă la pieptul tău, scumpul meu soţ! Niciodată să nu mă alungi din inima ta! Nu te gândi şi nu spune că ar fi vreo deosebire sau vreo nepotrivire între noi, căci în afară de nenumăratele mele slăbiciuni, nu există niciuna. An de an am înţeles mai bine acest lucru şi te-am preţuit tot mai mult! O, strânge-mă la pieptul tău, scumpul meu soţ, căci dragostea mea e clădită pe stâncă şi nu se va clătina niciodată!

În adânca tăcere care a urmat, mătuşa s-a apropiat cu pas solemn de mister Dick, l-a îmbrăţişat şi l-a sărutat zgomotos. Şi bine a făcut, pentru bunul lui nume, căci l-am văzut că se pregătea să stea într-un picior, ca să-şi arate bucuria.

— Eşti un om cu totul remarcabil, Dick, i-a zis mătuşa, foarte încântată, şi să nu încerci să mă contrazici, că ştiu eu mai bine ca tine!

După aceea, mătuşa l-a tras de mânecă, mi-a făcut un semn şi am ieşit toţi trei pe furiş.

— În orice caz, asta a însemnat o lovitură pentru marţiala noastră prietenă, a declarat mătuşa în drum spre casă. Şi asta ar fi de ajuns să mă facă să dorm bine, chiar de n-aş avea nici un alt motiv de bucurie.

— Mi s-a părut că era cu desăvârşire zdrobită, şi-a dat cu părerea mister Dick, compătimitor.

— Ce tot spui? Ai văzut vreodată un crocodil zdrobit? l-a întrebat mătuşa.

— Nu, cred că niciodată n-am văzut un crocodil, i-a răspuns mister Dick cu glas domol.

— Nimic din toate astea nu s-ar fi întâmplat de nu şi-ar fi vârât coada crocodilul ăsta bătrân, a spus apăsat mătuşa. Ar fi foarte mult de dorit ca anumite mame să-şi lase în pace fetele după ce le-au măritat şi să nu le mai omoare cu dragostea. Îşi închipuie că pentru că au adus pe lume o nenorocită de fată – ca şi cum, Doamne iartă-mă, fata ar fi vrut sau ar fi cerut să vină pe lume! – ar avea dreptul, nelimitat s-o sâcâie până la moarte. La ce te gândeşti, Trot?

Mă gândeam la tot ce-mi fusese dat să aud. Îmi stăruiau în minte crâmpeie de frază. „Într-o căsnicie nici că se poate mai mare pacoste decât deosebirea de gusturi şi păreri.” „Primul impuls al unei inimi neştiutoare.” „Dragostea mea e clădită pe stâncă.” Dar ajunsesem, acasă; şi pe jos zăceau frunze călcate în picioare, iar vântul de toamnă şuiera.

CAPITOLUL XLVI.

ŞTIRI.

Eram căsătorit de vreun an, cred, dacă mă pot bizui pe memoria mea, cam slabă în ce priveşte datele, când, într-o după-amiază, întorcându-mă dintr-o plimbare singuratică, în cursul căreia mă gândisem la cartea pe care o scriam atunci – căci, datorită unei munci îndârjite, repurtasem succese tot mai mari şi lucram la primul meu roman – am trecut prin faţa casei lui missis Steerforth. De când locuiam în cartierul acela, trecusem deseori pe acolo, deşi, ori de câte ori puteam, alegeam alt drum. Se întâmpla însă uneori ca alternativa să implice un lung ocol; aşa că treceam pe acolo destul de des.

Dar niciodată nu aruncam asupra casei mai mult decât o privire fugitivă, şi totdeauna grăbeam pasul. Avea mereu acelaşi aer trist şi sumbru. Niciuna dintre odăile mai bune nu dădeau spre uliţă, iar ferestrele de modă veche, înguste, cu cercevele masive, care niciodată nu fuseseră prea vesele, acum, când erau totdeauna ermetic închise şi cu storurile lăsate, păreau mai posomorâte ca oricând. O alee acoperită, care străbătea o curticică pavată, ducea la o intrare părăsită; şi fereastra rotundă, care lumina casa scării, deşi contrasta violent cu toate celelalte fiindcă era singura fără storuri, avea acelaşi aer trist şi dezolant. Nu-mi amintesc să fi văzut vreodată o lumină aprinsă. Dacă aş fi fost un trecător oarecare, aş fi bănuit, pesemne, că înăuntru zăcea moartă vreo bătrână fără urmaşi. Şi dacă aş fi avut fericirea să nu ştiu nimic despre casa aceea şi aş fi văzut-o des în aceeaşi stare, mi-aş fi desfătat imaginaţia cu fel de fel de ipoteze dintre cele mai fantastice.

Dar aşa cum stăteau lucrurile, mă gândeam la ea cât mai puţin cu putinţă. Spre deosebire de persoana mea fizică, conştiinţa nu reuşea s-o dea uitării după ce trecea pe lângă ea; şi de obicei îmi trezea un lung şir de amintiri. În după-amiaza aceea, casa mi-a părut mai tulburătoare ca alteori, căci îndată ce s-a ivit în faţa mea, s-a învălmăşit cu amintirile copilăriei şi cu visurile anilor următori, cu nălucile unor nădejdi abia înfiripate şi cu umbrele

incoerente şi abia descifrate şi înţelese ale dezamăgirilor, precum şi cu acea împletire de experienţă şi imaginaţie care erau rezultatul gândurilor pe care tocmai le pritoceam. Păşisem mai departe, cuprins de melancolie, când, deodată, un glas care a răsunat lângă mine m-a făcut să tresar.

Era un glas de femeie. Nu mi-a trebuit mult timp ca s-o recunosc pe slujnicuţa lui missis Steerforth, slujnicuţa care purtase cândva panglici albastre la bonetă. Renunţase la ele, pesemne, ca să se adapteze atmosferei ce domnea acum în casă, şi le înlocuise cu una sau două funde cafenii, triste.

— Vă rog, sir, n-aţi vrea să fiţi atât de bun să poftiţi înăuntru, ca să vorbiţi cu miss Dartle?

— Miss Dartle te-a trimis să mă chemi? am întrebat-o eu.

— Nu astă-seară, sir, dar e totuna. Miss Dartle v-a văzut trecând acum o zi sau două şi mi-a spus să-mi iau ceva de cusut şi să stau pe scară, şi când vă voi vedea trecând din nou, să vă poftesc înăuntru, să vorbiţi cu ea.

Am făcut cale întoarsă şi, urmând-o, am întrebat-o ce mai face missis Steerforth. Mi-a spus că stăpâna ei se simţea destul de prost şi că stătea mai tot timpul în odaia ei.

Când am ajuns, m-a îndrumat să intru în grădină, s-o caut pe miss Dartle, şi m-a lăsat singur. Am găsit-o şezând pe un scaun, într-un colţ al terasei de unde se vedea oraşul. Era un amurg mohorât, şi cerul era vânăt; când am văzut priveliştea ce se pierdea în depărtare, din care, ici-colo, în lumina palidă, se înălţa silueta unui edificiu mai de seamă, m-am gândit că reprezenta un fundal potrivit pentru portretul acestei femei înfricoşătoare.

M-a zărit când m-am apropiat şi s-a ridicat o clipă, ca să mă privească. Am găsit că era mai lividă şi mai slabă decât ultima oară când o văzusem; ochii ei focoşi erau şi mai strălucitori, iar cicatricea, şi mai pronunţată.

Ne-am salutat cu răceală. După întâlnirea din urmă ne despărţisem supăraţi; şi de astă dată a avut faţă de mine o

atitudine dispreţuitoare, pe care nu s-a ostenit s-o ascundă.

— Mi s-a spus că doriţi să-mi vorbiţi, miss Dartle, i-am spus, rămânând în picioare, cu mâna pe speteaza unui scaun, şi refuzând invitaţia, făcută cu un gest, de a lua loc.

— Da, vă rog, mi-a zis ea. Spuneţi-mi, a fost cumva găsită fata aceea?

— Nu.

— Totuşi, a fugit!

Am văzut cum, în timp ce mă privea, buzele-i subţiri fremătau, de parcă din nou ar fi vrut s-o copleşească cu mustrări.

— A fugit? am repetat.

— Da! De la el! mi-a zis cu un rânjet. Dacă n-au găsit-o până acum, se prea poate că n-au s-o mai găsească niciodată. Se prea poate să fi murit!

Niciodată n-am văzut zugrăvită pe vreun chip omenesc o expresie de cruzime triumfătoare asemănătoare aceleia cu care mi-a întors privirea.

— A-i dori moartea, i-am spus, e urarea cea mai bună pe care o persoană aparţinând sexului ei i-ar putea-o face. Mă bucur, miss Dartle, că vremea v-a muiat până într-atât inima.

N-a binevoit să-mi răspundă, însă întorcându-se spre mine, a râs dispreţuitor şi mi-a zis:

— Prietenii acestei minunate tinere mult nedreptăţită şi ultragiată sunt, pare-mi-se, şi prietenii dumneavoastră. Sunteţi apărătorul şi susţinătorul drepturilor lor. Doriţi cumva să aflaţi ce se ştie despre ea?

— Da, i-am zis.

Zâmbind sinistru, s-a ridicat, a făcut câţiva paşi în direcţia gardului de ilex din apropiere, care despărţea pajiştea de grădina de zarzavat, şi a strigat: „Poftim încoace!”, ca şi cum ar fi chemat nu ştiu ce animal respingător.

— Pot conta, nu-i aşa, mister Copperfield, că vă veţi stăpâni şi că nu vă veţi deda aici la acte de răzbunare sau

de afirmare a drepturilor prietenilor dumneavoastră? m-a întrebat privindu-mă peste umăr, cu aceeaşi expresie.

Am dat din cap, fără a înţelege ce voia să spună; iar dânsa, după ce a strigat din nou: „Poftim încoace!”, s-a întors însoţită de respectabilul mister Littimer, care, la fel de respectuos ca altă dată, mi-a făcut o plecăciune şi s-a oprit în spatele ei. Graţia perversă şi aerul de triumf, care aveau totuşi ceva feminin şi atrăgător, cu care miss Dartle a luat loc pe scaunul dintre noi şi s-a uitat la mine erau vrednice de cea mai crâncenă fată de căpcăun din basme.

— Şi acum povesteşte-i lui mister Copperfield cum a fugit! i-a poruncit, fără a se uita la el şi ducând mâna la vechea cicatrice, care de astă dată se prea poate că zvâcnea mai degrabă de plăcere decât de durere.

— Mister James şi cu mine, ma'am…

— Nu mi te adresa mie! l-a oprit ea, încruntându-se.

— Mister James şi cu mine, sir…

— Nici mie să nu mi te adresezi, te rog, i-am zis.

Fără a-şi pierde câtuşi de puţin cumpătul, mister Littimer, înclinându-se uşor, ne-a dat a înţelege că tot ceea ce ne este pe plac îi este şi lui; şi a început din nou:

— Mister James şi cu mine am colindat prin străinătate, împreună cu tânăra aceea, fără încetare din ziua când a părăsit Yarmouthul sub aripa lui mister James. Am vizitat fel de fel de locuri şi am văzut multe ţări străine. Am fost în Franţa, în Elveţia, în Italia… de fapt aproape peste tot.

Îşi aţintise privirea asupra spetezei scaunului, ca şi cum ei i-ar fi vorbit; şi-o bătea uşor cu degetele, ca şi cum ar fi atins o claviatură mută.

— Mister James era foarte ataşat de această tânără; şi încă niciodată, de când sunt în serviciul lui, nu l-am văzut perseverând timp atât de îndelungat. Tânăra asimila foarte iute orice şi vorbea curent limbi străine; nici n-ai fi zis că era o fată de la ţară. Am băgat de seamă că oriunde ne duceam, era mult admirată.

Miss Dartle şi-a dus mâna la inimă. Şi l-am văzut pe Littimer cum s-a uitat furiş la ea, zâmbind uşor, pentru sine.

— Într-adevăr, tânăra era foarte mult admirată. Fie pentru toaletele ei; fie pentru că era arsă de vânt şi de soare; fie pentru că se făcea mare caz de ea; fie pentru una, fie pentru alta, fie pentru toate la un loc; însuşirile ei atrăgeau atenţia generală.

Apoi a făcut o scurtă pauză. Rosa Dartle arunca priviri neliniştite asupra priveliştii care se pierdea în zare, şi ca să-şi stăpânească zvâcnirile gurii, îşi muşca buza de jos.

Ridicându-şi mâinile de pe spetează şi împreunându-le, mister Littimer s-a proptit bine într-un picior şi, cu ochii plecaţi şi cu respectabilul său cap puţin înclinat, a urmat:

— O bucată de vreme, tânăra a dus-o aşa, cu toate că uneori era cam deprimată, până ce apatia şi toanele ei tot mai frecvente l-au obosit pe mister James; şi lucrurile n-au mai mers bine. Şi pe cât dânsul se arăta mai nervos, pe atât starea ei se înrăutăţea; şi trebuie să spun că şi eu am dus-o destul de greu la mijloc, între ei doi. Totuşi, lucrurile s-au mai dres şi s-au mai împăcat de nenumărate ori; şi povestea a durat mult mai mult decât ar fi fost de aşteptat.

Desprinzându-şi privirile din zare, miss Dartle s-a uitat la mine cu expresia de mai înainte. Mister Littimer, după ce şi-a dres glasul tuşind uşor, şi-a mutat greutatea pe celălalt picior şi a continuat:

— În cele din urmă, după multe certuri şi amarnice învinuiri, într-o bună dimineaţă, mister James a părăsit împrejurimile Neapolelui (dânsa ţinea foarte mult să stea la mare), unde aveau o vilă, amăgind-o că se va întoarce peste o zi sau două, dar mie mi-a lăsat vorbă să-i dau de ştire că pentru binele amândurora – aici mister Littimer a tuşit puţin – s-a hotărât să plece şi s-o lase. Trebuie să spun, însă, că mister James s-a purtat cât se poate de frumos; i-a propus să se mărite cu un domn foarte respectabil, care era gata să-i ierte trecutul, şi care era cel puţin la fel de bun ca orice bărbat la care ar fi putut năzui în împrejurări normale, căci, de fapt, dânsa era de neam foarte prost.

Mister Littimer din nou şi-a mutat greutatea de pe un picior pe celălalt şi şi-a umezit buzele. Am fost convins că persoana la care făcea aluzie ticălosul era chiar el, şi am citit pe faţa Rosei Dartle că era şi ea de aceeaşi părere.

— Primisem şi însărcinarea să-i comunic şi propunerea asta. Eram gata să fac orice numai ca să-l scap pe mister James din încurcătură şi să restabilesc armonia între el şi mamă-sa, care-l iubeşte şi care a suferit atât de mult din pricina lui. De aceea am acceptat această misiune. Când şi-a revenit în simţiri, după ce i-am dat de ştire că mister James o părăsise, tânăra a avut o criză de o violenţă nemaipomenită. Era ca nebună şi a fost nevoie să fie ţinută cu forţa; altfel, ar fi putut pune mâna pe un cuţit sau s-ar fi aruncat în mare, sau s-ar fi dat cu capul de pardoseala de marmură.

Cu o licărire de bucurie pe faţă şi rezemată de speteaza scaunului, miss Dartle parcă se delecta ascultând cuvintele rostite de ticălosul acela.

— Dar când am ajuns la punctul al doilea al mandatului încredinţat, a spus mister Littimer, frecându-şi mâinile stingherit, pe care, în orice caz, ar fi fost de aşteptat ca oricine să-l aprecieze cel puţin ca bine intenţionat, ei bine, atunci şi-a dat arama pe faţă. De când sunt n-am văzut fiinţă mai insolentă. Purtarea ei a fost scandaloasă. De lemn

sau de piatră să fi fost, şi tot ar fi manifestat mai multă recunoştinţă, mai multă sensibilitate, mai multă răbdare şi mai mult discernământ. Dacă nu m-aş fi ferit, m-ar fi ucis, sunt convins.

— Asta mă face s-o preţuiesc cu atât mai mult, am spus eu indignat.

Mister Littimer şi-a înclinat capul, ca şi cum ar fi vrut să zică: „Într-adevăr, sir! Dar sunteţi încă tânăr!”, şi apoi a reluat firul povestirii:

— Pe scurt, am fost silit un timp să îndepărtez din preajma ei orice obiect cu care şi-ar fi putut căşuna vreun rău sieşi sau altora şi s-o ţin încuiată. Cu toate acestea, forţând gratiile de la fereastră, pe care eu însumi le bătusem în cuie, într-o noapte a ieşit şi a sărit pe viţa cultivată în spalier; şi de atunci, după câte ştiu, n-a mai văzut-o nimeni şi nici nu s-a mai auzit nimic de ea.

— Poate o fi murit, a zis miss Dartle cu un rânjet, de parcă ar fi fost în stare să calce în picioare cadavrul nefericitei.

— Eu cred, miss Dartle, că s-ar putea să se fi înecat, i-a răspuns mister Littimer, bucuros că i s-a oferit prilejul să se adreseze cuiva. E foarte posibil. Sau poate au ajutat-o pescarii din partea locului şi nevestele şi copiii lor. Fiind deprinsă cu oamenii de rând, adesea stătea cu ei de vorbă pe plajă, lângă bărcile lor. Când mister James lipsea, am văzut-o petrecând zile întregi cu ei. Mister James s-a şi supărat o dată, aflând că le povestise copiilor că era fiica unor pescari şi că demult, în ţara ei, hoinărise şi ea la fel pe ţărmul mării.

Vai, Emily! Frumoasă şi nefericită! Şi în faţa ochilor mei s-a înfiripat un tablou care o înfăţişa pe ţărmul acela depărtat, înconjurată de copilaşi naivi şi nevinovaţi, cum fusese şi ea cândva, ascultând glăscioarele lor, care, de s-ar fi măritat cu un om simplu, i-ar fi putut şopti şi ei „mamă”, ascultând glasul de tunet al mării, care repeta fără contenire: „Niciodată!”

— M-am convins că nu mai era nimic de făcut, şi atunci, miss Dartle…

— Nu ţi-am spus să nu mi te adresezi? s-a răstit ea, neînduplecată şi dispreţuitoare.

— Dumneavoastră mi-aţi adresat cuvântul, miss, s-a scuzat el. Vă rog să mă iertaţi. Dar datoria mea e să mă supun.

— Fă-ţi datoria, i-a zis ea. Isprăveşte de povestit şi pleacă!

— M-am convins că nu era chip s-o găsesc, a reluat el cu un aer de nespusă respectabilitate şi făcând o smerită plecăciune, şi atunci m-am dus să-l caut pe mister James acolo unde ne înţelesesem să-i scriu şi l-am informat de cele întâmplate. Am avut un schimb de cuvinte, în urma cărora am socotit că demnitatea mea îmi impunea să-l părăsesc. Puteam îndura şi am îndurat eu multe din partea lui mister James, dar de astă dată m-a jignit prea tare. M-a ofensat. Cunoscând funesta dezbinare dintre el şi maică-sa şi ştiind cât de neliniştită trebuie să fie, mi-am permis să mă întorc acasă, în Anglia, şi am povestit…

— L-am plătit ca s-o facă, mi-a zis miss Dartle.

— Întocmai, ma'am… şi am povestit ce ştiam. Nu cred să-mi fi scăpat ceva, a adăugat mister Littimer, după o clipă de chibzuire. Acum am rămas fără slujbă şi aş fi fericit dacă aş găsi un post respectabil.

Miss Dartle mi-a aruncat o privire, parcă spre a mă întreba dacă n-aveam de cerut vreo desluşire. Cum tocmai îmi venise ceva în minte, i-am zis îndată:

— Aş vrea să ştiu de la acest., individ – alt cuvânt mai blajin nu m-am putut hotărî să folosesc – dacă au interceptat o scrisoare trimisă fetei de acasă sau dacă presupune că dânsa ar fi primit-o.

A rămas calm şi tăcut, cu ochii în pământ, şi şi-a împreunat mâinile cu vârfurile degetelor de la mâna dreaptă sprijinite pe vârfurile degetelor de la mâna stângă.

Dispreţuitoare, miss Dartle şi-a întors capul către el.

— Vă cer iertare, miss, s-a oţărât el, trezindu-se parcă din visare, dar oricât de supus aş fi faţă de dumneavoastră, am

şi eu mândria mea, deşi nu sunt decât un servitor. Mister Copperfield şi dumneavoastră nu sunteţi totuna. Dacă mister Copperfield doreşte să afle ceva de la mine, îmi permit să-i amintesc lui mister Copperfield că îmi poate pune o întrebare. Am şi eu mândria mea.

După o scurtă luptă interioară, mi-am întors privirea spre el şi i-am spus:

— Ai auzit întrebarea. Dacă doreşti, n-ai decât să consideri că ţi-am adresat-o. Ce răspuns ai de dat?

— Sir, mi-a spus, despărţind şi apoi împreunând din nou vârfurile degetelor, nu vă pot da decât un răspuns vag, pentru că una e să destăinuiesc mamei secretele fiului ei, şi alta să vi le destăinuiesc dumneavoastră. Mi se pare puţin probabil ca mister James să fi văzut cu ochi buni primirea unor scrisori de natură să sporească deprimarea şi tensiunea din casă; mai mult decât atât n-aş vrea să vă spun, sir.

— Asta-i tot? m-a întrebat miss Dartle.

I-am făcut semn că nu mai aveam nimic de spus.

— Un singur lucru numai! am adăugat când l-am văzut că dădea să plece. Am înţeles rolul jucat de individul ăsta în această ticăloşie şi l-aş sfătui să nu se arate prea mult în lume, întrucât voi relata totul aceluia care încă din fragedă copilărie i-a ţinut fetei loc de tată.

În clipa când începusem să vorbesc, se oprise şi mă ascultase cu calmul său obişnuit.

— Vă mulţumesc, sir. Dar mă veţi ierta, sir, dacă vă voi spune că în ţara asta nu există nici sclavi, nici păzitori de sclavi şi că nimeni nu e îndrituit să-şi facă singur dreptate. Dacă se încumetă careva s-o facă, riscul e mai degrabă al lui decât al altor persoane. Aşadar, sir, nu-mi va fi teamă să mă arăt oriunde voi pofti.

După care mi-a făcut politicos o plecăciune; şi apoi, după ce i-a mai făcut una Rosei Dartle, s-a retras, trecând pe sub arcul deschis în gardul de ilex pe unde venise. Câteva clipe miss Dartle şi cu mine ne-am uitat unul la altul fără a spune

nici un cuvânt, dânsa păstrând aerul acela triumfător pe care-l arborase când îl adusese pe Littimer.

— Ne-a mai spus, a adăugat ea făcând o grimasă, că, după câte a aflat, stăpânul lui încrucişează de-a lungul coastelor Spaniei şi că are de gând după aceea să navigheze până i se va urî de mare. Dar asta pe dumneavoastră nu vă mai interesează. Prăpastia între mamă şi fiu, care amândoi sunt trufaşi, este mai adâncă decât înainte şi nu întrevăd nici o nădejde de împăcare, căci sunt din acelaşi aluat, şi cu cât trece vremea, cu atât se fac mai îndărătnici şi mai înverşunaţi. Cred că nici asta nu vă interesează; dar constituie o introducere la ceea ce vreau să vă spun. Şi aţintindu-şi asupra mea ochii negri ca tăciunele şi ridicându-şi pătimaşă degetul, mi-a zis: Poate că diavoliţa aceea pe care aţi înfăţişat-o în chip de înger, vorbesc de stricata pe care a cules-o din mocirlă, mai trăieşte, căci oamenii de rând nu mor atât de uşor. Şi dacă trăieşte, desigur că veţi căuta această perlă preţioasă, şi dacă o s-o găsiţi, o să doriţi să-i purtaţi de grijă. Dorim şi noi acest lucru, pentru ca nu cumva să pună din nou gheara pe el. În această privinţă avem unul şi acelaşi interes; şi tocmai fiindcă aş vrea să-i fac orice rău pe care târâtura asta ar fi în stare să-l simtă, de aceea am trimis să vă cheme, ca să auziţi ceea ce aţi auzit.

Mi-am dat seama, după o schimbare în expresia feţei ei, că se apropia cineva în spatele meu. Era missis Steerforth, care mi-a dat mâna, mai rece dar mai solemnă şi mai ceremonioasă ca altă dată; totuşi, am băgat de seamă, şi asta m-a mişcat, că amintirea dragostei ce i-o purtasem odinioară fiului ei părea încă vie, neştearsă. Era foarte schimbată. Portul nu-i mai era nici pe departe atât de trufaş, chipul frumos era brăzdat de cute adânci, iar părul albise aproape de tot. Dar când s-a aşezat, mi s-a părut, că mai era frumoasă şi am recunoscut acea scânteiere a ochilor cu căutătura mândră care de atâtea ori îmi luminase visurile pe când eram la şcoală.

— Mister Copperfield a aflat totul, Rosa?

— Da.

— Chiar din gura lui Littimer?

— Da; i-am spus şi de ce aţi dorit acest lucru.

— Eşti o fată bună. Am avut un schimb de scrisori cu fostul dumneavoastră prieten, a urmat apoi adresându-mi-se, dar nu i-au trezit nici simţul datoriei, nici pe acela al obligaţiilor fireşti. De aceea nu urmăresc alt scop decât acela pe care vi l-a împărtăşit Rosa. Dacă, ajutându-l pe bătrânul cumsecade pe care l-aţi adus aici (şi de care îmi pare rău, asta-i tot ce vă pot spune), fiul meu ar putea fi ferit de primejdia de a cădea din nou în mrejele unui vrăjmaş viclean, va fi cu atât mai bine!

După care, s-a îndreptat în scaun şi a încremenit, cu privirea aţintită în depărtări.

— Vă înţeleg, i-am spus respectuos. Vă asigur că nici nu mă gândesc să interpretez greşit gândurile dumneavoastră. Dar trebuie să vă spun că pe oamenii aceştia atât de crunt năpăstuiţi îi cunosc din copilărie şi că vă înşelaţi amarnic dacă vă închipuiţi că această fată, atât de crâncen terfelită şi amăgită, n-ar prefera de o sută de ori moartea decât să primească măcar un pahar de apă din mâinile fiului dumneavoastră.

— Lasă, Rosa, lasă! a spus missis Steerforth, oprind-o pe miss Dartle, care voia să intervină. N-are importanţă. Fie şi aşa. Am auzit că v-aţi căsătorit, sir?

I-am răspuns că mă căsătorisem de câtva timp.

— Şi vă merge bine? Duc o viaţă retrasă şi nu prea sunt la curent cu ce se petrece, dar pare-mi-se că aţi dobândit oarecare faimă.

— Am fost favorizat de soartă, i-am zis, şi mi s-au adus unele laude.

— Mama dumneavoastră mai trăieşte? m-a întrebat cu glas ceva mai blajin.

— Nu.

— Păcat! Ar fi fost mândră de dumneavoastră. Noapte bună!

I-am strâns mâna, pe care mi-a întins-o cu un aer demn şi mândru, şi am simţit-o liniştită, ca un om pe deplin împăcat. Orgoliul ei era capabil să strunească până şi bătăile inimii şi să-i aştearnă pe faţă un văl de linişte, prin care privea ţintă drept înainte, spre zare.

Depărtându-mă de-a lungul terasei, am băgat de seamă cum stăteau neclintite amândouă, cu ochii asupra priveliştii ce se întindea până în zare, în vreme ce întunericul tot mai des se lăsa în jurul lor. Ici-colo, în oraşul ce se pierdea în depărtare, licărea câte un felinar aprins mai de timpuriu, iar pe cer, în partea dinspre apus, mai stăruia o lumină şovăielnică. Dar din valea largă, din faţă, se înălţa, întinsă ca faţa mării, o pânză de ceaţă, care, împreună cu întunericul, părea gata să le învăluie. Mi-a rămas întipărită în minte această imagine, şi mă înspăimântă, pentru că atunci când pentru ultima oară mi-am întors privirea spre cele două femei, pâcla, ca o mare furtunoasă, se ridicase la picioarele lor.

Reflectând asupra celor ce aflasem, am socotit că era datoria mea să-l încunoştinţez pe mister Peggotty. A doua zi, pe seară, m-am dus la Londra să-l caut. Rătăcea mereu dintr-un loc în altul, în nădejdea că o va regăsi pe nepoata sa, dar zăbovea mai mult la Londra. Deseori îl zărisem în beznă cum trecea pe străzi, căutând, printre puţinele femei care mai băteau drumurile la acele ceasuri târzii, pe aceea pe care se temea c-ar putea s-o afle în rândul lor.

Locuia deasupra băcănioarei din Hungherford Market, despre care am amintit de mai multe ori, şi de unde pornise în primul său pelerinaj. Într-acolo mi-am îndreptat paşii. Întrebând de el, am aflat de la vecini că încă nu plecase de acasă şi că îl puteam găsi sus, în odăiţa sa.

Stătea lângă fereastră, unde ţinea câteva glastre cu flori şi citea. Încăperea era curată şi îngrijită. Într-o clipită mi-am dat seama că era totdeauna pregătită astfel pentru a o

primi, şi că ori de câte ori pleca de acasă, socotea că s-ar putea să se înapoieze cu ea. Nu auzise când ciocănisem la uşă şi nu şi-a ridicat ochii decât când i-am pus mâna pe umăr.

— Mas'r Davy! Vă mulţumesc din suflet, sir, pentru vizită. Staţi jos! Sunteţi foarte bine venit, sir!

— Mister Peggotty, i-am zis, apucând scaunul pe care mi-l adusese, să nu te aştepţi la prea mult. Am ceva ştiri.

— Despre Em'ly?

Tulburat, şi-a adus mâna la gură, a pălit şi m-a privit drept în ochi.

— Unde se află, nu ştiu; dar nu mai e cu el!

S-a aşezat, uitându-se ţintă la mine, şi a ascultat, într-o adâncă tăcere, tot ceea ce am avut de spus. Îmi amintesc cât m-au mişcat demnitatea, mai mult chiar, frumuseţea şi seriozitatea chipului său atunci când, după ce, treptat, şi-a desprins privirea de a mea, şi-a plecat ochii în pământ şi şi-a sprijinit fruntea în palmă. Nu m-a întrerupt niciodată, şi a rămas tot timpul nemişcat.

Mi s-a părut că de-a lungul întregii povestiri n-a urmărit decât imaginea ei, lăsând celelalte personaje să treacă uşor, ca şi cum nici n-ar fi fost.

Când am isprăvit, şi-a ascuns faţa în mâini şi n-a scos nici un cuvânt. M-am uitat câtva timp pe fereastră şi apoi mi-am făcut de lucru cu glastrele.

— Ce părere aveţi despre toate astea, mas'r Davy? m-a întrebat în cele din urmă.

— Cred că trăieşte, i-am răspuns.

— Nu ştiu. S-ar putea ca prima lovitură să fi fost prea greu de îndurat, şi mă tem că în cumplita ei deznădejde… marea cea albastră, de care vorbea adesea… Cine ştie, s-o fi gândit poate ani de-a rândul la ea tocmai pentru că acolo avea să-şi afle mormântul!

A rostit aceste cuvinte îngândurat, cu glas scăzut şi îngrozit; apoi a început să măsoare odaia în lung şi în lat.

— Şi totuşi, mas'r Davy, am fost tot timpul atât de sigur că trăieşte, am fost sigur, zi şi noapte, c-am s-o găsesc… Şi asta mi-a dat puteri şi mi-a călăuzit paşii… Nu se poate să mă fi înşelat. Nu! Em'ly trăieşte!

Şi cu un gest categoric a pus mâna pe masă, iar faţa-i arsă de soare s-a încleştat într-o expresie de nestrămutată hotărâre.

— Nepoată-mea, Em'ly, trăieşte, sir! a afirmat sus şi tare. Nu ştiu de unde vine sau ce e, dar ceva îmi spune că trăieşte!

A rostit aceste cuvinte cu aerul unui om care aude glasuri tainice. Am aşteptat câteva clipe până şi-a revenit, şi apoi am purces să-i arăt măsurile care, în ajun, mă gândisem că s-ar cuveni luate.

— Ascultă, scumpe prietene… am dat să încep.

— Vă mulţumesc, vă mulţumesc, sunteţi prea bun, sir, mi-a tăiat vorba, luându-mi mâna.

— Dacă o să vină la Londra, ceea ce e probabil… căci unde mai bine decât în acest imens oraş ar putea să i se piardă urma? Şi dacă nu se va întoarce acasă, ce altă dorinţă ar putea nutri decât să se ascundă şi să i se piardă urma?

— Acasă n-o să se întoarcă, m-a întrerupt, clătinând trist din cap. Dacă dânsa l-ar fi părăsit, s-ar fi întors, poate, dar aşa, nu, sir.

— Dacă ar veni aici, am urmat, cunosc o persoană care ar putea s-o găsească mai degrabă decât oricine. Îţi mai aduci aminte – ascultă-mă cu bărbăţie, gândeşte-te la ţelul pe care-l urmăreşti – îţi mai aduci aminte de Martha?

— Din oraşul nostru?

N-am avut nevoie de alt răspuns, căci i se citea pe faţă.

— Ştii că se află la Londra?

— Am zărit-o pe stradă, mi-a răspuns, parcă străbătut de un fior.

— Dar nu ştii, i-am răspuns, că mult înainte de a fugi de acasă, Em'ly a ajutat-o, cu sprijinul lui Ham. Şi nu ştii nici că

în noaptea când ne-am întâlnit şi am stat de vorbă peste drum, la han, în cămăruţa aceea dânsa a ascultat la uşă.

— Mas'r Davy! a exclamat uimit. În noaptea când ningea straşnic de tare?

— În noaptea aceea! De atunci n-am mai văzut-o. După ce ne-am despărţit, m-am întors ca să-i vorbesc, dar n-am mai găsit-o. Atunci n-am vrut să-ţi pomenesc de ea, dar acum trebuie; ea e persoana de care vorbeam adineauri şi cu care cred că trebuie să luăm legătura. Înţelegi?

— Înţeleg prea bine, sir.

Treptat coborâsem glasul, ajungând să vorbim în şoaptă, şi aşa ne-am continuat discuţia.

— Zici că ai văzut-o? Crezi c-ai putea s-o găseşti? Eu, unul, numai din întâmplare aş putea.

— Cred, mas'r Davy. Ştiu eu un' s-o caut.

— S-a întunecat. N-ai vrea să mergem împreună şi să încercăm s-o găsim chiar astă-seară?

S-a învoit şi s-a pregătit să mă însoţească. Am văzut cu câtă grijă a făcut rânduială în odăiţă, a pregătit lumânarea şi amnarul, ca să le aibă la îndemână, şi-a făcut patul şi, în sfârşit, ca un automat, a scos dintr-un sertar una din rochiile ei (mi-am amintit că o văzusem purtând-o), a împăturit-o frumos, împreună cu alte veşminte, şi le-a pus pe un scaun, lângă o bonetă. N-a spus nici un cuvânt despre veşminte şi nici eu nu am deschis vorba.

Fără îndoială că lucrurile acestea o aşteptaseră zadarnic multe nopţi de-a rândul.

— A fost o vreme, mas'r Davy, mi-a zis coborând scara, când o socoteam pe fata asta, pe Martha, deopotrivă cu noroiul călcat în picioare de Em'ly. Dumnezeu să mă ierte, acu s-au schimbat lucrurile.

Pe drum – pe de o parte ca să fac conversaţie, iar pe de alta pentru că eram curios – l-am întrebat de Ham. Aproape cu aceleaşi cuvinte ca şi rândul trecut, mi-a zic că, Ham rămăsese acelaşi şi că „îşi iroseşte viaţa fără să-i prea pese

de nimic, dar niciodată nu se plânge şi-i iubit de toată lumea”.

L-am rugat să-mi spună, dacă ştia, ce gândea Ham despre acela care pricinuise toate nenorocirile ce se abătuseră asupra lor. Socotea oare că ar fi vreo primejdie? Ce credea, de pildă că s-ar întâmpla dacă Ham s-ar întâlni cu Steerforth?

— Nu ştiu, sir, mi-a răspuns. Deseori m-am gândit la asta, dar n-am ajuns să-mi fac o părere.

I-am adus aminte, de dimineaţa aceea, după plecarea micuţei Em'ly, când ne-am dus toţi trei pe plajă.

— Îţi aminteşti privirea sălbatică aţintită în larg şi cuvintele lui, cum că de acolo „o să vină sfârşitul”?

— Fireşte că n-am uitat!

— Ce crezi c-o fi vrut să spună?

— Mas'r Davy, de multe ori mi-am pus şi eu această întrebare, da' niciodată nu i-am găsit un răspuns. Şi-i ciudat că, deşi e atât de blând şi prietenos, n-am îndrăznit să-l iscodesc în privinţa asta. Niciodată nu mi-a zis vreun cuvânt cât de cât nepotrivit şi nu cred c-ar vorbi el altfel cu mine acuma; dar acolo unde-i zac gândurile, apele nu-s mici. Îs adânci, şi nu le pot vedea fundul, sir.

— Ai dreptate, i-am zis, asta m-a îngrijorat şi pe mine.

— Şi pe mine, mas'r Davy, mi-a zis. Mai mult chiar decât îndrăzneala cu care înfruntă primejdiile, deşi amândouă aceste lucruri se datoresc schimbării ce s-a petrecut în el. Nu ştiu de-ar fi în stare de vreo nesăbuinţă în anumite împrejurări, dar nădăjduiesc că ei doi n-or să se mai întâlnească.

Pe la Temple Bar18 pătrunsesem în City. Acum mergea tăcut alături de mine, urmărind ţelul unic căruia îşi închinase viaţa, cu acea încordare a tuturor facultăţilor după care l-ai fi putut recunoaşte îndată chiar şi în mijlocul unei mulţimi. Când am ajuns în apropierea lui Blackfriars Bridge19, a întors capul şi mi-a arătat o femeie care trecea

grăbită pe trotuarul celălalt. Am văzut îndată că era fiinţa pe care o căutam.

Am trecut drumul şi am grăbit pasul ca s-o ajungem, când, deodată, mi-am dat seama că dacă i-am vorbi într-un loc mai retras, departe de orice îmbulzeală, unde ar atrage mai puţin atenţia celorlalţi, am putea să-i trezim mai uşor simpatia şi interesul pentru fata fugară. De aceea l-am sfătuit pe mister Peggotty să nu-i vorbim încă, ci s-o urmărim; am făcut acest lucru îndemnat poate şi de o dorinţă obscură de a afla unde se ducea.

Mister Peggotty s-a învoit, şi astfel ne-am ţinut după ea la o anumită distanţă, fără a o pierde din ochi, dar şi fără a ne apropia prea mult, căci se oprea destul de des ca să se uite în jur. Într-un rând, a zăbovit, ca să asculte un tacâm de muzicanţi, şi atunci ne-am oprit şi noi.

A mers cale lungă. Şi noi după ea. Se vedea, după pas, că se ducea undeva anume; şi asta, împreună cu faptul că apuca pe străzile cele mai frecventate, precum şi vraja ciudată stârnită de taina şi emoţia urmăririi mi-au întărit convingerea dintru început. În cele din urmă a apucat pe o uliţă mohorâtă, întunecoasă, unde nu pătrundeau larma şi vuietul mulţimii; atunci am zis:

— Acum putem să-i vorbim!

Şi, iuţind pasul, am urmat-o.

CAPITOLUL XLVII.

MARTHA.

Ne aflam în cartierul Westminster. Când am întâlnit-o, venea spre noi, aşa că ne-am întors din drum pentru a o urmări; în dreptul lui Westminster Abbey20 părăsise străzile zgomotoase şi puternic luminate. După ce s-a desprins din cele două şuvoaie de trecători care se duceau către pod sau veneau dintr-acolo, a pornit atât de repede, încât, datorită distanţei la care ne aflam în urma ei când cotise, n-am putut s-o ajungem decât pe uliţa îngustă de pe marginea fluviului, lângă „Millbank”.21 În clipa aceea a trecut peste drum, vrând parcă să se depărteze de

zgomotul de paşi ce-l auzea apropiindu-se; şi, fără a se uita înapoi, s-a zorit şi mai tare.

Printr-o alee întunecoasă, unde fuseseră adăpostite pentru noapte câteva căruţe, am zărit lucind apele fluviului, şi această privelişte parcă m-a făcut să încetinesc mersul. Fără a spune nici un cuvânt, am atins braţul însoţitorului meu şi, renunţând să trecem strada după ea, am urmărit-o de pe partea cealaltă, furişându-ne la umbra caselor, dar aţinându-ne cât mai aproape în urma ei.

La capătul acelei uliţe mărginaşe se afla pe vremea aceea – şi mai există încă şi astăzi, când scriu aceste rânduri – o cocioabă de lemn, dărăpănată, în care locuiseră, poate, odinioară, barcagiii care treceau oamenii peste apă. Se afla tocmai în locul unde se sfârşea uliţa şi începea un drum cuprins între un şir de case şi malul fluviului. Când a ajuns acolo şi a zărit apa, s-a oprit, ca şi cum ar fi ajuns la destinaţie; apoi a pornit încet de-a lungul apei, privind-o cu luare-aminte.

Până atunci crezusem că se ducea la vreo casă; nutrisem chiar o vagă nădejde că aceasta ar putea să aibă o legătură cu fata pierdută. Dar când prin alee întrezărisem apele fluviului, am simţit că spre ele îşi îndrepta paşii.

Locurile acelea erau îngrozitoare pe atunci; iar noaptea păreau mai triste, mai pustii, mai mohorâte decât orice altă periferie a Londrei. De-a lungul şleaului trist, neîngrijit, ce trecea prin faţa închisorii masive, cu zidurile albe, nu se aflau nici schele, nici case. Un şanţ de scurgere îşi purta alene lăturile până sub zidurile închisorii. Întinderile mlăştinoase dimprejur erau năpădite de ierburi şi buruieni. Într-o latură putrezeau schelele câtorva case începute într-un ceas rău şi rămase neterminate, într-alta, terenul era semănat cu fel de fel de monştri de fier ruginit – cazane, roţi, manivele, ţevi, cuptoare, vâsle, ancore, clopote de scafandri, aripi de mori de vânt – câte şi mai câte obiecte ciudate, adunate de un speculant şi azvârlite pe maidan, unde, din pricina greutăţii, se înfundaseră în ţărâna

îmbibată de umezeală, şi parcă zadarnic încercau să se ascundă. Pe malul celălalt, larma şi luminile câtorva fabrici izbucneau în întunericul nopţii, tulburând totul, în afară de coloanele de fum gros ce se revărsau din coşuri. Şerpuind printre grămezile de bârne vechi, pe care mucegaiul crescuse ca un păr verde, şi printre resturi de anunţuri din anul trecut, oferind recompense celor ce vor aduce leşurile înecaţilor, canalurile şi potecile duceau către smârcurile şi mâlul lăsat de reflux. Se zicea că prin părţile acestea s-or fi aflând una din marile gropi comune unde fuseseră aruncaţi morţii pe vremea ciumei celei mari22 şi cică aceasta exercită o înrâurire nefastă asupra întregii vecinătăţi. Sau se prea poate ca locurile să fi ajuns în halul acela datorită revărsărilor de ape spurcate.

Ca şi cum ar fi fost şi ea unul dintre gunoaiele lepădate de unde şi lăsate să se descompună şi să putrezească, fata pe care o urmăream s-a strecurat până la marginea apei şi s-a oprit, singuratică şi mută, în mijlocul, priveliştii de coşmar, cu ochii aţintiţi asupra fluviului.

Pe mal, împotmolite în mocirlă, se aflau nişte luntre şi barcazuri, şi acestea ne-au îngăduit să ne apropiem neobservaţi până la câţiva iarzi de dânsa. I-am făcut semn lui mister Peggotty să rămână pe loc şi am ieşit din umbra lor ca să-i vorbesc. Nu m-am apropiat fără un fior de teamă de această făptură solitară, căci acest sinistru terminus spre care se îndreptase cu atâta hotărâre şi felul cum sta în umbra, cavernoasă a podului, de fier23, privind luminile care se oglindeau, schimonosite în undele fluxului năvalnic, m-au îngrozit.

Cred că vorbea, singură. Deşi îmi aţintisem şi eu privirile asupra apei, sunt sigur că şalul îi alunecase de pe umeri şi că-şi înfăşurase mâinile în el, cu o mişcare nehotărâtă, şovăitoare, ce aducea mai degrabă cu gestul unui somnambul. Ştiu bine, şi niciodată nu voi uita, că tocmai asta m-a făcut să mă întreb, până în clipa în care am

apucat-o de braţ, dacă n-are să se arunce în apă sub ochii mei.

În aceeaşi clipă i-am zis:

— Martha!

A scos un ţipăt îngrozit şi s-a zbătut cu atâta forţă, încât mă îndoiesc că singur aş fi putut s-o ţin. Dar o mână mai vânjoasă decât a mea a apucat-o; şi când şi-a ridicat privirea şi a văzut a cui era, n-a mai făcut decât o singură încercare şi a căzut la picioarele noastre. Am tras-o la marginea apei până într-un loc unde se afla nişte prundiş uscat, pe care am culcat-o, plângând şi gemând. Peste câtva timp s-a ridicat în capul oaselor, ţinându-şi deznădăjduită capul în palme.

— Vai, fluviul! a izbucnit pătimaşă. Vai, fluviul!

— Sst, sst! i-am zis. Linişteşte-te!

Dar ea repeta întruna: „Vai, fluviul!”

— Ştiu că sunt pe potriva lui, a zis. Ştiu că lui îi sunt sortită. Pentru una ca mine, e prietenul cel mai potrivit. Vine de la ţară, unde a fost cândva curat şi neprihănit… Se târăşte murdar şi ticăloşit de-a lungul uliţelor mohorâte… şi se îndreaptă, ca şi viaţa mea, spre marea cea fără hotar şi veşnic frământată, şi simt că trebuie să merg şi eu cu el!

Niciodată n-am ştiut cu adevărat ce înseamnă deznădejdea, până n-am auzit glasul cu care a rostit aceste cuvinte.

— Nu mă pot depărta de el! Nu-l pot uita! Zi şi noapte mă urmăreşte! E singurul lucru din lume de care sunt vrednică sau care-i vrednic de mine. Vai, fluviul ăsta dezgustător!

Mi-a trecut prin minte gândul că, dacă n-aş fi ştiut nimic despre Emily, în clipa aceea tot aş fi putut citi întreaga-i poveste pe faţa însoţitorului meu, care o privea neclintit, fără a scoate o vorbă. Niciodată n-am văzut, nici în viaţă, nici în pictură, o îmbinare atât de tulburătoare între groază şi milă. Se clătina ca şi cum ar fi fost gata să cadă, iar mâna pe care i-am atins-o, alarmat de felul cum arăta, îi era rece ca gheaţa.

— Delirează, i-am şoptit. Dar îndată o să-şi revină şi o să vorbească altfel.

Nu ştiu ce-a vrut să-mi răspundă. Şi-a mişcat buzele şi mi s-a părut că şi vorbise; dar n-a făcut de fapt decât să arate spre ea, cu mâna întinsă.

Din nou a podidit-o plânsul şi şi-a ascuns faţa în prundiş, zăcând aşa, în faţa noastră, ca imaginea prăvălită a ruşinii şi a înjosirii. Dându-mi seama că, pentru a-i vorbi cu folos, trebuia să aşteptăm până se va fi potolit, l-am oprit pe mister Peggotty când a dat s-o ridice şi am rămas amândoi tăcuţi, lângă ea. În cele din urmă s-a mai liniştit.

— Martha, am întrebat-o atunci, aplecându-mă spre ea şi ajutând-o să se ridice – parcă voia să se scoale cu gândul să plece, dar neavând destulă putere, s-a rezemat de o barcă – ştii cine e cel care mă însoţeşte?

— Da, mi-a răspuns cu glasul stins.

— Ştii că te-am urmărit o bună bucată de drum în seara asta?

A clătinat din cap. Nu se uita nici la mine. – nici la el şi stătea ruşinată, cu boneta şi şalul într-o mână, fără să-şi dea seama că le ţinea, şi apăsându-şi fruntea cu cealaltă.

— Te-ai liniştit, ca să putem sta de vorbă despre ceea ce te-a interesat atât de mult – nădăjduiesc că cerul o să te răsplătească – în noaptea aceea cu ninsoare grea? am întrebat-o.

A început iarăşi să plângă cu suspine, şi, bolborosind în şoaptă, mi-a mulţumit că n-am gonit-o de la uşă.

— Nu vreau nicidecum să mă apăr, a zis după câteva clipe. Sunt o stricată, o femeie pierdută. Nu mai am nici cea mai slabă nădejde. Dar dacă nu vă supăraţi, spuneţi-i dumneavoastră, sir – se depărtase puţin de mister Peggotty – că n-am fost în nici un fel pricina nenorocirii care l-a lovit.

— Nimeni nu ţi-a adus vreodată această învinuire, i-am răspuns cu tot atâta seriozitate cu câtă îmi vorbise şi ea.

— Dacă nu mă înşel, mi-a spus cu glasul sugrumat de emoţie, dumneavoastră sunteţi domnul care a venit în

bucătărie în noaptea când a fost atât de miloasă şi de bună cu mine; în noaptea când nu numai că nu s-a întors de la mine, ca toţi ceilalţi, dar chiar mi-a dat un ajutor atât de preţios. Nu-i aşa că dumneavoastră sunteţi?

— Da, eu sunt, i-am zis.

— Dacă m-aş fi simţit vinovată cu ceva, de mult m-aş fi aruncat în fluviu, a urmat ea, îndreptându-şi privirea către apele lui. De-aş fi avut cel mai mic amestec în nenorocirea ei, n-aş mai fi trăit nici o singură noapte de iarnă.

— Pricina pentru care a fugit e prea bine cunoscută, i-am spus. Suntem încredinţaţi cu toţii că n-ai avut nici un amestec.

— Vai, de n-aş fi fost atât de slabă, aş fi putut s-ajung mai bine, căci întotdeauna s-a arătat bună cu mine! a exclamat fata, cu sinceră părere de rău. Niciodată n-am auzit de la ea un cuvânt care să nu fie blând şi înţelept. Cine ar putea bănui c-aş fi încercat s-o îndemn să ajungă ca mine, atunci când ştiu prea bine ce sunt? După ce am pierdut tot ce-i de preţ în viaţă, nici un gând nu m-a chinuit mai mult decât acela că m-am despărţit de ea pentru totdeauna!

Mister Peggotty, care cu o mână se ţinea de copastia unei luntre, ascunzându-şi faţa cu cealaltă, a privit în pământ.

— Când, înainte de noaptea aceea cu ninsoare grea, am aflat de la unul din oraşul nostru ce s-a întâmplat, gândul cel mai dureros mi-a fost acela că s-ar putea ca unii să-şi aducă aminte că am fost prietene şi să creadă că eu aş fi tras-o pe drumul pierzării! Dar martor mi-e Dumnezeu că mi-aş fi dat viaţa să-i pot reda numele ei cel bun!

De mult dezvăţată să se stăpânească, îşi manifesta mâhnirea şi remuşcările cu o intensitate cutremurătoare.

— Să-mi fi dat viaţa, n-ar fi fost mare lucru… dar ce pot spune?. M-aş fi resemnat chiar să trăiesc! a strigat. Să trăiesc, bătând noapte de noapte aceste străzi păcătoase, până voi ajunge bătrână ocolită de toţi, şi zi de zi să văd ivindu-se zorile şi luminând aceste lungi şiruri de clădiri nesuferite şi să-mi amintesc cum cândva acelaşi soare

pătrundea în odăiţa mea şi mă trezea… Aş fi făcut şi acest lucru ca s-o salvez!

Aşezându-se din nou pe prundiş, a luat câteva pietre în fiecare mână şi le-a strâns în pumni, de parcă ar fi vrut să le sfărâme. Se sucea şi se răsucea mereu, negăsindu-şi locul; ba îşi întindea braţele, ba le încrucişa peste obraz, parcă pentru a-şi feri ochii de lumina îndoielnică, ba lăsa capul în piept, apăsat parcă de povara unor insuportabile amintiri.

— Ce-aş putea să fac? a întrebat, luptându-se cu deznădejdea care o copleşea. De ce să-mi mai târăsc zilele, când am ajuns un blestem pentru mine şi pacoste pentru oricine se apropie de mine? Apoi, subit, întorcându-se către cel care mă însoţea: Călcaţi-mă în picioare, ucideţi-mă! Când era mândria dumneavoastră, dacă aş fi atins-o în treacăt, pe uliţă, aţi fi socotit că i-am adus o jignire. Desigur, nu puteţi crede – de ce aţi crede? – nici o vorbă din tot ce vă spun. De ce m-aţi crede? Chiar şi acum v-ar arde obrazul de ruşine dacă i-aş adresa un cuvânt. Nu mă plâng. Nu spun că ea şi cu mine am fi deopotrivă. Ştiu că e o mare, o mare distanţă între noi. Spun numai, apăsată de povara vinii şi a păcatului meu, că-i sunt recunoscătoare şi că o iubesc din toată inima. O, să nu vă închipuiţi că mi-ar fi secat toată puterea de a iubi! Izgoniţi-mă cum mă izgoneşte toată lumea! Ucideţi-mă, pentru că am ajuns ceea ce sunt şi pentru că am cunoscut-o vreodată; dar să nu vă închipuiţi una ca asta despre mine!

S-a uitat la ea în timp ce dânsa îi adresa această rugă pătimaşă, delirantă; şi când a tăcut, a ajutat-o cu blândeţe să se ridice.

— Martha, i-a spus mister Peggotty. Ferească-mă Domnul să te judec eu pe tine. Eu mai puţin ca oricare altul aş avea dreptul s-o fac, fetiţo! De-ai şti cât m-am schimbat cu vremea, nici că ţi-ar veni a crede. Ehe…

Apoi, după ce s-a oprit o clipă, a urmat:

— Nu vei fi înţeles de ce gentleman-ul ăsta şi cu mine dorim să-ţi vorbim. Nu vei fi înţeles ce am pus la cale.

Ascultă!

O subjugase cu desăvârşire. Stătea sfioasă înaintea lui, şi parcă nici nu îndrăznea să i se uite în ochi; dur cumplita-i durere parcă se potolise şi amuţise.

— Dac-ai auzit ce-am vorbit mas'r Davy şi cu mine în noaptea aceea când a nins atât de straşnic, a spus mister Peggotty, ştii c-am umblat departe – unde n-am umblat? – s-o caut pe scumpa mea nepoată. Pe scumpa mea nepoată, a repetat el cu tărie. Căci mi-e mai scumpă astăzi, Martha, decât mi-a fost vreodată.

Dânsa şi-a ascuns faţa în mâini; altfel, însă, a rămas neclintită.

— Am auzit-o spunând, a urmat mister Peggotty, că de timpuriu ai rămas fără tată şi fără mamă şi că nu s-a aflat nici un prieten să le ţină locul, aşa com este obiceiul în lumea aspră a pescarilor. Îţi închipui, poate, că de ai fi avut parte de un asemenea prieten, cu timpul ai fi ajuns să-l îndrăgeşti, doar ştii că nepoata mi-era ca o fiică.

Văzând-o cum dârdâia, fără a scoate o vorbă, a ridicat de jos şalul şi, grijuliu, i l-a pus pe umeri.

— Ştiu bine, a continuat, că de m-ar mai vedea vreodată, ar merge cu mine pân' la capătul pământului; dar tot atât de bine ştiu c-ar fugi cât mai departe, ca să nu mai dea ochi cu mine. Căci deşi n-are nici un temei să se îndoiască de dragostea mea, şi nici nu se îndoieşte, o, nu, a întărit el cu neclintită încredere în adevărul cuvintelor sale, totuşi iată că intră în joc ruşinea şi ne desparte!

În fiecare vorbă pe care o rostea, destăinuindu-se în chip atât de simplu şi mişcător, aflam noi dovezi că chibzuise îndelung toate aspectele problemei.

— După cum socotim noi, mas'r Davy şi cu mine, a spus el mai departe, se prea poate ca, într-o bună zi, singură şi îndurerată, să-şi îndrepte paşii spre Londra. Suntem încredinţaţi, şi mas'r Davy şi eu, şi noi toţi, că în tot ce i s-a întâmplat eşti nevinovată ca un prunc. Mi-ai zis că s-a purtat frumos şi a fost inimoasă cu tine. Dumnezeu s-o

miluiască, ştiu că aşa era! Aşa era întotdeauna cu toată lumea! Îi porţi şi dragoste, şi recunoştinţă! Ajută-ne, cât îţi stă în putinţă, s-o găsim, şi Dumnezeu să te răsplătească!

Pentru întâia oară Martha i-a aruncat iute o privire, ca şi cum s-ar fi îndoit de vorbele sale.

— Aveţi încredere în mine? a întrebat ea, cu mirare în glas.

— Deplină şi desăvârşită! i-a răspuns mister Peggotty.

— Să-i vorbesc, dacă o voi întâlni vreodată; s-o adăpostesc, de-oi avea un adăpost de împărţit cu ea; şi apoi, fără ştirea ei, să vin să vă caut şi să vă duc la dânsa? a întrebat ea precipitat.

I-am răspuns într-un glas amândoi: „Da!”

Atunci şi-a înălţat privirea şi a făcut legământ solemn că se va închina acestei misiuni cu toată căldura şi credinţa. Că niciodată nu va şovăi sau se va lăsa abătută şi va stărui neîncetat, atâta vreme cât va rămâne o urmă de nădejde. Şi fie ca, de nu şi-ar ţine acest legământ, care acum era scopul vieţii ei şi o lega de un lucru fără păcat, să se simtă, de e cu putinţă, mai nefericită şi mai deznădăjduită decât se simţise adineauri la marginea apei; şi fie ca atunci să fie părăsită pe vecie de oameni, şi de Dumnezeu!

A rostit aceste cuvinte cu glas abia auzit, şi nu către noi, ci adresându-se cerului întunecat; şi apoi, după ce a sfârşit, a rămas neclintită, cu ochii aţintiţi asupra fluviului mohorât.

Am găsit de cuviinţă să-i împărtăşim ce ştiam; şi m-am apucat de i-am spus de-a fir-a-păr totul. M-a ascultat cu multă luare-aminte, adesea schimbând căutătura, dar rămânând neclintită în hotărârea ei. Uneori ochii i se umpleau de lacrimi, dar şi le stăpânea. Părea adânc transformată şi nu-şi mai putea găsi liniştea.

Când am sfârşit, a întrebat unde ne putea găsi la nevoie. La lumina palidă a unui felinar de pe stradă i-am scris cele două adrese pe o foaie din carneţelul meu, am rupt-o de la cotor, i-am dat-o, iar ea şi-a băgat-o în sân. Am întrebat-o unde locuia. După o scurtă chibzuire, mi-a răspuns că nu

rămânea mult în acelaşi loc. Aşadar, n-avea rost să ne dea adresa.

Mister Peggotty mi-a şoptit ceva la care mă gândisem şi eu, dar când mi-am scos punga, n-a fost chip s-o fac să primească vreun ban sau să-mi făgăduiască cel puţin că va primi cu un alt prilej. I-am arătat că mister Peggotty nu era un om sărac, şi că niciunul, nici celălalt nu ne puteam împăca cu gândul s-o lăsăm să facă cercetări cheltuind din agoniseala ei. Dar nici n-a vrut să audă. Şi în această privinţă, mister Peggotty n-a avut mai multă trecere decât avusesem eu. I-a mulţumit cu recunoştinţă, dar a rămas neînduplecată.

— O să găsesc poate ceva de lucru. O să caut, ne-a zis.

— Primeşte cel puţin un mic ajutor, am stăruit eu, până găseşti de lucru.

— Nu pot face pentru bani ceea ce v-am făgăduit, mi-a răspuns. Să ştiu c-aş muri de foame, şi tot n-aş primi o leţcaie. A-mi da bani, înseamnă a-mi răpi încrederea pe care mi-aţi dăruit-o, a-mi lua ţinta pe care mi-aţi dat-o, a mă lipsi de singurul lucru care mă apără de chemarea fluviului.

— În numele marelui judecător în faţa căruia vom fi cu toţii când va suna ceasul judecăţii, i-am zis, alungă din minte acest gând îngrozitor! Dacă vrea, orice om e în stare să facă bine.

Înfiorată, cu buzele tremurânde şi cu faţa încă şi mai palidă, a răspuns:

— Poate că v-a fost hărăzit să mântuiţi şi să aduceţi pe calea pocăinţei un suflet păcătos. E un gând care mă sperie; mi se pare prea îndrăzneţ. Dacă aş fi în stare să săvârşesc o faptă bună, aş putea să trag nădejde; căci până acum, din tot ce am făcut, n-au ieşit decât rele. E întâia oară, după mult amar de vreme, când, în ciuda trecutului meu, mi se arată încredere şi mi se dă prilejul să încerc ceva. Altceva nu ştiu şi nu mai am nimic de spus.

Din nou şi-a oprit lacrimile, care începuseră să-i şiroiască pe obraz, şi cu o mână tremurândă l-a atins pe mister

Peggotty, ca şi cum ar fi crezut că are virtuţi tămăduitoare. Apoi s-a depărtat pe drumul pustiu. Pesemne că fusese bolnavă multă vreme. Văzând-o mai îndeaproape cu acest prilej, am băgat de seamă că era lipsită de vlagă şi şubredă şi am citit în ochii ei mizeria şi suferinţele îndurate.

Având acelaşi drum, am urmat-o la scurt interval, până am ajuns pe străzile luminoase şi umblate. Îmi inspirase atâta încredere, încât i-am spus lui mister Peggotty că n-ar fi bine s-o urmărim, căci ar însemna că ne îndoim de ea. Fiind şi el de această părere, am lăsat-o să-şi vadă de drumul ei, iar noi am apucat-o spre Highgate. Mister Peggotty m-a petrecut o bună bucată de drum; şi când ne-am despărţit, înălţând o rugăciune ca acest nou efort să fie încununat de succes, am citit pe faţa lui o profundă compasiune, pe care nu mi-a fost greu s-o înţeleg.

Am ajuns acasă la miezul nopţii. Mă oprisem în faţa porţii şi ascultam orologiul catedralei St. Paul, al cărui sunet grav mi s-a părut că-l disting în mulţimea clopotelor ce răsunau de pretutindeni, când, deodată, am văzut cu mirare că uşa căsuţei ocupate de mătuşa mea era deschisă şi că de acolo se prefira o slabă licărire de lumină.

Crezând că mătuşa va fi căzut din nou pradă spaimelor de odinioară şi că urmărea din depărtare desfăşurarea vreunui incendiu imaginar, am dat să intru, ca să stau de vorbă cu ea. Dar, spre marea mea uimire, am văzut un bărbat în grădiniţă.

Ţinea în mână o sticlă şi un pahar şi tocmai bea. M-am oprit brusc, la adăpostul tufişurilor, căci, deşi cerul era noros, răsărise luna; şi l-am recunoscut pe acela despre care crezusem cândva că nu era decât o nălucire a lui mister Dick şi pe care-l întâlnisem şi eu o dată când treceam cu mătuşa pe străzile din City.

Bea şi mânca în acelaşi timp, şi părea să înfulece cu poftă, ca un flămând. Se uita curios la căsuţă, de parcă atunci ar fi văzut-o întâia oară. După ce s-a aplecat ca să pună jos sticla, şi-a înălţat privirea spre ferestre şi apoi a rotit-o de

jur împrejur, pieziş şi nerăbdător, ca şi cum s-ar fi grăbit să plece.

O clipă, lumina din prag s-a întunecat, şi mătuşa a ieşit în grădină. Era tulburată şi i-a numărat nişte bani. Am auzit clinchetul lor.

— Ce să fac cu ăştia? a întrebat-o.

— N-am mai mult, i-a răspuns mătuşa.

— Atunci nu plec, i-a zis. Poftim! Ia-i înapoi!

— Mizerabile, i-a întors mătuşa cu aprindere, cât o să mă mai storci aşa? Dar la ce bun să te mai întreb? Mă ştii slabă şi de aceea te porţi aşa! Ca să scap pentru totdeauna de vizitele tale, n-ar fi oare mai bine să te las în voia sorţii?

— Şi atunci de ce nu mă laşi în voia sorţii?

— Mă întrebi? Ce lipsit de inimă eşti!

Îmbufnat, şi-a sunat banii în mână, clătinând din cap, pentru ca în cele din urmă să-i spună:

— Aşadar, asta-i tot ce-mi dai?

— Asta-i tot ceea ce pot să-ţi dau. Ştii bine c-am încercat pierderi mari şi c-am sărăcit. Ţi-am mai spus-o. Acum, că i-ai luat. De ce mă sileşti să te mai văd şi să-mi dau seama în ce hal ai ajuns?

— Sunt destul de pricăjit, dacă asta-i ce vrei să spui. Trăiesc ca un huhurez.

— M-ai jefuit, mi-ai luat aproape tot ce am avut, i-a zis mătuşa. Ani de-a rândul mi-ai împietrit inima şi faţă de ceilalţi oameni. Ai fost făţarnic, crud şi nerecunoscător cu mine. Du-te şi te căieşte! Nu mai adăuga alte ocări la răbojul lung, atât de lung al ocărilor ce mi le-ai adus până acum!

— Aoleu! i-a răspuns. Bine şi frumos! Văd că deocamdată trebuie să mă descurc cu atâta!

Ruşinat parcă, fără voia lui, de lacrimile de indignare ale mătuşii, a părăsit grădina, cu spinarea încovoiată. Făcând doi-trei paşi grăbiţi, l-am întâlnit în poartă, tocmai când ieşea. Şi încrucişându-ne, ne-am măsurat cu priviri deloc prietenoase.

— Mătuşico, i-am spus iute, iar a venit omul acesta să te tulbure! Dă-mi voie să-i vorbesc! Cine e?

— Băiatule, mi-a răspuns, luându-mă de braţ, vino înăuntru şi nu-mi spune nici un cuvânt timp de zece minute.

Ne-am aşezat în salonaş. Mătuşa s-a retras îndărătul ecranului verde de odinioară, înşurubat în spătarul unui scaun, şi a stat acolo cam un sfert de ceas, ştergându-şi din când în când ochii. Apoi a venit şi şi-a tras un scaun lângă mine.

— Trot, mi-a spus mătuşa liniştită, ăsta-i bărbatu-meu.

— Bărbatul dumitale, mătuşico? Credeam că-i mort!

— Pentru mine e mort, mi-a răspuns mătuşa, deşi mai trăieşte.

Am rămas tăcut, buimăcit.

— Nu s-ar crede, mi-a spus mătuşa foarte stăpânită, că Betsey Trotwood e omul să fi încercat vreo iubire pătimaşă, dar a fost o vreme, Trot, când şi-a pus toată încrederea în omul acesta. Când l-a iubit cu adevărat, Trot. Când n-a existat dovadă de dragoste sau de preţuire pe care să nu i-o fi dat! Drept răsplată, dânsul i-a mâncat averea şi i-a zdrobit inima! De aceea Betsey Trotwood şi-a închis dragostea într-un mormânt, pe care l-a umplut şi l-a închis pentru totdeauna!

— Scumpa, buna mea mătuşă!

— Când l-am părăsit, a urmat mătuşa, punându-şi ca de obicei mâna pe mâna mea, am fost mărinimoasă. Acuma, Trot, după atâta vreme, pot spune c-am fost mărinimoasă. S-a purtat atât de urât cu mine, încât lesne aş fi putut obţine divorţul în condiţii uşoare; dar n-am făcut-o. Curând a făcut praf tot ce i-am dat, a căzut tot mai jos, s-a însurat, cred, cu altă femeie, a ajuns un vântură-lume, un cartofor, un potlogar. Ai văzut în ce hal e acum. Dar când m-am măritat cu el era un bărbat chipeş şi arătos, a adăugat mătuşa cu ecouri ale mândriei şi admiraţiei de odinioară în glas, şi credeam – ce proastă mai eram! – că era întruchiparea cinstei şi a demnităţii! Mi-a strâns uşor mâna

şi a clătinat din cap: Azi, Trot, nu mai înseamnă nimic pentru mine, mai puţin decât nimic. Dar decât să-l văd osândit pentru nelegiuirile lui (ceea ce nu încape îndoială că s-ar întâmpla dacă l-aş lăsa să vagabondeze pe meleagurile astea), prefer să-i dau mai mult decât îmi dă mâna, atunci când vine, ca să-l văd plecat. Am fost o proastă când m-am căsătorit cu el; şi nici până în ziua de astăzi nu m-am vindecat, căci, de dragul iluziilor pe care mi le-am făcut despre el, nu vreau nici măcar ca umbra acestor deşarte închipuiri să sufere. Căci dacă o femeie a iubit cu adevărat cândva, Trot, apoi eu am fost aceea. Suspinând adânc, mătuşa a alungat aceste gânduri şi şi-a netezit rochia. Asta-i, dragul meu! mi-a zis. Acuma ştii totul: şi începutul, şi miezul, şi sfârşitul. Să nu mai vorbim niciodată de povestea asta şi, fireşte, nici altora să nu le pomeneşti de ea. Asta-i pe scurt povestea mea, şi trebuie s-o păstrăm numai pentru noi, Trot!

CAPITOLUL XLVIII.

DE-ALE CĂSNICIEI.

Fără a înceta nici o clipă să-mi îndeplinesc cu punctualitate îndatoririle gazetăreşti, am trudit din greu la cartea mea; şi în cele din urmă a apărut, şi a avut un deosebit succes. N-am fost ameţit de laudele care-mi răsunau în urechi, deşi mi-au făcut mare plăcere şi deşi, nu încape îndoială, aveam despre opera mea o părere mai bună decât toată lumea. Observând firea omenească, mi-am dat seama că cine are temei să creadă în puterile sale niciodată nu se fuduleşte în faţa lumii, ca să-i cucerească încrederea. De aceea, din respect faţă de mine însumi, am rămas modest; şi cu cât culegeam mai multe laude, cu atât mai mult mă străduiam să fiu vrednic de ele.

Cu toate că în celelalte privinţe această carte reprezintă cronica amintirilor mele, n-am de gând să consemnez aici istoricul operelor mele de imaginaţie. Ele vorbesc de la sine şi le las să spună ce au de spus. Când, din întâmplare,

pomenesc de ele, nu o fac decât pentru că înfăţişează momente ale evoluţiei mele.

Având destule motive să cred că natura şi împrejurările mă sortiseră să fiu scriitor, mi-am urmat cu încredere vocaţia. Fără această convingere, m-aş fi lăsat păgubaş şi mi-aş fi îndreptat toate energiile către vreo altă îndeletnicire. Aş fi căutat să aflu ce anume fusesem sortit să fiu de natură şi de împrejurări, şi asta m-aş fi străduit să fiu, şi nimic altceva.

Scriind la ziare şi alte publicaţii, câştigam atât de bine, încât, după ce am dobândit acest nou succes, m-am socotit îndreptăţit să renunţ la plicticoasele dezbateri parlamentare. Şi astfel, într-o bună seară, am pus pe note pentru ultima oară muzica cimpoaielor parlamentare, şi de atunci n-am mai auzit-o niciodată, deşi recunosc uneori în coloanele ziarelor glasul care nu suferă nici o schimbare de seamă (în afară doar de faptul că uneori e mai zgomotos), oricât de lungă ar fi sesiunea parlamentară.

Perioada despre care scriu acum se situează, cred, cam la vreun an şi jumătate după căsătoria mea. După fel de fel de experienţe, am renunţat să ne mai ocupăm de gospodărie, căci se dovedise că nu rentează. Am lăsat gospodăria să meargă de la sine şi am angajat un fecioraş. Principala atribuţie a acestuia era să se certe cu bucătăreasa; şi în această privinţă semăna leit cu Whittington24, numai că-i lipsea pisica şi n-avea nici cea mai vagă şansă de a fi ales primar.

Mi se părea că trăia înfruntând în permanenţă o grindină de tigăi şi capace. Întreaga lui existenţă era o luptă, în cele mai nepotrivite momente – când dădeam o masă sau când pe seară veneau câţiva prieteni la noi – numai ce-l auzeai strigând după ajutor şi îl vedeai ieşind valvârtej din bucătărie, urmat de o salvă de proiectile metalice. Am vrut să ne descotorosim de el, dar fiind foarte legat de noi, n-a vrut să plece. Era cam plângăreţ şi, ori de câte ori aduceam vorba de eventualitatea unei despărţiri, începea să se vaite

atât de amarnic, încât ne vedeam siliţi să-l ţinem mai departe. N-avea mamă şi nici o altă rubedenie, în afara de o soră, care a fugit în America îndată după ce i l-am luat de pe cap; aşa că rămăsese în grija noastră ca un copil substituit de zâne. Îşi dădea foarte bine seama de jalnica lui situaţie şi mereu îşi ştergea ochii cu mâneca hainei sau se apleca să-şi sufle nasul în colţul unei batiste mici, pe care niciodată n-o scotea întreagă din buzunar, căci din spirit de economie o ţinea ascunsă.

Afurisitul ăsta de fecioraş, pe care, într-un ceas rău, îl tocmisem cu şase lire şi zece şilingi pe an, era izvorul unor nesfârşite necazuri. Îl vedeam cum creştea – şi creştea ca fasolea – cu aprehensiuni că va veni şi vremea când va trebui să se bărbierească; şi chiar că va veni ziua când va cheli sau va albi. Nu întrezăream nici o nădejde că mă voi putea descotorosi de el vreodată; şi privind în viitor, mă gândeam la neajunsurile pe care le vom avea de pe urma lui când va fi bătrân.

Nici prin gând nu mi-a trecut vreodată în ce fel chiar el, nenorocitul, mă va scoate din încurcătură. A furat ceasul Dorei, care, la fel ca toate celelalte lucruri ce ne aparţineau, n-avea un loc anumit; şi după ce l-a vândut, a cheltuit banii luaţi (întotdeauna fusese cam slab de minte) făcând drumul de la Uxbridge la Londra şi de la Londra la Uxbridge pe imperiala diligenţei. După câte îmi amintesc, când l-au prins şi l-au dus la Bow Street, ajunsese la a cincisprezecea călătorie şi nu s-au găsit asupra lui decât patru şilingi şi şase pence şi un flaut cumpărat de ocazie, din care nu ştia să cânte.

Această surpriză şi urmările ei mi-ar fi fost mult mai puţin neplăcute de nu şi-ar fi făcut atâtea remuşcări. Dar şi-a făcut foarte multe remuşcări, şi anume într-un fel neobişnuit – nu toate grămadă, ci în rate. De pildă, a doua zi, după ce am fost nevoit să depun mărturie împotriva lui, a făcut anumite mărturisiri cu privire la un coş din pivniţă, pe care-l credeam plin cu sticle cu vin, dar care nu mai

conţinea decât sticle goale şi dopuri. Presupuneam că cel puţin acuma-şi descărcase inima şi că destăinuise tot ce ştia despre bucătăreasă; dar peste o zi sau două, cugetul l-a mustrat iar şi a mărturisit că bucătăreasa avea o fetiţă, care în fiecare zi, dis-de-dimineaţă, venea să ne ia din pâine: precum şi că dânsul luase şpagă de la lăptar ca să-l aprovizioneze cu cărbuni. Peste alte două sau trei zile, poliţia m-a informat că, pe baza relatărilor lui, s-au găsite dosite în bucătărie câteva muşchiuri crude, precum şi cearceafuri ascunse într-un sac cu vechituri. Puţin după aceea a pornit pe o pistă cu totul nouă, dezvăluind că ştie cum că rândaşul de la cârciumă pusese la cale o spargere în casa noastră, ceea ce a avut drept urmare imediata arestare a acestuia. Mă simţeam atât de ruşinat în rolul de victimă, încât bucuros i-aş fi oferit bani ca să-şi ţină gura sau aş fi dat o mită grasă ca să-l facă scăpat. Dar cel mai supărător era faptul că dânsul habar n-avea de acest lucru, ci-şi închipuia că prin fiecare mărturisire îşi răscumpăra vina sau chiar că mă îndatora peste măsură.

În cele din urmă am ajuns să fug ori de câte ori zăream un agent de poliţie care venea să-mi aducă vreo noutate; şi am trăit ascuns până a fost judecat şi osândit la deportare. Dar nici atunci nu ne-a dat pace, trimiţându-ne mereu scrisori şi cerând cu atâta stăruinţă s-o vadă pe Dora înainte de plecare, că Dora s-a dus să-i facă o vizită şi a leşinat când s-a văzut în dosul zăbrelelor de fier. Pe scurt, n-am avut pace până în ziua când a fost expatriat şi a fost făcut (precum am auzit mai târziu) cioban undeva „în părţile de către miazănoapte”; unde anume, din punct de vedere geografic, habar n-am.

Toate acestea m-au pus serios pe gânduri şi m-au făcut să văd greşelile noastre într-o lumină nouă; şi cu toată gingăşia dragostei ce i-o purtam Dorei, într-o seară m-am văzut nevoit să-i împărtăşesc reflecţiile mele.

— Iubito, i-am zis, îmi pare foarte rău, dar trebuie să constat că lipsa noastră de metodă în administrarea casei

nu ne păgubeşte numai pe noi (cu asta ne-am deprins), ci şi pe alţii.

— Ai tăcut multă vreme, şi acum vrei să fii iar urâcios! mi-a răspuns Dora.

— Nu, draga mea. Lasă-mă să-ţi explic ce vreau să-ţi spun.

— Cred că nu ţin să aflu, mi-a zis Dora.

— Dar ţin eu să afli, iubito. Lasă-l jos pe Jip.

Dora i-a lipit botul de nasul meu şi, ca să mă facă să râd, a strigat: „Buuu!”; văzând că a dat greş, l-a trimis în pagodă şi, cu braţele încrucişate pe piept, s-a aşezat uitându-se la mine cât se poate de resemnată.

— Ce-i mai prost, draga mea, am început, e că-i contaminăm şi pe alţii. Îi molipsim pe toţi cei din jurul nostru.

Aş fi împins mai departe această metaforă dacă n-aş fi citit pe chipul Dorei că era foarte convinsă că pentru a curma această situaţie aveam să-i propun un nou vaccin sau vreun alt remediu medical. De aceea m-am răzgândit şi am început să-i explic ce voiam să-i spun.

— Pentru că nu izbutim să fim mai socotiţi, fetiţo, nu numai că ne irosim banii, proviziile şi bunurile şi ne pierdem uneori şi firea, dar pe deasupra ne luăm şi o mare răspundere, fiindcă-i stricăm pe toţi care intră în slujba noastră sau au de-a face cu noi. Încep să cred că nu sunt numai ei vinovaţi, şi că oamenii aceştia cad în păcat pentru că nici noi nu procedăm cum se cuvine.

— Vai, ce învinuire, a exclamat Dora, holbându-se la mine, să spui despre mine că m-ai prins furând ceasuri de aur! Vai!

— Iubito, am protestat, lasă prostiile! Cine a făcut cea mai mică aluzie la ceasuri de aur?

— Tu, mi-a răspuns Dora. Ştii prea bine! Ai zis că nu procedez cum se cuvine şi m-ai asemuit cu ăla!

— Cu cine?

— Cu feciorul, a suspinat Dora. Vai, ce inimă de piatră ai, dacă eşti în stare s-o asemuieşti pe biata ta soţie, care te

iubeşte, cu o slugă osândită la deportare! De ce nu mi-ai spus părerea pe care o ai despre mine înainte de a mă fi luat de nevastă? De ce nu mi-ai spus, om fără inimă ce eşti, că mă socoteşti mai rea decât un fecior osândit la deportare? Vai, ce părere îngrozitoare ai despre mine! Vai, Doamne, Dumnezeule!

— Dora, iubito! i-am răspuns, încercând cu blândeţe să dau la o parte batista ce şi-o dusese la ochi. Ceea ce spui nu e numai ridicol, ci şi nedrept. Şi în primul rând este neadevărat.

— Întotdeauna ai zis despre el că umblă cu gogoşi, a bolborosit Dora. Şi acuma spui despre mine acelaşi lucru! Vai, ce să mă fac? Ce să mă fac?

— Fetiţa mea iubită, te rog foarte mult, fii rezonabilă şi ascultă bine ce-am vrut să-ţi spun şi ce-ţi spun. Dragă Dora, până nu vom învăţa să ne îndeplinim datoria faţă de cei pe care-i luăm în slujba noastră, nici ei nu vor învăţa să-şi îndeplinească datoria faţă de noi. Am impresia că le dăm acestor oameni prilejuri de a greşi ce n-ar trebui date. Chiar dacă am vrea cu tot dinadinsul să fim atât de neglijenţi în treburile noastre – ceea ce de fapt nu vrem – chiar dacă ne-ar face plăcere şi bucurie să fim aşa – ceea ce de fapt nu ne place – sunt sigur că n-avem dreptul să continuăm a ne purta în felul acesta. Nu facem altceva decât să corupem oamenii. Trebuie să ne gândim la asta. Şi eu, Dora, nu pot să nu mă gândesc la asta. E un gând pe care nu-l pot alunga şi care uneori mă nemulţumeşte. Iată, draga mea, asta voiam să-ţi spun. Hai! Nu fi prostuţă!

Multă vreme Dora nu mi-a dat voie să-i depărtez batista de la ochi. Plângea şi bolborosea în batistă că dacă mă simţeam nemulţumit, de ce am mai luat-o de nevastă? De ce nu i-am spus, măcar în ajunul cununiei, că voi fi nemulţumit şi că ar fi mai bine să nu ne căsătorim? Dacă n-o puteam suferi, de ce n-am trimis-o înapoi la mătuşile ei, la Putney, sau la Julia Mills, în India? Julia ar fi bucuroasă s-o primească şi n-ar asemui-o cu un fecior osândit la

deportare. Într-un cuvânt, Dora s-a necăjit atât de tare şi m-am necăjit şi eu atât de mult văzând-o în ce hal era, încât mi-am dat seama că ar fi zadarnic să repet eforturile în această direcţie, fie chiar şi în mod mult mai delicat, şi că se impunea să găsesc altă metodă.

Dar ce metodă mai aveam la dispoziţie? Să-i „formez caracterul”? Asta era o formulă binecunoscută, care sună frumos şi promiţător, aşa că m-am hotărât să formez caracterul Dorei.

Am început imediat. Dora era foarte copilăroasă şi aş fi preferat s-o las în voia ei, dar mă arătam serios şi… în felul acesta am descumpănit-o şi pe ea, şi pe mine. I-am vorbit de problemele care mă preocupau; i-am citit din Shakespeare… şi am extenuat-o până la ultima limită. M-am deprins să-i strecor, în treacăt, cunoştinţe folositoare sau maxime sănătoase, dar când i le împărtăşeam, tresărea de parc-ar fi fost pocnitori. Oricât mă străduiam să-i formez soţioarei caracterul în chip firesc, fără să bage de seamă, vedeam că îndată mirosea despre ce era vorba şi cădea pradă unor temeri dintre cele mai cumplite. Era limpede, mai ales, că Shakespeare i se părea un tip insuportabil. Formarea caracterului mergea foarte încet.

În această acţiune l-am angrenat, fără ştirea lui, şi pe Traddles. Ori de câte ori venea la noi, revărsam asupra lui comorile mele ascunse, ca să ajungă pe ocolite la Dora. În felul acesta i-am transmis lui Traddles o uriaşă cantitate de înţelepciune practică de cea mai bună calitate; dar asupra Dorei procedeul n-a avut nici un efect, afară doar că o deprima şi o băga în răcori la gândul că-i va veni şi ei rândul. M-am trezit în situaţia unui profesor, a unei curse de şoareci, a unei capcane; jucând întotdeauna rolul păianjenului în raport cu musculiţa Dora, şi întotdeauna o tulburam nespus de mult ieşind brusc din borta mea.

Am stăruit totuşi luni în şir, nădăjduind că dincolo de această etapă intermediară va veni şi vremea când Dora şi cu mine ne vom înţelege pe deplin, când, spre marea mea

mulţumire, voi fi izbutit să-i „formez caracterul”. Până la urmă mi-a dat în minte că dacă n-am izbutit să fac nimica, deşi în tot acest răstimp am fost ţepos ca un mistreţ sau ca un arici, pricina ar putea să fie că Dora avea caracterul gata format.

După ce am chibzuit mai bine, lucrul mi s-a părut atât de probabil, încât am renunţat la această metodă, care se dovedise mai promiţătoare în teorie decât în practică; şi m-am hotărât s-o iau pe iubita mea soţie-copiliţă aşa cum era, fără a mai încerca s-o schimb prin nici o metodă. Mă săturasem şi eu tot arătându-mă înţelept şi prevăzător şi tot văzând-o pe iubita mea canonindu-se; aşadar, într-o bună zi am cumpărat o pereche de cercei frumoşi pentru dânsa şi o zgardă pentru Jip şi am venit acasă hotărât să mă port cât mai drăguţ cu ea.

Dora a fost încântată de micile mele daruri şi m-a sărutat, bucuroasă; totuşi, între noi mai rămânea o umbră foarte uşoară, e drept, şi eu îmi pusesem în gând s-o înlătur. Dacă era inevitabil să stăruie vreo umbră pe undeva, am hotărât că de aci înainte locul ei este în sufletul meu.

M-am aşezat pe sofa lângă dânsa, i-am prins cerceii în urechi, şi apoi i-am spus că în ultima vreme, pare-mi-se, n-am fost atât de buni prieteni ca de obicei şi că asta s-a întâmplat numai din vina mea. Şi eram foarte sincer, şi de fapt chiar aşa era.

— Să-ţi spun drept, Dora, viaţa mea, am încercat să fac pe înţeleptul, i-am zis.

— Şi să mă faci şi pe mine înţeleaptă, mi-a spus sfioasă. Nu-i aşa, Doady?

Am încuviinţat, răspunzând drăgălaşei întrebări puse de sprâncenele-i ridicate, şi i-am sărutat buzele întredeschise.

— Osteneală zadarnică, a zis Dora, clătinând din cap până au început să-i zornăie cerceii. Ştii doar ce micuţă sunt, şi desigur n-ai uitat numele ce te-am rugat, încă de la început, să mi-l dai. Dacă n-o să-mi zici aşa, mă tem că n-o să-ţi fiu

pe plac niciodată. Eşti sigur că nu te gândeşti uneori c-ar fi fost mai bine dacă…

— Dacă ce, draga mea? am întrebat-o, căci se oprise.

— Nimic!

— Nimic? am îngânat-o.

M-a înlănţuit cu braţele în jurul gâtului, a râs, s-a alintat cu numele de gâsculiţă şi şi-a ascuns faţa lângă umărul meu, şi avea cârlionţi atât de bogaţi, încât abia am reuşit să-i dau la o parte ca să-i văd obrazul.

— Dacă nu mă gândesc uneori că mai bine ar fi fost să nu fi făcut nimic decât să fi încercat să formez caracterul nevesticii? am întrebat-o, luându-mă în zeflemea pe mine însumi. Asta voiai să mă întrebi? Desigur că mă gândesc.

— Asta ai încercat să faci? a strigat Dora. Vai, ce băiat impertinent!

— Dar n-am să mai încerc niciodată. Căci îmi iubesc nevestica aşa cum e.

— E adevărat ce-mi spui… nu mă amăgeşti? m-a ispitit Dora, ghemuindu-se la pieptul meu.

— De ce aş căuta să schimb pe cine mi-e atât de dragă de atâta vreme? i-am răspuns. Niciodată nu vei fi mai atrăgătoare, dulcea mea Dora, decât aşa cum ai fost lăsată de Dumnezeu; şi n-o să mai facem experienţe trufaşe, ci o să trăim ca mai înainte şi o să fim fericiţi.

— Şi o să fim fericiţi! a exclamat Dora. Da! Cât e ziua de lungă! Şi n-o să te mai sinchiseşti dacă lucrurile or să meargă niţeluş anapoda câteodată?

— Nu! Nu! Să ne dăm însă silinţa să facem lucrurile cât mai bine cu putinţă.

— Şi n-o să-mi mai spui că-i molipsim pe ceilalţi, nu-i aşa? s-a răzgândit Dora. Fiindcă ştii, e îngrozitor de urât!

— Nu! Nu! i-am făgăduit.

— Îmi stă mai bine prostuţă decât posomorâtă, nu-i aşa?

— E mai bine, Dora, să fii aşa cum eşti tu din fire decât să fii orice pe lume.

— Pe lume! Vai, Doady, prea e mare lumea!

A clătinat din cap, şi-a înălţat către mine, încântată, ochii ei scânteietori, m-a sărutat, a izbucnit într-un râs vesel şi a dat fuga să-i pună lui Jip zgarda cea nouă.

Astfel s-a încheiat ultima mea încercare de a o schimba pe Dora. Suferisem un eşec; nu-mi puteam suporta înţelepciunea în singurătate; n-o puteam face să se împace cu atracţia pe care Dora o exercitase cândva asupră-mi ca soţie-copiliţă. Am luat hotărârea să fac singur pe tăcute ce s-o putea, ca să îndrept lucrurile; dar mi-am dat seama că, în cel mai bun caz, voi realiza foarte puţin sau voi ajunge din nou ca un păianjen şi va trebui să stau mereu la pândă.

Dar cu umbra dintre noi, de care am pomenit şi care trebuia înlăturată, urmând s-o închid toată în sufletul meu, ce s-a mai întâmplat?

Cunoscutul simţământ de nemulţumire îmi învăluia toată viaţa. Era neschimbat, afară doar că se adâncise poate; dar era la fel de vag ca totdeauna şi mă urmărea ca o melodie tristă, abia auzită în tăcerea nopţii. Îmi iubeam din tot sufletul soţia şi eram fericit; dar fericirea pe care o trăiam nu era aceea pe care oarecum o scontasem şi simţeam necontenit că îmi lipseşte ceva.

Îndeplinindu-mi legământul faţă de mine însumi de a aşterne pe hârtie, în această lucrare, tot ce gândesc, din nou îmi scrutez inima şi îi dau în vileag tainele. Îmi lipsea ceva care cred – şi totdeauna am crezut – că a fost un vis ţesut de imaginaţia mea tinerească; ceva irealizabil; un lucru despre care, ca toţi oamenii, îmi dădeam seama cu durere că era irealizabil. Dar ar fi fost mai bine dacă soţia mea ar fi fost în stare să-mi dea mai mult ajutor şi să-mi împărtăşească nenumăratele gânduri pe care n-aveam cui să le destăinuiesc; şi lucrul acesta ar fi fost cu putinţă; asta ştiam.

Şovăiam în chip ciudat între două concluzii, care nu se puteau împăca între ele: una – că ceea ce simţeam era general uman şi inevitabil; a doua – că reprezenta o particularitate a mea şi că ar fi putut fi altfel; şovăiam între

ele, fără să-mi dau seama că se băteau cap în cap. Când mă gândeam la visurile naive ale tinereţii care nu se puteau înfăptui, îmi aminteam de frumoasa vârstă a adolescenţei ce precede maturitatea şi pe care o depăşisem. Şi atunci, zilele fericite petrecute cu Agnes în casa, lor veche şi dragă înviau în faţa ochilor mei ca nişte strigoi care ar putea renaşte într-altă lume, dar care niciodată, niciodată n-ar mai putea prinde viaţă pe acest pământ.

Uneori îmi trecea prin minte ipoteza: Ce s-ar fi putut întâmpla sau ce s-ar fi întâmplat dacă Dora şi cu mine nu ne-am fi cunoscut niciodată? Dar dânsa era atât de strâns şi intim legată de viaţa mea, încât această ipoteză îmi părea cea mai deşartă dintre închipuiri şi repede se mistuia în depărtare, risipindu-se ca funigeii în văzduh.

Am iubit-o întotdeauna. Gândurile de care amintesc moţăiau în mine, şi uneori se trezeau pe jumătate şi aţipeau la loc, în străfundurile conştiinţei mele. Nu ieşeau la suprafaţă; nu exercitau nici o înrâurire asupra vorbelor sau faptelor mele. Purtam singur povara tuturor grijilor noastre mărunte şi a tuturor planurilor mele de viitor: Dora avea grijă de condeiele mele, şi amândoi eram de părere că ne împărţisem sarcinile cât se poate de bine. Dânsa mă iubea cu adevărat şi era mândră de mine; şi ori de câte ori, în scrisorile-i către Dora, Agnes scria câteva cuvinte simţite despre mândria şi plăcerea cu care vechii prieteni urmăreau faima mea crescândă şi parcurgeau o carte de a mea cu impresia că-mi auzeau glasul, Dora îmi citea aceste scrisori cu lacrimi de bucurie în ochii săi luminoşi şi îmi spunea că eram băiatul ei scump, deştept şi celebru.

„Prima pornire greşită a unei inimi neîncercate.” Mereu îmi veneau în minte, pe vremea aceea, aceste cuvinte rostite de missis Strong; aproape că mă obsedau. Adesea mă trezeam auzindu-le noaptea; îmi amintesc chiar că le-am văzut în vis, scrise pe zidurile caselor. Căci îmi dădeam seama acum că atunci când mă îndrăgostisem de Dora, propria-mi inimă fusese neîncercată; şi că, de ar fi fost

altfel, n-ar fi simţit – după căsătorie – ceea ce simţise în taină.

„Într-o căsnicie nici că se poate mai mare pacoste decât deosebirea de păreri şi de gusturi.” Îmi aminteam şi aceste cuvinte. Mă străduisem s-o schimb pe Dora, ca să se potrivească cu mine, şi constatasem că era peste putinţă. Nu mi-a mai rămas atunci decât să mă schimb şi să mă potrivesc eu după Dora; să împărtăşesc cu ea ceea ce puteam împărtăşi şi să fiu mulţumit; să port pe umerii mei povara ce se cuvenea să port şi să fiu totuşi mulţumit. Aceasta-i disciplina căreia am încercat să-mi supun inima când am început să cuget. Şi astfel, cel de al doilea an al căsniciei mele a fost mult mai fericit decât cel dintâi; şi – ceea ce e mai important – viaţa Dorei a devenit ca o zi însorită.

Dar, către sfârşitul acestui al doilea an, puterile Dorei au început să slăbească. Nădăjduiam că mâini mai gingaşe decât ale mele îi vor schimba firea şi că zâmbetul unui prunc la sânul ei are s-o transforme pe soţia-mi copiliţă într-o femeie. Dar n-a fost să fie aşa. Sufletul a fâlfâit o clipă în pragul micii sale temniţe şi, fără a-şi da seama de captivitatea sa, a zburat.

— Când o să pot zburda iar ca înainte, mătuşico, a zis – Dora, o să-l pun pe Jip să se ia la întrecere cu mine. Prea s-a lenevit şi a devenit greoi.

— Mă tem, draga mea, că l-a ajuns ceva mai grav, i-a răspuns mătuşa, care lucra, liniştită, lângă ea. Bătrâneţea, Dora.

— Crezi că-i bătrân? a întrebat-o Dora uimită. Vai, ce ciudat îmi pare că Jip îmbătrâneşte!

— E o boală care ne ajunge pe toţi, Micuţo, pe măsură ce înaintăm în viaţă, i-a spus senină mătuşa. Crede-mi că şi eu sufăr tot mai mult de boala asta.

— Şi Jip, a zis Dora privindu-l cu milă, chiar şi micul meu Jip? Vai, săracul!

— Cred că mai are mult de trăit, Blossom, a consolat-o mătuşa, mângâind-o pe obraz (în timp ce Dora se apleca ca să se uite la Jip, care îndată a reacţionat, ridicându-se în două labe şi străduindu-se, în ciuda astmei, să se caţere pe sofa). Trebuie să-i punem o flanelă în cuşcă la iarnă, şi nu m-aş mira să-l văd ieşind vesel şi sprinten, o dată cu florile de primăvară! Bată-l norocul! a exclamat mătuşa. Cred că de-ar avea şi şapte vieţi, chiar şi în pragul morţii ar mai lătra la mine.

Dora îl ajutase să se, suie pe sofa, de unde o înfrunta cu atâta furie pe mătuşa, încât nu se mai putea ţine drept şi lătra încovoindu-se. Cu cât mătuşa se uita mai mult la Jip, cu atâta lătra el mai tare, mai ales că nu putea suferi ochelarii pe care îi purta de câtva timp mătuşa.

După îndelungate parlamentări, Dora a izbutit să-l înduplece să se culce lângă ea; şi când s-a potolit, a început să mângâie una din urechile lui lungi, repetând mereu: „Chiar şi micul Jip? Vai, săracul!”

— Are însă plămâni foarte buni, a zis mătuşa, şi ştie să duşmănească vârtos. Nu încape nici o îndoială că mai are mulţi ani de trăit. Dar dacă vrei un căţel cu care să faci curse, Blossom, o să-ţi aduc un altul, căci ăsta prea s-a îmbuibat.

— Mulţumesc, mătuşico, i-a spus Dora cu glas leşinat. Dar, te rog, nu!

— Nu? a întrebat-o mătuşa, scoţându-şi ochelarii.

— N-aş putea ţine un câine afară de Jip. Ar însemna să-l jignesc pe Jip! Şi apoi nici nu mă pot împrieteni atât de bine cu vreun alt câine, căci numai Jip m-a cunoscut înainte de a mă căsători, şi el a fost acela care a lătrat când Doady a venit întâia oară la noi în casă. Mă tem că de un alt câine nu m-aş putea ataşa, mătuşico.

— Fireşte! i-a răspuns mătuşa, mângâind-o din nou pe obraz. Ai dreptate.

— Nu-i aşa că nu te-ai supărat? a întrebat-o Dora.

— Vai, ce drăguţă eşti! a exclamat mătuşa, aplecându-se afectuos asupra ei. Cum îţi închipui că m-aş putea supăra?!

— Nu, nu, nici nu mi-am închipuit că te-ai fi putut supăra, i-a răspuns Dora, dar mă simt puţin cam obosită şi de aceea spun prostii… ştii matale că sunt cam prostuţă în general; dar vorbind de Jip, m-am prostit încă şi mai rău. A fost alături de mine în toate câte mi s-au întâmplat – nu-i aşa, Jip? – şi n-aş vrea să-l jignesc pentru că s-a schimbat şi el puţin… nu-i aşa, Jip?

Jip s-a ghemuit mai aproape de stăpâna lui şi i-a lins mâna.

— Nu eşti încă atât de bătrân, Jip, ca să-ţi părăseşti stăpâna, nu-i aşa? i-a zis Dora. O să ne mai ţinem unul altuia de urât câtva timp…

Drăguţa mea Dora! Duminica următoare, când a coborât la masă şi s-a bucurat atât de mult văzându-l pe Traddles (care venea în fiecare duminică să ia masa cu noi), am sperat că peste câteva zile va putea „să zburde iar ca înainte”. Dar am fost sfătuiţi să mai aşteptăm câteva zile, şi apoi alte câteva zile; şi tot n-a putut nici să zburde, nici să umble pe picioare. Era foarte drăgălaşă şi foarte veselă; dar picioruşele, care altădată jucau atât de sprintene în jurul lui Jip, îi erau inerte şi ţepene.

Am început în fiecare dimineaţă s-o duc în braţe, jos, pe scări, şi seara s-o urc sus. Mă ţinea de gât şi râdea, de parcă ar fi fost vorba de un rămăşag. Jip lătra şi se învârtea în jurul nostru, o lua înainte şi se uita mereu înapoi, suflând din greu, ca să vadă dacă venim. Mătuşa, cea mai vrednică şi cea mai inimoasă infirmieră din lume, păşea în urma noastră, cărând o grămadă de perne şi şaluri. Pentru nimic în lume mister Dick n-ar fi lăsat altuia, sarcina de a duce lumânările. Adesea Traddles aştepta la piciorul scării, urmărindu-ne cu privirea şi primind glumeţele mesaje pe care Dora i le dădea pentru cea mai drăguţă fată din lume. Alcătuiam un vesel alai, şi cea mai veselă dintre noi era soţia mea copiliţă.

Dar uneori, când o ridicam în braţe şi simţeam că era mai uşoară, mă cuprindea o spaimă cumplită, ca şi cum m-aş fi apropiat de nu ştiu ce tărâm îngheţat, încă nevăzut, care va amorţi şi va stinge viaţa din mine. Am evitat să-i dau vreun nume şi am încercat să-mi ascund acest simţământ; până ce, într-o noapte, când era mai puternic şi după ce mătuşa plecase spunând: „Noapte bună, Blossom!”, m-am aşezat singur la biroul meu şi am plâns, reflectând: „Vai, ce nume funest, biata floricică s-a ofilit pretimpuriu, când era în toată splendoarea ei!”

CAPITOLUL XLIX.

MĂ VĂD IMPLICAT ÎNTR-O AFACERE MISTERIOASĂ.

Într-o bună dimineaţă mi-a sosit cu poşta pe adresa mea de la „Doctors' Commons” următoarea scrisoare din Canterbury, pe care am citit-o cu oarecare mirare:

Scumpe Sir, Împrejurări mai presus de voinţa mea au dezlegat vreme destul de îndelungată acea strânsă prietenie care îmi îngăduia ca, în puţinele clipe de răgaz lăsate de îndatoririle mele profesionale, să contemplu scenele şi întâmplările din trecut, irizate prin prisma memoriei, oferindu-mi întotdeauna, cum şi de acum înainte îmi va oferi, emoţii plăcute, cu totul ieşite din comun. Această împrejurare, scumpe sir, precum şi înălţimea la care v-a ridicat talentul dumneavoastră mă opresc să cutez a-mi lua libertatea să mă adresez vechiului tovarăş al tinereţii mele, spunându-i, familiar, Copperfield! E de ajuns să vă asigur că numele pe care am avut cinstea să-l pomenesc va fi tezaurizat în veci printre documentele casei noastre (mă refer la arhiva privitoare la foştii noştri chiriaşi, păstrată cu grijă de missis Micawber) cu sentimente de stimă personală, egale cu afecţiunea.

Nu se cade ca un om care, datorită propriilor sale greşeli şi a unei îmbinări forţate de împrejurări neprielnice, se găseşte în situaţia unei Nave care a eşuat (dacă va fi iertat să recurgă la o expresie maritimă), nu se cade, repet, ca un asemenea om, când ia pana ca să vă scrie, să înşire cuvinte

de laudă şi felicitare. Această sarcină o lasă pe seama unor mâini mai iscusite şi mai curate.

Dacă îndeletnicirile dumneavoastră mai importante vă vor fi permis să descifraţi până aici aceste rânduri nedibace – ceea ce poate fi cazul sau nu, după împrejurări – vă veţi întreba, desigur, ce anume consideraţiuni m-au determinat să vă scriu prezenta misivă. Fie-mi iertat să spun că recunosc fără nici o rezervă că această întrebare este pe deplin îndreptăţită şi să mă străduiesc să-i răspund, precizând din capul locului să nu e vorba de consideraţiuni de ordin pecuniar.

Fără ca să invoc deschis vreo putere ascunsă ce s-ar putea s-o am de a porunci trăsnetului sau de a mâna oriunde poftesc flăcările mistuitoare ale răzbunării, îmi îngădui să arăt, în treacăt, că viziunile mele cele mai luminoase au fost spulberate pentru totdeauna, că pacea sufletului meu e zdruncinată şi că puterea mea de a mă bucura de viaţă e nimicită, că inima mea nu mai e la locul ei şi că nu mă mai pot înfăţişa cu fruntea sus în faţa semenilor mei. Omida a pătruns în floare. Cupa amărăciunii e gata să se reverse. Viermele s-a pus pe lucru, şi foarte curând îşi va răpune victima. Cu cât mai repede, cu atât mai bine. Dar nu vreau să mă abat de la subiect.

Aflându-mă într-o stare de spirit deosebit de dureroasă, pe care n-o poale alina nici missis Micawber, cu toată înrâurirea ce o exercită în întreita ei calitate – ca femeie, ca soţie şi ca mamă – am de gând să fug de mine însumi pentru scurt timp şi să închin patruzeci şi opt de ore vizitării anumitor locuri şi edificii ale metropolei, unde am gustat fericirea altădată. Între alte limanuri de linişte domestică şi de reculegere sufletească spre care îmi voi îndrepta paşii, se numără, fireşte, şi închisoarea tribunalului King's Bench. Aducându-vă la cunoştinţă că poimâine seară, la orele 7 foarte precis, mă voi afla (D. V.25) în faţa zidului dinspre miazăzi al acestei închisori civile, scopul urmărit de această scrisoare este atins.

Nu mă simt îndreptăţit a cere lui mister Copperfield, fostul meu prieten, şi lui mister Traddles, fostul meu prieten de la Inner Temple, dacă acest gentleman mai trăieşte şi mai este accesibil, să binevoiască a veni la această întâlnire şi a reînnoi (pe cât cu putinţă) vechile noastre legături de odinioară. Mă mărginesc să vă spun că la ora şi locul arătate veţi găsi ultimele vestigii rămase dintr-un turn prăbuşit.

WILKINS MICAWBER.

P.-S. Ar putea fi util să mai adaug la cele de mai sus că pe missis Micawber nu am pus-o la curent cu intenţiile mele.

Am recitit scrisoarea de mai multe ori. Deşi cunoşteam stilul emfatic al compunerilor lui mister Micawber şi deşi ştiam cu ce plăcere se aşeza la birou ca să scrie lungi epistole ori de câte ori se ivea un prilej potrivit sau nepotrivit, am fost totuşi încredinţat că această încâlcită comunicare ascundea ceva important. Am lăsat-o din mână ca să mă gândesc; apoi am luat-o iară, ca s-o citesc încă o dată; şi tot mai chibzuiam asupra ei când a venit Traddles, care m-a găsit cât se poate de nedumerit.

— Dragul meu prieten, i-am zis, ai picat cum nu se poate mai bine. Exact când aveam mai mare nevoie de judecata ta sănătoasă. Ia te uită, Traddles, am primit o scrisoare foarte ciudată de la mister Micawber.

— Ei taci?! a exclamat Traddles. Nu mai spune! Am primit şi eu una de la missis Micawber.

Şi rostind aceste cuvinte, Traddles, cu obrajii aprinşi de atâta mers şi cu părul zburlit din pricina mişcării şi a emoţiei, s-a uitat de parc-ar fi văzut nu ştiu ce stafie, a scos scrisoarea adresată lui şi mi-a dat-o în schimbul celei primite de mine. L-am urmărit cum pătrundea în miezul scrisorii lui mister Micawber şi am ridicat şi eu din sprâncene când, ridicând din sprâncene, a exclamat: „ „… puterea ascunsă de a porunci trăsnetului sau de a mâna oriunde poftesc flăcările mistuitoare ale răzbunării”! Asta

ce-o mai fi, Copperfield?!”, şi abia după aceea m-am apucat să citesc epistola semnată de missis Micawber.

Suna astfel:

Cele mai distinse salutări lui mister Thomas Traddles, şi dacă îşi mai aduce aminte de aceea care cândva a avut fericirea să-l cunoască mai de aproape, aş putea oare să-i cer câteva clipe din timpul său liber? Îl asigur pe mister T. T. Că de n-aş fi în pragul disperării, n-aş îndrăzni să abuzez de bunăvoinţa sa.

Cu toate că e un chin pentru mine să vorbesc de asemenea lucruri, pricina care mă face să îndrept acest jalnic apel către mister Traddles şi să-i cer toată indulgenţa nu este alta decât înstrăinarea de soţie, şi de familie a lui mister Micawber (care altădată ţinea aşa de mult la casa lui). Mister Traddles nici că-şi poate face închipuire de schimbarea petrecută în purtarea lui mister Micawber, de violenţa şi de cruzimea lui. Lucrurile s-au înrăutăţit treptat, ajungând să îmbrace formele unei tulburări mintale. Nu trece o zi, vă rog să mă credeţi, mister Traddles, fără să se producă o izbucnire paroxistică. Mister T. Nu-mi va cere să-i descriu ce simt în inima mea când îi voi spune că m-am deprins să-l aud pe mister Micawber repetând că şi-a vândut sufletul Diavolului. De multă vreme, ascunzişurile şi misterele au devenit principala lui caracteristică, luând locul nemărginitei încrederi de altădată. Cea mai uşoară provocare – chiar şi o simplă întrebare dacă are vreo preferinţă în ce priveşte mâncarea – constituie un prilej ca să-şi exprime dorinţa de a divorţa. Aseară, când copiii i-au cerut doi pence ca să-şi cumpere bomboane de lămâie – o specialitate a cofetarilor de aici – i-a ameninţat pe cei doi gemeni cu cuţitul de deschis stridiile!

Îl rog din tot sufletul pe mister Traddles să mă ierte că intru în asemenea amănunte. Dar fără ele, mister T. N-ar putea, să-şi facă nici cea mai slabă idee despre situaţia sfâşietoare în care mă aflu.

Pot oare îndrăzni acum să-i dezvălui lui mister T. Scopul acestei scrisori? Îmi va îngădui el oare acum să încredinţez binevoitoarei sale atenţii tot amarul meu? Vai, da, căci îi cunosc inima!

Ochiul ager al dragostei nu poate fi lesne orbit când aparţine unei femei. Mister Micawber pleacă la Londra. Cu toate că ascunde cu mare grijă, azi-dimineaţă, înainte de gustare, când a completat destinaţia pe eticheta micii valize maro ce ne-a rămas din vremuri mai fericite, privirea de vultur a îngrijorării conjugale a descifrat, scrise foarte citeţ, trei litere:… d, o, n26. Punctul terminus al diligenţei cu care pleacă este în West End27, la hanul „Crucea de aur”. Pot îndrăzni să-l implor pe mister T. Să-l caute pe soţul meu rătăcit şi să stea de vorbă cu el? Pot îndrăzni să-l rog pe mister T. Să intervină pentru a mijloci o împăcare între mister Micawber şi familia lui deznădăjduită? Vai, nu, căci asta ar însemna să-i cer prea mult!

Dacă mister Copperfield şi-ar mai aduce cumva aminte de o biată fiinţă care n-a dobândit nici un renume, n-ar vrea mister T. Să ia asupra sa sarcina de a-i transmite mărturia stimei mele inalterabile şi rugăminţile mele?

În orice caz, mister T. Trebuie să aibă bunătatea de a considera că această scrisoare este strict confidenţială şi sub nici un cuvânt să nu pomenească de ea, nici pe departe, în faţa lui mister Micawber. Dacă mister T. Ar binevoi să-mi răspundă (ceea ce cred că este foarte puţin probabil), trimiţându-mi o scrisoare pe adresa; E. M., post-restant, Canterbury, ar avea mai puţine urmări penibile decât una adresată direct aceleia care se iscăleşte, în culmea deznădejdii, Respectuoasa prietenă şi suplicantă a lui mister Thomas Traddles, EMMA MICAWBER

— Ce zici de această scrisoare? m-a întrebat Traddles, înălţând o clipă privirea spre mine, după ce o citisem pentru a doua oară.

— Ce zici tu de cealaltă? l-am întrebat tu, căci continua s-o studieze, cu sprâncenele încruntate.

— Cred, Copperfield, că amândouă laolaltă au un miez mai adânc decât au de obicei scrisorile lui mister şi missis Micawber, mi-a răspuns Traddles, dar nu l-am pătruns încă. Nu încape îndoială că sunt de bună-credinţă amândoi şi că nu sunt de conivenţă. Biata făptură! a adăugat apoi referindu-se la epistola semnată de missis Micawber, în timp ce stăteam alături, comparând cele două scrisori. În orice caz, ar fi un act de caritate din partea noastră dacă i-am scrie şi i-am spune că vom căuta neapărat să stăm de vorbă cu mister Micawber.

Am consimţit pe loc, căci acum îmi făceam mustrări că nu acordasem destulă atenţie ultimei ei scrisori. Precum am arătat, mă pusese pe gânduri când am primit-o; dar furat fiind de alte treburi, cunoscând familia Micawber şi nemaiprimind alte veşti de la ei, am dat-o uitării. Adesea mă gândisem la Micawber, dar întrebându-mă mai ales ce „noi obligaţii băneşti” or mai fi contractând la Canterbury şi amintindu-mi cât de rezervat se purtase cu mine mister Micawber de când intrase în slujba lui Uriah Heep.

I-am scris Emmei Micawber o scrisoare de încurajare şi am iscălit-o amândoi. Ieşind în oraş ca s-o expediem, pe drum Traddles şi cu mine am discutat îndelung, punând fel de fel de ipoteze, pe care nu-i nevoie să le repet. După amiază ne-am sfătuit şi cu mătuşa, dar singura concluzie precisă la care am ajuns a fost că trebuie să fim foarte punctuali la întâlnirea fixată de mister Micawber.

Deşi ne-am prezentat în locul stabilit cu un sfert de ceas înainte de ora 7, l-am găsit pe mister Micawber aşteptându-ne. Cu braţele încrucişate, stătea rezemat de zid şi se uita la ţepuşele de fier fixate deasupra lui, de parcă ar fi fost nişte rămurele îmbrăţişate ale copacilor la umbra cărora îşi petrecuse tinereţea.

Când ne-am apropiat de el, am găsit că ţinuta lui era mai stângace şi mai puţin distinsă ca altădată. Cu prilejul acestei escapade, lepădase hainele negre de rigoare în lumea juriştilor şi purta vechea redingotă şi ciorapii cei

lungi, fără a mai avea exact acelaşi aer falnic care-l caracteriza odinioară. Şi-a revenit treptat, pe măsură ce am stat de vorbă, dar lornionul nu-i mai atârna atât de firesc, iar plastronul, deşi îşi păstrase dimensiunile formidabile, parcă era mai puţin scrobit.

— Gentlemen, ne-a spus mister Micawber după ce am schimbat primele saluturi, v-aţi dovedit prieteni adevăraţi, căci prietenii la nevoie se cunosc! îngăduiţi-mi să vă întreb de sănătatea lui missis Copperfield, în esse şi a lui missis Traddles, în posse28, presupunând că prietenul meu, mister Traddles, nu şi-a unit încă soarta, şi la bine şi la rău, cu obiectul pasiunii sale.

I-am mulţumit pentru aceste amabilităţi, pe care i le-am întors aşa cum se cuvenea. După care, arătându-ne zidul închisorii, a început astfel: „Vă asigur, gentlemen… „, dar l-am oprit, protestând împotriva acestei formule ceremonioase şi rugându-l să ni se adreseze ca altădată.

— Dragul meu Copperfield, mi-a răspuns, strângându-mi mâna, cordialitatea dumitale mă copleşeşte. Primirea pe care o faci acestei rămăşiţe prăpădite a unui templu care odinioară se chema Om – dacă îmi daţi voie să mă exprim astfel – adevereşte că ai o inimă care face cinste speţei căreia îi aparţinem amândoi. Tocmai voiam să spun că revăd locurile senine unde am petrecut câteva din cele, mai fericite ceasuri ale existenţei mele.

— Pe care le datoraţi, desigur, lui missis Micawber, i-am zis. Sper că e bine, sănătoasă?

— Mulţumesc, mi-a răspuns mister Micawber, care s-a întunecat când a auzit această întrebare. O duce aşa şi aşa. Şi iată închisoarea „King's Bench”! a urmat mister Micawber, dând trist din cap. Locul unde, pentru întâia oară după mulţi ani, apăsarea copleşitoare a obligaţiilor pecuniare a încetat să fie proclamată zi de zi de glasuri cicălitoare, care refuzau să părăsească gangul; unde nu există ciocănel la uşă pe care să-l poată folosi, orice creditor; unde scapi de obligaţia de a te înfăţişa personal la

procese, iar mandatele de arestare se lasă afară, la poartă! Gentlemen, a urmat mister Micawber, la ora când umbra ţepuşelor de pe creasta acestui zid se proiecta pe pietrişul esplanadei, îmi vedeam copiii cum urmau în plimbarea lor izvodul întortocheat al umbrelor de pe jos, ocolind locurile întunecate. Am cunoscut îndeaproape fiecare piatră de aici. Mă veţi ierta, deci, dacă nu-mi pot ascunde emoţia.

— Am trecut cu, toţii prin multe încercări de atunci, mister Micawber, i-am zis.

— Mister Copperfield, mi-a răspuns dânsul cu amărăciune, pe vremea când am locuit în acest refugiu aveam dreptul să-mi privesc semenii cu fruntea sus şi să-i lovesc cu pumnul în obraz dacă m-ar fi jignit. Astăzi nu mai sunt cu semenii mei în asemenea excelente raporturi!

Mâhnit, mister Micawber a întors spatele închisorii şi, luând braţul oferit de mine dintr-o parte şi cel oferit de Traddles din cealaltă parte, ne-am depărtat toţi trei.

— Sunt unele pietre de hotar pe drumul ce duce spre mormânt a declarat foarte mişcat mister Micawber, privind îndărăt peste umăr, dincolo de care – dacă o asemenea năzuinţă n-ar fi constituit o impietate – aş fi dorit să nu fi păşit niciodată. Şi printre ele, în zbuciumata mea carieră, se numără şi închisoarea tribunalului „King's Bench”.

— O, sunteţi prost dispus, mister Micawber! şi-a dat cu părerea Traddles.

— Sunt, sir, a încuviinţat mister Micawber.

— Nădăjduiesc că nu din pricină că v-ar displăcea îndeletnicirile juridice, a urmat Traddles. Căci, ştiţi, sunt şi eu jurist.

Mister Micawber s-a abţinut să-i răspundă.

— Ce mai face prietenul nostru Heep, mister Micawber? l-am întrebat, după o scurtă pauză.

— Scumpul meu Copperfield, mi-a răspuns mister Micawber, pălind şi fiind subit cuprins de o puternică surescitare, dacă mă întrebi de patronul meu socotindu-l prietenul dumitale, îmi pare rău pentru dumneata; dar dacă

mă întrebi de el insinuând că ar fi prietenul meu, atunci nu pot decât să zâmbesc sardonic. Însă, în orice calitate mi-ai cere ştiri despre patronul meu, te rog să nu te superi că n-am să-ţi răspund decât atât: oricare ar fi starea sănătăţii sale, are chip vulpesc, ca să nu zic diavolesc. Dă-mi voie ca în calitate personală să refuz a stărui mai mult asupra unui subiect care în viaţa mea profesională m-a împins pe culmile disperării.

Mi-am exprimat părerea de rău că fără să vreau atinsesem o temă care-l supăra atât de tare şi am urmat:

— Pot să vă întreb, fără riscul de a cădea în aceeaşi greşeală, ce mai fac bunii mei prieteni, mister şi missis Wickfield?

— Miss Wickfield, mi-a răspuns mister Micawber, roşindu-se, este, aşa cum a fost întotdeauna, o pildă luminoasă, un adevărat model de virtute. Dragă Copperfield, e singurul punct luminos într-o mizerabilă existenţă. Am tot respectul pentru această, tânără lady, toată admiraţia pentru caracterul ei şi mă închin în faţa bunătăţii, cinstei şi dragostei ei! Duceţi-mă undeva, într-un loc mai retras, a adăugat mister Micawber, căci, în starea în care sunt, vă rog să mă credeţi, nu mai pot face faţă!

Am apucat pe o ulicioară, unde şi-a scos batista şi s-a rezemat cu spatele de un zid. Îmi închipui, că dacă m-am uitat la el la fel de consternat ca Traddles, prezenţa noastră i s-o fi părut lipsită, de elan şi de căldură.

— Mi-a fost scris, a spus mister Micawber cu un suspin pornit din adâncul inimii, dar păstrând totuşi o umbră din vechea lui distincţie, mi-a fost scris ca sentimentele cele mai alese de care suntem capabili să se transforme în remuşcări pentru mine. Omagiile ce le adresez prea-bunei miss Wickfield sunt ca o ploaie de săgeţi ce s-ar înfige în pieptul meu! Credeţi-mă, vă rog, mai bine aţi face să mă lăsaţi să rătăcesc prin lume ca un vagabond! Viermii vor rezolva problema mea în doi timpi şi trei mişcări.

Fără a ţine seama de această rugă, am stat lângă dânsul până şi-a pus batista în buzunar, şi-a potrivit plastronul şi, pentru a păcăli pe oricine s-ar întâmpla să se uite la el, şi-a tras pălăria pe o ureche şi a început să fredoneze. I-am spus atunci – neştiind încă ce prejudiciu am fi încercat dacă l-am fi pierdut – că mi-ar face o deosebită plăcere să-l prezint, mătuşii şi l-am poftit să vină cu noi la Highgate, unde îi stătea la dispoziţie un pat.

— O să ne preparaţi un punch cum numai dumneavoastră ştiţi, mister Micawber, am adăugat, şi amintindu-vă de lucruri mai plăcute, o să uitaţi ce vă apasă inima.

— Sau dacă veţi socoti că destăinuindu-vă unor prieteni aţi simţi o uşurare, puteţi să vă destăinuiţi nouă, mister Micawber, a sugerat Traddles, prudent.

— Faceţi cu mine ce poftiţi! a spus mister Micawber. Sunt ca un fir de pai care pluteşte pierdut în largul mării şi mă văd tras în toate direcţiile de elefanţi… pardon, voiam să spun de elemente29.

Din nou am pornit mai departe, braţ la braţ; am prins tramcarul, în clipa când era gata de plecare şi am ajuns la Highgate fără a mai întâmpina nici o piedică pe drum. Eram cam stânjenit, neştiind nici ce să spun, nici ce să fac, şi Traddles aşijderea. Şi mai tot timpul drumului, mister Micawber a rămas cufundat într-o adâncă tristeţe. Uneori făcea o încercare să-şi îndrepte ţinuta şi fredona finalul unei melodii, dar cădea din nou în adânca sa melancolie, care era şi mai impresionantă datorită pălăriei trase comic pe o ureche şi plastronului ridicat până în dreptul ochilor.

Am preferat să tragem la mătuşa, din pricină că acasă Dora zăcea bolnavă. Când am trimis după dânsa, mătuşa l-a primit pe mister Micawber cu multă bunăvoinţă şi căldură. Mister Micawber, după ce i-a sărutat mâna, s-a retras lângă fereastră şi şi-a scos batista, dând acolo o luptă cu sine însuşi.

Mister Dick era acasă. Foarte milos faţă de toţi cei ce păreau că se simt prost, şi deosebit de dibaci în a-i

recunoaşte, s-a apropiat de mister Micawber şi i-a strâns mâna de vreo şase ori în cinci minute. Pe mister Micawber, în tulburarea lui, această atenţie călduroasă din partea unui străin l-a mişcat atât de mult, încât la fiecare strângere de mână exclama: „Mă copleşiţi, sir!” Ceea ce pe mister Dick l-a încântat în aşa măsură, încât a continuat să-i strângă mâna cu şi mai multă vigoare.

— Prietenia pe care mi-o arată acest gentlemen, i-a spus mister Micawber mătuşii, mă pune la podea, dacă îmi veţi îngădui, ma'am, să folosesc o formulă din vocabularul unuia dintre sporturile noastre naţionale, mai grosolane, anume boxul. Vă asigur că pentru un om care, ca mine, luptă cu atâtea nelinişti şi nedumeriri, o asemenea primire constituie o grea încercare.

— Prietenul meu, mister Dick, nu e un om ca oricare altul, i-a spus mândră mătuşa mea.

— Sunt convins de lucrul acesta, a încuviinţat mister Micawber. Şi a adăugat: Sunt foarte mişcat, sir, de primirea cordială pe care mi-o faceţi, căci mister Dick din nou se apucase să-i strângă mâna.

— Cum vă mai simţiţi? l-a întrebat mister Dick, aruncându-i o privire îngrijorată.

— Aşa şi aşa, i-a răspuns oftând mister Micawber.

— Ţineţi capul sus, l-a îndemnat mister Dick, şi vă rog să vă purtaţi ca la dumneavoastră acasă.

Mister Micawber a fost cu totul covârşit de aceste cuvinte prieteneşti, cu atât mai mult când s-a trezit că mister Dick din nou îi strângea mâna.

— Mi-a fost hărăzit de soartă să dau, în variata panoramă a existenţei umane, şi peste câte o oază de fericire, dar niciuna n-a fost atât de verde, atât de înviorătoare ca aceasta.

Altădată, o asemenea scenă m-ar fi făcut să râd; dar simţeam că eram cu toţii stingheriţi şi încordaţi şi-l urmăream cu atâta nelinişte pe mister Micawber cum şovăia între dorinţa vie de a destăinui ceva şi aceea de a nu

dezvălui nimic, încât am făcut febră. Traddles şedea pe marginea scaunului, cu ochii larg deschişi, cu părul mai zburlit ca niciodată, şi se uita când în pământ, când la mister Micawber, fără a încerca măcar să scoată o vorbă. Mătuşa, deşi îşi concentrase întreaga atenţie asupra noului ei oaspete, se stăpânea mult mai bine decât oricare dintre noi; căci dânsa întreţinea conversaţia cu el şi, vrând-nevrând, îl făcea să vorbească.

— Sunteţi un vechi prieten al nepotului meu, mister Micawber, i-a spus mătuşa. Îmi pare rău că n-am avut plăcerea să vă cunosc până acum.

— Ma'am, i-a răspuns mister Micawber, şi mie îmi pare rău că n-am avut cinstea să vă fi cunoscut mai demult. N-am fost întotdeauna ruina pe care o aveţi acum în faţă.

— Nădăjduiesc că missis Micawber şi membrii familiei dumneavoastră sunt bine sănătoşi, sir, a urmat mătuşa.

Mister Micawber a plecat capul.

— Sunt, ma'am, în măsura în care nişte venetici şi surghiuniţi pot fi bine sănătoşi vreodată, a replicat el cu deznădejde în glas, după o scurtă pauză.

— Doamne fereşte, ce tot vorbiţi, sir? a izbucnit mătuşa, cu bruscheţea ei obişnuită.

— Existenţa familiei mele e în joc, ma'am, i-a răspuns mister Micawber. Patronul meu…

Aici, vrând parcă să ne aţâţe, mister Micawber s-a oprit; şi s-a apucat să cojească lămâile, care, la cererea mea, îi fuseseră aduse împreună cu toate celelalte ingrediente pentru pregătirea punch-ului.

— Şi ce-i cu patronul dumneavoastră? a întrebat mister Dick, scuturându-l de braţ, ca să-i aducă aminte.

— Vă mulţumesc, sir, că mi-aţi adus aminte, i-a zis mister Micawber. Şi din nou au dat mâna. Patronul meu, mister Heep, mi-a făcut odată cinstea, ma'am, să-mi spună că dacă n-aş primi banii care mi se cuvin cu titlu de remuneraţie pentru slujba pe care o îndeplinesc la el, aş ajunge probabil un măscărici din aceia care înghit săbii sau mănâncă foc.

Oricât aş vrea să-l contrazic, trebuie să recunosc că-i foarte probabil că bieţii mei copii vor fi siliţi să-şi câştige pâinea de toate zilele ca saltimbanci, iar missis Micawber va fi silită să încurajeze isprăvile lor nefireşti învârtind la caterincă.

Vrând să arate că aceste lucruri nu se vor întâmpla decât după ce dânsul nu va mai fi în viaţă, mister Micawber a răsucit cuţitul cu un gest spontan, dar expresiv; apoi s-a apucat iar să cureţe lămâia, cu un aer deznădăjduit.

Mătuşa şi-a sprijinit cotul pe măsuţa care se afla de obicei lângă ea şi l-a fixat cu multă luare-aminte. În ciuda aversiunii cu care priveam ideea de a-l ademeni să facă destăinuirile pe care se codea să le facă, aş fi fost gata în acel moment să recurg la acest mijloc, de n-aş fi băgat de seamă la ce stranii manevre se deda; dintre care amintesc numai că a azvârlit cojile de lămâie în ceainic, zahărul în cutia de tabac, că alcoolul l-a turnat într-o ulcică goală şi că a dat să toarne apă fiartă dintr-un sfeşnic. Mi-am dat seama că se apropia criza, şi într-adevăr a izbucnit. Şi-a strâns cu zgomot toate uneltele şi materialele, s-a ridicat de pe scaun, şi-a scos batista şi a izbucnit în plâns.

— Dragă Copperfield, mi-a zis mister Micawber cu faţa ascunsă în batistă, ritul ăsta cere, mai mult ca oricare altul, o minte senină şi un sentiment de demnitate personală. Nu sunt în stare să-l îndeplinesc. Mi-e imposibil.

— Ce s-a întâmplat, mister Micawber? l-am întrebat. Vă rog, vorbiţi. Sunteţi între prieteni.

— Între prieteni, sir! a repetat mister Micawber, şi tot ce ascunsese până atunci în sufletul lui deodată s-a revărsat. Doamne, Dumnezeule, mă simt atât de tulburat tocmai pentru că sunt între prieteni. Ce s-a întâmplat? Dar ce nu s-a întâmplat? S-a întâmplat o ticăloşie; o josnicie; o înşelăciune, o fraudă, o uneltire, asta s-a întâmplat! Şi numele pe care-l poartă această grămadă30 de orori e HEEP!

Mătuşa a bătut din palme, iar noi toţi am sărit în sus ca nişte posedaţi.

— Lupta s-a sfârşit! a declarat mister Micawber, gesticulând violent cu batista şi făcând din când în când cu amândouă braţele mişcări de parcă ar fi înotat în mijlocul unui ocean de greutăţi supraomeneşti. Nu mai pot duce o astfel de viaţă! Sunt o făptură nenorocită, lipsită de toate acele lucruri care fac viaţa suportabilă. De când am intrat în slujba acestui ticălos afurisit, toate cele au devenit tabu. Daţi-mi înapoi soţia, daţi-mi înapoi copiii, puneţi-l la loc pe Micawber în pielea acestui nenorocit care poartă ghetele mele, şi gata sunt chiar de mâine să înghit săbii. Şi chiar cu pofta!

De când sunt n-am văzut un om atât de întărâtat. Am încercat să-l liniştesc, ca să ne putem înţelege, dar el se întărâta tot mai tare şi nu voia să audă de nimic.

— Nu voi da mâna cu nimeni, a proclamat mister Micawber gâfâind, suflând şi gemând ca un om care se zbate într-o apă îngheţată, până… nu-l voi fi zdrobit, până nu-l voi fi făcut fărâme… pe şarpele acela respingător… pe HEEP! Nu voi mai primi să fiu găzduit de nimeni până… nu voi fi făcut ca… Vezuviul… să-şi reverse lava… asupra tâlharului… de HEEP! Sub acest acoperiş… orice băutură… dar mai ales un punch… mi-ar rămâne în gât… până nu-i voi fi stins luminile ochilor… neruşinatului escroc şi mincinos… care e HEEP! Nu voi mai cunoaşte… pe nimeni… şi nu voi mai scoate o vorbă… şi nicăieri nu-mi voi găsi pacea… până nu-l voi fi pulverizat… până nu-l voi fi prefăcut în atomi… pe făţarnicul şi sperjurul nemuritor şi transcendent care e… HEEP!

Mi-a fost de-a dreptul teamă ca nu cumva mister Micawber să moară pe loc. Cazna cu care a rostit acest fraze incoerente, precum şi furia şi vehemenţa de neînchipuit cu care s-a năpustit înainte ori de câte ori se apropia momentul când avea să pomenească numele lui Heep erau înfricoşătoare; şi atunci când, asudat, cu obrazul schimbând culori dintre cele mai ciudate şi înghiţind un nesfârşit şir de noduri (care i se urcau degrabă pe gât, de

unde îi săreau parcă pe frunte), s-a prăbuşit pe un scaun, am crezut că i-a sosit, clipa din urmă. Am vrut să-i sar în ajutor, dar m-a oprit şi n-a vrut să audă de nimic.

— Nu, Copperfield! Să nu-mi mai spui nimic… ăă… până ce missis Wickfield… ăă… nu va primi despăgubiri pentru prejudiciile aduse de vicleanul acela ticălos care e… HEEP! (Sunt ferm convins că n-ar fi putut rosti, trei vorbe în şir dacă n-ar fi căpătat deodată o energie uluitoare simţind că trebuie să-i rostească numele.) Secret inviolabil… toată lumea, fără nici o excepţie… de azi într-o săptămână… la ceasul gustării de dimineaţă… toţi cei de faţă… inclusiv mătuşa… şi acest gentleman atât de prietenos… să fie la hanul din Canterbury… unde… odinioară missis Micawber şi cu mine… am cântat în cor Auld Lang Syne31… şi… îl voi demasca pe banditul fără pereche… pe HEEP! Nimic altceva de spus… sau de ascultat vreun sfat… plec chiar acum… nu-s în stare… să suport tovărăşia nimănui… cât sunt pe urmele ticălosului şi nemernicului trădător… HEEP!

Repetând acum pentru ultima oară cuvântul magic, care-i dăduse putere să meargă până la capăt, şi depăşindu-şi toate eforturile de până atunci, mister Micawber s-a năpustit afară, lăsându-ne pe toţi într-o stare de fierbere, de aşteptare şi de uimire vecină cu starea în care se găsea el. Dar nici în această împrejurare n-a putut rezista slăbiciunii pentru genul epistolar; căci pe când mai eram cu toţii în culmea fierberii, a aşteptării şi a uimirii, mi-a fost înmânat următorul bilet foarte pitoresc, expediat dintr-o cârciumă aflată în vecinătate, unde se oprise ca să-l scrie:

Strict secret şi confidenţial.

SCUMPE SIR, Vă rog să-mi permiteţi să prezint, prin mijlocirea dumneavoastră, scuzele mele preabunei dumneavoastră mătuşi pentru ieşirea pe care am avut-o. După un conflict lăuntric mai uşor de imaginat decât de descris, vulcanul care mocnea de mult a erupt.

Nădăjduiesc că am precizat destul de limpede întâlnirea pe care v-am dat-o de azi într-o săptămână, dimineaţă, în

localul hanului din Canterbury, unde odinioară missis Micawber şi cu mine am avut cinstea de a ne uni glasurile cu acela al domniei-voastre, intonând binecunoscutul cântec al Nemuritorului perceptor al accizelor, al cărui leagăn a fost dincolo de Tweed.32

După ce îmi voi fi îndeplinit datoria şi voi fi săvârşit actul de reparaţie – care singure îmi pot da dreptul de a-i privi în faţă pe semenii mei muritori – voi dispărea fără urmă. Şi nu voi cere decât să fiu aşezat şi eu în acel lăcaş de universală odihnă, unde, În strâmtele sicrie, dorm toţi pentru vecie, Înaintaşii vajnici din biet cătunul meu.33

Cu simpla inscripţie, WILKINS MICAWBER.

CAPITOLUL L.

VISUL LUI MISTER PEGGOTTY SE ÎNFĂPTUIEŞTE.

Trecuseră câteva luni de când stătusem de vorbă cu Martha pe malul Tamisei. N-o mai văzusem de atunci, dar cu mister Peggotty se întâlnise în mai multe rânduri. Strădaniile ei pline de zel fuseseră zadarnice; iar din spusele lui rezulta că nu obţinuse nici o ştire cu privire la soarta lui Emily. Mărturisesc că începusem să pierd orice nădejde că am mai putea să-i dăm de urmă şi eram din ce în ce mai încredinţat că nu mai trăia.

Dar credinţa lui rămăsese neclintită. Pe cât ştiu – şi sunt sigur că sufletu-mi curat nu-mi tăinuia nimic – dânsul n-a şovăit nici o clipă în nestrămutata-i credinţă că o va regăsi. Răbdarea lui era neobosită. Şi cu toate că mă cutremuram la gândul durerii ce va încerca în ziua când acest crez ca fi spulberat dintr-odată, datorită faptului că avea o natură întrucâtva religioasă şi că era atât de vădit ancorat în străfundurile cele mai pure ale firii sale, respectul şi stima ce i le purtam sporeau zi de zi.

Nu se mărginea să nutrească o încredere pasivă şi să nădăjduiască fără a întreprinde nimic. Toată viaţa fusese un om de acţiune, un om energic, şi ştia prea bine că în orice treabă la care avea nevoie de ajutor străin trebuia întâi şi întâi să se pună pe lucru cu tragere de inimă şi să se ajute

singur. L-am văzut uneori pornind noaptea spre Yarmouth, la gândul că s-ar putea ca un accident să fi stins lumina din fereastra vechiului său barcaz. L-am văzut luându-şi toiagul şi străbătând câte şaizeci şi câte optzeci de mile, numai pentru că citise în ziar o ştire care ar fi putut să fie în legătură cu ea. După ce a auzit relatarea ce-mi fusese făcută datorită bunăvoinţei Rosei Dartle, s-a dus pe mare până la Napoli. Toate călătoriile le făcea în condiţii foarte aspre; căci avea mereu grijă să strângă bani, ca să aibă Emily când o va regăsi. Şi în tot timpul acestor îndelungi peregrinări nu l-am auzit plângându-se niciodată, niciodată nu l-am auzit spunând c-ar fi ostenit sau că şi-ar fi pierdut nădejdea.

De când ne căsătorisem, Dora îl văzuse deseori, şi ajunsese să-l îndrăgească. Îl văd şi acum cum şedea lângă sofa, cu bereta în mână, în timp ce ochii albaştri, ai scumpei mele soţii-copiliţe se ridicau cu sfială şi uimire spre chipul lui. Uneori, pe înserat, când venea să stea de vorbă cu mine, îl pofteam să fumeze o pipă în grădină, în timp ce ne plimbam în sus şi în jos cu paşi rari; şi atunci îmi revenea nespus de vie imaginea căsuţei lui părăsite, precum şi amintirea acelui nimb paşnic de care era înconjurată în ochii mei copilăroşi în serile când focul ardea în sobe, iar vântul gemea, bătând căsuţa pe toate laturile.

Într-o seară mi-a povestit că, ieşind în ajun, după căderea nopţii, o găsise pe Martha aşteptându-l lângă casă, şi dânsa îl rugase să nu părăsească cu nici un preţ Londra până ce nu va da iar ochii cu ea.

— V-a spus de ce? l-am întrebat.

— I-am cerut să-mi spună, mas'r Davy, dar a fost scumpă la vorbă, ca totdeauna, şi îndată ce i-am făgăduit, a plecat.

— V-a spus cel puţin când o s-o mai puteţi vedea? am stăruit.

— Nu, mas'r Davy, mi-a răspuns, petrecându-şi îngândurat mâna peste faţă. I-am cerut şi asta; dar nu mi-a spus nimic mai mult.

Cum de multă vreme mă feream să-l hrănesc cu nădejdi deşarte, n-am făcut nici un comentariu asupra acestei ştiri, afară doar că era de presupus că o va revedea curând.

Celelalte gânduri stârnite de această veste le-am păstrat pentru mine, căci erau anemice şi nu prea optimiste.

Într-o după-amiază, două săptămâni mai târziu, mă plimbam singur prin grădină. Îmi amintesc bine după-amiaza aceea. Era ziua a doua din săptămâna de aşteptare hotărâtă de mister Micawber. Plouase toată dimineaţa, şi umezeala plutea în văzduh. Pe copaci frunzele atârnau grele din pricina picăturilor de apă; dar deşi cerul rămăsese tot întunecat, ploaia încetase, şi păsărelele, fericite, înălţau cântecul lor vesel. Treptat, în timp ce mă plimbam prin grădină şi pe măsură ce se întuneca, ciripitul amuţea; şi se înstăpânise acea tăcere care uneori se lasă seara, la ţară. Când nu se mişcă nici cei mai plăpânzi copaci şi când nu se aud decât, arareori stropi de apă rostogolindu-se de pe rămurele.

Din grădină, unde mă plimbam de-a lungul spalierului îmbrăcat cu iederă, aflat lângă căsuţă, se vedea drumul care trecea prin faţa portiţei. Cufundat în gânduri, mi-am îndreptat întâmplător privirea într-acolo şi am văzut o siluetă într-o manta simplă. Stătea uitându-se fix la mine şi îmi făcea semne.

— Martha! am exclamat, îndreptându-mă spre ea.

— Puteţi veni cu mine? m-a întrebat în şoaptă, vorbind precipitat. Am fost de l-am căutat, dar nu l-am găsit. I-am lăsat pe masă o însemnare unde să vină. Mi-au zis că nu poate întârzia prea mult. Am veşti pentru el. Puteţi veni imediat?

Drept răspuns, am ieşit în grabă pe portiţă. A făcut un gest grăbit, cerându-mi parcă să am răbdare şi să nu vorbesc, şi întorcându-se, a luat-o înapoi către Londra, de unde, judecând după îmbrăcămintea ei, venise pe jos.

Am întrebat-o dacă într-acolo trebuia să mergem. După ce, cu un gest la fel de zorit ca mai înainte, mi-a făcut semn că

da, am oprit o birjă goală, care tocmai trecea, şi ne-am urcat în ea. Când am întrebat-o unde să ne ducă birjarul, mi-a răspuns: „La Golden Square! Dar iute!”, apoi s-a ghemuit într-un colţ, şi-a ascuns faţa cu o mână care tremura, şi cu cealaltă a repetat gestul de mai nainte, de parcă n-ar fi suferit să audă sunetul vocii omeneşti.

Tulburat şi ameţit de licăririle de nădejde învârtejite cu presentimentele cele mai sumbre, m-am uitat la ea, gata să-i cer o lămurire. Dar când am văzut cât de mult ţinea să păstreze tăcerea, n-am mai spus nimic, cu atât mai mult cu cât şi eu simţeam aceeaşi nevoie. N-am schimbat o vorbă tot drumul. Uneori arunca o privire spre portieră, care parcă voia să spună că mergeam încet, deşi, de fapt, mergeam destul de iute; încolo, nici nu s-a mişcat din poziţia iniţială.

Am coborât din trăsură la Golden Square şi l-am rugat pe birjar să aştepte, crezând că poate vom mai avea nevoie. Dânsa m-a apucat de braţ şi m-a grăbit către una din numeroasele ulicioare întunecoase de prin locurile acelea, unde casele, cândva arătoase, fuseseră locuite de câte o singură familie, dar care de mult ajunseseră nişte biete magherniţe închiriate odaie cu odaie. Intrând pe poarta deschisă a uneia dintre aceste clădiri, Martha mi-a lăsat braţul şi mi-a făcut semn s-o urmez pe scara principală, care era parcă un afluent al uliţei.

Casa mişuna de chiriaşi. În timp ce urcam scările, uşile încăperilor se deschideau şi locatarii scoteau capetele; şi ne-am încrucişat cu fel de fel de oameni care coborau. Privind de jos, din stradă, înainte de a intra, văzusem femei şi copii care căscau gura pe la ferestre, printre ghivecele cu flori; şi pare-se că le stârnisem curiozitatea, căci mai ales ele erau acum cele care deschideau uşile, ca să ne vadă trecând. Era o scară largă, lambrisată, cu o balustradă masivă din lemn de culoare închisă; cornişele uşilor erau împodobite cu ghirlande de flori şi fructe sculptate în lemn; iar în dreptul ferestrelor se aflau aşezate banchete largi.

Dar toate aceste mărturii ale splendorii apuse erau roase de vreme şi murdare; mucegaiul, igrasia şi timpul slăbiseră duşumeaua, care pe alocuri era putredă şi gata să se prăbuşească. Am băgat de seamă că fuseseră făcute unele încercări de a întări acest schelet şubrezit, cârpindu-se pe ici, pe colo vechea lemnărie scumpă cu cherestea ordinară; dar ieşise un lucru netrainic, cum e căsnicia unui nobil scăpătat cu o fată din popor, în care fiecare element al acestei înjghebări eteroclite trăgea în altă parte. Câteva dintre ferestrele scării fuseseră acoperite sau complet astupate. Iar cele rămase abia dacă mai aveau vreun geam; şi prin cercevelele descleiate, prin care parcă pătrundea neîncetat un aer îmbâcsit, am văzut, prin alte ferestre tot fără geamuri, interiorul altor case, aflate în aceeaşi stare, şi am privit în jos într-o curte infectă, folosită ca ladă de gunoi comună.

Am urcat până la ultimul etaj al casei. De două sau trei ori mi s-a părut că în lumina îndoielnică întrezăream silueta unei femei care urca înaintea noastră. Când am ajuns pe ultimul palier, de unde se ajungea la mansardă, am văzut-o foarte lămurit cum s-a oprit în fata unei uşi. Apoi am văzut-o apăsând clanţa şi intrând.

— Ce-o mai fi asta?! a murmurat Martha. A intrat în odaia mea. N-o cunosc!

Dar eu o cunoşteam. Uluit, o recunoscusem: era miss Dartle.

I-am spus, în câteva cuvinte, că era o cucoană pe care o cunoşteam; dar nici n-am sfârşit bine, că i-am auzit glasul în odaie, deşi, de unde ne aflam, nu puteam desluşii ce spunea. Cu un aer mirat, Martha a repetat gestul cunoscut şi m-a condus în sus pe scară; şi apoi, printr-o uşiţă dosnică, fără broască, pe care a deschis-o împingând-o uşor, a intrat într-o cămăruţă goală, cu tavanul oblic, abia mai mare decât un dulap. Între aceasta şi odaia care spusese că era a ei se afla o uşiţă de trecere, întredeschisă. Acolo ne-am oprit gâfâind, obosiţi de urcat, şi, uşurel, dânsa mi-a astupat gura

cu mâna. De unde mă aflam, n-am putut vedea decât că odaia cealaltă era destul de încăpătoare; că în ea se afla un pat; şi că pe pereţi atârnau câteva litografii ieftine, înfăţişând corăbii. Dar n-o puteam vedea nici pe miss Dartle, nici pe persoana căreia i se adresa. Desigur, nici Martha nu le vedea, căci eu mă aflam într-o poziţie mai bună.

Câteva clipe a domnit o tăcere de mormânt. Martha, ţinând o mână pe buzele mele, a ridicat-o pe cealaltă în dreptul urechii.

— Puţin îmi pasă că nu-i acasă! a zis arogantă miss Dartle. Nici n-o cunosc. Pe tine am venit să te văd.

— Pe mine? i-a răspuns un glas stins.

Când l-am auzit, m-a trecut un fior. Căci era glasul bietei Emily!

— Da, i-a spus miss Dartle. Pe tine am venit să te văd. Ce? Doar nu ţi-o fi ruşine să-ţi arăţi chipul de la care s-au tras atâtea?

Ura crâncenă şi înverşunată ce-i răsuna în glas, accentul rece, aspru, tăios şi furia ei stăpânită m-au făcut s-o văd ca şi cum ar fi stat în faţa mea, în plină lumină. Îi vedeam ochii negri strălucitori şi chipul istovit de patimă; şi îi vedeam cicatricea albă ce-i brăzda buzele şi care acuma pesemne zvâcnea şi fremăta.

— Am venit s-o văd pe iubita lui James Steerforth; pe fata care a fugit cu el, ajungând subiectul de pălăvrăgeală al drojdiei locului ei de baştină; pe neruşinata, stricata şi rafinata ibovnică a oamenilor de teapa lui James Steerforth! Vreau să văd şi eu cum arată o asemenea făptură.

S-au auzit nişte zgomote de parcă nenorocita asupra căreia revărsase acest val de ocări ar fi dat să fugă spre uşă şi ca şi cum vorbitoarea i-ar fi tăiat calea. A urmat o clipă de tăcere.

Când miss Dartle a reînceput, a rostit cuvintele printre dinţii încleştaţi şi a bătut din picior.

— Stai aici, că de nu, te dau de gol faţă de toţi vecinii şi faţă de întreaga stradă! Dacă ai să încerci să fugi de mine, să ştii c-am să te prind, de-ar fi să te iau de păr şi de-ar fi să arunc cu pietre după tine!

Singurul răspuns care mi-a ajuns până la urechi a fost un freamăt înfricoşat. A urmat o tăcere. Nu ştiam ce să fac. Oricât aş fi vrut să pun capăt acestei scene, îmi dădeam seama că n-aveam nici un drept să mă amestec; că singur mister Peggotty era îndrituit să intervină şi s-o scape. „De ce nu vine odată?” mă întrebam nerăbdător.

— Aşa! a urmat miss Dartle cu un râs batjocoritor. În sfârşit, am văzut-o! Mare nătărău acela care s-a lăsat înşelat de aerul ăsta de mironosiţă şi de felul cum îşi ţine capul înclinat!

— Vai, pentru numele lui Dumnezeu, cruţaţi-mă! a strigat Emily. Oricine aţi fi, cunoaşteţi jalnica mea poveste şi pentru numele lui Dumnezeu, cruţaţi-mă, de vreţi să vă cruţe şi pe dumneavoastră.

— Să mă cruţe şi pe mine? a răspuns ca turbată miss Dartle. Nu cumva îţi închipui că am avea ceva comun noi două?

— Doar că suntem femei, i-a răspuns Emily, izbucnind în lacrimi.

— Şi ăsta, a zis Rosa Dartle, e un motiv atât de puternic mai ales când e invocat de o ticăloasă ca tine, încât chiar dacă aş putea nutri pentru tine vreun alt simţământ în afară de ură şi dispreţ, l-aş înăbuşi. Suntem femei! Chiar au de ce să se mândrească femeile cu una ca tine!

— Merit toate astea, a bolborosit Emily, dar e îngrozitor! Gândiţi-vă, scumpă lady, câte am îndurat, cât de jos am căzut! Vai, vino, Martha, mai repede! Vai, de-aş fi acasă!

Miss Dartle s-a aşezat pe un scaun cu faţa către uşă; şi şi-a aţintit privirea spre duşumea, ca şi cum Emily ar fi căzut la picioarele ei. Aflându-se acum între mine şi lampă, îi desluşeam buzele strânse şi ochii ei cei cruzi îndreptaţi într-un singur punct, cu o sălbatică expresie de triumf.

— Ascultă ce-ţi spun eu! Păstrează-ţi tertipurile astea viclene pentru nătărăii tăi. Îţi închipui oare că pe mine mă poţi mişca cu lacrimile tale? Tot atât de puţin cât m-ai putea câştiga cu zâmbetele tale. Nu eşti decât o sclavă, o mercenară!

— Vai, fie-vă milă! a strigat Emily. Arătaţi-mi o umbră de compătimire, căci altfel înnebunesc!

— N-ar fi o pedeapsă destul de grea pentru nelegiuirile tale! i-a întors vorba Rosa Dartle. Îţi dai măcar seama ce-ai făcut? Te-ai gândit vreodată la casa pe care ai lăsat-o pustie?

— Vai, nu-i zi sau noapte să nu mă gândesc la ea! a spus Emily plângând.

Şi în clipa aceea am văzut-o, în genunchi, cu capul dat pe spate, cu faţa palidă îndreptată în sus, cu mâinile pe care şi le frângea deznădăjduită întinse înainte şi cu părul fluturându-i pe umeri.

— A trecut oare, a urmat ea, fie că eram trează, fie că dormeam, un singur minut fără s-o am în faţa ochilor, aşa cum a fost în ziua aceea blestemată când i-am întors spatele pentru totdeauna? Vai, casa mea, casa mea! Vai, dragă, dragă unchiule, dacă ai şti cât m-a făcut să sufăr dragostea ce mi-ai purtat-o după ce m-am abătut de la calea cea dreaptă, niciodată nu mi-ai fi arătat-o oricât de mult ai fi simţit-o; te-ai fi mâniat pe mine, măcar o dată în viaţă, ca asta să-mi fie o mângâiere! N-am avut, nu, n-am avut parte de nici o mângâiere pe lume, căci întotdeauna m-au iubit cu toţii din toată inima!

A căzut apoi cu faţa la pământ, înaintea acelei întruchipări a trufiei care şedea înfiptă pe scaun, încercând cu o sforţare smerită să-i atingă poalele rochiei.

Rosa Dartle o privea de sus, neînduplecată, ca o statuie de bronz. Strângea buzele, ca şi cum ar fi fost conştientă că trebuia să facă un efort deosebit spre a rezista ispitei de a călca în picioare frumoasa făptură ce-i stătea în faţă – nu scriu asta decât pentru că sunt sincer convins că aşa e. Am

văzut-o cât se poate de bine, şi în căutătura ei parcă era încordată întreaga forţă a caracterului ei. Dar de ce oare nu mai venea odată mister Peggotty?!

— Ticăloasă vanitate mai au şi viermii ăştia! a scrâşnit dânsa după ce, izbutind să potolească mişcările sacadate ale pieptului, s-a simţit în stare să vorbească. Casa ta! Îţi închipui oare că m-am gândit la ea măcar o singură clipă sau că presupun c-ai fi putut căşuna acelei cocioabe nenorocite vreun rău care să nu poată fi răscumpărat – şi încă din gros – cu bani? Casa ta? N-ai fost pentru ai tăi decât un obiect ca oricare altul, şi a fost cumpărată şi vândută de ei ca oricare altă marfă!

— Vai, asta nu! a strigat Emily. Puteţi spune despre mine orice poftiţi, dar nu mânjiţi mai mult decât am făcut-o eu, cu ruşinea şi păcatele mele, nişte oameni care-s tot atât de vrednici de cinste ca şi dumneavoastră! Ca o lady ce sunteţi, chiar de nu vă e milă de mine, pe ei trebuie să-i respectaţi.

— Eu de altceva îţi vorbesc, i-a zis Rosa Dartle, nesocotind această rugăminte şi trăgându-şi rochia, ca să nu fie pângărită de mâinile ei. Eu vorbesc de casa lui – de casa în care locuiesc! Iată, a urmat ea întinzând mâna cu un râs dispreţuitor şi uitându-se de sus la fata prăbuşită la picioarele ei, iată pricina dezbinării între o mamă, care-i o lady, şi fiul ei, care-i un gentleman; pricina durerii ce domneşte în casa aceea unde n-ar fi fost primită nici să slugărească la bucătărie; pricina atâtor mâhniri, frământări şi reproşuri – o spurcăciune culeasă de pe ţărmul mării, bună ca să te joci cu ea un ceas şi după aceea s-o arunci înapoi de unde ai luat-o!

— Nu! Nu! a strigat Emily frângându-şi mâinile. Am fost crescută până în ziua când mi-a ieşit în cale – zi blestemată, pe care mai bine ar fi fost să n-o apuc şi să nu mă fi văzut decât purtată spre mormântul meu – am fost crescută la fel de bine ca dumneavoastră sau oricare altă lady şi eram menită să fiu nevasta unui om tot atât de cumsecade ca

acela cu care v-aţi putea mărita dumneavoastră sau oricare altă lady din lume. Dacă locuiţi în casa lui şi-l cunoaşteţi, ştiţi, cred, ce înrâurire poate avea asupra unei fete slabe şi vanitoase ca mine. Nu caut să mă apăr, dar ştiu bine, cum bine ştie şi el, sau cum va şti când va sta să moară şi îl va mustra cugetul, că a făcut tot ce i-a stat în putere ca să mă amăgească şi că l-am crezut, am pus temei pe el şi l-am iubit!

Rosa Dartle a sărit de pe scaun; s-a tras înapoi; şi trăgându-se înapoi, a dat să-i repeadă un pumn, şi pe chipu-i întunecat şi schimonosit de furie era zugrăvită atâta răutate, încât am fost gata-gata să mă arunc între ele. Dar pumnul ei a nimerit în gol. În picioare, gâfâind, uitându-se la Emily cu o expresie de nemaipomenită scârbă şi tremurând toată de ciudă şi de furie, mi s-a părut că era o privelişte cum nu mai văzusem vreodată şi cum nu-mi va mai fi dat să văd câte zile voi trăi.

— Tu l-ai iubit Tu? a răcnit cu pumnul strâns, fremătând, parcă în căutarea unei arme cu care s-o înjunghie pe aceea care o ura.

Emily se retrăsese din câmpul meu vizual. Şi nu i-a răspuns.

— Şi asta mi-o spui mie, cu buzele astea pângărite? a adăugat Rosa Dartle. De ce oare nu sunt bătute cu nuiaua fărturile de teapa ei? Dacă aş putea, aş porunci ca fata asta să fie omorâtă în bătăi!

Şi nu mă îndoiesc că ar fi făcut-o. Nu i-aş fi dat pe mână nici cleştele, nici roata atâta vreme cât avea privirea injectată de furie.

Încet, foarte încet, a pufnit în râs şi a arătat-o cu mâna pe Emily, de parcă aceasta ar fi fost batjocura zeilor şi a oamenilor.

— Ea, şi să iubească! Stârvul ăsta! Şi ar fi în stare să-mi spună că şi el a iubit-o! Ha, ba. Ce mincinoşi mai sunt şi ăştia!

Ironia ei era mai rea decât mânia pe care o arăta pe faţă. Dintre astea două, aş fi preferat, fără nici o şovăire, s-o înfrunt pe cea din urmă. Dar niciodată n-o lăsa să-i scape din frâu mai mult de o clipă. Acum o ferecase la loc, şi cât mai clocotea în sufletul ei, nu lăsa să se vadă în afară.

— Am venit aici, izvor neprihănit al dragostei – aşa cum ţi-am spus de la început – să văd cum arată una ca tine. Eram curioasă. Acum sunt mulţumită. Şi am mai venit să-ţi spun c-ai face bine să te întorci cât mai repede acasă şi să te ascunzi printre oamenii aceia cumsecade, care te aşteaptă şi pe care banii tăi îi vor împăca. Şi când s-or isprăvi, n-ai decât din nou să crezi, să pui temei şi să iubeşti, mă-nţelegi? Credeam că eşti o jucărie stricată care şi-a trăit traiul; o bijuterie fără valoare, care şi-a pierdut strălucirea şi a fost aruncată la gunoi. Dar fiindcă am găsit că eşti plăsmuită din aur adevărat, că eşti o adevărată lady, o biată fiinţă nevinovată, amăgită şi înşelată, dar cu inima plină de dragoste şi de încredere – căci aşa arăţi, ceea ce se şi potriveşte cu povestea ta! – mai vreau să-ţi spun ceva. Ascultă-mă bine; căci cum îţi spun, aşa voi face! Mă auzi, zâno? Ceea ce spun am să şi fac.

O clipă, mânia a pus din nou stăpânire pe ea; dar a trecut ca un spasm, lăsând în urmă doar un surâs.

— Ascunde-te, a urmat ea, dacă nu acasă, altundeva. Într-un loc depărtat; într-un trai obscur… sau poate, şi mai bine, într-o moarte obscură. Mă mir că n-ai găsit încă mijlocul de a-ţi potoli inima rănită. Am auzit că există uneori asemenea mijloace. Şi cred că nu-s greu de găsit.

Emily i-a curmat vorba cu un hohot de plâns înăbuşit. S-a oprit şi l-a ascultat cum ai asculta o muzică.

— Poate că sunt o fire cam ciudată, a urmat Rosa Dartle, dar nu pot respira acelaşi aer pe care-l respiri tu. Găsesc că-i nesănătos. De aceea vreau să-l curăţ; vreau să-l purific de persoana ta. Dacă mâine te mai găsesc aici, spun în gura mare pe scară povestea ta. Mi s-a zis că locuiesc femei cinstite în casa asta; ar fi păcat să nu afle ce poamă se

ascunde printre ele. Şi dacă, plecând de aici, îţi cauţi alt adăpost în oraşul ăsta, pentru a exercita altă profesie decât adevărata ta profesie (pe care o poţi exercita fără împotrivire din partea mea), o să-ţi fac acelaşi serviciu de îndată ce o să aflu unde te-ai refugiat. Şi cu ajutorul unui gentleman care nu demult a vrut să te ia de nevastă, sunt sigură că am să-ţi pot face acest serviciu.

Oare n-avea să mai vină niciodată mister Peggoty? Oare cât timp mai aveam să îndur asta? Oare cât timp am să pot îndura?

— Vai mie, vai mie! a exclamat nefericita Emily, cu un glas care ar fi muiat, cred, şi o inimă de cremene, dar zâmbetul Rosei Dartle era neschimbat. Ce, ce să mă fac?

— Ce să faci? i-a răspuns cealaltă. Să trăieşti fericită cu gândurile tale! Să-ţi petreci viaţa amintindu-ţi de dragostea lui James Steerforth – a vrut să te mărite cu servitorul lui, nu-i aşa? – sau gândindu-te cu recunoştinţă la omul atât de vrednic şi de cumsecade care te-ar fi primit în dar din partea lui. Sau dacă aceste măreţe amintiri şi conştiinţa propriilor tale virtuţi şi situaţia onorabilă pe care ţi-ar fi asigurat-o în ochii lumii întregi nu-ţi sunt de ajuns, mărită-te cu omul acela cumsecade şi fii fericită că binevoieşte să te ia de soţie. Şi dacă nici soluţia asta nu te mulţumeşte, n-ai decât să mori! Există destule ganguri şi maidane cu gunoi pentru asemenea disperare şi pentru asemenea moarte: alege-ţi unul şi ia-ţi zborul spre ceruri!

Am auzit paşi pe scară. I-am recunoscut, eram sigur! Slavă Domnului, erau ai lui!

În timp ce rostise aceste din urmă cuvinte, miss Dartle se depărtase încet-încet de uşă, aşa că acuma n-o mai vedeam.

— Dar ia aminte! a adăugat ea, încet şi apăsat, deschizând uşa ca să plece. Sunt hotărâtă, fiindcă am motivele mele şi fiindcă urăsc, sunt hotărâtă, dacă n-ai să piei din faţa mea, să te izgonesc de pretutindeni sau să-ţi smulg masca asta drăgălaşă! Asta am avut să-ţi spun; şi ceea ce spun am să şi fac!

Paşii de pe scară s-au apropiat… s-au apropiat tot mai mult… s-au încrucişat cu ai ei, care coborau… apoi au năvălit în odaie!

— Unchiule!

Un ţipăt sfâşietor a urmat acestui cuvânt. Am zăbovit o clipă, şi apoi, uitându-mă în odaie, l-am văzut cum ţinea în braţe trupul căzut în nesimţire. I-a privit faţă câteva secunde, s-a aplecat s-o sărute – vai, cu câtă duioşie! – apoi i-a acoperit-o cu o batistă.

— Mas'r Davy, mi-a zis cu glas scăzut şi tremurat după ce i-a acoperit faţa, mulţumesc lui Dumnezeu din ceruri că visul meu s-a înfăptuit! Îi mulţumesc din toată inima că m-a adus pe căile sale până la fetiţa mea iubită.

Rostind aceste cuvinte, a luat-o în braţe şi, strângând la piept faţa-i acoperită, ce era întoarsă spre a lui, a purtat-o ţeapănă, fără cunoştinţă, în jos, pe trepte.

CAPITOLUL LI.

ÎNCEPUTUL UNOR ŞI MAI LUNGI PEREGRINĂRI.

A doua zi dimineaţă devreme, pe când mă plimbam prin grădină cu mătuşa (acum, că mai toată ziua o veghea pe scumpa mea Dora, nu prea avea decât rareori prilejul să facă alte plimbări), mi s-a spus că mister Peggotty dorea să-mi vorbească. M-am îndreptat spre poartă să-l întâmpin, dar l-am întâlnit la jumătatea drumului, căci intrase în grădină; s-a descoperit, cum obişnuia totdeauna când o vedea pe mătuşa, căreia îi purta un deosebit respect. Îi povestisem mătuşii tot ce se petrecuse în ajun. Fără a rosti, nici un cuvânt, mătuşa s-a apropiat de el, i-a strâns mâna cu o expresie cordială şi l-a bătut uşor pe braţ. Gestul a fost atât de grăitor, încât n-a mai fost nevoie să-i spună nici un cuvânt. Şi mister Peggotty a înţeles-o la fel de bine cum ar fi înţeles-o dacă i-ar fi înşirat o mie.

— Mă duc în casă, Trot, mi-a spus mătuşa, să văd de Blossom, care acuşi o să se trezească.

— Nădăjduiesc că nu din pricina mea plecaţi, ma'am? i-a zis mister Peggotty. Dacă, în dimineaţa asta, n-am pierdut

încă firul gândurilor – voia să spună „şirul” – cred că din pricina mea plecaţi.

— Bunul meu prieten, ai ceva de vorbit cu Trot, i-a răspuns mătuşa, şi te vei simţi în voie dacă nu voi fi de faţă.

— Dacă-ngăduiţi, ma'am, i-a zis mister Peggotty, aş socoti c-ar fi mai bine să rămâneţi, afară numai dacă nu vă plictiseşte flecăreala mea.

— Aşa socoteşti? i-a spus mătuşa, prietenoasă. Atunci rămân cu plăcere!

L-a luat pe mister Peggotty la braţ şi l-a condus în chioşcul îmbrăcat în verdeaţă din fundul grădinii, unde s-a aşezat pe o bancă, iar eu am luat loc lângă dânsa. Era şi un scaun pentru mister Peggotty, dar a preferat să stea în picioare, cu mâna rezemată pe măsuţa rustică. În timpul cât a stat, uitându-se la şapca lui, până a începe să vorbească, am băgat de seamă, fără să vreau, câtă forţă şi câtă tărie de caracter erau exprimate în mâna lui şi ce bine se potrivea aceasta cu fruntea lui cinstită şi cu părul lui cărunt.

— Aseară am dus-o pe fetiţa mea iubită la mine, în odăiţa în care de mult o aşteptam, pe care de mult o pregătisem pentru ea, a început mister Peggotty, ridicând ochii spre noi. Au trecut câteva ceasuri bune pân-a fost în stare să mă recunoască; şi atunci a îngenuncheat la picioarele mele şi mi-a spus totul de-a fir-a-păr, liniştit, a cum se spune o rugăciune. Vă rog să mă credeţi, când i-am auzit glasul, care altădată răsuna aşa de vesel acasă, şi când am văzut-o atâta de umilită, ca şi cum ar fi stat în ţărâna pe care Mântuitorul nostru a scris cu mâna lui cea binecuvântată, am simţit un junghi în inima-mi plină de recunoştinţă.

Şi-a şters faţa cu mâneca, fără a încerca să ascundă din ce pricină; şi apoi şi-a dres glasul.

— Dar n-am simţit mult acest junghi; căci o regăsisem. A fost de ajuns să mă gândesc c-am regăsit-o, şi mi-a trecut. Nu ştiu, zău, de ce vă spun astea. Adineauri n-aveam de gând să pomenesc nici un cuvânt despre mine; dar a venit de la sine şi m-am trezit vorbind, fără să-mi dau seama.

— Eşti un om plin de abnegaţie, i-a zis mătuşa, şi o să-ţi afli răsplata.

Mister Peggotty, pe a cărui faţă frunzele îşi jucau umbrele lor, s-a înclinat foarte surprins către mătuşa, spre a-i mulţumi pentru buna părere ce o avea despre el; şi apoi a reluat firul povestirii.

— După ce Em'ly a mea a fugit din casa unde fusese întemniţată de şarpele ăla blestemat, după com a auzit şi mas'r Davy – căci întâmplarea asta-i adevărată, pedepsi-l-ar DUMNEZEU! – a urmat dânsul, cuprins pentru o clipă de o cumplită mânie, biata fată a rătăcit în plină noapte. Era o beznă adâncă, doar stelele scânteiau pe cer. Era ca nebună. A alergat pe plajă, crezând c-o să găsească vechiul nostru barcaz; şi ne-a strigat să ne întoarcem faţa de la ea, ca să n-o vedem trecând. Şi şi-a auzit plânsetul în noapte, ca şi cum ar fi fost al altcuiva, şi i-au sângerat tălpile pe pietrele şi pe stâncile ascuţite, dar n-a simţit nimica, de parc-ar fi fost şi ea de stâncă. Şi a tot alergat aşa, departe, şi vedea văpăi înaintea ochilor, şi îi tuna în urechi. Deodată – sau cel puţin aşa i s-a părut ei – s-a crăpat de ziuă, şi vremea era vântoasă şi umedă, şi dânsa zăcea pe ţărm lângă o grămadă de pietre, şi o femeie îi vorbea pe limba ţării aceleia şi o întreba ce nenorocire o lovise.

Vedea parcă aievea tot ceea ce istorisea. Şi în timp ce ne vorbea, lucrurile se desfăşurau înaintea ochilor lui atât de viu datorită intensităţii cu care le trăia, ni le zugrăvea mult mai clar decât le pot descrie eu. Acuma, când, după atâta amar de vreme, aştern pe hârtie aceste amintiri, nici nu-mi vine a crede că n-am fost şi eu de faţă la aceste scene; căci mi-au rămas întipărite în minte cu o veridicitate uluitoare.

— Când Em'ly şi-a ridicat ochii – care-i erau grei ca de plumb – şi a văzut-o mai bine pe femeia aceea, şi-a dat seama că era una dintre cele cu care deseori stătuse de vorbă pe plajă. Căci, deşi fugise (precum v-am spus) departe, în bezna nopţii, dânsa cunoştea bine ţinutul de-a lungul coastei, pe o distanţă de multe, multe mile, fiindcă-l

străbătuse de nenumărate ori, fie pe jos, fie în trăsură, fie cu barca. Femeia aceea n-avea copii, fiind măritată numai de puţină vreme; dar aştepta unul, foarte curând. Fie ca rugăciunile mele să ajungă la cer, şi copilul să-i aducă fericire, să-i fie un sprijin şi să se poată mândri cu el toată viaţa! Fie ca s-o iubească şi s-o respecte când o ajunge la adânci bătrâneţe; să-i fie o mângâiere în clipa din urmă; un înger să-i fie aici pe pământ şi în vecii vecilor!

— Amin! a îngânat mătuşa.

— La început, când Em'ly stătea de vorbă cu copiii, femeia asta se arătase cam ruşinoasă şi tăcută, ne-a povestit mister Peggotty, şi se ţinuse deoparte, torcând sau văzându-şi de ce altă treabă avea. Dar Em'ly a zărit-o, s-a dus şi a intrat în vorbă cu ea; şi cum femeia asta tânără iubea copiii, s-au împrietenit repede. Atât de bine, încât ori de câte ori o vedea pe Em'ly trecând pe acolo, îi dădea flori. Asta era aceea care acum o întreba ce nenorocire o lovise. Em'ly i-a povestit, şi dânsa a luat-o la ea acasă. Chiar aşa. A luat-o acasă, a adăugat mister Peggotty, acoperindu-şi faţa.

Gestul ei mărinimos îl emoţiona cum nimic nu-l mai emoţionase din noaptea când Emily fugise de acasă. Nici eu, nici mătuşa n-am încercat să-l liniştim.

— După cum vă închipuiţi, n-avea decât o biată căsuţă, dar a găsit un locşor şi pentru Em'ly, a urmat mister Peggotty. Bărbatul ei era plecat pe mare, şi a ţinut-o în ascuns şi i-a rugat şi pe vecini (nu erau prea mulţi prin apropiere) să nu spună nimic. Em'ly a căzut rău bolnavă de fierbinţeală şi, ceea ce mi se pare foarte ciudat – pentru oamenii învăţaţi poate n-o fi aşa – a uitat cu desăvârşire limba ţării aceleia şi n-a mai fost în stare s-o vorbească decât pe a ei, pe care nimeni n-o-nţelegea. Îşi aminteşte ca prin vis c-a zăcut acolo, vorbindu-le mereu pe limba ei şi crezând tot timpul că vechiul nostru barcaz se afla colea după limba aceea de pământ în golf, şi-i ruga şi-i implora să trimită pe cineva să-i vestească pe ai ei că era pe patul de moarte şi să-i aducă dezlegare, fie şi o singură vorbuliţă. Şi mai tot timpul se

făcea ba că blestematul de care am pomenit adineauri o pândea pe sub fereastră; ba că ăla care o adusese pe meleagurile acelea se afla în odaie… şi atunci, deşi îşi dădea seama că n-o putea înţelege, striga către tânăra şi buna ei prietenă să n-o dea pe mâna lui, şi tare se temea să nu se vadă târâtă cu de-a sila. Şi tot vedea văpăi înaintea ochilor şi tot îi tuna în urechi; şi pentru ea nu mai exista nici ieri, nici azi, nici mâine; şi i se învălmăşeau în minte toate câte le trăise, cum au fost sau cum ar fi putut să fie, împreună cu tot ce n-a fost şi n-o să mai fie niciodată; şi nimic nu-i mai era limpede şi nimic nu-i mai pria, dar cânta şi râdea în neştire! Cât a ţinut-o aşa, nu ştiu; după aceea a urmat un somn lung, şi din somnul ăsta, pentru c-a trebuit de atâtea ori să se arate mai tare decât îi era firea, a căzut într-o stare de slăbiciune, ca un copil mic.

Aici s-a oprit, ca şi cum ar fi vrut să scurteze groaza ce i-o trezea propria lui povestire. După ce a tăcut câteva clipe, a urmat astfel:

— Era o după-amiază frumoasă, însorită, când s-a trezit; şi domnea asemenea linişte, că nu se auzea decât clipocitul mării aceleia albastre, fără flux, care-şi izbea valurile de ţărm. La început a crezut că se afla acasă şi că era duminică dimineaţă; dar frunzele viţei-de-vie, care îmbrăcau fereastra şi colinele din jur, nu se potriveau cu priveliştea de acasă, şi şi-a dat socoteala că se înşelase. Apoi, a intrat prietena ei care o veghea; şi atunci şi-a dat seama că barcazul nu se afla după limba aceea de pământ – în golf – ci departe, foarte departe; şi şi-a adus aminte unde se afla şi de ce; şi a izbucnit în plâns, la pieptul femeii ăleia tinere şi bune, la pieptul unde nădăjduiesc că astăzi stă pruncul ei şi o veseleşte cu ochişorii lui frumoşi!

Nu putea vorbi de această credincioasă prietenă a bietei Emily fără să-i dea lacrimile. Zadarnic încerca să le stăpânească. Şi când a dat s-o binecuvânteze, a început a plânge din nou.

— Asta a uşurat-o pe Em'ly a mea, a reluat el firul povestirii, după o explozie de emoţie la care n-am putut asista fără a fi şi eu foarte mişcat şi care şi pe mătuşa a făcut-o să plângă din toată inima. Asta a uşurat-o pe Em'ly, şi a început să se mai întremeze. Dar fiindcă uitase cu desăvârşire limba ţării, era nevoită să vorbească prin semne. Şi aşa a trecut vremea, şi zi de zi se simţea mai bine, se vindeca încet, dar sigur, şi învăţa numele lucrurilor obişnuite – nume pe care parcă nu le-ar mai fi auzit niciodată – până într-o seară, când a stat la fereastră, uitându-se la o fetiţă care se juca pe plajă. Şi deodată fetiţa a întins mâna către ea şi i-a zis ceva care cam aşa ar veni pe englezeşte: „Poftim o scoică, fată de pescar!”, căci trebuie să ştiţi că la început copiii îi spuneau „frumoasă doamnă”, cum e obiceiul prin părţile acelea, dar dânsa i-a învăţat să-i spună „fată de pescar”. Fetiţa aia i-a zis aşa, deodată: „Poftim o scoică, fată de pescar!” şi Em'ly a priceput; şi i-a răspuns, izbucnind în plâns; şi aşa şi-a adus aminte totul. După ce s-a întremat, a urmat mister Peggotty după o scurtă pauză, Em'ly şi-a pus în gând s-o părăsească pe tânăra aceea bună la suflet şi să se înapoieze în ţara ei. Între timp se-ntoarse acasă şi bărbatul femeii şi au îmbarcat-o pe o corabie cu destinaţia Livorno, care de acolo urma să plece în Franţa. Em'ly avea ceva bani, dar ei n-au vrut să ia mai nimic pentru toate câte le făcuseră pentru ea. Cu toate că erau săraci, asta mă bucură! Fapta lor se păstrează unde nu pătrund nici moliile, nici rugina şi unde nici hoţii nu pot intra ca s-o prade. Vă spun eu, mas'r Davy, fapta lor va dăinui mai mult decât toate comorile din lume!

În Franţa, Em'ly a luat o slujbă la un han într-un port, să servească doamnele aflate în trecere pe acolo, într-o bună zi s-a pomenit însă cu şarpele ăla – să nu care cumva să-mi pice în mână, că nu ştiu ce i-aş face! Cum l-a zărit, cu toate că nici n-o văzuse, au cuprins-o neliniştea şi spaima şi a fugit dinaintea suflării lui. Şi a ajuns în Anglia şi a debarcat la Dover.

Când a-nceput să şovăie nu ştiu, a urmat mister Peggotty, da' tot timpul drumului spre Anglia a bătut-o gândul să se întoarcă la căminul ei drag. Şi de cum a ajuns în ţară, într-acolo şi-a îndreptat paşii. Dar teama că nu va afla iertare, teama că va fi de ocara lumii, teama că vreunul dintre noi s-o fi prăpădit din pricina ei şi teama de multe alte lucruri au întors-o, aproape cu de-a sila, din drum: „Unchiule, unchiule, mi-a zis, dar a mai îngrozitoare dintre toate a fost temerea că nu voi fi vrednică să fac ceea ce inima-mi sfâşiată şi sângerândă râvnea să facă! M-am întors din drum, deşi mă rugam din tot sufletul să ajung într-o noapte să mă târăsc până la pragul nostru, să-l sărut, să-mi lipesc de el faţa păcătoasă şi apoi în zori să fiu găsită moartă, acolo.” S-a dus, a continuat mister Peggotty vorbind în şoaptă, s-a dus la Londra. Dânsa – care încă nu văzuse oraşul niciodată – singură, fără o leţcaie, tânără şi atât de frumoasă, s-a dus la Londra! Şi com a ajuns atât de deznădăjduită în oraş, a găsit (cel puţin aşa a crezut) o prietenă; o femeie cumsecade, care i-a vorbit despre cusătorie, şi Em'ly doar cunoştea bine meseria, şi i-a spus c-o să-i găsească de lucru berechet şi-i va face rost de adăpost şi i-a făgăduit că a doua zi o să pună pe cineva să-i strângă pe ascuns ştiri despre mine şi despre toţi ai casei. Şi când copila mea s-a aflat pe marginea unei prăpăstii de care nici nu pot pomeni şi la care nici nu vreau să mă gândesc, a urmat mister Peggotty, vorbind din nou cu glas tare şi vibrând de recunoştinţă, Martha, credincioasă legământului ei, a scăpat-o!

Nu mi-am putut stăpâni un strigăt de bucurie.

— Mas'r Davy! mi-a zis mister Peggotty strângându-mi mâna în mâna lui vânjoasă, 'neavoastră aţi fost acela care mi-aţi vorbit mai întâi de ea. Vă mulţumesc, sir! S-a ţinut de vorbă. Datorită amarnicelor încercări prin care a trecut, a ştiut unde să stea de veghe şi ce să facă. Şi-a izbândit. Şi Dumnezeu de sus i-a ajutat! A venit degrabă, albă la faţă, şi a trezit-o din somn pe Em'ly. I-a zis: „Scoală din locul ăsta

mai rău decât moartea şi vino cu mine!” Cei din casa aceea au dat s-o oprească, dar mai degrabă ar fi putut opri puhoaiele mării, „Nu v-apropiaţi de mine, le-a spus, că-s un strigoi care o cheamă pe fata asta din pragul mormântului căscat în faţa ei!” I-a spus bietei Em'ly că m-a văzut, şi că o mai iubeam şi c-am iertat-o. A îmbrăcat-o în pripă. A luat-o de braţ, căci o părăsiseră puterile şi tremura toată, A rămas surdă la ameninţările lor. A trecut printre ei, cu copila mea, fără a se sinchisi de nimic; şi-n puterea nopţii a scos-o teafără din acea întunecată văgăună a pierzaniei. Apoi a grijit-o pe Em'ly, a spus mister Peggotty, care-mi lăsase mâna dintr-a lui, pe care o dusese la pieptu-i ce zvâcnea; a grijit-o pe Em'ly, care zăcea istovită, aiurind, din când în când, până a doua zi pe seară. Atunci s-a dus să mă caute mai întâi pe mine şi apoi pe 'mneavoastră, mas'r Davy. Nu i-a spus unde se duce, de teamă să nu se înspăimânte Em'ly şi să nu-i dea în gând să se ascundă. Com de-a aflat afurisita aia că se află acolo, nu ştiu. Fie c-a văzut-o ăla de care am pomenit de atâtea ori, fie că (ceea ce-mi pare mai cu putinţă) o fi aflat de la femeia aceea, acuma puţin îmi pasă. Mi-am găsit nepoata! Toată noaptea, a urmat, am stat de vorbă cu Em'ly. Nu mi-a spus prea multe (timpul fiind scurt), în cuvinte întretăiate de lacrimi; în orice caz, mai puţine decât am putut citi pe faţa ei, care a crescut şi a devenit femeie sub acoperişul meu. Toată noaptea braţele-i au stat înlănţuite în jurul gâtului meu, iar capul ei s-a odihnit aici, şi acum ştim bine amândoi că ne putem bizui unul pe altul, cât vom trăi.

După care a tăcut din nou; mâna lui ce sta rezemată pe masă, era atât de liniştită şi puternică, încât cu ea ar fi fost în stare să îmblânzească şi nişte lei.

— Când mi-a dat în gând să fiu naşa surorii tale Betsey Trotwood, care până la urmă m-a dezamăgit, parcă mi s-a luminat viaţa, Trot, a zis mătuşa; dar, afară de asta, nimic nu mi-ar fi făcut mai multă plăcere decât să fiu naşa copilului acelei tinere atât de bune la suflet!

Mister Peggotty a încuviinţat din cap, arătând că împărtăşeşte sentimentele mătuşii, dar nu s-a aventurat să spună vreun cuvânt despre femeia căreia îi era adresat acest omagiu. Am rămas tăcuţi, adânciţi în gândurile noastre (mătuşa mereu îşi ştergea ochii, ba izbucnind în plâns, ba râzând şi spunând că era o proastă), până ce am luat cuvântul:

— În privinţa viitorului ai luat vreo hotărâre, bunul meu prieten? l-am întrebat pe mister Peggotty.

— Fireşte, mas'r Davy, mi-a răspuns. I-am şi împărtăşit-o lui Em'ly. Sunt multe ţări mari departe de aici. Vom merge să trăim peste mări.

— Vor să emigreze, mătuşico, am explicat eu cuvântul lui.

— Da! a confirmat mister Peggotty, cu un zâmbet plin de optimism. În Australia nimeni n-are să-i poată face vreo mustrare odorului meu. Acolo vom începe o viaţă nouă!

L-am întrebat dacă hotărâse cumva şi data plecării

— Azi, în zori, am dat o raită prin docuri, sir, să culeg ştiri despre corăbiile care pleacă. E una care-şi va-nălţa pânzele peste vreo şase săptămâni sau în cel mult două luni – am văzut-o azi-dimineaţă – şi am fost şi pe bord. Cu ea o să plecăm.

— Singuri?

— Da, mas'r Davy! Soră-mea, ştiţi, e tare legată de 'neavoastră şi de cei din jurul 'neavoastră, şi-i atât de deprinsă cu ţinutul în care trăieşte, încât ar fi păcat să plece cu noi. Şi afară de asta, mas'r Davy, mai e cineva căruia îi poartă de grijă şi de care nu se cade să uităm.

— Bietul Ham! am zis.

— Vedeţi, ma'am, a spus mister Peggotty, ca s-o lămurească pe mătuşa, soră-mea vede de gospodăria lui, şi el ţine la ea. Stă de vorbă cu ea, şi nimeni altcineva nu s-ar pricepe să-l facă să deschidă gura. Bietul băiat! a adăugat mister Peggotty, clătinând din cap. Nu se cade să luăm şi puţinul ce i-a rămas.

— Şi missis Gummidge? l-am întrebat.

— Missis Gummidge mi-a dat mult de gândit, mi-a răspuns mister Peggotty, cam tulburat, dar liniştindu-se pe măsură ce vorbea. Vedeţi 'neavoastră, când missis Gummidge îşi aduce aminte de bătrânul ei, nu-i tocmai plăcut pentru cei din jur. Vă spun numai 'neavoastră, mas'r Davy, şi 'neavoastră, ma'am, când missis Gummidge începe a văina – aşa se zice prin părţile noastre în loc de a se văicări – se prea poate ca unii care nu l-au cunoscut pe bătrânu s-o socotească puţin cam arţăgoasă. Eu, unul, l-am cunoscut pe bătrânu şi ştiu cât de vrednic era, aşa c-o înţeleg; dar ceilalţi, vedeţi, 'neavoastră, n-o prea înţeleg, şi-i firesc să n-o înţeleagă.

Atât eu, cât şi mătuşa i-am dat dreptate.

— S-ar putea – nu spun că aşa va fi, dar s-ar putea – ca soră-mea să nu se împace totdeauna prea bine cu missis Gummidge, a urmat mister Peggotty. Aşa că m-am gândit să nu le-o las pe cap pe missis Gummidge, ci să-i găsesc un ogeac, ca să se chivernisească singură, (în dialect, ogeac înseamnă gospodărie, iar a se chivernisi înseamnă a agonisi.) De aceea am de gând ca, înainte de plecare, să-i asigur o pensie bunicică, aşa ca să nu ducă lipsă de nimic. E făptura a mai credincioasă de pe lume. Dar nu i se poate cere ca la vârsta ei, orfană şi oropsită cum se simte, mămuca să mai înfrunte strapaţurile unei călătorii pe mare şi ale traiului în mijlocul codrilor şi sălbăticiunilor într-o ţară necunoscută şi foarte depărtată. Asta am de gând cu ea.

Nu uitase pe nimeni. Cântărise drepturile şi năzuinţele fiecăruia, numai pe ale lui nu.

— Em'ly, a spus mai departe mister Peggotty, o să rămână cu mine până ce vom porni în această călătorie. Biata fetiţă, are mare nevoie de linişte şi odihnă! O să-şi coasă rochiile care-i fac de trebuinţă; şi nădăjduiesc că atunci când o să trăiască lângă unchiul ei cam din topor, dar care o iubeşte, încercările prin care a trecut vor începe să i se pară mai depărtate decât sunt.

Mătuşa a dat din cap, ca să confirme această speranţă, ceea ce lui mister Peggotty i-a făcut o deosebită plăcere.

— N-ar mai fi decât un lucru, mas'r Davy, a spus, ducând mâna la buzunarul de la piept şi scoţând cu un gest grav sulul cu care-l mai văzusem cândva; şi l-a desfăşurat pe masă. Îs banii aceia – hârtia de cincizeci de lire şi cea de zece. Aş vrea să mai adaug şi banii cu care a plecat fata de la el. Am întrebat-o (fără să-i spun pentru ce) câţi au fost şi-am făcut adunarea; dar nu-s cine ştie ce învăţat. N-aţi vrea să fiţi atât de bun şi să vă uitaţi dacă-i dreaptă socoteala?

Mi-a întins un petic de hârtie, cerându-şi iertare că nu era cine ştie ce învăţat, şi m-a urmărit cu privirea tot timpul cât am făcut verificarea. Adunarea era exactă.

— Mulţumesc, sir! mi-a zis, luându-şi înapoi hârtiuţa. Înainte de plecare, banii ăştia, dacă n-aveţi nimic împotrivă, mas'r Davy, o să-i vâr într-un plic pe adresa lui, pe care o să-l vâr în alt plic, către maică-sa. Ei o să-i spun, în câteva cuvinte, cum vă spun 'neavoastră acuma, ce-i cu banii ăştia; şi c-am plecat, aşa că n-are cum să mi-i mai dea înapoi.

I-am spus că s-a gândit bine şi că eram convins că aşa trebuia să facă dacă aşa îl îndeamnă inima.

— Ziceam că n-ar mai fi decât un singur lucru, a urmat el cu un zâmbet grav, după ce a înfăşurat la loc sulul şi l-a băgat în buzunar, dar îmi dau seama că erau două. Azi-dimineaţă, pe drum, am stat la îndoială de-ar fi nimerit să mă duc singur şi să-i povestesc lui Ham com, slava Domnului, s-a încheiat, totul cu bine. Aşa că m-am oprit şi i-am scris o scrisoare, pe care am şi dat-o la poştă, istorisindu-i cum s-au petrecut lucrurile şi vestindu-l că mâine am să vin ca, rânduind ce mai am de rânduit pe acolo, să-mi uşurez inima şi să-mi iau rămas bun, poate pentru totdeauna, de la Yarmouth.

— Vrei să vin cu dumneata? l-am întrebat, dându-mi seama că nu-şi spusese tot gândul.

— Dac-aţi vrea să-mi faceţi această plăcere, mas'r Davy… Ham cred că s-ar bucura să vă vadă.

Micuţa Dora fiind bine dispusă şi îndemnându-mă stăruitor să-l însoţesc – când am discutat cu ea – i-am făgăduit să-l însoţesc, aşa cum dorea.

Şi astfel, a doua zi dimineaţă ne aflam amândoi în diligenţa de Yarmouth şi străbăteam din nou vechiul drum.

Seara, când am trecut pe uliţa binecunoscută – mister Peggotty, în ciuda împotrivirii mele, îmi ducea valiza – am aruncat o privire în prăvălia lui „Omer & Joram” şi l-am zărit pe vechiul meu prieten, mister Omer, care trăgea din lulea. Cum nu voiam să fiu de faţă la prima întâlnire dintre mister Peggotty, sora lui şi Ham, m-am folosit de acest pretext ca să rămân în urmă.

— Ce mai faceţi, mister Omer? Nu v-am mai văzut de atâta amar de vreme! am spus, intrând în prăvălie.

Ca să mă vadă mai bine, a îndepărtat cu mâna fumul ce ieşea din lulea şi îndată m-a recunoscut şi s-a arătat foarte bucuros.

— S-ar cădea să mă ridic, sir, ca să primesc cu toată cinstea un asemenea oaspete, mi-a zis, dar nu mă mai ţin picioarele şi nu mai merg decât pe rotiţe. Cu excepţia picioarelor şi a respiraţiei, sunt însă, slavă Domnului, cât se poate de sănătos.

L-am felicitat că arătă atât de bine şi se simţea atât de voios şi am băgat de seamă, abia atunci, că fotoliul lui avea roţi.

— E foarte ingenios, nu-i aşa? m-a întrebat el, prinzându-mi privirea şi lustruind braţul fotoliului cu cotul. Lunecă precum un fulg şi merge ca poştalionul. Ei, Doamne, când micuţa Minnie – ştiţi, nepoţica mea, fata lui Minnie – se opinteşte o dată cu slabele-i puteri şi-i dă un brânci, gata am şi pornit, cum nu se poate mai bine şi mai plăcut! Şi să vă mai spun ceva, e un fotoliu straşnic, să tot stai în el şi să tot tragi din lulea!

De când sunt n-am văzut om care să ştie să vadă mai bine decât mister Omer latura plăcută a lucrurilor. Era atât de radios ca şi cum şi fotoliul lui, şi astma, şi ologeala n-ar fi

fost altceva decât pârghiile unei năstruşnice invenţii, menite să sporească plăcerea fumătorilor de lulea.

— Vă rog să mă credeţi, mi-a spus mister Omer, că din fotoliul ăsta văd mai multe decât am văzut vreodată înainte. V-aţi minuna dacă v-aş spune câţi oameni vin în fiecare zi să stea de vorbă cu mine. Zău că v-aţi minuna! Şi de când stau în fotoliul ăsta, găsesc în ziar de două ori mai multe ştiri ca înainte. Iar de citit, dragă Doamne, câte nu citesc! De aceea mă simt atât de bine, ştiţi? Ce m-aş fi făcut dacă mi-aş fi pierdut vederea? Sau dacă aş fi asurzit, ce m-aş fi făcut? Aşa, nu-i mare procopseală că nu mă mai ţin picioarele. Că de, când le foloseam, mă făceau să-mi pierd răsuflarea. Şi acum, dacă vreau să ies pe uliţă sau să mă dau jos pe plajă, n-am decât să-l chem pe Dick, cel mai mic dintre ucenicii lui Joram, şi gata am şi pornit-o în propria mea trăsură, ca lordul-primar al Londrei! A râs cu atâta poftă, că mai-mai era să se înece. Ei, Doamne, a zis mister Omer, trăgând din nou din lulea, omul trebuie să se deprindă şi cu binele, şi cu răul, şi pentru asta se cuvine să se pregătească cu gândul cât trăieşte. Joram câştigă bine. Cât se poate de bine!

— Mă bucur foarte mult, i-am zis.

— Ştiam c-o să vă bucuraţi. Joram şi cu Minnie sunt ca două turturele. Ce altceva mi-aş mai putea dori? Ce contează picioarele, faţă de toate astea?

Dispreţul suprem ce-l arăta propriilor sale picioare era una dintre cele mai plăcute ciudăţenii din câte mi-a fost dat să văd.

— Şi va să zică, de când m-am apucat eu de citit, dumneavoastră v-aţi apucat de scris, nu-i aşa, sir? m-a întrebat mister Omer, privindu-mă cu admiraţie. Ce carte frumoasă! Ce expresii minunate! Am citit-o cuvânt cu cuvânt! Şi de adormit, nu m-a adormit deloc! Dar deloc!

Ca să-mi arăt mulţumirea, am râs, cu toate că trebuie să mărturisesc că această asociaţie de idei nu mi s-a părut lipsită de tâlc.

— Vă dau cuvântul meu de cinste, sir, a urmat mister Omer, că atunci când pun opera dumneavoastră pe masă şi mă uit la ea – trei volume groase, unul lângă altul, unu, două, trei – mă simt ca Punch, mândru la gândul că am avut cândva cinstea să servesc familia dumneavoastră. Şi, dragă Doamne, multă vreme a mai trecut de atunci, nu-i aşa? Colo, la Blunderstone. Copilaşul acela frumuşel, îngropat alături de cealaltă persoană. Şi dumneavoastră eraţi pe atunci tare mititel! Doamne, Doamne!

Am schimbat vorba, pomenind de Emily. După ce i-am spus că n-am uitat câtă atenţie i-a acordat şi cât de frumos s-a purtat cu ea totdeauna, i-am povestit, ştiind că-i va face plăcere, cum, cu ajutorul Marthei, fusese regăsită de unchiul ei. M-a ascultat cu luare-aminte, şi când am sfârşit, mi-a zis, foarte mişcat:

— Tare mă bucur, sir! De multă vreme n-am mai primit o veste atât de bună! Doamne, Doamne! Şi acum ce au de gând să facă pentru nenorocita de Martha?

— Aţi atins o problemă care mă frământă încă de ieri, dar la care nu sunt încă în măsură să vă dau un răspuns, mister Omer. Mister Peggotty nu mi-a spus nimic, şi eu n-am îndrăznit să-l întreb. Sunt sigur că n-a uitat-o. El nu uită niciodată când e vorba de o faptă bună şi mărinimoasă.

— Pentru că ştiţi, mi-a zis mister Omer, reluând firul gândurilor sale, orice s-ar face pentru ea, aş vrea să contribui şi eu. Treceţi-mă şi pe mine cu cât credeţi de cuviinţă şi daţi-mi de ştire. Am ştiut întotdeauna că nu-i o fată rea şi sunt fericit că am avut dreptate. Şi Minnie o să fie tare mulţumită. Femeile astea tinere te mai contrazic uneori, în anumite privinţe – la fel era şi maică-sa – dar au inimă bună. Minnie a vorbit-o de rău pe Martha numai de ochii lumii. De ce a socotit că-i nevoie să facă aşa, n-am să mă apuc să vă povestesc. Dar, dragă Doamne, totul a fost numai de ochii lumii. Pe ascuns a ajutat-o cât a putut. Aşa că vă rog să fiţi atât de bun şi să mă treceţi şi pe mine cu cât credeţi de cuviinţă, nu-i aşa? Şi scrieţi-mi câteva rânduri ca

să ştiu unde să trimit banii. Dragă Doamne, a zis mister Omer, când omul ajunge la vârsta la care cele două capete ale vieţii aproape se întâlnesc, când, oricât de inimos ar fi, ajunge pentru a doua oară să fie plimbat cu căruciorul, trebuie să fie foarte fericit când i se iveşte prilejul să săvârşească o faptă bună. Căci are nevoie de multe. Nu vorbesc numai de mine, a adăugat mister Omer, fiindcă aşa cum văd eu lucrurile, sir, ne apropiem cu toţii, orice vârstă am avea, de piciorul dealului, căci timpul nu stă locului nici o singură clipă. De aceea să facem totdeauna numai bine şi să fim fericiţi. Asta e!

Şi-a scuturat scrumul din lulea, apoi a pus-o pe o policioară anume fixată pe speteaza fotoliului.

— Mai e şi vărul lui Em'ly, băiatul care trebuia s-o ia de nevastă, a reluat mister Omer, frecându-şi încetişor mâinile. Nu-i găseşti perechea în tot Yarmouthul! Vine uneori seara pe aici, să stea de vorbă cu mine sau să-mi citească, şi petrecem împreună câte un ceas. Asta-i o faptă bună, aş putea zice! Viaţa lui e un lanţ de binefaceri.

— Mă duc să-l văd chiar în astă-seară, i-am spus.

— Adevărat? m-a întrebat mister Omer. Spuneţi-i că sunt sănătos şi că-i trimit multe salutări. Minnie şi Joram s-au dus la bal. S-ar fi simţit şi ei tot atât de mândri ca şi mine să vă vadă dacă ar fi fost acasă. Minnie nu prea iese, „din pricina tatii”, cum zice ea. Dar astă-seară am jurat că dacă nu pleacă, mă bag în pat la şase seara. Aşa că s-a dus la bal cu Joram, a încheiat mister Omer, râzând cu atâta poftă de sucesul procedeului, că s-a cutremurat cu fotoliu cu tot.

I-am strâns mâna şi i-am urat noapte bună.

— Mai staţi o clipă, sir! mi-a zis mister Omer. Aţi pierde cel mai frumos dintre toate spectacolele dacă aţi pleca fără să-mi vedeţi micul elefant. De când sunteţi n-aţi văzut aşa ceva. Minnie!

De sus, de pe scară, un glăscior melodios i-a răspuns:

— Vin, bunicule!

Şi o fetiţă frumoasă, cu părul lung, bălai şi buclat, a dat buzna în prăvălie.

— Ăsta-i micul meu elefant, mi-a zis mister Omer, alintând fetiţa. De neam siamez, sir. Hai, micuţule elefant!

Micuţul elefant a deschis uşa salonaşului, în care, acum în urmă, fusese amenajat dormitorul lui mister Omer, căci acesta numai cu greu ar fi putut fi dus sus pe scări; apoi şi-a proptit fruntea în speteaza fotoliului lui mister Omer, revărsându-şi părul lung peste ea.

— Ştiţi, sir, elefanţii împing cu capul când dau de vreo piedică, mi-a spus mister Omer, făcându-mi cu ochiul. Hai, elefantule! Una, două, trei!

La acest semnal, micuţul elefant, cu o îndemânare vrednică de mirare la o fiinţă atât de mică, a întors repede fotoliul în care şedea mister Omer, şi dintr-o smucitură l-a dus în salonaş, fără să atingă tocul uşii; şi mister Omer, cât se poate de încântat de această ispravă, s-a întors şi mi-a aruncat o privire ca şi cum aceasta ar fi reprezentat încununarea strădaniilor sale de o viaţă întreagă.

După ce am dat o raită prin oraş, m-am îndreptat spre casa lui Ham, unde Peggotty se mutase definitiv; propria ei casă o dăduse cu chirie aceluia care preluase întreprinderea lui mister Barkis şi care îi plătise bani grei pentru vad, pentru cal şi pentru căruţă. Cred că şi acum mai trăgea la haraba acelaşi cal leneş pe care-l mânase şi mister Barkis.

L-am găsit în bucătăria foarte curată, împreună cu missis Gummidge, pe care mister Peggotty în persoană o adusese de la barcaz. Mă îndoiesc că altcineva ar fi izbutit s-o înduplece să-şi părăsească postul. Se vedea că mister Peggotty le povestise totul. Peggotty şi missis Gummidge îşi ţineau şorţurile la ochi, iar Ham tocmai ieşise „să dea o raită pe plajă”. S-a întors curând şi s-a bucurat mult văzându-mă; şi nădăjduiesc că toţi erau mulţumiţi că venisem şi eu. Am discutat, cu oarecare însufleţire, cum mister Peggotty se va îmbogăţi în ţara cea nouă şi am

anticipat minunile pe care ni le va zugrăvi în scrisorile sale. Numele lui Emily n-a fost pomenit niciodată; dar de mai multe ori am vorbit de ea pe ocolite. Dintre toţi cei de faţă, Ham părea cel mai senin.

Dar când mi-a luminat drumul spre odăiţa unde pe o măsuţă mă aştepta cartea cu crocodili, Peggotty mi-a spus că Ham nu se schimbase de fel. Era convinsă (mi-a zis plângând) că inima-i era pe veci zdrobită; cu toate că, îmbinând vitejia cu blândeţea, lucra mai spornic şi mai bine decât oricare alt marangoz din toate şantierele de prin partea locului. Câteodată, seara, se mai întâmpla să-i vorbească despre viaţa de odinioară, din barcaz; şi atunci amintea de Emily, fetiţa. Dar niciodată nu pomenea de ea ca femeie.

Mi s-a părut c-am citit pe faţa lui Ham dorinţa de a-mi vorbi între patru ochi. De aceea m-am hotărât ca în seara următoare, când urma să se întoarcă de la lucru, să-i aţin calea.

După ce am luat această hotărâre, am aţipit. În noaptea aceea, pentru întâia oară după atâtea nopţi, lumânarea n-a mai licărit la ferestruica barcazului, unde mister Peggotty a adormit în vechiul său hamac, iar vântul cu glasul lui bine cunoscut i-a şoptit la ureche.

A doua zi şi-a petrecut timpul cu vânzarea bărcii şi a uneltelor sale pescăreşti, cu împachetarea şi cu expedierea cu căruţa la Londra a obiectelor casnice mărunte care socotea că i-ar putea fi de folos şi cu împărţirea celorlalte, pe care, cele mai multe, le-a lăsat lui missis Gummidge. Toată ziua missis Gummindge nu s-a clintit de lângă el. Dorind din suflet să mai văd o dată vechea locuinţă înainte de a i se pune lacăt, m-am înţeles cu ei să vin seara acolo. Dar am potrivit lucrurile în aşa fel încât să am timp să-l văd mai întâi pe Ham.

Ştiam unde lucra, aşa că nu mi-a fost greu să-i ies în cale. L-am întâlnit pe plajă, într-un loc mai retras, pe unde ştiam că trebuia să treacă, şi l-am însoţit, ca să-i dau prilejul să-mi

vorbească, dacă dorea. Nu mă înşelasem însă. Am mers câtva timp alături, când, deodată, fără să se uite la mine, m-a întrebat:

— Aţi văzut-o, mas'r Davy?

— O clipă doar, după ce căzuse în nesimţire, i-am răspuns cu glas scăzut.

Am mai mers puţin şi apoi mi-a zis:

— Mas'r Davy, credeţi c-o s-o mai vedeţi?

— S-ar putea să fie prea dureros pentru dânsa.

— M-am gândit şi eu la asta. Se prea poate, sir, se prea poate.

— Da, Ham, i-am zis eu încet, dacă ai vrea să-i scriu ceva în numele tău, în cazul când nu voi avea prilejul să-i vorbesc, dacă ai dori să-i transmit ceva anume, aş socoti că-i o datorie sfântă să fac ce-mi vei cere.

— Nu mă îndoiesc. Vă mulţumesc, sir, din toată inima. Cred c-aş vrea să-i trimit ceva vorbă, fie în scris, fie prin viu grai.

— Ce anume?

Am mai străbătut o bucată de drum în tăcere şi apoi mi-a zis:

— Nu c-aş fi iertat-o vreau să-i spun. Nu asta. Mai degrabă aş vrea s-o rog să mă ierte că m-am vârât cu de-a sila în sufletul ei. Câteodată mă gândesc că de nu mi-ar fi făgăduit că-mi va fi soţie, dânsa, care avea încredere în mine, aşa, ca prieten, mi-ar fi povestit ce-i frământa mintea şi mi-ar fi cerut sfatul şi aş fi putut s-o scap de primejdie.

I-am strâns mâna.

— Asta-i tot?

— Ar mai fi ceva, dacă-mi daţi voie, mas'r Davy.

Am mers încă o bucată înainte de-a deschide gura. Întreruperile pe care mai jos le-am însemnat prin puncte de suspensie nu se datoresc emoţiei sau plânsului, ci doar străduinţei de a-şi aduna gândurile şi a le exprima limpede.

— Mi-a fost dragă… şi mi-e dragă amintirea cernită de mâhnire şi totuşi să n-o facă să creadă despre mine c-aş fi

fericit. Fericirea nu mi-aş găsi-o decât dac-aş uita-o… şi teamă mi-e că n-aş putea îndura să i se spună c-am uitat-o. Dar dacă dumneavoastră, mas'r Davy, care sunteţi atât de învăţat, aţi găsi să-i spuneţi ceva care s-o facă să creadă că nu sufăr prea mult, dar că tot o iubesc şi o plâng, ceva care s-o facă să creadă că nu mi-e silă de viaţă şi că totuşi nădăjduiesc s-o văd curată şi nepătată în lăcaşul unde cei răi nu-i mai tulbură pe ceilalţi, iar cei obosiţi îşi află odihna… ceva care să-i mângâie conştiinţa cernită de mâhnire şi totuşi să n-o facă să creadă că m-aş mai putea însura vreodată sau c-ar mai putea fi cineva ceea ce a fost ea pentru mine… v-aş cere să-i spuneţi aceste lucruri… o dată cu rugăciunile pe care le ridic pentru dânsa… care mi-a fost atât de dragă.

Din nou i-am strâns mâna şi i-am făgăduit că mă voi strădui să îndeplinesc cât mai bine această însărcinare.

— Vă mulţumesc, sir, mi-a spus Ham. Aţi fost drăguţ că mi-aţi ieşit în întâmpinare. Aţi fost drăguţ că l-aţi însoţit pe unchiul. Cu toate că mătuşa o să se ducă la Londra înainte de plecarea lor şi o să se ducă toţi împreună, eu, unul, mas'r Davy, îmi dau prea bine seama că n-o să-i mai văd niciodată. Sunt sigur c-aşa o să fie. Nu ne-o spunem, dar aşa o să se întâmple, şi poate-i mai bine să fie aşa. Când o să-l vedeţi ultima oară – în ultima clipă – n-aţi vrea să-i mărturisiţi recunoştinţa şi dragostea orfanului, pentru care a fost întotdeauna mai mult decât un tată?

I-am făgăduit că-i voi îndeplini întocmai şi această dorinţă.

— Vă mulţumesc din nou, sir! mi-a zis, strângându-mi călduros mâna. Ştiu unde vă duceţi. La revedere!

S-a depărtat, făcându-mi semn cu mâna, vrând parcă să-mi explice că nu mai putea călca în vechea locuinţă. L-am urmărit cu privirea, cum păşea prin pustiul luminat de lună, şi l-am văzut întorcându-şi faţa spre o geană de lumină argintie, care sclipea pe valuri, şi l-am văzut mergând aşa mai departe, până ce s-a pierdut ca o umbră în depărtare.

Când m-am apropiat de vechiul barcaz, am găsit uşa deschisă, şi intrând, am văzut că locuinţa fusese golită de toată mobila, afară de unul din vechile cufere, pe care missis Gummidge, cu un coş pe genunchi, şedea şi se uita la mister Peggotty. Cu cotul rezemat de plită, stătea cu privirea aţintită asupra jăraticului care se stingea pe grătar; dar când m-a văzut intrând, şi-a înălţat plin de nădejde fruntea şi m-a întâmpinat cu voie bună.

— Aţi venit precum aţi făgăduit, mas'r Davy, ca sa vă luaţi rămas bun de la vechea casă? A rămas cam pustie, nu-i aşa?

— Într-adevăr, nu ţi-ai pierdut timpul, i-am spus.

— Păi, n-am trândăvit, sir. Missis Gummidge a muncit ca o… nici nu ştiu să spun cum a muncit missis Gummidge, a zis mister Peggotty, uitându-se la ea, fără să poată găsi vreun termen de comparaţie destul de măgulitor.

Missis Gummidge, care şedea rezemată pe coşul ei, n-a zis nimic.

— Iată cufăraşul pe care şedeai altă dată cu Em'ly, mi-a şoptit mister Peggotty. O să-l iau cu mine, în cele din urmă. Şi aici e vechea 'neavoastră odăiţă, vedeţi mas'r Davy? Cam posomorâtă în seara asta, ca şi inimile noastre.

Într-adevăr, vântul, deşi nu prea puternic, avea un glas solemn. Şi, gemând jalnic, bătea în jurul locuinţei pustii. Totul fusese strâns, până şi oglinjoara cu ramă de scoici. Mi-am amintit de ochişorii albaştri care m-au fermecat atunci. Mi-am amintit de Steerforth; şi mi-a trecut prin minte un gând năstruşnic şi înspăimântător, cum că s-ar afla pe aproape şi că m-aş putea întâlni cu el la fiecare pas.

— O să treacă vreme multă, a spus mister Peggotty cu glas scăzut, până s-or găsi chiriaşi pentru barcazul ăsta… Oamenii din partea locului zic c-ar fi cu ghinion!

— Aparţine cuiva de prin împrejurimi? am întrebat.

— E al unui dulgher constructor de catarge din oraş, mi-a răspuns mister Peggotty. Mă duc să-i predau cheile încă-n astă-seară.

Ne-am uitat şi în odăiţa de alături şi apoi ne-am întors la missis Gummidge, care şedea pe cufăr. Mister Peggotty a pus sfeşnicul pe vatră şi a rugat-o să se ridice ca să poată scoate cufărul din casă înainte de a stinge lumânarea.

— Dan'l, i-a zis missis Gummidge, lăsând deodată coşul şi agăţându-se de braţul lui. Dragă Dan'l, acum, când ne despărţim de casa asta, trebuie să te rog să nu mă părăseşti. Dan'l, să nu mă părăseşti. O, nu, să nu faci una ca asta!

Luat pe neaşteptate, mister Peggotty, buimac, de parcă atunci s-ar fi trezit din somn, s-a uitat când la mine, când la missis Gummidge.

— Nu, dragul meu Dan'l, să nu faci una ca asta! a strigat missis Gummidge, înfierbântându-se. Ia-mă cu tine, Dan'l, ia-mă cu tine şi cu Em'ly! O să fiu slujnica voastră, credincioasă şi statornică. Dacă prin locurile unde vă duceţi mai există robi, o să-ţi fiu roabă şi o să mă simt fericită, numai să nu mă laşi aici, Dan'l, te rog din tot sufletul!

— Ei, Doamne, a zis mister Peggotty, clătinând din cap, nu ştii cât de lungă e călătoria şi cât de grea e viaţa pe acolo!

— Ba ştiu, Dan'l! Îmi închipui! a strigat missis Gummidge. Dar ascultă ultimele cuvinte pe care ţi le spun sub acoperişul ăsta: dacă nu mă iei cu tine, mă duc în casă şi mor acolo. Ştiu să sap, Dan'l. Ştiu să muncesc. Pot să-ndur o viaţă grea. Sunt mai răbdătoare şi mai bună decât îţi închipui. Dan'l, încearcă numai, şi o să vezi. De pensia pe care vrei să mi-o dai, Dan'l Peggotty, nu m-aş atinge nici dac-ar fi să mor de foame; dar aş merge cu tine şi cu Em'ly până la capătul pământului dacă m-aţi lua cu voi! Ştiu ce gândeşti; ştiu că mă socoteşti orfană şi oropsită; dar, dragă Doamne, m-am schimbat! Nu degeaba am stat aici şi am vegheat şi am chibzuit la toate încercările prin care ai trecut. Mas'r Davy, puneţi o vorbă pentru mine! Îl cunosc şi îi cunosc năravurile, o cunosc şi pe Em'ly cu ale ei, şi cunosc necazurile lor, şi le-aş putea fi un sprijin uneori şi aş putea

munci pentru ei totdeauna, Dan'l, dragă Dan'l, ia-mă cu tine!

Şi missis Gummidge i-a luat mâna şi i-a sărutat-o simplu, cu dragoste şi înflăcărare, într-o pornire de recunoştinţă şi devotament pe care el le merita pe deplin.

Am scos cufărul, am stins lumânarea, am încuiat uşa pe dinafară şi ne-am depărtat de vechiul barcaz, bine zăvorât, care a rămas ca o pată întunecată în noapte, sub cerul înnorat. A doua zi, pe imperiala poştalionului care ne ducea la Londra, missis Gummidge stătea cu coşul ei pe bancheta din fund, şi missis Gummidge era fericită.

CAPITOLUL LII.

ASIST LA O EXPLOZIE.

Când nu ne mai despărţeau decât douăzeci şi patru de ore de ziua în chip atât de misterios hotărâtă de mister Micawber, mătuşa şi cu mine ne-am sfătuit cum să procedăm, căci mătuşa nu voia nicidecum s-o lase singură, pe Dora. Vai! Ce lesne o mai duceam acum pe Dora în sus şi în jos pe scări!

În ciuda cererii exprese formulate de mister Micawber, ca să vină şi mătuşa, înclinam, să adoptăm soluţia ca dânsa să rămână acasă, urmând a fi, reprezentată de mister Dick şi de mine. Chiar ne oprisem la această soluţie, când Dora a răsturnat totul, declarând că niciodată nu-şi va ierta sieşi şi niciodată nu-l va ierta pe băiatul ei cel răutăcios dacă mătuşa va rămâne acasă, indiferent sub ce pretext.

— N-am să mai vorbesc cu matale, i-a spus Dora mătuşii, scuturându-şi buclele. Am să fiu rea şi am să-l pun pe Jip să te latre toată ziua. Dacă n-ai să pleci, n-am să mai am nici o îndoială că eşti o babă cicălitoare!

— Sst, Blossom! i-a zis mătuşa, râzând. Ştii prea bine că nu te poţi lipsi de mine!

— Ba pot! i-a răspuns Dora. Nu-mi eşti de nici un folos. Nu faci decât să alergi în sus şi în jos pe scări, toată ziulica pentru mine. Niciodată nu stai să-mi povesteşti despre Doady cum era când a venit la dumneata cu ghetele rupte şi

pline de praf, vai, bietul băieţaş! Nu faci niciodată nimic care să-mi fie pe plac, nu-i aşa, mătuşico dragă? Şi Dora s-a grăbit s-o sărute şi să adauge: Ba faci! Am glumit numai! de teamă că nu cumva mătuşa să creadă că vorbea serios. Dar ascultă-mă, mătuşico, a urmat Dora, alintându-se, trebuie să te duci. O să te cicălesc până ai să-mi faci pe voie. Iar băieţaşului meu urâcios, dacă nu te convinge să te duci cu el, am să-i fac viaţa foarte amară. Am să fiu foarte nesuferită, şi Jip la fel! Dacă n-ai să te duci, ca o femeie de treabă, în vecii vecilor are să-ţi pară rău că nu te-ai dus! Afară de asta, a urmat Dora, dându-şi părul pe spate şi uitându-se întrebător la mătuşa şi la mine, nu înţeleg de ce nu v-aţi duce amândoi. Nu sunt chiar atât de bolnavă. Sau mă înşel?

— Ce vorbă mai e şi asta?! a sărit mătuşa.

— Ce-ţi vine în gând? am exclamat eu.

— Da, ştiu că sunt o prostuţă, care stă lungită în pat, a spus Dora, rotindu-şi încet privirea de la unul la altul şi ţuguindu-şi buzele frumoase, să ne sărute. Dar dacă-i aşa, trebuie să plecaţi amândoi, căci altfel n-am să vă cred; şi atunci încep să plâng!

Am citit pe faţa mătuşii că începe să cedeze, şi Dora, când a văzut şi ea acest lucru, s-a luminat.

— Când o să vă întoarceţi, o să aveţi atât de multe de povestit, că o să treacă cel puţin o săptămână până ce o să le pricep pe toate! a zis Dora. Pentru că ştiu dinainte că dacă o să fie vorba de afaceri, n-o să înţeleg prea uşor. Şi nu încape îndoială că o sa fie vorba de afaceri! Şi apoi, dacă o să fie nevoie, pe deasupra, să mai fac şi ceva adunări, nu ştiu cât timp o să-mi ia; şi băieţaşul meu cel răutăcios o să se uite tot timpul foarte jalnic la mine. Ne-am înţeles! Plecaţi amândoi, nu-i aşa? N-o să lipsiţi decât o noapte, şi Jip o să aibă grijă de mine cât timp n-o să fiţi acasă. Doady o să mă ducă sus înainte de plecare şi n-o să mai cobor până la înapoierea voastră; şi o să-i duceţi lui Agnes o scrisoare

din partea mea, în care am să-i trag un perdaf îngrozitor pentru că n-a venit niciodată până acuma să ne vadă!

Fără să ne mai consultăm în prealabil, am convenit să plecăm amândoi, şi am fost de acord că Dora era o mică impostoare, care se prefăcea că-i bolnavă pentru că îi plăcea să fie alintată. A fost foarte încântată şi foarte veselă; şi chiar în seara aceea am plecat toţi patru – adică mătuşa, mister Dick, Traddles şi cu mine – spre Canterbury, cu diligenţa de Dover.

Abia pe la miezul nopţii am nimerit, cu chiu, cu vai, la hotelul unde mister Micawber ne ceruse să-l aşteptăm, şi am găsit o scrisoare din partea lui, prin care ne, înştiinţa că avea să se prezinte a doua zi dimineaţă, la orele nouă şi jumătate precis. După aceea, foarte înfriguraţi, ne-am dus să ne culcăm în camerele noastre, la acea oră târzie, parcurgând nesfârşite coridoare înguste, care miroseau ca şi cum ar fi fost ţinute veacuri întregi într-o soluţie de ciorbă şi scursori de grajd.

Dimineaţa, foarte devreme, am dat o raită pe vechile uliţe liniştite care-mi erau atât de dragi şi m-am plimbat la umbra venerabilelor biserici şi portaluri. Ciorile se roteau în jurul turnurilor catedralei, iar siluetele acestor turnuri, care dominau până departe ţinutul, acela bogat, udat de ape zburdalnice, se decupa pe cerul însorit de ca şi cum nimic pe lume n-ar fi supus schimbării. Şi, totuşi, jalnicul dangăt al clopotelor evoca schimbări pretutindeni; îmi evoca vârsta lor şi tinereţea frumoasei mele Dora; şi atâţia oameni veşnic tineri care au trăit, au iubit şi au murit, în vreme ce sunetul prelung al clopotelor făcea să vibreze armura roasă de rugină a Prinţului Negru34 şi în vreme ce evenimentele care au zguduit lumea s-au mistuit în văzduh, cum se şterg cercurile pe faţa apei.

Din colţul străzii m-am uitat la vechea casă, dar nu m-am apropiat, de teamă că de m-ar vedea cineva, aş putea aduce, fără voie, prejudicii planului pe care venisem să-l sprijinim. Soarele matinal poleia acoperişul ţuguiat şi

ferestrele cu vitralii; şi parcă mi-a pătruns în suflet ceva din liniştea care domnea odinioară în acea clădire.

Am mai hoinărit vreun ceas sau două pe drumurile de ţară şi apoi m-am înapoiat pe strada principală, care între timp se dezmeticise. Printre cei care trebăluiau prin prăvălii, l-am zărit şi pe vechiul meu vrăjmaş, măcelarul, care acum purta cizme, avea un copil şi dugheană proprie. Îşi legăna copilul şi părea un cetăţean inofensiv.

Când ne-am aşezat în jurul mesei ca să luăm gustarea de dimineaţă, începusem să fim neliniştiţi şi nerăbdători. Cu cât se apropia ora nouă şi jumătate, cu atât creştea impacienţa cu care-l aşteptam pe mister Micawber, În cele din urmă nu ne-am mai dat nici măcar osteneala să ne prefacem că ne-ar interesa dejunul, la care, cu excepţia lui mister Dick, ne aşezasem de formă din capul locului; mătuşa a pornit a se plimba în sus şi în jos prin sufragerie, Traddles s-a aşezat pe sofa, prefăcându-se că citeşte ziarul, cu ochii în tavan, iar eu mă uitam pe fereastră, ca să pot anunţa neîntârziat apariţia lui mister Micawber. N-am avut însă mult de aşteptat, căci la prima bătaie a orologiului, care vestea ora nouă şi jumătate, s-a ivit în capul străzii.

— Iată, vine, am zis eu, dar nu-i în ţinută solemnă de birou!

Mătuşa şi-a legat panglicile bonetei cu care venise la masă şi şi-a pus şalul, parcă spre a fi gata să facă faţă oricărei situaţii care ar necesita dârzenie şi hotărâre. Traddles, cu un gest energic, şi-a încheiat nasturii redingotei. Mister Dick, tulburat de aceste pregătiri extraordinare, a simţit nevoia să-i imite şi şi-a tras cât a putut mai tare pălăria pe urechi, dar o clipă mai târziu şi-a scos-o, ca să-l salute pe mister Micawber.

— Gentlemen, madam, ne-a salutat mister Micawber, bună dimineaţa! Apoi adresându-se lui mister Dick, care-i scutura violent mâna: Scumpe sir, sunteţi prea bun cu mine!

— Aţi luat micul dejun? l-a întrebat mister Dick. N-aţi vrea un cotlet?

— Pentru nimic în lume, scumpe sir! a exclamat mister Micawber, tăindu-i calea către sonerie. De mult nu mai ştiu ce-i pofta de mâncare, mister Dixon.

Mister Dixon a fost atât de încântat de acest nou nume şi a socotit că era atât de drăguţ din partea lui mister Micawber că i-l dăduse, încât s-a apucat din nou să-i scuture mâna, râzând ca un copil.

— Dick! i-a zis mătuşa. Ia seama!

Roşind, mister Dick s-a potolit.

— Şi acum, sir, i s-a adresat mătuşa lui mister Micawber, trăgându-şi mănuşile, suntem gata pentru Vezuviu sau pentru orice altceva de îndată ce veţi binevoi.

— Vă asigur, madam, că veţi fi în curând martoră la o erupţie! i-a răspuns mister Micawber. Îmi daţi voie, sper, mister Traddles, să menţionez că am ţinut legătura cu dumneavoastră?

— Fără îndoială, aşa stau lucrurile, Copperfield, mi-a zis Traddles, către care mă întorsesem mirat. Mister Micawber m-a consultat cu privire la ceea ce are de gând să facă; şi l-am sfătuit cum m-am priceput mai bine.

— Dacă nu mă înşel, mister Traddles, a insistat, mister Micawber, destăinuirea ce am de gând să fac prezintă importanţă.

— O deosebită importanţă! a adeverit Traddles.

— Poate că în aceste împrejurări, a zis mister Micawber, îmi veţi face cinstea de a vă supune pentru moment îndrumărilor unuia care, deşi nu-i decât un copil părăsit şi rătăcitor pe aceste tărâmuri, este totuşi un semen al dumneavoastră, în ciuda faptului că şi-a pierdut înfăţişarea dintâi datorită greşelilor sale personale şi forţei rezultate din acumularea unui întreg concurs de împrejurări.

— Avem deplină încredere în dumneavoastră, mister Micawber, şi vom face aşa cum doriţi.

— Mister Copperfield, mi-a răspuns mister Micawber, în împrejurarea de faţă încrederea dumitale nu este prost plasată. V-aş cere îngăduinţa să plec cu cinci minute, după

ceas, înaintea domniilor-voastre, pentru ca apoi să-i pot întâmpina pe toţi cei de faţă în birourile firmei „Wickfield & Heep”, al cărei salariat sunt, unde veţi veni sub pretextul că doriţi s-o vedeţi pe miss Wickfield.

Atât eu, cât şi mătuşa ne-am uitat la Traddles, care a încuviinţat din cap.

— Deocamdată, nu mai am nimic de adăugat, a zis mister Micawber.

Şi asupra acestor cuvinte s-a înclinat, salutându-ne pe toţi, spre marea mea mirare, s-a făcut nevăzut, foarte palid şi cu un aer cât se poate de distant.

Când m-am uitat întrebător la Traddles, acesta s-a mulţumit să zâmbească şi să clatine din cap (cu părul drept în sus); neavând ce face, am scos ceasul şi am numărat cele cinci minute. Mătuşa, ţinându-şi ceasul în mână, a făcut la fel. Când s-a împlinit vremea, Traddles i-a dat braţul şi am ieşit cu toţii şi, fără a scoate o vorbă tot drumul, ne-am îndreptat spre venerabila casă.

L-am găsit pe mister Micawber la pupitrul lui, în biroul aflat în turnuleţ, la parter, scriind de zor sau prefăcându-se că scrie. Îşi înfipsese rigla cea lungă în vestă, dar nu izbutise s-o ascundă cu totul, o porţiune lungă de un picior şi ceva ieşind afară, ca un fel de jabou original.

Întrucât mi s-a părut că toată lumea aştepte ca eu să-i vorbesc, i-am zis:

— Ce mai faceţi, mister Micawber?

— Sper că sunteţi bine, sănătos, mister Copperfield, mi-a răspuns mister Micawber cu un aer foarte grav.

— Miss Wickfield e acasă? l-am întrebat.

— Mister Wickfield e bolnav, în pat, suferă de febră reumatică, sir, mi-a întors el, dar miss Wickfield nu mă îndoiesc că va fi foarte fericită să primească nişte vechi prieteni. Poftiţi, sir.

Ne-a condus în sufragerie, prima încăpere în care intrasem cândva în această casă, şi, deschizând larg uşa

fostului birou al lui mister Wickfield, a anunţat cu glas sonor:

— Miss Trotwood, mister David Copperfield, Mister Thomas Traddles şi mister Dixon!

Pe Uriah Heep nu-l mai văzusem din ziua când îl pălmuisem. Era evident surprins de vizita noastră; cu atât mai mult cât ne mira şi pe noi. Nu s-a încruntat, pentru că n-avea sprâncene vrednice de acest nume; dar fruntea i s-a încreţit atât de tare, încât aproape că i s-au închis ochii, în timp ce graba cu care şi-a dus la bărbie mâna-i respingătoare trăda oarecare nelinişte sau surpriză. Asta n-a ţinut decât o clipită, în momentul când am intrat în birou şi l-am văzut peste umărul mătuşii. După aceea a devenit la fel de linguşitor şi de umil ca de obicei.

— Asta-i într-adevăr o plăcere neaşteptată! a exclamat. Să-mi văd toţi prietenii din Londra adunaţi laolaltă este o nesperată sărbătoare! Nădăjduiesc, mister Copperfield, că sunteţi bine, sănătos, şi, dacă mă pot exprima astfel, cu toată umilinţa, vă purtaţi tot atât de prietenos cu prietenii dumneavoastră ca întotdeauna, nu-i aşa? Sper că şi missis Copperfield merge spre bine. Vă rog să mă credeţi că mi-a părut foarte rău când de curând am aflat că e bolnavă.

Mi-a fost ruşine să-l las să-mi strângă mâna. Dar n-am avut încotro.

— S-au schimbat lucrurile în biroul ăsta, miss Trotwood. Nu mai sunt ca pe vremea când nu eram decât un copist umil şi neînsemnat şi vă păzeam poneiul afară; s-au schimbat, nu-i aşa? a zis Uriah, cu zâmbetul cel mai dezgustător cu putinţă. Dar eu nu m-am schimbat, miss Trotwood.

— Ce să vă spun, sir, i-a răspuns mătuşa, la drept vorbind, cred că n-aţi dezminţit defel promisiunile făcute încă din tinereţe; dacă asta vă face plăcere.

— Vă mulţumesc, miss Trotwood, a zis Uriah, contorsionându-se cum îi era obiceiul, pentru buna părere ce-o aveţi despre mine! Micawber, vezi să li se dea de ştire

lui Agnes – şi mamei. Mama o să fie încântată când o să vadă ce oaspeţi i-au sosit, a adăugat Uriah, oferindu-ne scaune.

— Nu sunteţi ocupat, mister Heep? l-a întrebat Traddles, a cărui privire întâlnise din întâmplare căutătura vicleană a ochilor roşii, care ne scrutau şi ne ocoleau în acelaşi timp.

— Nu, mister Traddles, a răspuns Uriah, reluându-şi locul de la birou şi punându-şi mâinile ciolănoase, cu palmele lipite, între genunchii la fel de ciolănoşi. Nu chiar atât de ocupat cât aş dori. Dar ştiţi, avocaţii, rechinii şi lipitorile nu se satură cu una, cu două! Dar eu şi Micawber abia mai prididim cu treaba, fiindcă mister Wickfield aproape că nu mai e în stare să facă nimic. Dar e, desigur, o datorie şi o plăcere să muncesc pentru el. Cred că nu l-aţi cunoscut mai îndeaproape pe mister Wickfield, nu-i aşa, mister Traddles? Cred că până acum nu am avut cinstea să vă întâlnesc decât o singură dată.

— Nu, nu l-am cunoscut mai îndeaproape pe mister Wickfield, i-a răspuns Traddles, căci altfel de mult v-aş fi făcut o vizită, mister Heep.

Era ceva în tonul cu care a dat acest răspuns care l-a făcut pe Uriah să se mai uite o dată la Traddles, cu un aer sumbru şi bănuitor. Dar văzându-i chipul blajin, purtarea simplă şi părul ţepos, şi-a alungat suspiciunile şi, cu o smucitură a trupului şi mai ales a gâtului, i-a spus:

— Îmi pare rău, mister Traddles. L-aţi fi admirat tot atât de mult ca şi mine. Iar micile lui păcate v-ar fi făcut să-l îndrăgiţi încă şi mai mult. Dar dacă vreţi să auziţi cuvintele frumoase despre asociatul meu, puteţi să vă adresaţi lui Copperfield. Familia asociatului meu e unul dintre subiectele lui preferate. Dacă nu l-aţi auzit încă niciodată, merită…

Intrarea lui Agnes, condusă de mister Micawber, m-a împiedicat să resping aceste laude (dacă mi-aş fi dat osteneala s-o fac). Agnes mi s-a părut, mai puţin stăpână pe ea ca de obicei; şi pe chipul ei se vedeau limpede semne de

îngrijorare şi oboseală. Dar acestea nu făceau decât să confere o strălucire în plus cordialităţii ei grave şi frumuseţii ei calme.

L-am văzut pe Uriah cum o urmărea, în timp ce ea ne ura bun sosit; şi mi-a venit în minte imaginea pocită a unui geniu rău şi răzvrătit care pândeşte un geniu bun. Între timp, mister Micawber şi Traddles şi-au făcut semne pe furiş; iar Traddles a ieşit din odaie, fără ca nimeni, în afară de mine, să bage de seamă.

— Micawber, poţi pleca! a zis Uriah.

Mister Micawber, cu mâna pe rigla din piept, stătea ţeapăn în faţa uşii, cu privirea în mod neîndoielnic aţintită asupra unuia dintre semenii lui care îi era patron.

— Ce aştepţi? l-a întrebat Uriah. Micawber! N-ai auzit că ţi-am spus să pleci?

— Ba da! i-a răspuns mister Micawber, fără a se clinti.

— Atunci, de ce aştepţi? a stăruit Uriah.

— Pentru că… într-un cuvânt, pentru că aşa vreau! a izbucnit mister Micawber.

Obrajii lui Uriah s-au decolorat, şi o paloare bolnăvicioasă ici, colo uşor pigmentată de pete roşii i s-a aşternut pe faţă. S-a uitat lung la mister Micawber, cu o expresie încordată şi respirând adânc precipitat.

— Precum ştie toată lumea, eşti un biet risipitor, i-a zis Uriah, silindu-se să zâmbească, şi teamă mi-e c-am să fiu nevoit să mă descotorosesc de tine. Şterge-o! Stau eu de vorbă cu tine îndată!

— Dacă există pe lumea asta vreun tâlhar cu care am stat prea mult de vorbă, numele acelui ticălos e… HEEP! a zis mister Micawber, izbucnind subit, cu cea mai mare vehemenţă.

Uriah s-a tras înapoi, ca lovit sau înjunghiat. Apoi, după ce şi-a rotit încet privirea asupra noastră, cu căutătura cea mai haină şi cea mai întunecată de care era capabil, a zis cu glas ceva mai scăzut:

— Aha! E un complot la mijloc! V-aţi vorbit să vă întâlniţi aici! Va să zică, ai conspirat cu copistul meu, Copperfield? Ia seama! N-o să-ţi meargă treaba asta! Noi ne înţelegem unul pe altul. Nu ne putem suferi. De când ai călcat întâia oară pragul acestei case, te-ai arătat un căţelandru cam fudul; şi mă pizmuieşti pentru că m-am ridicat, nu-i aşa? Degeaba complotezi împotriva mea; îţi arăt eu ţie! Micawber, cară-te! Stau eu de vorbă cu tine îndată!

— Mister Micawber, am intervenit eu, constat schimbări neaşteptate la individul ăsta, nu numai faptul cu totul extraordinar că măcar într-o privinţă a spus adevărul; şi asta mă face să fiu convins că se simte încolţit. Dă-i lecţia care i se cuvine!

— Ce oameni cumsecade sunteţi, nu-i aşa? a zis Uriah, cu acelaşi glas scăzut şi ştergându-şi de pe frunte, cu mâna-i lungă, descărnată, năduşeala cleioasă ce-l năpădise. Să-l cumpăraţi pe copistul meu, care-i o lepădătură – asta cum ai fost şi tu, Copperfield, până nu s-a milostivit cineva de tine – ca să mă defăimeze cu minciuni? Miss Trotwood, aţi face mai bine să puneţi capăt acestor uneltiri; că de nu, o să-i fac soţului dumneavoastră o bucată care n-o să vă facă plăcere! Nu degeaba îţi cunosc eu, ca avocat, povestea, băbuţo! Miss Wickfield, dacă ai un pic de dragoste pentru tatăl dumitale, nu te alătura acestei bande! Dacă o veţi face, îl distrug. Acum poftiţi! Vă am în gheare pe câţiva! Gândiţi-vă bine înainte de a dezlănţui primejdia! Şi tu, Micawber, gândeşte-te bine, dacă nu vrei să fii zdrobit! Te sfătuiesc s-o ştergi, nebunule, cât mai e timp, că pe urmă stăm noi de vorbă! Dar unde-i mama? a exclamat deodată, alarmat, dându-şi; seama că Traddles dispăruse şi trăgând cordonul soneriei. Frumoase lucruri vă permiteţi să faceţi în casă străină.

— Missis Heep e aici, sir, l-a liniştit Traddles, care tocmai se întorsese cu preavrednica mamă a acelui preavrednic fecior. Mi-am permis să mă prezint singur mamei dumneavoastră.

— Dar cine sunteţi dumneavoastră ca să vă prezentaţi singur? s-a răstit Uriah. Şi, de fapt, ce căutaţi aici?

— Sunt împuternicitul, şi prietenul lui mister Wickfield, sir, i-a răspuns Traddles pe un ton oficial, foarte calm. Şi am în buzunar o procură prin care sunt autorizat să-l reprezint în orice materie.

— Măgarul, bătrân, a băut până şi-a pierdut minţile, i-a replicat Uriah, cu o căutătură mai haină ca înainte, şi procura i-a fost smulsă prin fraudă!

— Ştiu şi eu că i s-a smuls ceva prin fraudă, şi lucrul ăsta îl ştiţi şi dumneavoastră., mister Heep, i-a răspuns Traddles liniştit. Dacă vreţi, o să-l rugăm pe mister Micawber să ne lămurească în această privinţă.

— Ury… a început missis Heep, cu un gest îngrijorat.

— Ţine-ţi gura, mamă! i-a tăiat el vorba. Cu cât ai să vorbeşti mai puţin, cu atât o să fie mai bine.

— Dar, Ury dragă…

— Nu vrei să-ţi ţii gura, mamă, şi să laşi lucrurile pe seama mea?

Cu toate că ştiam de mult că slugărnicia lui era prefăcută şi că vorbele îi erau deşarte şi viclene, nu-mi dădusem seama cât putea fi de ipocrit până în clipa când şi-a lepădat masca. Graba cu care a lăsat-o să-i cadă, când a înţeles că nu-i mai folosea la nimic; răutatea, insolenţa şi ura pe care le dădea în vileag; privirea chiorâşă cu care-şi manifesta, chiar în clipa aceea, bucuria pentru răul ce-l căşunase – fiind în acelaşi timp deznădăjduit şi neştiind cum să ne înfunde – m-au uimit la început, deşi era în perfectă armonie cu experienţa mea, care-l cunoşteam de atâta vreme şi care nutream împotriva lui o atât de puternică aversiune.

Nici nu mai pomenesc aici de privirea pe care mi-a aruncat-o când s-a uitat pe rând la noi toţi; căci am ştiut dintotdeauna că mă ura şi mi-am amintit de urmele pe care mâna mea i le lăsase pe obraz. Dar când ochii i s-au oprit asupra lui Agnes şi l-am văzut cum turba simţind că-i scăpa

din mână şi cum ieşeau la iveală odioasele patimi, acum dezamăgite, care-l făcuseră să năzuiască la mâna unei femei ale cărei virtuţi nu era în stare nici să le stimeze, nici să le preţuiască, m-am înfiorat, gândindu-mă că ar fi fost cu putinţă ca ea să trăiască, măcar un ceas, alături de un asemenea om.

După ce şi-a frecat câtva timp maxilarul de jos şi ne-a privit printre degetele sale dezgustătoare, mi s-a adresat din nou, pe un ton pe jumătate plângăreţ, pe jumătate injurios:

— Tu, Copperfield, care te mândreşti atâta cu cinstea ta şi cu alte fleacuri de acelaşi soi, crezi oare că-i cinstit din partea ta să dai târcoale casei mele şi să mă spionezi prin mijlocirea copistului meu? Dacă aş fi făcut eu una ca asta, n-ar fi fost de mirare, căci eu nu mă dau drept gentleman ca tine (cu toate că niciodată n-am bătut drumurile aşa cum, după spusele lui mister Micawber, le-ai bătut tu). Dar să faci tu una ca asta?! Şi nici nu te temi să faci asemenea lucruri? Nu te gândeşti deloc la ce ţi-aş putea face ca să mă răzbun? Că ai putea să fii tras la răspundere pentru complot şi aşa mai departe? Prea bine! O să vedem noi! Dumneavoastră, mister, cum vă cheamă, voiaţi să puneţi o întrebare lui Micawber. Iată-l aici! De ce nu-l faceţi să vorbească? Şi-a învăţat bine lecţia, după câte văd.

Dându-şi seama că vorbele lui n-au tulburat pe nimeni; s-a aşezat pe marginea biroului său, ţinându-şi mâinile în buzunare, şi încrucişându-şi picioarele strâmbe, a aşteptat îmbufnat să vadă ce va urma.

Mister Micawber, pe care până atunci numai cu mare greutate îl putusem stăpâni şi care în repetate rânduri intervenise, şuierând prima silabă a cuvântului tâl-har, fără a o mai rosti şi pe a doua, s-a repezit, a tras rigla din piept (în chip de armă defensivă, pesemne) şi a scos din buzunar un document format in-folio, împăturit ca o scrisoare. L-a desfăcut cu un gest impunător şi, după ce a aruncat asupra

conţinutului o privire care exprima parcă admiraţie pentru stilul lucrării, a început să citească precum urmează:

— Scumpă miss Trotwood, gentlemen”…

— Doamne iartă-l! a exclamat mătuşa. Ar fi în stare să scrie scrisori cu nemiluita, chiar de ar şti că va plăti cu capul!

Mister Micawber n-a auzit-o şi a citit mai departe:

— Venind înaintea dumneavoastră pentru a denunţa pe cel mai mare ticălos din câţi au existat vreodată – şi aici mister Micawber, fără a-şi ridica privirea, a îndreptat rigla în direcţia lui Heep, folosind-o ca pe un baston magic – nu cer îngăduinţă în ce mă priveşte. Încă din leagăn am fost victima lipsurilor băneşti, cărora nu le-am putut face faţă, şi totdeauna am rămas bătaia de joc şi jucăria unor împrejurări înjositoare. Mârşăvia, Nevoia, Deznădejdea şi Nebunia, toate împreună sau fiecare în parte, m-au însoţit de-a lungul întregii mele cariere.”

Plăcerea cu care mister Micawber se înfăţişa pe sine ca o victimă a acestor înjositoare calamităţi nu-şi avea pereche decât în emfaza cu care-şi citea scrisoarea şi în prinosul de admiraţie ce i-l aducea dând din cap după fiecare frază care i se părea deosebit de izbutită.

— Mârşăvia, Nevoia, Deznădejdea, Josnicia şi Nebunia, coalizate, m-au împins să intru în cancelaria – sau, cum i-ar spune vecinii noştri, galii, în Biroul – Firmei, care nominal îşi exercită activitatea sub emblema „Wickfield & Heep”, dar care în realitate e condusă numai de HEEP singur, HEEP şi numai HEEP este resortul principal al acestei afaceri. HEEP şi numai HEEP este un falsificator şi un escroc!”

Auzind aceste cuvinte, Uriah s-a învineţit şi s-a repezit s-apuce scrisoarea, gata s-o rupă în bucăţele. Dar mister Micawber, cu o agerime miraculoasă, sau numai printr-o întâmplare norocoasă, l-a izbit cu rigla peste degetele întinse şi i-a scos din acţiune mâna dreaptă. Mâna îi atârna

ca ruptă de la încheietură. Lovitura răsunase de parcă ar fi izbit în lemn.

— Luate-ar dracu să te ia! a exclamat Uriah, zvârcolindu-se, de astă dată de durere. O să ţi-o plătesc eu!.

— Mai apropie-te şi tu o dată de mine, tu… tu… tu… HEEP, mişelule, a şuierat mister Micawber, c-am să-ţi zdrobesc căpăţâna, de-o ai ca toţi oamenii! Vino, vino, hai!

Niciodată n-am văzut scenă mai caraghioasă – am apreciat-o pe loc ca atare: mister Micawber făcea figuri de scrimă cu rigla şi striga: „Vino, hai!”, în timp ce Traddles şi cu mine îl înghesuiam într-un colţ, de unde de fiecare data reuşea să iasă.

Bombănind, adversarul lui, după ce şi-a frecat câtva timp locul unde fusese rănit, şi-a scos încetişor batista şi şi-a bandajat mâna; apoi, ţinând-o, cu cealaltă mână, s-a aşezat la loc pe biroul său, privind posomorât în pământ.

Mister Micawber, după ce s-a mai potolit, a reluat lectura scrisorii:

— Remuneraţia care m-a determinat să intru în slujba lui… HEEP (ori de câte ori rostea acest nume, se oprea puţin şi apoi îl pronunţa cu o energie uimitoare) n-a fost stabilită de la început, în afară de pomana de douăzeci şi doi de şilingi şi şase pence pe săptămână. Restul urma să fie fixat în raport cu valoarea muncii mele profesionale; cu alte cuvinte, mai plastice, în funcţie de josnicia de care voi da dovadă, de setea mea de câştig, de sărăcia familiei mele, de afinităţile morale – sau mai degrabă imorale – între mine şi… HEEP! Mai e oare nevoie să spun că, în scurtă vreme, m-am văzut constrâns să-i cer avansuri pecuniare lui… HEEP, ca s-o pot ţine pe missis Micawber, împreună cu nefericita noastră familie, care creşte mereu? Mai e oare nevoie să spun că această situaţie a fost dinainte prevăzută de acest… HEEP? Că avansurile în chestiune mi-au fost acordate contra unor înscrisuri şi a altor recunoaşteri similare, intrate în practica judiciară a acestei ţări? Şi că

astfel am fost prins în mreaja anume ţesută pentru a mă prinde?”

Pe mister Micawber talentul său epistolar desfăşurat în descrierea acestei situaţii nefericite îl încânta în aşa măsură, încât ai fi zis că uitase cu totul îngrijorarea şi durerea pe care trista realitate ar fi trebuit să i le pricinuiască. Ne-a citit mai departe:

— Şi apoi… HEEP a început să mă onoreze exact cu atâta încredere câtă era necesară pentru ca să-şi poată învârti afacerile necurate. Şi atunci a început – dacă mi-e îngăduit să folosesc limbajul lui Shakespeare – să-mi tot fulgere şi să-mi plouă35. Mi-am dat seama că mi se cerea mereu să-mi dau concursul la falsificarea unor acte şi la mistificarea unei persoane pe care o voi pomeni sub numele de mister W. Acest mister W. Era păcălit, ţinut în necunoştinţă de cauză, înşelat în fel şi chip; şi totuşi, tot timpul, banditul de… HEEP afişa o nemărginită recunoştinţă şi o nemărginită prietenie pentru acest gentleman, pe care necontenit îl trăgea pe sfoară. Asta era destul de josnic; dar precum observă înţeleptul prinţ al Danemarcei, în cuvinte ce au acea valabilitate universală prin care se distinge ilustrul ornament al erei elizabethane, „rău-e-aici, mai răul pe curând”36.”

Mister Micawber s-a arătat atât de entuziasmat de felul fericit cum încheiase cu acest citat, încât, sub pretext că pierduse şirul, a citit fraza încă o dată, spre desfătarea lui şi a noastră.

— Nu am de gând, a urmat, citind mai departe, să înşir în mod amănunţit, în cadrul epistolei de faţă, diferitele nereguli, de mică însemnătate, folosite în dauna persoanei pe care am desemnat-o sub numele de mister W. (cu toate că lista este gata întocmită), nereguli la care am achiesat tacit. După ce a încetat, conflictul ce s-a dat în sufletul meu între a mai primi sau a nu mai primi leafa, între a avea sau a nu avea pâinea cea de toate zilele, între fiinţă şi nefiinţă, singura ţintă pe care am urmărit-o a fost ca, folosindu-mă

de posibilităţile mele, să descopăr şi să dau în vileag principalele potlogării săvârşite în dauna şi în paguba acestui gentleman de către HEEP! Îndemnat de imboldul mut dinlăuntru şi de un imbold nu mai puţin emoţionant şi convingător dinafară – la care mă voi referi pe scurt sub numele de miss W. – am întreprins o muncă de cercetare nu uşoară, care, potrivit informaţiilor de care dispun şi după ştiinţa şi convingerea mea, s-a desfăşurat în secret de-a lungul unei perioade care a depăşit douăsprezece luni calendaristice.”

A citit această parte a scrisorii de parcă ar fi fost vorba de o rezoluţie a Parlamentului, şi ai fi zis că sunetul solemn şi majestuos al acestor cuvinte l-ar fi înviorat.

— Învinuirile pe care i le aduc lui… HEEP, a urmat el, îndreptându-şi privirea spre acesta şi ţinând rigla la îndemână, sunt următoarele”…

Cred că l-am ascultat cu toţii ţinându-ne răsuflarea. În orice caz, sunt sigur că Uriah şi-a ţinut-o pe a sa.

— Întâia învinuire, a zis mister Micawber. Când, din motive pe care nu e nici necesar, nici oportun să le amintesc, memoria şi facultăţile lui mister W. Pentru activitatea profesională au început a se tulbura şi a slăbi… HEEP a încurcat şi a complicat dinadins procedura tuturor tranzacţiilor firmei. Ori de câte ori mister W. Se afla într-o stare datorită căreia era mai puţin calificat să se ocupe de treburi… HEEP totdeauna îl silea s-o facă. În asemenea condiţii obţinea ca mister W. Să-şi pună semnătura pe acte de mare importanţă, pe care i le înfăţişa drept acte lipsite de importanţă. L-a determinat astfel pe mister W. Să-l împuternicească să ridice un depozit de 12,614 lire, doi şilingi şi nouă pence, ce-i fusese încredinţat cu titlu de fideicomis, şi să-l întrebuinţeze pentru acoperirea unor speze şi unor pierderi fictive ale firmei, care fie că fuseseră de mult plătite, fie că nici nu existaseră vreodată. A dat acestei operaţii aparenţa că ar fi fost întreprinsă cu bună-ştiinţă şi cu intenţii necinstite din iniţiativa lui mister W. Şi

că ar fi fost săvârşită chiar de mister W.; şi de atunci s-a folosit în mod repetat de această operaţie ca să-l chinuiască şi să-l şantajeze.”

— Vei fi obligat să şi dovedeşti toate acestea, Copperfield! a exclamat Uriah, dând din cap ameninţător. Le vine vremea la toate!

— Întrebaţi-l pe… HEEP… mister Traddles, cine a locuit în casa lui după ce dânsul s-a mutat! a sărit mister Micawber, întrerupându-şi lectura. N-aţi vrea să binevoiţi a-l întreba?

— Nebunul ăsta în persoană… care şi acuma tot acolo locuieşte, a răspuns Uriah, dispreţuitor.

— Întrebaţi-l pe… HEEP dacă pe vremea când a locuit în casa aceea a ţinut vreodată un carnet cu însemnări; n-aţi vrea să binevoiţi a-l întreba?

Am băgat de seamă că, involuntar, mâna ciolănoasă cu care Heep îşi scărpina bărbia înlemnise brusc.

— S-au întrebaţi-l dacă n-a pus vreodată pe foc, acolo, un asemenea carnet. Dacă răspunde: „Da”, şi dacă vrea cumva să afle ce s-a întâmplat cu cenuşa lui, spuneţi-i să se adreseze lui Wilkins Micawber, şi îi va fi dat să audă unele lucruri care n-o să-i fie deloc pe plac.

Gestul triumfător cu care mister Micawber a rostit aceste cuvinte a făcut o puternică impresie asupra mamei lui Uriah, care a izbucnit, foarte alarmată:

— Ury, Ury! Fii umil şi caută să cazi la învoială, dragul meu!

— Mamă! s-a răstit Uriah la ea. Nu vrei să-ţi ţii gura? Eşti speriată şi nu mai ştii ce vorbeşti. Umil! a repetat el, privindu-mă cu un rânjet. Umil cum am fost, pe câţiva dintre ei am izbutit eu să-i umilesc, nu glumă.

Mister Micawber, după ce şi-a proptit distins bărbia în plastron, a continuat lectura operei sale:

— A doua învinuire. În repetate rânduri… HEEP, potrivit informaţiilor de care dispun şi după ştiinţa şi convingerea mea…”

— Dar asta nu este suficient! a mormăit Uriah, uşurat. Mamă, ţine-ţi gura!

— Ne vom strădui neîntârziat să administrăm anumite dovezi care să FIE suficiente, peremptorii, sir, i-a răspuns mister Micawber.

— A doua învinuire. În repetate rânduri… HEEP, potrivit informaţiilor de care dispun şi după ştiinţa şi convingerea mea, a plastografiat în mod sistematic, pe diferite hârtii, registre şi documente, semnătura lui mister W.; şi îndeosebi a făcut acest lucru într-un caz pe care-l pot dovedi. Anume, cu alte cuvinte, în felul următor”…

Din nou mister Micawber a fost încântat de această solemnă acumulare de cuvinte, care, oricât de caraghios se manifesta în cazul lui, trebuie să spun că nu este nicidecum un păcat specific numai lui. Am avut, în cursul vieţii mele, prilejul să-l observ la foarte mulţi oameni. Mi se pare chiar că ar fi un fel de regulă generală. De pildă, când depun jurăminte în faţa justiţiei, martorii se delectează parcă atunci când reuşesc să înşire câteva cuvinte sonore, care exprimă una şi aceeaşi idee: spun, de pildă, că detestă din toată inima, urăsc şi se leapădă, sau altele asemenea; şi vechile blesteme şi afurisenii sunt construite după aceleaşi principii. Vorbim de tirania cuvintelor, dar ne place, la rândul nostru, să le tiranizăm şi noi; suntem tare dornici să avem la dispoziţie o mare rezervă de cuvinte de prisos, pe care să le putem întrebuinţa la ocazii, deosebite; socotim că fac impresie şi sună frumos. După cum nu ne prea sinchisim, cu ocazia procesiunilor sărbătoreşti, de sensul ce-l, au livrelele purtate de lachei, mulţumindu-ne să fie cât mai multe şi frumoase, tot astfel nu acordăm decât o importanţă secundară sensului sau necesităţii cuvintelor noastre atunci când alaiul lor este mare. Şi aşa cum unii oameni au intrat în bucluc pentru că prea s-au făli cu livrelele lacheilor, sau aşa cum sclavii, când sunt prea numeroşi, se ridică împotriva stăpânilor, cred că aş putea să dau numele unei naţiuni care a avut numeroase neplăceri şi

care de aci înainte va avea încă şi mai multe din pricină că întreţinea o prea mare escortă de cuvinte.

Mister Micawber a citit mai departe, lingându-şi buzele:

— Anume, cu alte cuvinte, în felul următor: Văzând că mister W. Este bolnav şi socotind probabil că moartea acestuia ar putea duce la anumite descoperiri şi la slăbirea înrâuririi pe care el… HEEP, o exercită asupra familiei W. – afară numai dacă ar fi reuşit să folosească pe ascuns dragostea pe care fiica o nutrea pentru tatăl ei spre a opri efectuarea oricăror cercetări în privinţa afacerilor firmei – subsemnatul, Wilkins Micawber, presupun că numitul… HEEP… a socotit că ar fi indicat să posede un înscris semnat de mister W. Pentru mai sus pomenita sumă de 12.614 lire, doi şilingi, şi nouă pence, plus dobânda respectivă, prin care să se recurgă în mod expres că aceşti bani ar fi fost împrumutaţi de… HEEP lui mister W. Spre a-i salva onoarea; cu toate că în realitate niciodată nu-i avansase această sumă şi că ea fusese de mult acoperită. Semnăturile de pe acest înscris, despre care se pretinde că ar fi fost eliberat de mister W. Şi atestat de Wilkins Micawber, sunt plastografii săvârşite de… HEEP. Am în posesia mea câteva semnături de ale lui mister W. Contrafăcute de mâna lui HEEP în carnetul acestuia, dintre care unele pârlite de foc, dar foarte citeţe. Eu, unul, nicicând n-am atestat un asemenea document. Şi originalul acestui document se află în posesia mea. „

Tresărind, Uriah Heep a scos din buzunar o legătură de chei şi a deschis un anumit sertar; apoi, brusc, luându-şi mâna, s-a întors spre noi, fără a se uita în sertar.

— Şi originalul acestui document se află în posesia mea, a citit din nou mister Micawber, rotindu-şi privirile de parcă ar fi rostit o predică, sau, mai exact, s-a aflat în posesia mea până azi-dimineaţă, devreme, când am scris rândurile de faţă, dar de atunci l-am înmânat lui mister Traddles.”

— Aşa e, a adeverit Traddles.

— Ur, Ury, a strigat maică-sa, fii umil şi caută să cazi la învoială! Gentlemen-i, ştiu că fiul meu, dacă îi veţi da răgaz să se gândească, se va arăta umil. Mister Copperfield, sunt sigură că dumneavoastră ştiţi, sir, că el întotdeauna a fost foarte umil.

Era ciudat să constaţi că mama mai folosea vechiul şiretlic după ce fiul renunţase la el, considerându-l inutil.

— Mamă, a zis el, muşcându-şi nervos batista cu care-şi învelise mâna, mai bine ai lua o armă încărcată şi m-ai împuşca.

— Dar te iubesc, Ury! a strigat missis Heep. (Şi n-am nici o îndoială că într-adevăr îl iubea; şi oricât de ciudat ar părea, n-am nici o îndoială că dânsul o iubea pe ea, căci alcătuiau o pereche foarte potrivită.) Nu pot răbda s-aud cum îi stârneşte împotriva ta pe aceşti gentlemen-i şi te pui în şi mai mare primejdie. I-am zis de la început gentleman-ului care a venit sus şi mi-a spus că a ieşit la iveală totul că garantez c-ai să fii umil şi că vei da înapoi totul. Vedeţi cât de umilă sunt eu, gentlemeni-i? Nu luaţi seama la el!

— Mamă, nu-ţi dai seama că-i şi Copperfield de faţă! i-a întors el supărat, arătând cu degetul descărnat către mine, asupra căruia se revărsa toată duşmănia lui, căci mă credea iniţiatorul descoperirii (iar eu n-am căutat să-i schimb părerea). E şi Copperfield de faţă, care bucuros ţi-ar fi dat o sută de lire ca să-i spui numai pe jumătate din tot ce ai pălăvrăgit.

— N-am încotro, Ury! a strigat maică-sa. Nu rabd să văd cum te vâri în primejdie numai pentru că te ţii ţanţoş. Mai bine fii umil, cum ai fost totdeauna.

După ce a stat câtva timp muşcându-şi batista, Uriah m-a interpelat furibund:

— Ce mai ai de spus? Dacă mai e ceva, dă-i drumul! Ce te uiţi la mine?

Mister Micawber a reluat lectura scrisorii, bucuros să continue a juca un rol care-i plăcea foarte mult:

— A treia învinuire. Şi ultima. Sunt acum în măsură să dovedesc, cu registrele false ţinute de… HEEP, cu însemnările reale făcute de… HEEP, începând cu carnetul parţial distrus (care a fost ininteligibil pentru mine atunci când, cu prilejul mutării noastre în noua locuinţă, a fost descoperit întâmplător de missis Micawber în lada sau recipientul destinat a primi cenuşa ce se produce în căminul nostru), sunt în măsură să dovedesc că, ani de zile, slăbiciunile, păcatele şi chiar virtuţile nefericitului mister W., dragostea părintească şi simţul onoarei au fost exploatate şi puse în slujba scopurilor lui mârşave de către… HEEP. Că ani de-a rândul mister W. A fost în fel şi chip înşelat şi jefuit pentru înavuţirea zgârcitului, lacomului şi perfidului… HEEP! Că, în afară de câştig, principala ţintă urmărită de… HEEP a fost să-i pună la cheremul său pe mister W. Şi pe miss W. (despre gândurile sale ascunse cu privire la aceasta din urmă mă abţin de a vorbi). Că ultima lui ispravă săvârşită abia cu câteva luni în urmă a fost să-l silească pe mister W. Să semneze un act prin care îi ceda partea sa de asociat în firmă şi chiar un act de vânzare a mobilei din casă, în schimbul unei pensii care trebuia să-i fie punctual şi regulat plătită de… HEEP… an de an, în patru rate, în prima zi a fiecărui trimestru. Că toate aceste mreje ţesute de el începând cu dările de seamă trucate şi alarmante cu privire la starea succesiunii date în custodia lui mister W. Într-un moment când mister W. Se aventurase într-o serie de speculaţii imprudente şi nesocotite şi când se prea poate să nu fi dispus de sumele de bani de care răspundea moralmente şi legalmente, continuând cu împrumuturile fictive, cu dobânzi uzurare, acordate lui mister W. De către… HEEP… din bani extorcaţi sau deturnaţi prin fraudă de… HEEP… de la mister W. Însuşi în legătură cu acele speculaţii sau în alt fel, şi apoi un şir nesfârşit de şicane, lipsite de orice scrupul – s-au înmulţit treptat, până ce nefericitul mister W. A fost complet zăpăcit. Considerându-se ruinat şi crezând că şi-a pierdut şi situaţia,

şi cinstea, şi orice nădejde, singurul reazem al lui mister W. A rămas monstrul cu veşmânt de om – mister Micawber a subliniat cu plăcere această formulă inedită – care, făcându-se indispensabil, a sfârşit prin a-l distruge. Îmi iau sarcina să dovedesc toate acestea. Şi poate mult mai mult!”

I-am şoptit ceva lui Agnes, care se afla lângă mine şi plângea de bucurie şi de durere; în clipa aceea s-a produs un freamăt printre noi, ca şi cum mister Micawber ar fi isprăvit. Dar zicând cu deosebită gravitate: „Vă rog să mă iertaţi”, a atacat, pe jumătate deprimat, pe jumătate în extaz, peroraţia scrisorii sale:

— Voi încheia acum. Nu-mi mai rămâne decât să aduc dovezi în sprijinul acestor învinuiri şi apoi, împreună cu nenorocita mea familie, să dispar de pe meleagurile acestea, unde suntem o povară. Lucrul acesta se va întâmpla în curând. Este de presupus că cel dintâi va pieri de inaniţie copilaşul, el fiind cel mai plăpând dintre noi toţi; şi că cei doi gemeni îl vor urma. Fie ce-o fi! În ce mă priveşte, sunt zdruncinat în urma pelerinajului meu la Canterbury; peste puţin, închisoarea pentru datorii, lipsurile şi altele vor face restul. Sunt încredinţat că osteneala şi riscurile acestei cercetări – ale cărei rezultate, chiar şi cele mai mărunte, au fost strânse, încetul cu încetul, în ciuda unor îndatoriri profesionale istovitoare, măcinat de temeri, şi când se crapă de ziuă, şi pe înserat, când se lasă rouă, şi în bezna nopţii, şi sub privirea scrutătoare a unuia pe care ar fi de prisos să-l numesc demon – îmbinate cu lupta purtată împotriva sărăciei moştenite, spre a duce cercetarea la bun sfârşit, acum după ce a fost încheiată, vor fi aidoma unor picături de apă bine mirositoare pe rugul meu funerar. Nu cer mai mult. Cred că se poate spune cu drept cuvânt despre mine, ca despre acel viteaz şi minunat erou al luptelor navale cu care nu mă încumet să mă asemuiesc, că ceea ce am făcut am făcut, nesocotind interesele egoiste şi mercenare, Pentru Anglia, pentru

Patrie, pentru frumuseţe37, rămânând întotdeauna al dumneavoastră etc., etc., WILKINS MICAWBER”

Foarte emoţionat, dar încântat, mister Micawber şi-a împăturit la loc scrisoarea şi, cu o plecăciune, i-a întins-o mătuşii, ca pe un document ce i-ar face plăcere ca ea să-l păstreze.

După cum observasem încă de mult, cu prilejul primei mele vizite, în odaia aceea se afla a casă de fier. Cheia era în broască. Subit, în mintea lui Uriah s-a ivit o bănuială; şi aruncându-i o privire lui mister Micawber, s-a îndreptat spre casa de fier şi a deschis-o cu zgomot. Era goală.

— Unde-s registrele? a strigat el cu o căutătură înfricoşătoare. Un hoţ a furat registrele!

Mister Micawber s-a lovit singur cu rigla.

— Eu le-am luat, după ce, ca de obicei, azi-dimineaţă dar ceva mai devreme, mi-ai dat cheia şi am deschis-o.

— Nu vă neliniştiţi, a intervenit Traddles. Au ajuns în posesia mea. Le voi păstra pe baza împuternicirii de care v-am vorbit.

— Va să zică, tăinuiţi lucruri de furat? a strigat Uriah.

— În astfel de împrejurări, da! i-a replicat Traddles.

Vă închipuiţi cât de uluit am fost când am văzut-o pe mătuşa, care până atunci ascultase liniştită şi cu luare-aminte, repezindu-se deodată la Uriah Heep şi înşfăcându-l cu amândouă mâinile de guler!

— Ştii ce doresc să-mi dai? a întrebat mătuşa.

— O cămaşă de forţă, i-a răspuns el.

— Nu! Averea! i-a zis mătuşa. Apoi a urmat: Agnes, draga mea, cât timp am crezut că averea mi-a fost risipită de tatăl dumitale, n-am suflat o vorbă – nici măcar lui Trot – căci lui i-o încredinţasem spre fructificare. Acuma însă ştiu că individul ăsta poartă răspunderea şi înţeleg s-o revendic! Trot, vino şi sileşte-l să mi-o dea!

Nu ştiu dacă mătuşa credea în clipa aceea că Uriah îi păstra averea în cravata de la gât; în orice caz, după felul cum trăgea de ea, aşa se putea bănui. M-am grăbit să-i despart şi s-o încredinţez că vom avea grijă cu toţii să-l silim să restituie tot ce-şi însuşise pe nedrept. Această asigurare şi câteva clipe de chibzuire au potolit-o; dar nu părea deloc tulburată de ceea ce făcuse (deşi boneta îi era cam şifonată) şi s-a aşezat la loc, foarte liniştită.

De câteva minute, missis Heep îl tot îndemna pe fiul ei să fie „umil”, şi se târa în genunchi în faţa noastră, făcându-ne, pe rând, promisiuni dintre cele mai fanteziste. Feciorul ei a tras-o să se aşeze în fotoliul lui; şi stând îmbufnat lângă ea, a luat-o binişor de braţ şi, aruncându-mi o privire fioroasă, m-a întrebat:

— Ce-mi ceri să fac?

— O să vă spun eu ce aveţi de făcut, i-a răspuns Traddles.

— Ce, Copperfield ăsta n-are limbă să vorbească? a bombănit Uriah. Aş da orice dacă mi-aţi spune, fără să mă minţiţi, că i-a tăiat-o cineva!

— Uriah al meu o să fie umil! a strigat maică-sa. Nu luaţi seama la ce spune, sir.

— Iată ce ai de făcut, i-a zis Traddles, Mai întâi trebuie să-mi predai îndată, pe loc, actul de cesiune care a fost

amintit.

— Să presupunem că nu l-aş avea! l-a întrerupt Uriah.

— Ba îl ai, i-a spus Traddles, aşa că n-are nici un rost sa facem o asemenea presupunere.

Mărturisesc că atunci am preţuit pentru întâia oară cum se cuvine mintea pătrunzătoare, bunul-simţ practic şi răbdarea vechiului meu conşcolar.

— În al doilea rând, a urmat Traddles, trebuie să te pregăteşti să dai înapoi şi să compensezi până la ultimul farthig tot ceea ce, în lăcomia dumitale, ai apucat. Toate registrele şi hârtiile firmei trebuie să rămână în mâinile noastre; de asemenea, toate registrele şi hârtiile dumitale personale; precum şi toate conturile şi hârtiile de valoare. Într-un cuvânt, tot ce se află aici.

— Trebuie? Nu văd de ce! a protestat Uriah. Trebuie să-mi daţi timp să mă mai gândesc!

— Prea bine, i-a răspuns Traddles. Dar între timp, până vei satisface toate cerinţele noastre, vom reţine toate acestea; şi te rugăm… pe scurt, te constrângem să stai în odaia dumitale şi să nu comunici cu nimeni.

— Nici prin gând nu-mi trece! a izbucnit Uriah, blestemând.

— Ca loc de detenţiuni, închisoarea „Maidstone” prezintă mai multă siguranţă, i-a răspuns Traddles. Şi cu toate că judecăţii i-ar trebui mai mult timp ca să ne facă dreptate, şi se prea poate că nu ar fi în stare să ne despăgubeşti dumneata, nu încape îndoială că are să te pedepsească. Asta o ştii la fel de bine ca mine! Copperfield, n-ai vrea să te repezi până la Guildhall, să chemi reprezentanţii autorităţilor?

În clipa aceea, missis Heep a izbucnit din nou, şi căzând în genunchi în faţa lui Agnes, a implorat-o să intervină în favoarea lor, protestând că băiatul ei era foarte umil şi recunoscând că totul era adevărat şi spunând că dacă nu va face el ceea ce-i cerem noi, atunci va face ea, şi chiar mai mult încă; era înnebunită de spaimă şi de grijă pentru

băiatul ei iubit. A ne pune întrebarea ce-ar fi putut întreprinde Uriah dacă ar fi avut măcar o picătură de curaj, ar fi la fel de absurd ca a ne pune întrebarea ce ar face o potaie dacă ar avea inima unui tigru. Şi era laş din creştet până în tălpi, şi în această împrejurare, mai mult ca în orice alt moment al lamentabilei sale existenţe, şi-a arătat firea mârşavă, prin îmbufnare şi arţag.

— Stai! a mârâit el către mine şi şi-a şters cu mâna năduşeala de pe faţă. Mamă, nu te mai văicări! Bine! Să le dăm actul! Du-te şi adu-l!

— Vă rog, mister Dick, a spus Traddles, n-aţi vrea să-i daţi o mână de ajutor?

Mândru de misiunea încredinţată, şi înţelegând importanţa ei, mister Dick a însoţit-o aşa cum un câine ciobănesc ar însoţi o oaie. Dar missis Heep nu i-a dat mult de furcă, întorcându-se în grabă nu numai cu actul cu pricina, ci şi cu caseta unde era păstrat, în care am găsit un carnet de depuneri la bancă şi alte hârtii care mai târziu ne-au fost de folos.

— Bine! a zis Traddles, după ce toate acestea i-au fost predate. Acuma, mister Heep, te poţi retrage să chibzuieşti. Dar ţine seama de ceea ce-ţi declar în numele tuturor celor de faţă: nu-ţi rămâne să faci decât un singur lucru, şi anume ce ţi-am arătat; şi asta trebuie s-o faci fără întârziere!

Cu mâna la bărbie, fără a-şi ridica ochii din pământ, Uriah a străbătut odaia, şi oprindu-se în uşă, a spus:

— Copperfield, întotdeauna te-am urât. Niciodată n-ai fost altceva decât un parvenit şi totdeauna mi-ai fost vrăjmaş.

— Ţi-am mai spus, pare-mi-se, o dată că prin lăcomia şi perfidia ta te-ai ridicat împotriva lumii întregi, i-am răspuns eu. N-ar strica să te gândeşti că, de când există pe lume lăcomia şi perfidia, niciodată n-au ştiut să se oprească la timp şi să nu depăşească măsura. E un lucru sigur ca moartea.

— Sau o fi cumva la fel de sigur cum sigure erau poveştile ce ni le băgau în cap la şcoală (la şcoala la care am învăţat să fiu atât de umil), unde, de la nouă la unsprezece, ni se zicea că munca-i un blestem, iar de la unsprezece la unu, că e o binecuvântare şi o bucurie şi o onoare şi mai ştiu eu ce, nu-i aşa? m-a întrebat rânjind. Predicile tale sunt la fel de cunoscute ca ale celor de la şcoală. Cum adică, umilinţa nu-i de folos? Cred că fără umilinţă n-aş fi izbutit să-l joc pe onorabilul meu asociat… Iar ţie, Micawber, nemernic bătrân, ţi-o plătesc eu!

Arătându-i un suprem dispreţ, atât lui, cât şi degetului cu care îl ameninţa, mister Micawber şi-a umflat pieptul, pentru ca apoi, după ce Uriah a ieşit pe uşă, să se întoarcă spre mine şi să mă pândească şi să mă poftească să „fiu martor la restabilirea vechii încrederi reciproce dintre el şi missis Micawber”. După care i-a invitat pe toţi cei de faţă să vină, şi să asiste la acest mişcător spectacol.

— Vălul care se strecurase între missis Micawber şi mine de atâta vreme a fost înlăturat acum, a spus mister Micawber, iar copiii mei pot relua contactul pe picior de egalitate cu autorul lor.

Cum îi eram foarte recunoscători cu toţii şi cu toţii am fi vrut să-i arătăm acest lucru, în măsura în care fierberea şi zăpăceala noastră ar fi îngăduit-o, am fi mers bucuroşi, dar Agnes trebuia neapărat să se întoarcă la căpătâiul tatălui ei, care ar fi fost incapabil să suporte mai mult decât o rază de nădejde, iar unul dintre noi trebuia să rămână să-l păzească pe Uriah. Traddles a rămas să îndeplinească această misiune, urmând să fie, în scurt timp, schimbat de mister Dick; iar mister Dick, mătuşa şi cu mine am mers la locuinţa lui mister Micawber. Când mi-am luat la revedere de la scumpa mea Agnes, căreia îi datoram atât de multe, şi când m-am gândit de la ce fusese poate salvată în dimineaţa aceea. – în ciuda hotărârii ei – am mulţumit cu evlavie că mi-a fost dat în copilărie să îndur toate acele lipsuri, datorită cărora ajunsesem să-l cunosc pe mister Micawber.

Locuinţa lui nu se afla prea departe, şi cum uşa de la stradă dădea de-a dreptul în salonaş, când a deschis-o precipitat, precum îi era obiceiul, ne-am pomenit dintr-o dată în sânul familiei. Strigând: „Emma! Viaţa mea!”, mister Micawber s-a aruncat în braţele iubitei sale soţii, missis Micawber, care, dând un ţipăt, l-a strâns la pieptul ei pe mister Micawber. Miss Micawber, care îl legăna pe micuţul nevinovat de care pomenise missis Micawber în ultima ei scrisoare, s-a arătat foarte mişcată. Micuţul nevinovat a început a da din picioare. Gemenii şi-au manifestat bucuria prin câteva demonstraţii nu tocmai potrivite, dar nevinovate. Mister Micawber, care părea înăcrit de dezamăgiri prea timpurii şi care căpătase o înfăţişare cam morocănoasă, s-a lăsat prins de simţăminte mai frumoase şi a izbucnit în plâns.

— Emma! a zis mister Micawber. Norii care-mi întunecau conştiinţa s-au risipit. Încrederea reciprocă ce ne-a unit atâta vreme e restabilită şi nu va mai fi tulburată niciodată. Şi acum, a strigat mister Micawber, lăcrimând, fie binevenită mizeria, fie binevenită lipsa de adăpost, fie binevenite foamea, zdrenţele, furtuna şi cerşetoria! Încrederea reciprocă ne va susţine până la capăt!

Rostind aceste cuvinte, mister Micawber a aşezat-o pe missis Micawber într-un fotoliu şi s-a apucat să-i îmbrăţişeze pe rând pe toţi membrii familiei, continuând să salute o sumedenie de negre perspective, care, după cât mi-am putut da seama, în ochii lor nu erau câtuşi de puţin binevenite, şi îndemnându-i pe toţi să iasă pe uliţele Canterbury-ului şi să cânte în cor, pentru că alt mijloc de a-şi agonisi existenţa nu le mai rămăsese.

Dar întrucât, din cauza emoţiei puternice, missis Micawber leşinase, primul lucru care trebuia făcut, înainte de a cânta în cor, era să fie readusă în simţiri. Acest lucru l-a făcut mătuşa, împreună cu mister Micawber; după care, mătuşa i-a fost prezentată lui missis Micawber şi apoi missis Micawber m-a recunoscut şi pe mine.

— Te rog să mă ierţi, dragă mister Copperfield, mi-a spus biata missis Micawber întinzându-mi mâna, dar sunt cam salbă din fire, şi înlăturarea neînţelegerilor care se iviseră în ultima vreme între mister Micawber şi mine m-a copleşit.

— Ăştia-s toţi copiii dumneavoastră, ma'am? a întrebat-o mătuşa.

— Pentru moment n-am mai mulţi, i-a răspuns missis Micawber.

— Doamne, iartă-mă, dar nu asta am vrut să spun, ma'am! a protestat mătuşa. Voiam să ştiu dacă toţi sunt ai dumneavoastră.

— Madam, a intervenit mister Micawber, niciunul în plus, niciunul în minus.

— Dar acest tânăr gentleman pentru ce carieră a fost pregătit? a întrebat gânditoare mătuşa.

— Când ne-am stabilit aici, a spus mister Micawber, am nutrit speranţa că Wilkins va intra în sânul bisericii; sau poate, ca să mă exprim mai precis, în corul ei. Dar nu s-a ivit nici un loc vacant de tenor în venerabilul edificiu, care face, pe drept cuvânt, faima acestui oraş; aşa că a luat obiceiul… să se producă prin cârciumi în loc să cânte în lăcaşurile sfinte.

— Dar are cele mai bune intenţii, a completat cu duioşie missis Micawber.

— M-aş încumeta să spun, iubito, că are chiar intenţii foarte bune, a adăugat mister Micawber, numai că până acum nu l-am văzut să şi le înfăptuiască în nici o direcţie.

Mister Micawber a redevenit posomorât şi a întrebat, cam înciudat, ce putea să facă? Era oare el de vină că nu s-a născut dulgher, vopsitor de trăsuri şi că s-a născut pasăre cântătoare? Putea oare să se ducă unde poftea să-şi deschidă o farmacie? Sau să dea buzna la sesiunea curţii cu juri şi să se proclame avocat? Sau să dea năvală la Operă şi să smulgă succesul cu de-a sila? Ce să facă dacă aşa fusese crescut şi n-avusese parte de nici o pregătire?

Mătuşa a chibzuit câtva timp şi apoi a spus:

— Mister Micawber, mă mir că până acum nu ţi-a dat prin gând să emigrezi.

— Madam, i-a răspuns mister Micawber, acesta a fost, visul tinereţii mele şi năzuinţa zadarnică a anilor de maturitate.

Eu unul sunt însă deplin încredinţat că niciodată nici că-i trecuse prin minte această idee.

— Nu mai spune! a exclamat mătuşa, aruncându-mi o privire. Ce-ar fi dacă dumneavoastră, mister şi missis Micawber, aţi emigra acum, împreună cu familia dumneavoastră?

— N-avem capital, madam, n-avem capital, şi-a dat cu părerea mister Micawber, deprimat.

— Asta-i principala, aş putea spune chiar singura greutate, dragă mister Copperfield, a încuviinţat soţia lui.

— Capital? a exclamat mătuşa. Dar ne faceţi un mare serviciu – aş putea zice că ne-aţi făcut un mare serviciu, căci nu încape îndoială că vom salva multe de la foc – şi oare cum v-am putea răsplăti, măcar în parte, altfel decât procurându-vă capitalul necesar?

— Nu, cu titlu de donaţie nu pot să primesc nimic, a spus mister Micawber, plin de avânt şi însufleţire. Totuşi, dacă mi s-ar putea avansa suma necesară, să zicem cu cinci la sută pe an, pe baza garanţiei mele personale, asigurată, să zicem, cu poliţe având scadenţe peste douăsprezece, optsprezece şi douăzeci şi patru de luni, ca să avem un răgaz până se va produce o întorsătură…

— Dacă se poate? Mai e vorbă?! Sigur că se poate, şi trebuie să se poată în ce condiţii veţi dori, i-a răspuns mătuşa. Nu depinde decât de dumneavoastră. Dar gândiţi-vă bine amândoi. David cunoaşte pe cineva care pleacă în curând în Australia. Dacă vă hotărâţi să plecaţi, de ce să nu călătoriţi împreună, pe aceeaşi corabie? V-aţi putea ajuta unii pe alţii. Gândiţi-vă bine, mister şi missis Micawber. Nu vă pripiţi şi cumpăniţi bine lucrurile.

— Aş vrea, scumpă ma'am, să pun numai o singură întrebare, a spus missis Micawber. Clima e sănătoasă, nu-i

aşa?

— Cea mai bună din lume! i-a răspuns mătuşa.

— Perfect! a declarat missis Micawber. Atunci se pune altă problemă. Condiţiile din ţara aceea sunt oare de aşa natură încât un om înzestrat cu însuşiri ca acelea ale lui mister Micawber să aibă şanse rezonabile de a se ridica pe scara socială? Nu vreau să spun deocamdată că ar mai năzui să ajungă guvernator sau ceva de felul acesta; dar va avea oare acolo un teren prielnic destul de larg pentru ca talentele lui să se dezvolte şi să se desfăşoare?

— Nici că se poate găsi teren mai prielnic pentru un om disciplinat şi sârguincios, a asigurat-o mătuşa.

— Pentru un om disciplinat şi sârguincios, a repetat missis Micawber, judecând situaţia cu deosebită luciditate. Chiar aşa. Atunci este evident că pentru mister Micawber Australia reprezintă un câmp de activitate ideal.

— Sunt convins, a zis mister Micawber, că în actualele împrejurări e singura ţară potrivită pentru mine şi familia mea; şi că pe acest pământ îmi va surâde norocul şi voi găsi ceva excepţional. Nici nu e prea departe comparativ vorbind; şi, cu toate că trebuie să ţinem seama şi de binevoitoarea dumneavoastră propunere, vă asigur că totul se rezumă la o simplă formalitate.

Niciodată nu voi uita cum într-o clipită a devenit cel mai optimist dintre oameni, privindu-şi cu încredere soarta; nici cum missis Micawber pe loc a început să peroreze despre deprinderile cangurilor! Şi oare îmi voi putea aminti vreodată de uliţa aceea din Canterbury, într-o zi de târg, fără a-l revedea cum a mers alături de noi la întoarcere, cu aerul unui călător aflat în treacăt pe acele meleaguri, şi cum măsura din ochi vitele întâlnite în cale, cu privirea unui fermier australian?!

CAPITOLUL LIII.

O NOUĂ PRIVIRE RETROSPECTIVĂ.

Trebuie din nou să mă opresc. O, soţia mea copiliţă, din mulţimea care mi se perindă în amintire se desprinde o

figură paşnică şi senină, care, în neprihănita-i dragoste şi în copilăreasca-i frumuseţe, îmi spune: „Opreşte-te şi te gândeşte la mine, întoarce-ţi privirea către micuţa Blossom, rare cade ofilită la pământ”.

Mă opresc. Şi tot restul păleşte şi piere. Sunt din nou cu Dora, în căsuţa noastră. Nu mai ştiu de când zace bolnavă. Într-atâta m-am deprins cu starea asta, încât nu mai pot ţine socoteala timpului. De fapt, nu e mult în săptămâni şi în luni; dar în fiinţa şi conştiinţa mea apare ca un lung, foarte lung interval de jale.

Au încetat să-mi mai spună: „Mai aşteptaţi câteva zile”. S-a strecurat în mine teama că nu va mai veni niciodată ziua când o voi vedea pe soţia mea copiliţă zburdând, în bătaia soarelui, cu bunul ei prieten Jip.

Parcă deodată Jip a îmbătrânit foarte tare. Se prea poate că tânjeşte după nu ştiu ce anume însuşire a stăpânei lui, care-l înviora şi-l întinerea; e apatic, vederea i-a slăbit, abia îl mai ţin picioarele, şi mătuşii îi pare rău că n-o mai latră şi că, dimpotrivă – când dânsa stă şi o veghează pe Dora – el se târăşte până la marginea patului şi îi linge blajin mâna.

Culcată, Dora ne zâmbeşte şi e frumoasă şi nu aruncă nici o vorbă necugetată şi nu se plânge. Ne zice că suntem foarte buni cu ea; că ştie că dragul ei băiat, atât de grijuliu, se oboseşte peste măsură: că mătuşa nu mai ştie ce-i somnul şi totuşi e tot timpul bună, atentă şi neobosită. Uneori, cele două micuţe doamne, ca două păsărele, vin s-o vadă, şi atunci vorbim despre nunta noastră şi despre acele vremuri fericite.

Ce pace şi ce tihnă ciudată se aşterne peste viaţa mea, şi peste toată viaţa dinăuntrul şi dinafara casei când stau în semiobscuritate în odaia liniştită şi bine rânduită, cu ochii albaştri ai soţiei mele copiliţe îndreptaţi asupra-mi şi cu degetele-i delicate strângându-mi mâna! Nenumărate ceasuri am petrecut astfel; dar dintre toate, trei momente mi-au rămas mai puternic întipărite în minte.

E dimineaţă; Dora, gătită de mâna mătuşii, îmi arată cum păru-i frumos se încăpăţânează să facă inele pe pernă şi cât e de lung şi de strălucitor şi-mi spune că îi place să-l poarte nu prea strâns în plasa ce-o are pe cap.

— N-o spun din vanitate, mucalitule, îmi zice Dora, văzându-mă că zâmbesc, ci pentru că altădată îl găseai atât de frumos şi pentru că atunci când am început să mă gândesc la tine mereu mă uitam în oglindă şi mă întrebam dacă nu ţi-ar face plăcere să-ţi dau o şuviţă. Vai, ce caraghios ai fost, Doady, când ţi-am dat una!

— Asta s-a întâmplat în ziua când ai pictat florile pe care ţi le adusesem, Dora, şi când ţi-am spus că eram îndrăgostit de tine!

— Da! Dar ţie n-am vrut să-ţi mărturisesc atunci c-am plâns de bucurie cu florile în braţe, pentru că mi-am dat seama că mă iubeai cu adevărat! Când am să fiu din nou în stare să zburd ca altădată, n-ai vrea să mergem împreună, Doady, să revedem locurile acelea unde ne-am purtat ca doi prostuţi? Şi să străbatem iară vechile alei? Şi să nu-l uităm nici pe bietul papa?

— Da, aşa vom face şi vom mai apuca zile fericite, Grăbeşte-te numai, iubito, şi fă-te sănătoasă!

— O, de făcut sănătoasă mă fac eu curând! Mă simt mult mai bine, nici nu ştii!

E seară; stau pe acelaşi scaun, în dreptul aceluiaşi pat, şi am în faţă acelaşi chip care priveşte către mine. Am stat tăcuţi amândoi câtva timp, şi dânsa zâmbeşte. Nu-mi mai duc povara uşurică în sus şi în jos pe scări, zace în pat toată ziua.

— Doady!

— Dora dragă!

— N-ai să-mi iei în nume de rău rugămintea pe care am să ţi-o fac, după cele ce mi-ai spus de curând despre starea sănătăţii lui mister Wickfield? Vreau s-o văd pe Agnes. Vreau s-o văd neapărat.

— Am să-i scriu, draga mea.

— Zău?
— Fără întârziere.
— Ce bun şi drăguţ eşti! Doady, dă-mi voie să mă reazem pe braţul tău. Crede-mă, dragă, nu e o toană. Nu-i un capriciu copilăresc. Ţin s-o văd neapărat!
— Nu mă îndoiesc. O să fie de ajuns să-i trimitem vorbă, şi sigur o să vină.
— Te simţi tare singur acum acolo jos? îmi şopteşte Dora, cuprinzându-mă cu braţul în jurul gâtului.
— Oare m-aş putea simţi altfel, iubito, când văd fotoliul tău gol?
— Fotoliul meu gol…
Se strânge mai tare de mine, o clipă, în tăcere. Apoi, ridicându-şi privirea cu un zâmbet duios, întreabă:
— Într-adevăr, îmi duci dorul, Doady? Aşa aiurită şi prostuţă cum sunt?
— Mai există oare pe lume, iubito, vreo fiinţă căreia să-i duc dorul?
— Vai, dragule! Sunt atât de bucuroasă, şi totuşi atât de mâhnită!
Se lipeşte mai tare de mine şi mă înlănţuieşte cu amândouă braţele. Râde şi plânge, apoi se potoleşte, se simte fericită.
— Foarte fericită! îmi zice. Scrie-i lui Agnes că o iubesc şi că ţin mult, tare mult s-o văd; şi că nu-mi mai doresc altceva nimic.
— În afară de dorinţa de a te face sănătoasă, Dora.
— Vai, Doady! Uneori mă gândesc – ştii că eu totdeauna am fost cam prostuţă! – că asta nu se va întâmpla niciodată.
— Nu vorbi aşa, Dora! Nu-ţi închipui asemenea lucruri, iubito!
— Nu mi-aş închipui eu, dacă aş putea, Doady! Dar sunt foarte fericită, cu toate că dragul meu băieţaş se simte atât de singur în faţa fotoliului gol al micuţei sale neveste!
E noapte; şi sunt tot cu ea. Agnes a venit; a fost în mijlocul nostru toată ziua şi toată după-amiaza. Ea, mătuşa şi cu

mine am stat cu Dora de dimineaţă. N-am vorbit prea mult, dar Dora a fost cât se poate de veselă şi de mulţumită. Suntem singuri acuma.

Oare ştiu acuma că soţia-mi copiliţă mă va părăsi curând? Aşa mi-au spus: ce mi-au spus nu era nicidecum o noutate pentru gândurile mele; dar sunt departe de a fi convins că-i adevărat. Nu-mi vine a crede. Astăzi m-am ascuns de câteva ori ca să plâng. Mi-am amintit de Acela care a vărsat lacrimi stând el între morţi şi între vii. Am meditat asupra acestui episod înălţător şi pătruns de duioşie. Am căutat să fiu resemnat, să găsesc o mângâiere; şi sper să fi izbutit, chiar dacă nu pe deplin; nu pot să mă împac cu gândul că sfârşitul irevocabil se apropie. Ţin mâna ei într-a mea, ţin inima ei într-a mea, simt că dragostea ce mi-o poartă este vie, puternică. Şi nu pot alunga umbra şovăitoare a unei palide nădejdi că va fi cruţată.

— Vreau să-ţi vorbesc, Doady. Vreau să-ţi spun ceva la care m-am gândit deseori în ultimul timp. N-ai să te superi? şi întrebarea ei e însoţită de o privire blândă.

— Să mă supăr, iubito?

Pentru că nu ştiu ce o să crezi sau ce ai crezut, poate, uneori. Poate că te-ai gândit şi tu adesea la acelaşi lucru. Doady, iubitule, cred c-am fost prea tânără.

Îmi las capul pe pernă lângă al ei, şi dânsa se uită în ochii mei şi-mi vorbeşte încetişor, pe măsură ce-o ascult, îmi dau seama, cu o strângere de inimă, că vorbeşte de sine ca şi cum n-ar mai fi.

— Cred, dragul meu, c-am fost prea tânără. Nu numai în ce priveşte anii, dar şi în ce priveşte experienţa, preocupările şi toate celelalte. Eram o biată prostuţă! Cred c-ar fi fost mai bine dacă ne-am fi iubit numai aşa, ca un băieţaş şi o fetiţă, şi apoi am fi dat totul uitării. Am început să cred că nu eram vrednică de soţie.

Încerc să-mi stăpânesc lacrimile şi să-i răspund:

— O, Dora, iubito, tot, atât de vrednică pe cât eram eu vrednic de soţ!

— Nu ştiu, îmi zice, scuturându-şi buclele ca altădată. Se poate! Dar dacă eu aş fi fost mai vrednică pentru căsnicie, te-aş fi făcut şi pe tine mai vrednic. Afară de asta, tu eşti foarte deştept, ceea ce eu niciodată n-am fost.

— Am fost foarte fericiţi, scumpa mea Dora.

— Am fost foarte, foarte fericită. Dar cu anii, dragul meu băieţaş s-ar fi plictisit de soţia-i copiliţă. Din ce în ce ar fi devenit o tovarăşă de viaţă mai puţin potrivită, şi dânsul şi-ar fi dat seama din ce în ce mai mult de ce-i lipseşte în casă. Şi dânsa n-ar fi fost în stare să facă faţă. E mai bine aşa.

— Vai, Dora, iubita mea, iubito, nu mai vorbi astfel. Fiecare cuvânt e ca o mustrare!

— Nu, nici măcar o silabă! îmi răspunde şi mă sărută. Vai, dragul meu, niciodată n-ai greşit ca să-ţi fac vreo mustrare şi te-am iubit mult prea mult ca să-ţi fi spus vreodată, în serios, un cuvânt de reproş… e singurul meu merit, în afară de acela c-am fost drăguţă, sau că tu m-ai găsit aşa. E pustiu jos, Doady?

— Tare! Tare pustiu!.

— Nu plânge. Fotoliul meu e acolo?

— La locul lui.

— Vai, cum plânge bietul meu băieţaş…! Sst, sst! Acum fă-mi o promisiune! Vreau să vorbesc cu Agnes. Când cobori, spune-i şi roag-o să vină sus, la mine; şi cât o să stau de vorbă cu ea, să nu laşi pe nimeni să intre, nici măcar pe mătuşa! Vreau să vorbesc cu Agnes între patru ochi. Vreau să vorbesc cu Agnes singură de tot!

Îi făgăduiesc c-am să cobor imediat; dar fiind foarte mâhnit, n-o pot părăsi.

— Ţi-am spus că-i mai bine aşa… îmi şopteşte, strângându-mă în braţe. Vai, Doady, după câţiva ani n-ai fi putut s-o mai iubeşti pe soţia-ţi copiliţă ca acum; şi după alţi câţiva ani atâta te-ar fi obosit şi atâta te-ar fi dezamăgit, încât n-ai mai fi iubit-o nici pe jumătate! Ştiu c-am fost prea tânără şi prea prostuţă. E mult mai bine aşa…

Când intru în salonul de jos, o găsesc pe Agnes şi îi dau de veste. Se face nevăzută şi mă lasă singur cu Jip.

Pagoda lui chinezească e lângă cămin, şi el stă tolănit înăuntru, pe culcuşul de flanelă, şi încearcă, gemând, să adoarmă. Strălucitoare, luna luminează din înaltul cerului. Privesc afară, în noapte, şi lacrimile-mi curg şiroaie, şi inima-mi neascultătoare e pusă la grea, grea încercare.

Mă aşez lângă cămin şi-mi amintesc cu mută remuşcare toate acele gânduri tainice pe care le-am nutrit de când m-am căsătorit. Îmi amintesc fel de fel de mofturi care s-au întâmplat între mine şi Dora şi îmi dau seama că, într-adevăr, viaţa nu este altceva decât suma tuturor acestor mofturi. Din noianul amintirilor, în faţa ochilor mei se ridică imaginea fetiţei mele dragi, aşa cum era când am văzut-o întâia oară, transfigurată de iubirea mea juvenilă şi de a ei, învestită cu toate vrăjile pe care i le poate conferi o asemenea iubire. Ar fi fost oare mai bine să ne fi iubit ca un băieţaş şi o fetiţă, apoi să dăm totul uitării? Inimă neascultătoare, răspunde!

Nu ştiu cum trece timpul; în cele din urmă, buna prietenă a soţiei mele copiliţă mă cheamă. Mai neliniştit decât l-am văzut vreodată, Jip se târăşte afară din cuşca lui, se uită la mine, se îndreaptă spre uşă şi plânge, vrând să meargă sus.

— Nu acum, Jip! Nu acum!

Se întoarce foarte încet lângă mine, îmi linge mâna şi ridică ochii tulburi către mine.

— Vai, Jip! Poate că n-ai s-o mai vezi niciodată!

Se culcă la picioarele mele, se întinde de parcă ar vrea să doarmă şi, cu un urlet jalnic, îşi dă sfârşitul.

— Vai, Agnes! Uită-te, uită-te aici!

. Faţa ei înfiorată de jale şi compătimire, şiroaiele de lacrimi, îndemnul mut ce-mi adresează cu mâna-i solemn ridicată către cer!

— Agnes?

S-a sfârşit. Întunericul mi se aşterne pe ochi şi o clipă totul îmi piere din amintire.

CAPITOLUL LIV.

TRANZACŢIILE LUI MISTER MICAWBER.

Nu e timpul potrivit să vorbesc despre starea mea sufletească sub povara mâhnirii ce mă apăsa. Ajunsesem să cred că pentru mine viitorul era închis, că energia şi destinul meu erau consumate, că nu voi găsi refugiu nicăieri decât în mormânt. Am ajuns, aşadar, la această credinţă, însă asta nu s-a întâmplat chiar din clipa când ara fost lovit. Ea s-a copt în mintea mea treptat. Dacă întâmplările pe care le voi povesti mai departe nu s-ar fi precipitat în jurul meu, mai întâi înăbuşindu-mi jalea, apoi sporindu-mi-o, poate (cu toate că nu mi se pare probabil) aş fi căzut încă de la început în această stare. Aşa cum s-au petrecut lucrurile, a trecut un răstimp înainte de a-mi da seama de toată întinderea nenorocirii mele; un răstimp în care mi-am închipuit chiar dacă durerile cele mai crâncene fuseseră depăşite; în care puteam afla o mângâiere amintindu-mi ceea ce a fost mai frumos şi mai neprihănit în duioasa poveste încheiată pentru totdeauna.

Nici azi nu ştiu prea bine nici când s-a sugerat întâia oară că ar trebui să plec în străinătate, nici cum de am ajuns să fim cu toţii de acord că ar fi nimerit să caut să-mi restabilesc echilibrul sufletesc schimbând decorul şi călătorind. Spiritul lui Agnes a avut o înrâurire atât de mare asupra tuturor gândurilor, cuvintelor şi faptelor noastre în acea perioadă de adâncă jale, încât cred că tot ei i se datoreşte şi această idee. Influenţa ei se exercita însă cu atâta discreţie, încât nu ştiu nimic mai mult.

Atunci am început să cred cu adevărat că apropierea pe care de mult o făceam între ea şi vitraliile din biserică nu era decât un semn profetic despre ceea ce dânsa avea să reprezinte pentru mine în nenorocirea ce avea să se abată asupra mea când s-o împlini vremea. În tot zbuciumul acela, din clipa de neuitat când am văzut-o în faţa mea cu mâna ridicată, a fost ca o prezenţă sacră în casa-mi pustie. Când îngerul morţii a pogorât în casa mea – aşa mi-au spus când

am fost în stare să ascult asemenea amănunte – soţia-mi copiliţă a adormit la pieptul ei, cu zâmbetul pe buze. Şi când mi-am venit în simţire, am perceput mai întâi lacrimile ei izvorâte dintr-o profundă compătimire, cuvintele ei de mângâiere şi îmbărbătare, chipu-i blând plecat parcă de pe alte tărâmuri mai pure şi vecine cu cerul asupra inimii mele neascultătoare, alinându-i durerea.

Dar să-mi urmez povestirea.

Urma să plec peste mare. Acest lucru parcă fusese hotărât de noi toţi de la bun început. Acum, că pământul acoperise tot ce era pieritor din făptura răposatei mele soţii, nu mai aşteptam decât ceea ce mister Micawber numea „definitiva pulverizare a lui Heep” şi plecarea emigranţilor.

La cererea lui Traddles, care s-a dovedit un prieten cât se poate de sincer şi devotat în marea mea nenorocire, mătuşa, Agnes şi cu mine, potrivit înţelegerii, ne-am întors la Canterbury şi am descins de-a dreptul la locuinţa lui Micawber; căci de când avusese loc întâlnirea ce prilejuise explozia, prietenul meu lucra fără încetare acolo şi în cancelaria lui mister Wickfield. Când m-a văzut intrând în haine negre, biata missis Micawber a fost foarte afectată. Avea o inimă bună, pe care încercările prin care trecuse de-a lungul anilor nu o schimbaseră.

— Ei, ia spune-ţi-mi, mister, şi missis Micawber, i-a întrebat mătuşa îndată ce ne-am aşezat, v-aţi mai gândit la propunerea cu privire la emigrare pe care v-am făcut-o?

— Nu cred, madam, i-a răspuns mister Micawber, c-aş putea exprima mai bine concluzia la care missis Micawber şi cu mine, umilul dumneavoastră servitor, precum şi copiii noştri am ajuns, cu toţii laolaltă şi fiecare în parte, decât folosind cuvintele unui ilustru poet şi spunând: „Luntrea ne aşteaptă la ţărm, şi Corabia stă gata pe mare”38.

— Prea bine, i-a zis mătuşa. Prevăd că această înţeleaptă hotărâre va da multe roade bune.

— Ne faceţi o cinste deosebită, i-a întors el. Apoi, după ce a aruncat o ochire asupra unei însemnări, a urmat: În

privinţa ajutorului pecuniar care ne va îngădui să lansăm fragila noastră barcă pe oceanul aventurilor, am cumpănit din nou asupra unui punct important; şi îndrăznesc să vă propun ca scadenţele poliţelor ce le voi da – nu mai e nevoie s-o spun, anulând timbre de valoarea prevăzută de diferitele legi votate de Parlament cu privire la actele de acest fel – să fie fixate la peste optsprezece, douăzeci şi patru şi treizeci de luni. În propunerea ce v-am supus iniţial ele urmau să fie fixate respectiv peste douăsprezece, optsprezece şi douăzeci şi patru de luni; mă tem însă că aceste scadenţe nu lasă destul răgaz pentru ca să producă o întorsătură… suficient de… însemnată. S-ar putea întâmpla ca până la primul soroc să nu fi realizat o recoltă prea bună, şi mister Micawber şi-a rotit privirea prin odaie de parcă ar fi reprezentat un domeniu de câteva sute de acri de pământ supus unei culturi intensive; sau s-ar putea întâmpla să nu fi reuşit să strângem recolta. După câte am auzit, uneori e destul de greu să găseşti braţe de muncă în acea parte a posesiunilor noastre coloniale unde ne este scris să ducem lupta cu pământul roditor.

— Fixaţi-le cum doriţi, sir, i-a zis mătuşa.

— Madam, i-a răspuns el, atât eu cât şi missis Micawber suntem nespus de mişcaţi de înţelegerea şi mărinimia prietenilor şi protectorilor noştri. Aş dori să mă ţin de cuvânt şi să fiu punctual, ca un om foarte serios. Fiind acum pe punctul de a întoarce foaia şi gata să ne dăm cu un pas înapoi, pentru a ne lua avântul necesar unui salt de o amplitudine cu totul neobişnuită, socot că-i esenţial – pentru respectul ce mi-l datorez mie însumi fără a mai pune la socoteală c-aş dori să-i ofer o pildă fiului meu – ca aceste amănunte să fie stabilite ca de la bărbat la bărbat.

Nu ştiu dacă mister Micawber a acordat vreo importanţă formulei finale şi nici dacă cineva i-a acordat sau îi acordă vreodată câtuşi de puţină importanţă, dar ai fi zis că ţinea în mod deosebit la ea şi, tuşind uşor, a repetat: „… ca de la bărbat la bărbat”.

— Propun, a urmat mister Micawber, să vă dau cambii – nişte instrumente de plată obişnuite în lumea comercială, inventate, cred, de evrei, care, de la invenţia asta a lor încoace, pare-mi-se că le-au folosit al naibii de mult – pentru că pot fi negociate. Dar dacă aţi prefera o trată sau vreo altă garanţie, sunt gata să vă semnez orice. Ca de la bărbat la bărbat.

Mătuşa i-a răspuns că, atunci când ambele părţi sunt dispuse să accepte orice soluţie, rezolvarea acestei probleme nu poate prezenta nici o dificultate. Mister Micawber s-a raliat la părerea ei.

— În ce priveşte pregătirile ce le face familia ca să înfrunte destinul căruia acum suntem ferm hotărâţi să ne dedicăm, a declarat cu oarecare mândrie mister Micawber, daţi-mi voie să vă spun ceea ce urmează. Fiica mai mare se duce în fiecare dimineaţă, la orele cinci, la o întreprindere din vecinătate, ca să-şi însuşească tehnica – dacă tehnică poate fi numită – mulgerii vacilor. Copiilor mai mici le-am impus să urmărească îndeaproape, în măsura în care îngăduie împrejurările, deprinderile porcilor şi ale păsărilor, crescuţi în cartierele mai sărace ale oraşului, şi în două rânduri până acum erau să fie călcaţi de diferite vehicule în timp ce executau acest consemn. În cursul săptămânii din urmă, personal mi-am concentrat atenţia asupra artei panificaţiei; iar fiul meu Wilkins, înarmat cu un baston, a ieşit la câmp şi a păscut vitele ori de câte ori neciopliţii tocmiţi să facă această treabă i-au îngăduit să le dea un ajutor dezinteresat în această direcţie, ceea ce, îmi pare rău s-o spun, pentru bunul renume al firii omeneşti, nu s-a întâmplat prea des, întrucât de cele mai multe ori a fost întâmpinat cu înjurături, şi îndemnat să-şi vadă de drum.

— Foarte, foarte bine, i-a spus mătuşa, ca să-l încurajeze. Nu mă îndoiesc că şi missis Micawber a fost foarte activă.

— Madam, i-a răspuns missis Micawber, cu aerul ei de om practic, trebuie să mărturisesc că nu m-am ocupat în mod susţinut cu probleme în legătură directă cu creşterea

animalelor sau cu cultura solului, deşi îmi dau bine seama că amândouă aceste îndeletniciri îmi vor solicita atenţia când vom ajunge pe acele ţărmuri străine. Scurtele clipe pe care am fost în măsură să le smulg îndatoririlor mele casnice, le-am consacrat unei corespondenţe intense cu familia mea. Căci mi se pare, dragă mister Copperfield – a urmat missis Micawber, care, indiferent cui s-ar fi adresat la început, totdeauna sfârşea prin a se îndrepta către mine (datorită unei vechi obişnuinţe, presupun) că a venit vremea când trecutul trebuie dat uitării, când familia mea trebuie să-i întindă mâna lui mister Micawber, iar mister Micawber, ar trebui şi el să întindă mâna familiei mele; vremea când leul se cuvine să se culce alături de miel, iar familia mea să se împace cu mister Micawber.

I-am spus că eram în totul de părerea ei.

— Cel puţin, dragă mister Copperfield, în această lumină văd eu problema, a urmat missis Micawber. Pe vremea când trăiam acasă cu tăticu şi cu mămica, tăticu, ori de câte ori, în micul nostru cerc, se ivea o controversă asupra unei chestiuni, obişnuia să întrebe: „În ce lumină vede Emma problema?” Ştiu că tăticu era din cale-afară de părtinitor; cu toate astea, în privinţa răcelii excesive care a domnit întotdeauna între mister Micawber şi familia mea, incontestabil că am putut să-mi fac o părere fie ea şi greşită.

— Fără îndoială. Fireşte că v-aţi făcut o părere, madam, a zis mătuşa.

— Întocmai, a încuviinţat missis Micawber. Se poate să trag concluzii, greşite; se prea poate; dar impresia mea personală este că prăpastia căscată între familia mea şi mister Micawber îşi are obârşia în temerea familiei mele că mister Micawber i-ar putea cere un ajutor pecuniar. Nu pot să nu bănuiesc, a urmat missis Micawber, cu un aer de profundă sagacitate, că unii membri ai familiei mele s-au temut ca nu cumva mister Micawber să le ceară numele. Nu vreau să spun spre a fi atribuit copiilor noştri la botez, ci

spre a fi înscrise pe nişte poliţe şi negociate pe piaţa financiară.

Aerul isteţ cu care missis Micawber ne-a dezvăluit această descoperire, ca şi cum nimeni înaintea ei nu s-ar fi gândit la asta, a mirat-o pe mătuşa care i-a spus cam răspicat:

— Ce să spun, ma'am, la urma urmelor, poate aveţi dreptate!

— Mister Micawber fiind acum pe cale să scuture cătuşele dificultăţilor pecuniare cărora le-a fost rob atâta amar de vreme, a spus missis Micawber, şi să înceapă o carieră nouă într-o ţară care să-i ofere un câmp destul de larg pentru a-şi desfăşura talentele – ceea ce, după părerea mea, cât se poate de important, căci talentele lui mister Micawber cer în special spaţiu – pare-mi-se că familia mea ar trebui să folosească acest prilej şi să facă primul pas. Ceea ce aş dori să văd ar fi o întâlnire între familia mea şi mister Micawber, în cadrul unei mese festive date pe socoteala familiei mele; o masă la care unul dintre membrii marcanţi ai familiei mele să ridice paharul pentru sănătatea şi prosperitatea lui mister Micawber şi unde mister Micawber să aibă posibilitatea să-şi expună părerile.

— Draga mea, interveni mister Micawber cam pornit, ar fi mai bine să se precizeze, de pe acum, că dacă am să-mi expun părerile în faţa lor, se prea poate că le vor socoti jignitoare; fiindcă familia ta, luată în ansamblu, e alcătuită numai din snobi insolenţi, toţi membrii familiei fiind de fapt nişte autentici mojici.

— Nu, l-a contrazis missis Micawber, clătinând din cap. Niciodată nu i-ai înţeles şi nici ei niciodată nu te-au înţeles pe tine, Micawber.

Mister Micawber a tuşit.

— Nici ei niciodată nu te-au înţeles, Micawber! i-a zis soţia. Poate că nici nu sunt în stare. Dacă-i aşa, păgubiţii sunt ei! Nu pot decât să-i plâng pentru această pierdere.

— Îmi pare cât se poate de rău, dragă Emma, a declarat mister Micawber potolit, că mi-au scăpat anumite expresii,

care ar putea fi socotite, măcar şi de departe, prea tari. Tot ce vreau să spun este că pot pleca în străinătăţi şi fără ca familia ta să binevoiască a face vreun gest, într-un cuvânt, şi fără ca să mă onoreze la despărţire, şi că la urma urmelor, prefer să părăsesc Anglia cu avântul pe care-l am decât s-aştept să mi-l accelereze ei. Cu toate acestea, draga mea, dacă vor binevoi să răspundă scrisorilor tale – ceea ce, pe baza experienţei noastre comune, mi se pare foarte puţin probabil – departe de mine gândul de a mă pune de-a curmezişul dorinţelor tale.

După ce în felul acesta problema a fost soluţionată în mod amiabil, mister Micawber i-a oferit soţiei sale braţul şi, aruncând o privire asupra maldărelor de registre şi de documente ce zăceau pe birou în faţa lui Traddles, ne-a spus că ne vor lăsa singuri; ceea ce au şi făcut, cu un aer ceremonios.

— Dragă Copperfield, mi-a zis Traddles după plecarea lor, lăsându-se pe speteaza scaunului şi privindu-mă cu o afecţiune şi o compătimire din pricina cărora i se roşiseră ochii, iar părul i se zburlise în toate direcţiile, nici nu-ţi mai cer iertare că te tulbur cu treburi, pentru că ştiu că le porţi un deosebit interes şi că s-ar putea să te mai abată de la gândurile tale. Spune, dragă băiete, nu eşti prea obosit, sper?

— Mă simt ca de obicei, i-am zis după o scurtă pauză, întâi şi întâi se cuvine să ne gândim la mătuşa. Ştii bine cât a avut de suferit.

— Fireşte, fireşte! a încuviinţat Traddles. Cine ar putea uita?!

— Şi ceea ce ştii încă nu-i tot, am adăugat. În ultimele două săptămâni a mai avut alte necazuri; şi aproape în fiecare zi s-a dus în oraş. De mai multe ori s-a întâmplat să plece dis-de-dimineaţă şi să nu se întoarcă până seara. Aseară, deşi ştia c-avea în faţă o călătorie, nu s-a înapoiat decât pe la miezul nopţii. Cunoşti altruismul ei. Nu vrea să-mi spună ce supărare are.

Mătuşa, palidă şi cu faţa brăzdată de riduri adânci, m-a ascultat nemişcată până la capăt; apoi câteva lacrimi i s-au rostogolit pe obraji şi şi-a pus mâna peste mâna mea.

— Nimic, Trot, nimic. S-a isprăvit. Ai să afli tu cândva despre ce a fost vorba. Şi acum, Agnes dragă, hai să rezolvăm ce avem de rezolvat.

— Spre a-i face dreptate lui mister Micawber, a început Traddles, mă simt obligat să spun că deşi se pare că niciodată n-a reuşit să lucreze cu folos în interesul său propriu, s-a dovedit neobosit când a fost vorba să muncească pentru alţii. De când sunt n-am văzut un om ca el. Dacă toată viaţa ar fi lucrat aşa, acum ar avea virtual două sute de ani. Ardoarea permanentă, avântul şi frenezia cu care s-a cufundat zi şi noapte în registre şi acte, ca să nu mai vorbesc de nenumăratele scrisori pe care mi le-a expediat de aici, de la el de acasă, la locuinţa lui mister Wickfield, şi pe care, uneori mi le întindea chiar peste masă, când şedeam în faţa lui, deşi mult mai simplu ar fi fost să-mi vorbească, totul mi se pare extraordinar.

— Scrisori! a strigat mătuşa mea. Cred că şi-n vis scrie scrisori!

— Mister Dick a făcut şi el adevărate minuni! a urmat Traddles. De îndată ce n-a mai fost necesar să-l supravegheze pe Uriah Heep, pe care l-a păzit fără a-l slăbi nici o singură clipă, şi-a închinat toate puterile lui mister Wickfield. Şi într-adevăr, râvna lui de a ne ajuta în cercetările întreprinse şi serviciile reale pe care ni le-a făcut copiind acte, scoţând extrase, transportând încoace şi încolo piesele de care aveam nevoie au constituit un puternic imbold pentru noi.

— Dick e un om cu totul remarcabil, a exclamat mătuşa, întotdeauna am spus-o! Tu ştii asta, Trot!

— Sunt fericit, miss Wickfield, a reluat Traddles foarte delicat şi în acelaşi timp foarte serios, că vă pot aduce la cunoştinţă că în lipsa dumneavoastră starea lui mister Wickfield s-a îmbunătăţit simţitor. Scăpat de coşmarul care

l-a apăsat atâta vreme şi de groaznicele temeri care l-au obsedat, a devenit alt om. Uneori i-a revenit chiar şi facultatea de a-şi concentra atenţia şi memoria asupra anumitor probleme de birou şi a fost în măsură să ne dea un preţios ajutor în elucidarea unor chestiuni pe care, fără el, ne-ar fi fost foarte greu, dacă nu imposibil, să le descurcăm. Dar de fapt trebuie să prezint o dare de seamă despre rezultatele la care am ajuns, ceea ce n-o să ia mult timp, nu să trăncănesc despre toate lucrurile îmbucurătoare pe care le-am constatat, căci altfel n-am să mai sfârşesc niciodată.

Judecând după naturaleţea şi simplitatea lui fermecătoare, era lesne de înţeles că ne relata aceste detalii mai ales ca să ne trezească interesul şi ca s-o facă pe Agnes să asculte cu mai multă încredere ce vrea să spună în legătură cu tatăl ei; cu toate acestea, nu era mai puţin drăguţ.

— Acum daţi-mi voie, a zis Traddles răsfoind hârtiile de pe masă. După ce am făcut inventarul activului şi după ce am limpezit, în primul rând, mulţimea treburilor încurcate prin natura lor, şi în al doilea rând, mulţimea celor complicate şi măsluite cu bună-ştiinţă, am ajuns la concluzia că mister Wickfield poate proceda la lichidarea firmei sale şi a gestiunii sale fidei-comisare fără nici un deficit şi fără a aduce nimănui nici un prejudiciu.

— O, slavă Domnului! a exclamat Agnes, uşurată.

— Dar, a urmat Traddles, soldul ce va rămâne pentru subzistenţă – şi când spun asta, am în vedere că şi casa, va fi vândută – va fi atât de mic, nu va depăşi probabil câteva sute de lire, încât cred, miss Wickfield, că ar trebui să chibzuim dacă n-ar fi cu putinţă ca mister Wickfield să păstreze administraţia averii de care s-a ocupat atâta vreme. Ştiţi, prietenii l-ar putea povăţui, acum e liber. Dumneavoastră, miss Wickfield… Copperfield… eu…

— M-am gândit la asta, Trotwood, a întâmpinat Agnes, uitându-se la mine, şi cred că nu se cade şi nu trebuie să facem acest lucru, nici chiar dacă recomandaţia ne este

făcută de un prieten căruia îi sunt atât de recunoscătoare şi căruia îi datorez atât de mult.

— Vreau să precizez că n-am făcut o recomandaţie. Mi s-a părut nimerit să prezint o sugestie. Atât, şi nimic mai mult.

— Mă bucur să vă aud spunând acest lucru, i-a răspuns Agnes cu fermitate, căci mă face să sper, să am aproape certitudinea că suntem de aceeaşi părere. Dragă mister Traddles şi dragă Trotwood, ce aş mai putea să-mi doresc de vreme ce papa va ieşi cu onoarea nepătată?! Întotdeauna am năzuit să-l văd scăpat din plasa în care era prins şi să-i pot reda cel puţin o părticică din dragostea şi grija cu care m-a înconjurat şi să-i închin viaţa mea. Mulţi ani de-a rândul aceasta mi-a fost nădejdea supremă. Următoarea fericire pentru mine ar fi fost să pot lua asupra mea răspunderea viitorului care ne aşteaptă, cea dintâi fericire după ce l-am văzut scăpat de toate fidei-comisele şi răspunderile lui.

— Dar te-ai gândit oare cum ai putea face acest lucru, Agnes?

— Deseori! Nu mi-e teamă, dragă Trotwood. Sunt sigură că voi reuşi. Sunt atâţia oameni pe aici care mă cunosc şi au o părere bună despre mine, încât nu mă îndoiesc de reuşită. Ai încredere în mine. N-avem nevoi prea mari. Dacă am să închiriez casa părintească şi o să deschid o şcoală, am să devin şi eu utilă şi am să mă simt fericită.

Fervoarea calmă a vocii ei plăcute mi-a trezit în amintire, cu atâta putere, mai întâi, imaginea acelei case vechi şi dragi, şi apoi a căminului meu singuratic, încât mi-am simţit inima prea grea ca să mai pot vorbi. Câtva timp Traddles s-a prefăcut că se uită la hârtii.

— Trecem la miss Trotwood, a spus Traddles. Problema banilor dumneavoastră.

— Da, sir, a suspinat mătuşa. În această privinţă n-am de spus decât că dacă s-au pierdut, am să suport pierderea; iar dacă nu, am să fiu foarte fericită să-i recapăt.

— La început pare-mi-se c-au fost opt mii de lire în obligaţii de stat, a spus Traddles.

— Întocmai! a confirmat mătuşa.

— Dar n-am găsit decât cinci, i-a zis Traddles, foarte nedumerit.

—… cinci mii, l-a întrebat foarte liniştită mătuşa, sau cinci lire?

— Cinci mii de lire, a precizat Traddles.

— Asta-i tot ce am avut, l-a lămurit mătuşa. Trei am vândut eu singură. Una ca să plătesc pentru admiterea ta, dragă Trot, la „Doctors' Commons”; celelalte două le păstrez la mine. Când am pierdut restul, m-am gândit că-i mai bine să nu pomenesc nimic de această sumă şi s-o ţin pentru zile negre. Am vrut să văd cum vei ieşi din încercarea asta, Trot; şi ai ieşit în mod strălucit… ai dat dovadă de stăruinţă, încredere în tine şi spirit de jertfă! La fel şi Dick! Nu-mi spuneţi nimic, căci îmi sunt nervii cam zdruncinaţi!

Văzând-o cum şedea dreaptă, cu braţele încrucişate, nimeni n-ar fi bănuit acest lucru, căci avea o stăpânire de sine admirabilă.

— Dacă-i aşa, a izbucnit Traddles radios, sunt încântat să vă pot spune c-am recuperat toţi banii!

— Nimeni să nu mă felicite! a exclamat mătuşa. Cum aşa, sir?

— Aţi crezut că mister Wickfield şi-a însuşit banii? a întrebat-o Traddles.

— Da, fireşte c-am crezut, a răspuns mătuşa, şi de aceea n-a fost greu să mi se pună căluşul în gură. Agnes, te rog, nici o vorbă!

— Într-adevăr, a zis Traddles, pe baza procurii ce i-aţi dat-o, obligaţiile au fost vândute; dar nu-i nevoie să vă mai spun nici de cine şi nici cu a cui semnătură. După aceea, pungaşul acela i-a afirmat lui mister Wickfield – şi i-a demonstrat cu tot felul de cifre – că folosise banii (potrivit dispoziţiunilor primite, a zis ticălosul) ca să cocoloşească alte lipsuri şi nereguli. Ulterior, mister Wickfield, fiind

foarte slab şi aflându-se la cheremul lui, v-a plătit în mai multe rânduri bani în contul dobânzilor asupra unui capitol care ştia că nu mai există, făcându-se astfel din nefericire complice la această fraudă.

— Dar în cele din urmă a luat asupră-şi toată vina, a adăugat mătuşa, şi mi-a trimis o scrisoare prin care se acuza de hoţii şi de potlogării nemaipomenite. După care, într-o bună dimineaţă, devreme, i-am făcut o vizită, i-am cerut o lumânare şi am ars scrisoarea, zicându-i că dacă întrevede vreo posibilitate să repare cândva greşeala ce-o săvârşise faţă de mine şi faţă de el însuşi, s-o repare, iar de nu, să nu mai lăţească vorba, de dragul fiicei sale… Să nu-mi spună nimeni nici un cuvânt, că plec!

Am tăcut cu toţii, iar Agnes şi-a ascuns faţa în mâini.

— Aşadar, scumpe prietene, a spus mătuşa după o scurtă pauză, ai izbutit să-l sileşti să dea banii înapoi?

— De fapt, a răspuns Traddles, mister Micawber l-a încolţit atât de bine şi tot timpul a avut la îndemână alte argumente ori de câte ori se întâmpla ca unul să dea greş, încât n-a mai putut să scape din gheara noastră. Şi lucru cu totul remarcabil, sunt încredinţat că ceea ce l-a făcut să pună mâna pe aceşti bani a fost nu atât lăcomia lui de bani, cât ura pe care i-o purta lui Copperfield. Mi-a mărturisit-o deschis. Mi-a zis c-ar fi cheltuit bucuros încă pe atâta numai să-l zăticnească sau să-i iacă rău lui Copperfield.

— Ha! a zis mătuşa, încruntându-se şi uitându-se la Agnes. Şi ce s-a întâmplat cu el?

— Nu ştiu. A plecat de aici cu maică-sa, care tot timpul s-a văicărit, s-a rugat şi a mărturisit totul. Au plecat la Londra cu una dintre diligenţele de noapte, şi nu mai ştiu nimic despre el, în afară de faptul că ura pe care mi-a arătat-o la despărţire a fost de-a dreptul temerară. Socotea că-mi datorează şi mie tot atâta cât şi lui mister Micawber, ceea ce consider (cum i-am şi spus) că e o cinste pentru mine.

— Ce crezi, Traddles, a mai rămas cu ceva bani? l-am întrebat.

— Vai, Doamne, da, aşa cred! mi-a răspuns Traddles, întărind din cap, cu un aer grav. Cred că într-un fel sau altul o fi băgat destui bani în buzunar. Dar aşa cum ai putut observa şi tu, Copperfield, pe individul ăsta banii nu l-au ferit niciodată de păcat. E un ipocrit înrăit, şi orice face, tot pe căi piezişe face. E singura compensaţie pentru constrângerile pe care şi le impune. Pentru că tot timpul se târăşte, urmărind scopuri mărunte, orice obstacol întâlneşte i se pare mai mare decât este în realitate; şi de aceea urăşte şi suspectează pe oricine îi iese în cale, fie şi cu cele mai nevinovate intenţii. De aceea căile piezişe pe care umblă sunt sortite să devină tot mai piezişe, pentru cele mai neînsemnate motive sau chiar fără nici un motiv. E suficient să ne gândim la isprăvile ce le-a făcut aici ca să ne dăm seama de acest lucru, a încheiat Traddles.

— E de o josnicie monstruoasă! şi-a dat cu părerea mătuşa.

— În această privinţă n-aş putea să mă pronunţ, a declarat gânditor Traddles. Mulţi oameni pot fi foarte josnici dacă-şi dau silinţa.

— Să vorbim acum despre mister Micawber, a propus mătuşa.

— Da, aşa-i, a zis Traddles, bucuros. Mă simt dator să-i aduc încă o dată cele mai mari laude lui mister Micawber. Dacă dânsul n-ar fi muncit vreme atât de îndelungată, cu atâta răbdare şi stăruinţă, n-am fi putut nădăjdui să ajungem vreodată la un rezultat cât de cât însemnat. Şi dacă ne gândim la ce i-ar fi plătit Uriah Heep ca să tacă, nu se poate să nu ajungem la concluzia că mister Micawber a făcut ce a făcut numai de dragul dreptăţii.

— Şi eu cred la fel, am întărit eu.

— Ei, şi ce aţi zice să-i dăm? a întrebat mătuşa.

— O, înainte de a trece la asta, a spus Traddles puţin cam încurcat, când am încheiat înţelegerea ilegală care a pus capăt acestei afaceri atât de încurcate – căci înţelegerea e perfect ilegală de la început până la sfârşit – am găsit cu

cale să omit, nefiind în stare să mă ocup de toate, două puncte. Chitanţele şi celelalte înscrisuri date de mister Micawber pentru avansurile primite…

— Bine! Acelea vor trebui plătite! a spus mătuşa.

— Da, dar nu ştiu nici unde se află, nici când va porni executarea, a spus Traddles, căscând ochii, şi mi-e teamă că, până la plecarea sa, mister Micawber va fi mereu în primejdie de a fi arestat şi de a-şi vedea lucrurile sechestrate.

— Dacă-i aşa, trebuie deci să avem mereu grijă să fie pus imediat în libertate şi să-i scoatem lucrurile de sub sechestru, a zis mătuşa. La cât se cifrează toate astea?

— Mister Micawber a înregistrat într-un catastif toate aceste tranzacţii – căci aşa le spune el, tranzacţii – a explicat Traddles zâmbind, şi totalul lor reprezintă o sută lire şi cinci şilingi.

— Cât să-i dăm, inclusiv această sumă? a întrebat mătuşa. O să ne înţelegem noi, Agnes dragă, cum să împărţim asta după aceea. Cât să-i dăm? Cinci sute de lire?

În această privinţă am obiectat îndată şi Traddles şi eu. Amândoi am recomandat să i se dea o sumă mică în numerar şi să se plătească datoriile către Uriah pe măsură ce vor fi urmărite, fără a i se spune lui mister Micawber. Am propus să se acopere pentru întreaga familie cheltuielile de echipare şi spezele de călătorie şi să li se dea o sută de lire; de asemenea, am sugerat ca înţelegerea pentru restituirea acestor bani, înfăţişată de mister Micawber, să fie semnată în mod solemn, căci i-ar prinde bine să se ştie obligat. Am adăugat apoi că n-ar strica să-i spun şi lui mister Peggotty, pe care ştiam că se putea pune temei, câte ceva despre firea şi trecutul lui mister Micawber; şi să i se încredinţeze lui mister Peggotty dreptul de a-i avansa, după aprecierea lui, încă o sută de lire. De asemenea, am propus ca, spre a stârni interesul lui mister Micawber pentru mister Peggotty, să-i povestesc în mod cu totul confidenţial ceea ce se va putea destăinui sau ceea ce voi socoti util din necazurile lui

mister Peggotty şi să-i îndemn să se ajute unul pe altul, spre folosul amândurora. Toţi au primit foarte călduros aceste vederi; şi trebuie să spun că scurt timp după aceea şi respectivii le-au şi înfăptuit, înţelegându-se de minune.

Văzând că Traddles se uita iar îngrijorat la mătuşa, i-am amintit de cel de-al doilea şi ultim punct de care pomenise.

— Mă veţi ierta, Copperfield, mătuşa ta şi cu tine, dacă am să ating un subiect dureros, a spus Traddles şovăind, dar mă tem că n-am încotro, căci cred că e absolut necesar să-mi amintesc. În ziua de pomină, când mister Micawber l-a demascat, Uriah Heep a făcut o aluzie ameninţătoare cu privire la soţul… mătuşii tale.

Păstrându-şi aceeaşi ţinută ţeapănă şi aceeaşi linişte aparentă, mătuşa a adeverit, dând din cap.

— Nu era cumva numai o obrăznicie aruncată în vânt? a întrebat Traddles.

— Nu, i-a răspuns mătuşa.

— Iertaţi-mă, dar există o asemenea persoană, şi se află aceasta într-adevăr la discreţia lui? a întrebat Traddles.

— Da, bunul meu prieten, a confirmat mătuşa.

Făcând feţe-feţe, Traddles ne-a explicat că n-a fost în măsură să discute acest subiect; că, prin urmare, problema asta, la fel ca şi aceea a datoriilor lui mister Micawber, a rămas în afara înţelegerii încheiate; că acum nu mai avem nici o putere asupra lui Uriah Heep; şi că acesta va fi în stare să ne facă orice rău cu putinţă tuturor, sau oricăruia dintre noi.

Mătuşa a rămas liniştită, până ce din nou pe obraji i s-au prelins câteva lacrimi.

— Ai dreptate, a zis. Bine ai făcut că ai amintit de lucrul acesta.

— N-am putea… eu… sau Copperfield… să facem ceva? a întrebat, sfios, Traddles.

— Nimic, i-a răspuns mătuşa. Vă mulţumesc foarte mult. Trot, dragul meu, nu-i decât o ameninţare deşartă! Să-i

chemăm acum pe mister şi missis Micawber. Şi de asta nimeni să nu mai vorbească!

Şi rostind aceste cuvinte, şi-a netezit rochia şi, ţinându-se dreaptă, cum îi era obiceiul, a privit spre uşă.

— Ei bine, missis şi mister Micawber, le-a spus mătuşa când au intrat. Am discutat problema emigrării dumneavoastră şi vă cerem scuze că v-am făcut să aşteptaţi atât de mult; am să vă spun acum care sunt propunerile noastre.

După care le-a explicat aceste propuneri, spre nemărginita satisfacţie a întregii familii – fiind de faţă şi toţi copiii – şi a trezit cu atâta violenţă vechea deprindere a lui mister Micawber de a fi punctual în faza de contractare a oricărui credit pe bază de cambii, încât n-a putut fi oprit să nu se repeadă imediat, în culmea fericirii, să cumpere timbrele necesare. Dar fericirea i-a fost brusc curmată, căci peste cinci minute s-a întors, escortat de un agent al sheriff39-ului, şi, vărsând şiroaie de lacrimi, ne-a înştiinţat că totul era pierdut. Fiind însă pregătiţi pentru această eventualitate, care, firește, îşi avea originea într-o urmărire pornită de Uriah Heep, noi am plătit banii îndată; aşa că peste alte cinci minute, mister Micawber, aşezat la masă, anula timbrele cu un aer de încântare, cum numai această îndeletnicire, cu totul plăcută lui, ca şi prepararea punchului, reuşea să aducă pe faţa lui strălucitoare. Să-l fi văzut cum anula timbrele cu zelul unui artist, atingându-le ca pe nişte tablouri, privindu-le dintr-o parte, cum îşi însemna în carneţele scadenţele şi sumele şi cum contempla poliţele completate, cu o adâncă înţelegere a nepreţuitei lor valori, era un adevărat spectacol!

— Acum, dacă-mi îngăduiţi să vă dau un sfat, i-a spus mătuşa după ce îl urmărise în tăcere, cel mai bun lucru ar fi să vă lepădaţi o dată pentru totdeauna de această îndeletnicire.

— Am de gând, a răspuns mister Micawber, ca pe pagina încă virgină a viitorului să fac acest legământ. Missis

Micawber îl va atesta. Sunt încredinţat, a urmat mister Micawber, că fiul meu Wilkins nu va uita acest lucru niciodată şi că mai degrabă îşi va băga mâna în foc decât să se atingă de şerpii care i-au otrăvit viaţa nefericitului său părinte!

Foarte afectat şi preschimbându-se pe loc într-o imagine a deznădejdii, mister Micawber a aruncat asupra şerpilor o privire îngrozită (din care admiraţia de adineauri încă nu dispăruse cu totul), i-a împăturit şi i-a băgat în buzunar.

Cu aceasta, şedinţa din seara aceea a luat sfârşit. Eram mâhniţi şi istoviţi, iar a doua zi dimineaţă, mătuşa şi cu mine trebuia să ne întoarcem la Londra. Ne-am înţeles ca Micawberii să ne urmeze după ce-şi vor fi vândut lucrurile unui negustor de vechituri; ca afacerile lui mister Wickfield să fie lichidate cât mai repede cu putinţă, sub supravegherea lui Traddles, şi ca până la încheierea acestor operaţii, Agnes să vină şi ea la Londra. Noaptea am petrecut-o în vechea casă a lui mister Wickfield, care, de când se descotorosise de familia Heep, părea ca izbăvită de o molimă; şi ca un biet naufragiat întors acasă, am dormit în odăiţa mea de altă dată.

A doua zi ne-am înapoiat la Londra şi ne-am instalat în căsuţa mătuşii, nu în a mea; şi stând noi amândoi ca odinioară, înainte de a merge la culcare, mătuşa mi-a zis:

— Trot, vrei într-adevăr să ştii ce supărare am avut în ultima vreme?

— Desigur, mătuşico. Acum, mai mult ca oricând, nu vreau să ai supărări sau griji pe care să nu le împărţi cu mine.

— Ai avut tu destule supărări, băiete, mi-a spus afectuos mătuşa, şi fără micile mele necazuri. Şi alt motiv ca să-ţi ascund ceva nu aş putea să am.

— Ştiu prea bine. Dar acuma spune-mi.

— Ai vrea mâine dimineaţă să facem împreună un mic drum cu trăsura?

— Desigur.

— Mâine la 9, mi-a zis. Atunci am să-ţi spun totul, dragul meu.

La ceasurile 9 ne-am suit într-o trăsură şi am pornit spre Londra. Am mers o mulţime, până ce am ajuns în dreptul unuia dintre marile spitale. În faţa clădirii aştepta un dric simplu. Vizitiul a recunoscut-o pe mătuşa şi, la un semn al ei, a pornit încet, urmat de noi.

— Ai priceput acum, Trot? mi-a zis mătuşa. A murit!

— A murit în spital?

— Da.

Şedea nemişcată lângă mine; dar din nou am băgat de seamă că pe obraji i se prelingeau câteva lacrimi.

— A mai fost o dată aici, mai înainte, a adăugat mătuşa după o clipă. Era suferind de multă vreme – în anii din urmă era un om zdruncinat, distrus. Când a aflat că starea lui era gravă, a trimis după mine. De astă dată îi părea rău. Foarte rău.

— Şi, precum ştiu, te-ai dus, mătuşico.

— M-am dus. Şi după aceea am mai fost să-l văd şi am stat mult cu el.

— A murit în ajunul plecării noastre la Canterbury?

Mătuşa a dat din cap.

— Acuma nu-i mai poate face nimeni nici un rău. Ameninţarea aceea era deşartă!

Am ieşit afară din oraş, îndreptându-ne spre cimitirul din Hornsey.

— Mai bine aici decât ca un vagabond pe străzi, a spus mătuşa când am ajuns. Aici s-a născut.

Am coborât; am urmat sicriul sărăcăcios până într-un colţ de care îmi aduc bine aminte, unde s-a citit prohodul după care a fost dat ţărânii.

— Treizeci şi şase de ani se împlinesc azi, dragul meu, de când m-am căsătorit, mi-a zis mătuşa în timp ce ne înapoiam spre trăsură. Doamne, iartă-ne pe toţi!

Fără a scoate nici un cuvânt, ne-am urcat în trăsură; şi multă vreme a stat tăcută lângă mine, ţinându-mă de mână.

În cele din urmă au podidit-o lacrimile şi mi-a zis:

— Era un bărbat chipeş când l-am luat, Trot… Şi, Doamne, cât s-a schimbat!

N-a ţinut-o mult. După ce şi-a uşurat inima plângând, s-a liniştit şi şi-a recăpătat chiar voia bună. Nervii îi erau cam şubreziţi, mi-a spus, căci altfel s-ar fi stăpânit. Doamne, iartă-ne pe toţi!

Şi' astfel ne-am întors cu trăsura la căsuţa ei din Highgate, unde am găsit următorul răvaş, sosit cu poşta de dimineaţă, din partea lui mister Micawber.

Canterbury, Vineri.

Scumpă doamnă, dragă Copperfield, Frumoasa ţară a făgăduinţei, care nu demult s-a ivit la orizont, e din nou învăluită în neguri de nepătruns şi a pierit pentru totdeauna din faţa ochilor unui nenorocit a cărui soartă este pecetluită!

Un nou mandat a fost emis (de înaltul tribunal King's Bench din Westminster) într-un nou dosar HEEP v.40 MICAWBER, iar pârâtul a căzut pradă sheriff-ului competent în acest district.

A bătut al luptei ceas!

EDWARD41 n-a făcut popas, Mândra oaste-i la un pas -

LANŢURI ŞI OSÂNDĂ! 42

Din nou întemniţat, mă îndrept spre un grabnic sfârşit (dincolo de o anumită limită, la care simt că am ajuns, chinurile minţii devin insuportabile), căci s-a apropiat funia de par. Fiţi binecuvântaţi, fiţi binecuvântaţi! Şi poate cândva, un călător, vizitând din curiozitate şi, nădăjduiesc, cu o anumită simpatie locurile unde sunt închişi datornicii din acest oraş, va cădea pe gânduri când va desluşi, pe ziduri zgâriate cu un cui ruginit, Obscurele iniţiale W. M.

P.-S. Redeschid prezenta spre a adăuga că prietenul nostru comun, mister Thomas Traddles (care nu ne-a părăsit încă şi arată cât se poate de bine), a plătit şi datoria şi cheltuielile în numele atât de nobilei miss Trotwood, şi că atât eu, cât şi familia suntem în culmea fericirii pământeşti.

CAPITOLUL LV.

FURTUNA.

Mă apropii acum de un episod din viaţa mea atât de viu încă, atât de înfricoşător şi atât de strâns legat prin nenumărate fire, dintre cele mai variate, de tot ce l-a precedat în aceste pagini, încât, de la începutul acestei istorisiri, pe măsură ce înaintam l-am văzut crescând mereu, mai mare şi mai mare, ca pe un turn înalt în mijlocul câmpiei şi aruncându-şi umbra fatidică până şi asupra măruntelor întâmplări ale copilăriei mele.

Ani de-a rândul, după ce s-a consumat, adesea l-am retrăit în vis. În asemenea măsură m-a zdruncinat puternica impresie ce mi-a lăsat-o, încât în tăcerea nopţii mi se părea că furia lui continuă să bântuie cu turbare odaia-mi liniştită. Se întâmplă uneori şi în ziua de azi să mi se arate în vis, însă la intervale mai lungi şi imprevizibile. Şi nu cunosc asociaţie mai irezistibilă decât aceea dintre o furtună puternică sau cea măi vagă aluzie la un ţărm bătut de valuri şi episodul cu pricina. Voi încerca să aştern pe hârtie întâmplările aşa cum le văd, simplu şi clar. Nu le evoc, ci le văd aievea; căci se desfăşoară din nou sub ochii mei.

Apropiindu-se ziua când urma să plece corabia cu emigranţi, buna mea dădacă a venit la Londra (când ne-am văzut întâia oară a fost aproape zdrobită de durere auzind ce nenorocire mă lovise). Eram mai tot timpul cu dânsa, cu fratele ei şi cu Micawberii (care acum se întâlneau foarte des), pe Emily însă n-o vedeam de fel.

Într-o seară, când nu mai rămăsese decât puţină vreme până la ridicarea ancorei, stăteam singur cu Peggotty şi cu fratele ei. Am discutat mai ales despre Ham. Peggotty ne-a povestit cu câtă duioşie îşi luase rămas bun de la ea înaintea plecării ei la Londra şi de câtă bărbăţie şi calm dăduse dovadă. Mai ales în ultima vreme, când, după părerea ei, fusese mai greu încercat decât oricând. Toate acestea alcătuiau pentru o fiinţă afectuoasă ca Peggotty un subiect despre care putea vorbi fără a osteni vreodată, iar

însufleţirea cu care noi urmăream ceea ce avea de povestit dânsa, care se aflase în preajma lui atâta vreme, era aceeaşi, cu a ei în timp ce depăna firul celor petrecute.

Între timp, mătuşa şi cu mine renunţasem la cele două căsuţe din Highgate; eu fiindcă aveam de gând să plec în străinătate, iar mătuşa fiindcă voia să se mute înapoi în căsuţa ei de la Dover. Temporar luasem cu chirie o locuinţă în Covent Garden. Întorcându-mă pe jos spre casă în seara când am dus această conversaţie şi gândindu-mă la cele ce discutasem cu Ham cu prilejul ultimei vizite la Yarmouth, am început să mă îndoiesc c-ar fi bine să predau scrisoarea pentru Emily în clipa când îmi voi lua bun rămas de la unchiul ei pe bordul corăbiei, socotind că ar fi mai înţelept să-i scriu chiar acum. Am chibzuit că, poate, după ce va primi scrisoarea, va dori să-i trimită prin mine câteva cuvinte de mângâiere nefericitului ei fost logodnic. Era datoria mea să-i ofer această posibilitate.

De aceea, înainte de a mă duce la culcare, m-am aşezat în odaia mea şi i-am scris. I-am spus că l-am văzut şi că mi-a cerut să-i comunic cele amintite de mine la locul cuvenit în aceste pagini. Am repetat întocmai mesajul lui. Nu era nevoie să adaug nimic, nici chiar dacă aş fi avut dreptul s-o fac. Devotamentul, dragostea oglindite în el n-aveau nevoie să fie împodobite nici de mine, nici de nimeni altul. Am lăsat scrisoarea afară, ca să fie expediată a doua zi de dimineaţă, împreună cu câteva rânduri adresate lui mister Peggotty, prin care-l rugam să i-o înmâneze; şi m-am culcat în revărsatul zorilor.

Eram mult mai obosit decât îmi dădeam seama; şi neputând adormi decât după ce soarele se înălţase pe cer, am zăcut în pat, fără a mă odihni, până târziu a doua zi. M-a trezit prezenţa mătuşii, care stătea în tăcere lângă patul meu. Am simţit-o în somn, aşa cum cred că toţi simţim asemenea lucruri.

— Trot dragă, mi-a zis când am deschis ochii, nu mă puteam hotărî să te trezesc. A venit mister Peggotty; să-l

poftesc sus?

I-am spus „da”, şi o clipă mai târziu şi-a făcut apariţia.

— Mas'r Davy, mi-a zis după ce mi-a strâns mâinile, i-am înmânat lui Em'ly scrisoarea, şi dânsa, sir, a scris rândurile astea; şi m-a rugat să vă cer să le citiţi, şi dacă nu găsiţi nimic rău în ele, s-aveţi grijă să-i ajungă.

— Dumneata le-ai citit? am întrebat.

A dat din cap, îndurerat. Am deschis plicul şi am citit cele ce urmează:

Am primit veştile trimise. Vai, ce-aş putea să-ţi scriu spre a-ţi mulţumi pentru bunătatea şi binefăcătoarea grijă arătate?!

Am pus cuvintele tale la inimă. Şi acolo le voi păstra până oi muri. Sunt ca nişte ghimpi ascuţiţi, dar îmi aduc atâta mângâiere! Citindu-le, m-am rugat, vai cât de fierbinte m-am rugat! Când văd ce om eşti şi ce om e unchiul, îmi dau seama cum trebuie să fie Dumnezeu şi mă încumet să plâng la picioarele lui.

Adio pentru totdeauna. Acuma, scumpul meu, prietenul meu, îmi iau rămas bun de la tine pe lumea asta. Pe altă lume, de voi fi iertată, s-ar putea să mă trezesc copil şi să vin spre tine. Mii de mulţumiri şi binecuvântări. Rămâi cu bine, pentru totdeauna.

La aceste rânduri udate cu lacrimi se mărginea scrisoarea.

— Pot să-i spun lui Em'ly că n-aţi găsit nimic rău şi că o să fiţi atât de bun s-aveţi grijă să-i ajungă? m-a întrebat mister Peggotty după ce am citit-o.

— Nu încape vorbă, i-am zis, dar cred…

— Da, mas'r Davy?

— Cred e-am să mă duc chiar eu până la Yarmouth, am urmat. Am timp să mă duc şi să mă întorc înainte de plecarea corăbiei. Mereu mă gândesc la el şi la singurătatea lui; a-i înmâna lui acuma răvaşul acesta scris de mâna ei şi a-ţi da dumitale putinţa să-i spui în clipa plecării că l-a primit, ar fi o mângâiere pentru amândoi. I-am făgăduit solemn, dragului şi scumpului meu prieten, că

voi aduce la îndeplinire însărcinarea ce mi-a dat, şi nu înţeleg să precupeţesc nimic pentru a o duce la bun sfârşit. Drumul e un fleac pentru mine. N-am astâmpăr, şi călătoria îmi va prii. Am să plec astă-seară chiar.

Deşi a încercat, cu mult zel, să mă abată de la această hotărâre, mi-am dat seama că era de o părere cu mine; şi asta, dacă aş mai fi simţit nevoia să mă întărească cineva în intenţiile mele, ar fi fost mai mult decât de ajuns. La rugămintea mea, s-a dus până la staţia diligenţelor şi mi-a rezervat locul de pe capră. Seara am pornit-o cu poştalionul pe şoseaua pe care o străbătusem de atâtea ori în atâtea şi atâtea împrejurări.

— Nu vi se pare că cerul e cu totul neobişnuit? l-am întrebat pe vizitiu la primul popas, după ce am ieşit din Londra. Nu-mi amintesc să fi văzut vreodată un cer ca ăsta.

— Nici eu… n-am mai pomenit cer ca ăsta, mi-a răspuns. Semn de furtună, sir. Cred c-o să fie prăpăd pe mare, şi asta curând.

Era o sumbră învolburare – întreruptă ici-colo de nişte pete de culoarea fumului ce iese din lemnele ude – alcătuită din nori ce zburau înghesuiţi unii peste alţii în grămezi dintre cele mai stranii, închipuind în văzduh înălţimi care depăşeau depărtarea dintre noi şi cele mai adânci hăuri ale pământului, înălţimi de la care luna bezmetică părea să se azvârle, ca şi cum, în mijlocul înfiorătoarei tulburări a legilor naturii, s-ar fi rătăcit şi ar fi fost cuprinsă de spaime. Toată ziua bătuse vântul; şi acuma se înteţea, urlând nemaipomenit de tare. După un ceas, devenise şi mai puternic; cerul era încă şi mai înnorat, şi vântul sufla straşnic.

Dar pe măsură ce se apropia noaptea, norii s-au îndesit şi au acoperit tot cerul, care acum era foarte întunecat, iar vântul a început a bate tot mai aprig. A continuat să-şi sporească viteza până ce caii abia-l mai puteau înfrunta. În mai multe rânduri, în bezna nopţii (era pe la sfârşitul lui septembrie, când nopţile nu sunt scurte), caii înaintaşi se

întorceau în loc sau se opreau brusc; şi nu o dată am avut motive serioase de a ne teme că diligenţa va fi răsturnată de vânt. Rafale iuţi de ploaie, ca nişte averse de oţel, au premers furtunii; şi de fiece dată când găseam adăpost sub copaci sau lângă vreun zid ce bara calea vântului, opream bucuroşi, pur şi simplu pentru că era cu neputinţă să continuăm bătălia.

Când s-a crăpat de ziuă, a pornit a sufla tot mai aprig. Apucasem eu la Yarmouth o vreme când marinarii ziceau că vântul bubuia precum tunurile mari, dar ceva asemănător sau cât de cât apropiat nu pomenisem nici o dată. Am ajuns la Ipswich43 foarte târziu, deoarece, după primele zece mile de drum, nu înaintasem decât opintindu-ne şi luptând la fiecare pas; şi în piaţa oraşului am găsit un pâlc de oameni care se sculaseră din pat în puterea nopţii, de teamă ca nu cumva să se prăbuşească hornurile peste ei. Câţiva dintre aceştia, apropiindu-se de curtea hanului, în timp ce se schimbau caii, ne-au povestit că foi grele de plumb fuseseră smulse de pe turnul înalt al unei biserici şi azvârlite pe o uliţă învecinată, împiedicând trecerea. Alţii ne-au istorisit că ţăranii veniţi de prin satele megieşe văzuseră copaci uriaşi smulşi din rădăcini şi clăi întregi de fân împrăştiate peste drumuri şi peste ogoare. Şi furtuna nu slăbea deloc; dimpotrivă, vântul bătea şi mai tare.

Pe măsură ce, luptând din greu, ne apropiam de mare, dincotro sufla vântul către uscat, puterea lui devenea tot mai înfricoşătoare. Cu mult înainte de a se întrezări marea, i-am simţit pe buze spuma şi ne-a întâmpinat o burniţă sărată. Apele mării se revărsaseră, acoperind pe distanţe de mile şi mile smârcurile din jurul Yarmouthului; şi fiecare pânză de apă şi fiecare băltoacă se zbătea amarnic de mal, mici brizanţi spărgându-se cu furie în calea noastră. Când am dat cu ochii de mare, valurile ce se ridicau în răstimpuri la orizont deasupra genunii clocotitoare păreau crâmpeie dintr-o privelişte cu tunuri şi clădiri de pe un alt tărâm. Şi când, în cele din urmă, am ajuns în oraş, oamenii cu părul

răvăşit au ieşit în prag, minunându-se că diligenţa răzbise până acolo pe o noapte ca aceea.

Am tras la vechiul han şi apoi m-am dus să văd marea, împleticindu-mă pe uliţa plină de nisip şi alge şi împroşcată cu spumă, temându-mă să nu-mi cadă în cap vreo ţiglă sau vreo cărămidă şi ţinându-mă, în colţurile mai expuse, de trecătorii ce-mi ieşeau în cale. Când m-am apropiat de plajă, am dat ochi nu numai cu toţi pescarii, ci cu aproape jumătate din locuitorii oraşului care, adăpostiţi pe după case, aşteptau; din când în când, câte unii înfruntau urgia, ca să arunce o privire spre larg, şi când încercau să se întoarcă, umblând în zigzag, erau luaţi pe sus de vânt.

Alăturându-mă acestor grupuri, am dat peste femei care-şi boceau soţii plecaţi pe mare la pescuit de heringi sau stridii, având temei să creadă că pieriseră înainte ca să poată ajunge în siguranţă. În mulţime se aflau pescari bătrâni, cu părul sur, care clătinau din cap, privind când la ape, când la cer, şi mormăiau între ei; armatori foarte consternaţi şi neliniştiţi; copii ce se înghesuiau unii într-alţii, uitându-se întrebători la oamenii mai vârstnici; chiar şi vajnici marinari, care din locuri ferite, febrili şi încordaţi, scrutau marea cu ocheanele ca şi cum ar fi pândit mişcările unui inamic.

Marea furioasă – când în mijlocul haosului aceluia al vântului orbitor, al firelor de nisip şi al pietrelor ce zburau în toate părţile şi în mijlocul acelor zgomote înfricoşătoare, găseam o clipă de răgaz s-o privesc – mă uluia. Talazuri cât zidul se apropiau rostogolindu-se, şi după ce creşteau la nesfârşit, se prăvăleau, spărgându-se de ţărm, de parcă ar fi vrut să înghită oraşul. Resacul44 se năpustea spre larg, mugind răguşit, şi parcă deschidea hrube adânci sub mal, urmărind să surpe pământul. Valuri cu coama albă năvăleau tunând şi se spulberau înainte de a ajunge la ţintă – fiecare strop al lor păstrându-şi parcă întregi furia şi forţa iniţială – se precipitau să alcătuiască noi monştri. Dealurile ondulate se prefăceau în căi adânci, iar văile ondulate (deasupra

cărora zbura uneori singuratică pasărea furtunii) se înălţau, devenind dealuri; masele de apă zgâlţâiau ţărmul cu un zgomot infernal; formele abia închegate se avântau clocotitoare, căutând să-şi schimbe înfăţişarea şi locul, alungind alte forme şi mânându-le înainte; ţărmul cel închipuit de la orizont, cu turnurile şi clădirile sale, se ridica şi se prăbuşea; iar grămezile de nori întunecaţi, care coborâseră foarte jos, goneau deasupra creştetelor, celor de faţă; şi mi se părea că sub ochii mei se produc prăpădul şi prăbuşirea întregii firi.

Negăsindu-l pe Ham printre cei atraşi de această furtună de pomină – pentru că şi în ziua de azi mai e socotită cea mai năprasnică din câte s-au abătut asupra acelor locuri – am pornit spre locuinţa lui. Era zăvorâtă; şi când, după ce am bătut la uşă, nu mi-a răspuns nimeni, m-am dus, apucând pe uliţe dosnice şi drumuri ferite, la şantierul unde lucra. Aici am aflat că plecase la Lowestoft, să efectuez nişte reparaţii la care era nevoie de priceperea lui, şi că avea să se înapoieze a doua zi de dimineaţă, devreme.

M-am întors la han; şi până m-am spălat şi m-am schimbat şi am încercat să dorm, s-a făcut ceasul 5 după amiază. Nu trecuseră nici cinci minute de când coborâsem în cafenea şi mă aşezasem lângă cămin, când chelnerul care venise să aţâţe focul, vrând să intre în vorbă cu mine, mi-a spus că două corăbii, încărcate cu cărbuni, se scufundaseră, cu întregul echipaj, la câteva mile depărtare şi că şi alte câteva vase fuseseră văzute luptând cu furtuna în apropierea radei şi făcând sforţări deznădăjduite de a se ţine departe de ţărm. „Milostivească-se Domnul de ele şi de toţi bieţii marinari, a adăugat chelnerul, dacă o fi să mai avem încă o noapte asemenea celei trecute!”

Eram foarte deprimat; mă simţeam tare singur; şi absenţa lui Ham mă neliniştea peste măsură. Evenimentele din urmă mă tulburaseră adânc, deşi nu-mi dădeam seama cât de adânc, şi mă zăpăcise vântul năprasnic pe care-l înfruntasem atâta vreme. Gândurile şi amintirile mi-erau

atât de învălmăşite, încât nu mai aveam reprezentări clare despre timp şi spaţiu. De pildă, dacă aş fi ieşit în oraş, nu m-aş fi mirat, cred, să întâlnesc un cunoscut de care ştiam că trebuie să fie la Londra. În privinţa asta, dacă mă pot exprima astfel, conştiinţa mea manifesta o ciudată confuzie. Şi totuşi erau prezente toate reminiscenţele pe care le trezeau, fireşte, locurile acelea; şi acestea erau deosebit de vii şi limpezi.

Fiind în această stare de spirit, s-a făcut pe loc, în mod involuntar, o legătură între tragicele veşti împărtăşite de chelner şi îngrijorarea pricinuită de absenţa lui Ham. Mi s-a strecurat în suflet temerea că Ham s-ar putea să se înapoieze de la Lowestoft pe mare şi că s-ar putea îneca. Temerile mele au crescut în aşa măsură, încât, înainte de a lua masa, m-am hotărât să mă mai duc o dată la şantier şi să-l întreb pe patronul lui dacă i se părea cât de cât probabil ca Ham să încerce să se întoarcă pe mare. Fiind decis, în cazul când mi-ar da cel mai slab temei pentru o asemenea presupunere, să plec la Lowestoft, pentru a-l opri, înapoindu-ne împreună pe uscat.

Am spus în grabă ce să mi se pregătească pentru cină şi iar am dat fuga la şantier. Am ajuns la timp, căci proprietarul, cu o lanternă în mână, tocmai zăvora poarta. A râs când i-am pus întrebarea şi mi-a zis că nu aveam de ce să mă tem, fiindcă nici un om în toate minţile şi nici chiar un smintit n-ar ieşi pe mare pe asemenea furtună, şi cu atât mai puţin Ham Peggotty, care era născut marinar.

Pătruns de acest adevăr de care-mi dădusem şi eu atât de bine seama dinainte, încât, sincer spun, mi-a fost ruşine să fac demersul pe care, neputându-mă stăpâni, totuşi îl făcusem, m-am întors la han. Cu toate că părea de necrezut, am avut impresia că intensitatea furtunii era în creştere. Urletele şi mugetele vântului, pârâitul şi scârţâitul uşilor şi ferestrelor, vâjâitul hornurilor, impresia că se clătina chiar casa în care mă adăposteam, bubuitul năprasnic al mării erau mai înfricoşătoare decât dimineaţa.

Pe deasupra, acum se lăsase şi o beznă de nepătruns; o beznă care, adăugată furtunii, stârnea noi temeri, unele întemeiate, altele născocite.

N-am putut mânca. Nu-mi găseam astâmpăr şi nu eram în stare să mă concentrez. Nu ştiu ce din mine, răspunzând furtunii de afară, îmi răscolea adâncurile memoriei şi le răvăşea. Şi totuşi, în vârtejul gândurilor care goneau nebuneşte, luându-se la întrecere cu marea turbată, furtuna şi îngrijorarea mea în privinţa lui Ham rămâneau mereu pe primul plan.

Aproape că nu m-am atins de mâncare, în schimb am încercat să mă înviorez cu un pahar, două de vin. Zadarnic. Fără a înceta nici o clipă să-mi dau seama de urgia de afară şi de locul în care mă aflam, am căzut într-o stare de somnolenţă lângă cămin. Dar amândouă aceste puncte de reper au fost puse în umbră de o spaimă nouă, imposibil de definit; şi când m-am trezit – sau mai degrabă când m-am dezmeticit din letargia care mă pironise pe scaun – tremuram tot, cuprins de o spaimă fără obiect şi de neînţeles.

M-am plimbat încoace şi încolo, am încercat să citesc câte ceva dintr-un vechi dicţionar geografic, am ascultat zgomotele înfricoşătoare ce se auzeau de afară; am privit chipurile, scenele şi formele ce se înfiripau în văpăile focului. În cele din urmă, tic-tacul monoton al imperturbabilei pendule din perete m-a iritat în aşa hal, încât m-am hotărât să mă duc la culcare.

Fireşte că, pe o noapte ca aceea, mi-a mai venit inima la loc când am auzit că dintre slugile hanului câteva se înţeleseseră să stea de strajă până în zori. M-am culcat peste măsură de obosit şi năuc; dar de îndată ce m-am întins pe pat, toate aceste senzaţii au dispărut ca prin minune şi am rămas pe deplin treaz, cu toate simţurile încordate.

Ceasuri întregi am zăcut, ascultând vântul şi marea, închipuindu-mi ba că aud strigăte dinspre larg, ba că aud

bubuituri de tun, ba zgomote produse de prăbuşirea unor case în oraş. De câteva ori m-am sculat de m-am uitat afară, dar n-am văzut nimic altceva decât, reflectate de geamuri, pâlpâirile slabe ale lumânării, pe care o lăsasem aprinsă, sau propriul meu chip, ce mă privea din beznă cu o căutătură rătăcită.

În cele din urmă, neliniştea mea devenind insuportabilă, m-am îmbrăcat în mare grabă şi am coborât. În bucătăria încăpătoare, unde am întrezărit bucăţi întregi de slănină şi funii de ceapă atârnate de grinzi, i-am găsit pe cei ce rămăseseră de veghe adunaţi laolaltă, şezând în poziţii diferite în jurul unei mese care dinadins fusese trasă de lângă hornul cel mare şi mutată în dreptul uşii. O fetişcană drăguţă, care-şi astupase urechile cu şorţul şi-şi ţinea privirile aţintite asupra uşii, a dat un ţipăt când m-a văzut, crezând că eram un strigoi; dar ceilalţi, având mai mult sânge rece, s-au bucurat că li se mai adăuga cineva. Unul dintre ei, referindu-se la cele discutate până atunci, m-a întrebat de credeam că sufletele marinarilor de pe corăbiile încărcate cu cărbuni, care se scufundaseră, vor fi rătăcind prin furtună.

Am stat cu ei vreo două ceasuri, cred. Într-un rând am deschis poarta curţii şi am aruncat o privire pe uliţa pustie. Nisip, alge şi stropi de spumă zburau prin văzduh; şi n-am izbutit să închid la loc poarta şi s-o proptesc împotriva vântului decât după ce am cerut ajutor.

Când într-un târziu, m-am întors în odaia-mi singuratică, am găsit-o cufundată în beznă; dar eram obosit acuma, şi îndată ce m-am culcat, am căzut – ca din vârful unui turn în fundul unei prăpăstii – într-un somn adânc. Am impresia că multă vreme, deşi visam că mă aflam altundeva şi că luam parte la tot felul de peripeţii, se făcea că vântul sufla neîncetat. În cele din urmă am pierdut şi această ultimă legătură cu realitatea şi am visat că mă aflam, împreună cu doi prieteni scumpi – cine erau aceşti doi prieteni nu ştiu – la asediul unui oraş, în mijlocul unei puternice canonade.

Bubuitul tunurilor fiind asurzitor şi neîntrerupt, n-am putut auzi ceva ce ţineam foarte mult să aud, şi până la urmă, făcând o sforţare mai mare, m-am trezit. Era ziua-n amiaza mare – trebuie să fi fost ceasurile 8 sau 9; în locul bateriilor mugea furtuna şi cineva bătea şi striga la uşă.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat.

— O corabie care se scufundă! Aici, aproape!

Am sărit din pat şi am întrebat de ce vas era vorba.

— Un schooner45 din Spania sau din Portugalia, cu o încărcătură de fructe şi de vin. Grăbiţi-vă, sir, dacă vreţi să-l vedeţi! Pe plajă, oamenii spun c-are să se sfărâme dintr-o clipă în alta.

Glasul, s-a depărtat, strigând pe scări, iar eu m-am îmbrăcat cât de repede am putut şi am dat buzna pe uliţe.

Am văzut un mare număr de oameni, care toţi alergau în aceeaşi direcţie, către plajă. Am alergat şi eu într-acolo, întrecându-i pe unii, şi foarte curând m-am trezit în faţa mării furioase.

Între timp, vântul se potolise puţin, nu mai mult decât ar fi scăzut canonada din vis dacă din gutele de tunuri care bubuiau ar fi amuţit vreo jumătate de duzină. Dar marea, răscolită de furtuna care bântuise toată noaptea, părea mult mai înspăimântătoare decât o văzusem în ajun. Părea umflată sub toate aspectele; şi înălţimea la care se ridicau brizanţii, săltând care de care mai sus, prăvălindu-se unii peste alţii şi rostogolindu-se pe plajă în şiruri nesfârşite, era cu adevărat înfricoşătoare.

Atâta am fost de buimăcit de zgomotul asurzitor făcut de vânt şi de valuri, de forfota mulţimii şi de zăpăceala de nedescris, de efortul supraomenesc de a mă ţine în picioare, în pofida furtunii, încât, când m-am uitat în larg. Să văd şi eu corabia ce se scufunda, n-am văzut altceva decât coamele înspumate ale talazurilor. Un pescar îmbrăcat sumar, care stătea lângă mine, mi-a arătat cu braţul gol către stânga (pe braţ avea un tatuaj reprezentând o săgeată aţintită în aceeaşi direcţie). Şi

atunci, o, Doamne-Dumnezeule mare, deodată am văzut-o foarte aproape.

Unul dintre catarge se frânsese la vreo şase sau opt picioare deasupra punţii şi atârna peste bord într-un vălmăşag de vele, de straiuri, sarturi şi scote; şi în timp ce schooner-ul se zbătea pradă tangajului şi ruliului – fără nici o clipă de răgaz şi cu neînchipuită violenţă – această masă de sfărâmături izbea în bordaj de parcă ar fi vrut să-l spargă. Cei de pe corabie tocmai făceau sforţări să taie şi să se descotorosească de această parte a epavei, căci atunci când, prinsă de curent, corabia s-a întors cu bordul spre noi, am văzut limpede echipajul lucrând cu topoare, în special un bărbat vânjos, cu păr lung, inelat, care se distingea de ceilalţi. Dar în clipa aceea, de pe ţărm, peste urletele vântului şi mugetul mării, s-a înălţat un ţipăt sfâşietor; năpustindu-se peste epava ce juca pe valuri, un talaz uriaş a măturat oameni, ghiuri, vergi, scânduri, parapet, o sumedenie de asemenea jucării, în abisul clocotitor.

Al doilea catarg, în jurul căruia fluturau zdrenţele unei vele sfâşiate de o puzderie de parâme rupte şi încâlcite, mai rezista. Acelaşi pescar mi-a spus acum la ureche, cu glas răguşit, că schooner-ul, după ce se izbise de fund o dată, se redresase şi acum se izbea de el a doua oară. A adăugat, cred, că foarte probabil vasul avea să se rupă în două de la mijloc, şi, firește, am împărtăşit această părere, căci tangajul şi ruliul erau atâta de cumplite, încât nici un lucru făcut de mână omenească nu le-ar fi putut rezista vreme îndelungată. În timp ce-mi vorbea, pe plajă a izbucnit un nou strigăt de jale; epava se ridicase din adânc, cu patru oameni agăţaţi de grementul catargului rămas în picioare; şi între ei, în frunte, se afla bărbatul vânjos, cu păr lung, inelat.

Pe bord era un clopot; şi clopotul bătea, în timp ce nava se zvârcolea de pe o parte pe alta şi se avânta ca o făptură turbată de deznădejde, fie lăsându-ne să-i vedem puntea în

toată întinderea ei, când se culca pe o coastă cu faţa către ţărm, fie arătându-şi numai chila, când cu un salt bezmetic apuca spre larg; şi dangătul, care vestea sfârşitul acelor nenorociţi, ajungea până la noi purtat de vânt. Din nou nava a dispărut, acoperită de valuri, şi din nou a ieşit la suprafaţă. Doi oameni fuseseră înghiţiţi de mare. Pe ţărm încordarea a crescut. Bărbaţii gemeau, frângându-şi inimile; femeile ţipau şi-şi întorceau privirile. Unii alergau înnebuniţi în sus şi în jos pe plajă, strigând după ajutor, cu toate că era cu neputinţă să fie ajutaţi. M-am pomenit şi eu în rândul acestora, rugându-mă cu înfocare de câţiva pescari pe care îi cunoşteam că nu-i lase să piară sub ochii noştri pe cei doi nenorociţi.

Gesticulând cu înfierbântare, tocmai izbutiseră să-mi explice – cum, nu ştiu, pentru că puţinul ce-l puteam auzi nu eram în stare să-l înţeleg – că mai-nainte cu o oră, un echipaj îndrăzneţ se străduise să iasă cu barca de salvare, dar că totul fusese zadarnic, şi că întrucât nimeni nu era smintit să încerce a duce înot un odgon spre a stabili o legătură între epavă şi ţărm, nu mai era nimic de făcut; când, deodată, am băgat de seamă că mulţimea adunată pe plajă a căzut pradă unei noi emoţii şi că se da în lături, şi l-am văzut pe Ham croindu-şi drum spre ţărm.

Am alergat în întâmpinarea lui – pe cât îmi aduc aminte – ca să-mi reînnoiesc cererea de ajutor. Dar, deşi năucit de spectacolul acela nemaivăzut şi înfiorător, hotărârea ce se citea pe faţa lui şi privirea care o arunca spre larg – aceeaşi privire pe care o avusese şi în dimineaţa aceea după ce fugise Emily şi pe care n-o putusem uita – m-au trezit şi m-au făcut să-mi dau seama de primejdie. L-am apucat cu amândouă braţele şi i-am implorat pe oamenii cu care tocmai vorbisem să nu-i dea ascultare, să nu se facă vinovaţi de o crimă, să nu-l lase să se depărteze de ţărm!

Un nou ţipăt de groază a izbucnit pe plajă; uitându-mă la epavă, am văzut cum vela, sfâşiată, după ce, lovindu-l de mai multe ori crâncen, l-a doborât pe omul aflat la baza

catargului, s-a înfăşurat triumfătoare în jurul bărbatului vânjos, rămas singur pe catarg.

După această scenă şi împotriva hotărârii lui Ham, împietrit în deznădejdea lui, deprins să-i domine pe cei mai mulţi dintre cei de faţă, mi-am dat seama că vorbesc în vânt.

— Mas'r Davy, mi-a spus strângându-mi voios amândouă mâinile. De mi s-or fi sfârşit zilele, s-au sfârşit, şi pace! Iar de nu, am s-aştept! Dumnezeu să vă binecuvânteze şi să-i binecuvânteze pe toţi! Prieteni, fiţi gata! Am pornit.

Am fost îndepărtat, nu fără menajamente, şi imobilizat într-un loc unde oamenii mi-au spus, ceea ce abia am înţeles, că dânsul era hotărât să încerce, cu sau fără ajutor, şi că stând prea aproape, aş stânjeni măsurile de siguranţă, tulburându-i pe aceia în sarcina cărora cădeau. Nu ştiu nici ce le-am răspuns, nici ce mi-au replicat; dar am văzut forfotă pe plajă şi oameni alergând cu nişte saule ce le desfăşurau de pe un cabestan ce se afla mai încolo şi pătrunzând în mijlocul pâlcului de oameni care-l ascundeau de vederea mea. Apoi l-am văzut singur, în bluză şi pantaloni marinăreşti: cu o saulă în mână sau înfăşurată la încheietură şi cu o alta în jurul taliei, şi câţiva oameni, dintre cei mai destoinici, aflaţi la oarecare distanţă, apucând un capăt al saulei pe care dânsul o întindea la picioarele sale pe ţărm.

Aşa nepriceput cum eram, mi-am dat seama că epava stătea să se rupă. Am văzut cum se despica în două şi am înţeles că acum viaţa celui care se ţinea de catarg atârna de un fir de păr. Totuşi, nu se lăsa. Purta pe cap o beretă roşie, ciudată – nu ca beretele marinăreşti, ci de o culoare mai caldă; şi în timp ce ultimele câteva scânduri care-l despărţeau de pieire crăpau, săltând şi zvâcnind, iar clopotul suna prevestitor pentru mort, l-am văzut cu toţii cum o flutura în aer. Şi când l-am văzut repetând gestul am crezut c-am să-mi pierd minţile, fiindcă mi-a trezit o veche amintire despre un prieten care mi-a fost drag cândva.

Singur, urmărit de toţi în tăcere şi cu răsuflarea tăiată şi având în faţă furtuna, Ham a scrutat marea, până ce în momentul când întoarcerea calului care se izbise de ţărm a produs un resac uriaş, le-a aruncat o privire celor care ţineau saula cu care era legat, şi în aceeaşi clipă s-a aruncat în apă, începând lupta cu vâltoarea; ba se înălţa cu dealurile, ba se prăbuşea cu văile, acoperit de spume; apoi curentul a început să-l târască înapoi către uscat. Atunci s-au apucat să-l tragă de zor.

Era rănit. De unde stăteam, am văzut că faţa-i era însângerată; dar lui nici că-i păsa. Mi s-a părut că le-a dat în grabă instrucţiuni celor din jur să-l lase mai slobod – sau cel puţin aşa am presupus eu, judecând după gesturile lui – şi s-a avântat din nou.

De astă dată a înaintat către epavă ba înălţându-se cu dealurile, ba prăbuşindu-se cu văile, acoperit de spuma clocotitoare, târât când înspre ţărm, când înspre epavă, luptând din greu, vitejeşte. Depărtarea era o nimica toată, dar trebuia să lupte pe viaţă şi pe moarte cu marea şi cu vântul. În cele din urmă s-a apropiat. A ajuns atât de aproape, încât nu mai avea de făcut decât o singură mişcare energică şi s-ar fi putut agăţa de ea… în clipa aceea un munte de apă verde, care se năpustea către ţărm, venind dindărătul epavei, a făcut un salt fantastic peste ea, şi epava a dispărut.

Alergând către locul unde-l trăgeau la mal, am văzut jucând pe ape câteva aşchii de lemn ca şi cum nu s-ar fi spart decât o balercuţă. Pe feţele tuturor se citea consternarea. L-au tras până la picioarele mele – în nesimţire – fără viaţă. L-au transportat în casa cea mai apropiată; şi cum, de astă dată, nu m-a mai împiedicat nimeni, am rămas lângă el, ajutându-le în timp ce încercau toate mijloacele pentru a-l readuce la viaţă; fusese însă lovit mortal de valul acela uriaş, şi inima-i mărinimoasă încetase pentru totdeauna să mai bată.

Când, după ce s-a făcut tot ce era cu putinţă şi a pierit orice nădejde, am dat să mă aşez lângă pat, ca să-l veghez, un pescar care mă cunoştea de pe vremea când şi eu şi Emily eram copii m-a chemat în şoaptă la uşă.

— Sir, mi-a zis, în timp ce lacrimile îi curgeau pe faţa bătută de vânt, care, ca şi buzele-i tremurânde, era palidă, cenuşie, vă rog să veniţi puţin cu mine.

În căutătura lui am regăsit vechea amintire de curând trezită. Cutremurat, l-am întrebat, rezemându-mă de braţul ce mi-l oferise ca să mă susţină:

— Au scos cumva valurile vreun cadavru la mal?

Mi-a zis:

— Da.

— Al unui cunoscut?

Nu mi-a răspuns.

Dar m-a condus pe ţărm. Şi pe porţiunea unde cândva Emily şi cu mine, doi copii, obişnuiam să culegem scoici – pe porţiunea unde zăceau împrăştiate de vânt rămăşiţele vechiului barcaz sfărâmat de furtună noaptea trecută, în mijlocul ruinelor căminului pe care-l necinstise l-am văzut, zăcând cu capul pe braţ, aşa cum adesea îl văzusem dormind la şcoală.

CAPITOLUL LVI.

RANA NOUĂ ŞI CEA VECHE.

Nu era nevoie, o, Steerforth, să-mi spui, când am vorbit ultima oară, în ceasul care, pentru nimic în lume, n-aş fi crezut că va fi al despărţirii noastre pentru eternitate, nu era nevoie să-mi spui: „Adu-ţi aminte de părţile mele bune!” Aşa făcusem întotdeauna; şi oare aş fi putut face altfel acum, în faţa acestei privelişti?

Au adus o targă, pe care l-au aşezat şi l-au acoperit cu un prapur. L-au ridicat şi l-au purtat către casele din apropiere. Toţi cei care duceau targa îl cunoşteau, ieşiseră cu el în larg, îl văzuseră vesel şi cutezător. Au trecut cu el prin larma năprasnică – un pâlc tăcut în mijlocul tumultului; şi l-au dus către căsuţa în care Moartea deja intrase.

Dar când au lăsat jos targa în prag, s-au uitat unul la altul, apoi la mine şi şi-au vorbit în şoaptă. Ştiam de ce. Li se părea c-ar fi nepotrivit să-l aşeze în liniştea aceleiaşi încăperi.

Am mers mai departe şi ne-am lăsat povara la han. Îndată ce mi-am putut aduna gândurile, am trimis să-l cheme pe Joram şi l-am rugat să găsească un vehicul care să-l transporte la Londra chiar în noaptea aceea. Ştiam că această sarcină precum şi neplăcuta datorie de a o pregăti pe maică-sa să-l primească nu le puteam îndeplini decât eu; şi doream să le îndeplinesc în chipul cel mai conştiincios cu putinţă.

Am hotărât să călătoresc noaptea, pentru ca plecarea mea din oraş să stârnească mai puţină curiozitate. Dar deşi, când am ieşit cu careta din curte, urmat de ceea ce aveam în pază, era aproape miezul nopţii, am găsit o mulţime de oameni care aşteptau. Din loc în loc, în oraş şi chiar o bucată de drum afară pe şosea am mai văzut şi alţi oameni aşteptând; în cele din urmă, însă, am rămas singur cu noaptea posomorâtă, cu priveliştea pustie şi cu cenuşa prieteniei din prima tinereţe.

Am ajuns la Highgate pe la prânz, pe o frumoasă zi de toamnă, când pământul răspândea mireasma frunzelor căzute, iar prin frunzişul galben, roşu, cafeniu, destul de bogat, care mai înveşmânta copacii, lucea soarele. Ultima milă am străbătut-o pe jos, gândindu-mă la ceea ce aveam de făcut; vehiculul, care mă însoţise tot timpul nopţii, îl lăsasem în urmă, să aştepte dispoziţia de a continua drumul.

Când am ajuns, am găsit casa neschimbată. Jaluzelele erau trase, nici un semn de viaţă în trista curte pavată cu piatră, unde aceeaşi alee acoperită ducea spre uşa de mult nefolosită. Vântul încetase aproape cu totul şi nu se simţea nici o adiere.

La început n-am avut curajul să sun la poartă; şi după ce am sunat, mi s-a părut că sunetul clopoţelului vestea esenţa

mesajului ce-l aduceam. Slujnica cea mică a ieşit cu cheia în mână; şi uitându-se foarte grav la mine, în timp ce deschidea poarta, mi-a spus:

— Vă rog să mă iertaţi, sir. Sunteţi cumva bolnav?

— Am trecut prin multe încercări şi sunt ostenit.

— S-a întâmplat ceva, sir?. Mister James?.

— Ssst! i-am zis. Da, s-a întâmplat ceva şi trebuie să-i dau de ştire lui missis Steerforth. E acasă?

Mi-a răspuns, îngrijorată, că stăpâna ieşea foarte rar chiar şi cu trăsura; că stătea mai mult în odaia ei; că nu primea pe nimeni, dar că pe mine mă va primi. Stăpâna se afla sus, mi-a zis, şi miss Dartle era cu ea. Ce să-i spună din partea mea?

După ce i-am atras atenţia să-şi ţină firea şi să se mărginească să predea cartea mea de vizită spunându-i că aşteptam, am luat loc în salon (unde ajunseserăm între timp), până la întoarcerea ei. Nu mai avea aerul îmbietor de altădată, şi jaluzelele erau pe jumătate trase. Harpa nu mai fusese atinsă de multă, multă vreme. Portretul care-l reprezenta ca băiat atârna la locul lui. Scrinul în care maică-sa îi păstra scrisorile se afla la locul lui. M-am întrebat dacă le mai recitea vreodată; dacă le va mai reciti vreodată!

Domnea o asemenea linişte, încât am auzit paşii uşori ai slujnicei pe scară. Când s-a întors, mi-a spus că missis Steerforth, fiind bolnavă, nu putea coborî, dar că m-ar primi bucuroasă dacă aş binevoi să poftesc în odaia ei. Peste câteva secunde mă aflam în faţa ei.

Era în odaia lui; nu în a ei. Mi-am dat seama, fireşte, că se mutase acolo ca să-i păstreze mai bine amintirea; şi că din acelaşi motiv lăsase neatinse numeroasele mărturii ale vechilor lui îndeletniciri şi distracţii, de care era înconjurată. De cum am intrat, mi-a spus, însă, cu glas stins, că se mutase aici pentru că odaia ei era nepotrivită cu infirmitatea de care suferea; dar ţinuta-i mândră înlătura orice îndoială.

Lângă jilţul ei stătea, ca de obicei, Rosa Dartle. Din prima clipă când ochii ei negri s-au oprit asupra mea, am înţeles că ghicise că aduceam veşti proaste. Pe loc, cicatricea a devenit vizibilă. S-a dat cu un pas înapoi, pentru ca missis Steerforth să nu-i poată vedea faţa, şi m-a cercetat cu privirea aceea pătrunzătoare care nu şovăia şi nu tresărea niciodată.

— Îmi pare rău să văd că sunteţi în doliu, sir, mi-a spus missis Steerforth.

— Am rămas văduv, din nefericire, i-am zis.

— Sunteţi încă prea tânăr pentru o pierdere atât de grea, mi-a răspuns. Sunt foarte îndurerată. Sunt foarte îndurerată. Sper că Timpul are să vă aline durerile.

— Sper că Timpul, i-am zis privind-o în ochi, ne va alina tuturor durerile. Trebuie, stimată missis Steerforth, să fim pătrunşi cu toţii de această credinţă în ceasul de grea încercare.

Tonul meu grav şi lacrimile ce-mi umeziseră ochii au alarmat-o. Brusc, gândurile ei parcă s-au oprit şi şi-au schimbat cursul.

Am încercat să-mi controlez glasul şi să-i rostesc numele încet, dar a tremurat. Dânsa l-a repetat în şoaptă, de două sau trei ori. Apoi, silindu-se să-şi păstreze calmul, m-a întrebat:

— Fiul meu e bolnav?

— Foarte bolnav.

— L-aţi văzut?

— Da.

— V-aţi împăcat?

Nu-i puteam spune nici da, nici nu. Şi-a întors uşor capul către locul unde adineauri se mai aflase Rosa Dartle, şi în clipa aceea, din vârful buzelor, i-am spus Rosei: „A murit!”

Ca s-o împiedic pe missis Steerforth să se uite la Rosa Dartle şi să citească limpede pe faţa ei ceea ce încă nu era pregătită să afle, m-am grăbit să-i întâmpin privirea; dar am apucat să văd că Rosa Dartle şi-a ridicat braţele spre cer, cu

vehemenţa groazei şi a deznădejdii, şi apoi şi-a acoperit faţa cu mâinile.

Frumoasa missis Steerforth – care semăna atât de mult, o, atât de mult cu fiul ei – s-a uitat la mine cu o privire fixă şi şi-a dus mâna la frunte. Am rugat-o să fie calmă şi să se pregătească pentru vestea pe care trebuia să i-o dau; ar fi trebuit mai degrabă s-o implor să plângă, căci stătea ca o stană de piatră.

— Ultima oară când am fost aici, am bolborosit, miss Dartle mi-a spus că vântura mările. Acum două nopţi a fost o furtună groaznică pe mare. Dacă, aşa cum mi s-a spus, în noaptea aceea s-a aflat într-adevăr pe mare, în apropierea unei coaste primejdioase, şi dacă vasul care a fost văzut era chiar vasul care…

— Rosa…! a şoptit missis Steerforth. Apropie-te!

S-a apropiat, dar fără nici o umbră de compătimire şi fără nici un menajament. Când privirea i s-a încrucişat cu aceea a mamei lui Steerforth, ochii îi străluceau ca două văpăi şi a izbucnit într-un râs înfiorător.

— Ei, smintito, asta-ţi satisface mândria? Acum greşeala ce a săvârşit-o faţă de tine… a ispăşit-o cu viaţa lui! M-auzi? Cu viaţa lui!

Missis Steerforth, lăsându-se ţeapănă pe speteaza jilţului, s-a holbat la ea gemând, fără nici un cuvânt.

— Vai! a strigat Rosa Dartle. Bătându-se pătimaş cu pumnii în piept. Ia te uită la mine! Geme şi suspină şi te uită la mine! Uită-te-aici! şi rostind aceste cuvinte, s-a lovit peste cicatrice. Asta-i isprava fiului tău, care acum e mort!

Gemetele pe care din când în când le scotea mama lui m-au mişcat până în adâncul inimii. Erau mereu aceleaşi. Mereu nearticulate, înăbuşite, urmate de o neputincioasă clătinare a capului, fără să i se citească însă vreo schimbare pe faţă. Ţâşnind mereu din gura-i crispată printre dinţii ei strânşi, ca şi cum fălcile i-ar fi fost încleştate şi faţa încremenită de durere.

— Îţi mai aduci aminte când a făcut isprava asta? a urmat miss Dartle. Îţi mai aduci aminte când, pentru că ţi-a moştenit firea şi i-ai încurajat trufia şi pornirile, a făcut isprava asta şi m-a desfigurat pe viaţă? Poftim, uită-te la mine, voi purta până la moarte semnul intensei sale antipatii, şi jeleşte şi suspină că l-ai crescut aşa!

— Miss Dartle, am implorat-o, pentru numele lui Dumnezeu…

— Vreau să vorbesc! m-a repezit, fulgerându-mă cu o privire. Dumneata să taci! Uită-te la mine, îţi spun, mamă trufaşă a unui fiu trufaş şi făţarnic! Jeleşte acum pentru creşterea pe care i-ai dat-o, jeleşte pentru că l-ai stricat, geme pentru că l-ai pierdut, jeleşte pentru că l-am pierdut şi eu!

Şi-a încleştat pumnul, şi întreaga-i făptură, mititică, ofilită, a început să tremure, ca şi cum patima ar fi ucis-o cu încetul.

— TU să te plângi de încăpăţânarea lui! a izbucnit. TU să te simţi jignită de firea lui orgolioasă! TU, care de când ai încărunţit, ai opus acestor două cusururi însuşirile din care se trag şi pe care i le-ai dat de la naştere! TU, care din leagăn l-ai crescut să fie ceea ce a fost şi ai stropşit ceea ce ar fi trebuit să fie! Eşti răsplătită acum pentru atâţia ani de trudă?

— Vai, miss Dartle, ruşine! Ce cruzime!

— Ţi-am mai spus că vreau să-i vorbesc! mi-a răspuns răstit. Şi nici o putere din lume n-are să mă oprească s-o fac atât cât sunt aici! Am tăcut atâţia ani şi să nu vorbesc acum? L-am iubit mai mult decât l-ai iubit tu vreodată! a urmat, întorcându-se întărâtată către missis Steerforth. L-aş fi putut iubi fără a-i cere nimic în schimb! De i-aş fi fost soţie, pentru un singur cuvânt de dragoste într-un an, i-aş fi satisfăcut toate gusturile şi toate capriciile, ca o sclavă. Da, i-aş fi fost ca o sclavă. Cine o ştie mai bine decât mine? Ai fost pretenţioasă, mândră, cicălitoare, egoistă. Eu l-aş fi

înconjurat cu o dragoste generoasă, devotată şi aş fi călcat în picioare meschinele tale văicăreli!

Văpăi îi ieşeau din ochi şi bătea cu piciorul, ca şi cum într-adevăr le-ar fi călcat.

— Uită-te-aici! a urmat ea, lovindu-se din nou peste cicatrice cu o mână necruţătoare. Când a fost în stare să-şi dea seama de ce a făcut, s-a căit! Ştiam să-i cânt, şi să-i vorbesc, şi să-i arăt căldura pe care o simţeam pentru tot ce făcea, şi să-mi însuşesc cu multă osteneală cunoştinţele ce-l interesau mai mult; şi-l atrăgeam. Când era sincer şi cinstit, mă iubea. Da, mă iubea! De câte ori, după ce te expedia cu un cuvânt dispreţuitor, nu m-a strâns cu dragoste la pieptul lui!

În furia-i oarbă – căci oarbă era – a rostit aceste cuvinte cu o mândrie şfichiuitoare, şi totuşi însufleţită de o amintire în care a răbufnit pentru o clipă focul mocnit al unor sentimente mai duioase.

— Am ajuns o biată păpuşă în mâinile lui – trebuia să mă aştept la asta, dar m-a vrăjit cu felul lui copilăros de a-mi face curte – am ajuns o jucărie pentru clipele de zăbavă, pe care putea s-o lase şi s-o ia când voia, după toanele lui. Când obosea, mă simţeam şi eu obosită. Şi când s-a plictisit de mine, n-am încercat să-l recuceresc, aşa cum n-aş fi acceptat niciodată să mă ia de soţie silit de alţii. Ne-am despărţit fără o vorbă. Poate că ai băgat de seamă şi te-ai bucurat. De atunci n-am mai fost pentru voi doi decât o mobilă veche; v-aţi purtat cu mine ca şi cum n-aş fi avut nici urechi, nici ochi, nici sentimente, nici amintiri. Jeleşti acum? Poţi să jeleşti pentru ce ai făcut din el; nu pentru dragostea pe care i-ai purtat-o! Ţi-am mai spus c-a fost o vreme când l-am iubit mult, mai mult decât l-ai iubit tu vreodată!

Înfrunta cu ochii ei scânteietori, plini de mânie, privirea fixă şi chipul crispat al lui missis Steerforth, şi când gemetele s-au repetat, a rămas la fel de neînduplecată ca în faţa unui tablou.

— Miss Dartle, i-am spus, dacă vă e inima atât de împietrită încât nu mai simţiţi nimic în faţa durerii unei mame…

— Dar pentru durerea mea oare cine simte ceva? mi-a răspuns tăios. A cules ce a semănat. Las-o să geamă văzând rodul ce l-a cules!

— Dar dacă greşelile lui… am început eu.

— Greşeli? a strigat izbucnind în lacrimi pătimaşe. Cine îndrăzneşte să-l calomnieze? Inima lui preţuia mai mult decât milioanele de prieteni până la care se cobora!

— Nimeni nu l-a putut iubi mai mult decât mine, nimeni nu-i poate purta o amintire mai pioasă, i-am răspuns. Voiam să vă spun că dacă nu vă e milă de mama lui, sau dacă greşelile lui… faţă de care aţi fost aspră…

— Asta-i o minciună! a strigat ea, smulgându-şi părul cel negru. Eu una l-am iubit!

—… dacă, într-un ceas ca acesta, nu-i puteţi uita greşelile, am urmat, uitaţi-vă la fiinţa asta ca şi cum aţi vedea-o pentru întâia oară şi daţi-i o mână de ajutor!

Tot timpul, missis Steerforth a rămas neschimbată, inalterabilă; neclintită, ţeapănă, cu privirea fixă; scoţând din când în când un geamăt surd, cu aceeaşi clătinare deznădăjduită a capului; dar fără a da nici un alt semn de viaţă. Subit, miss Dartle s-a aruncat în genunchi la picioarele ei şi a început să-i desfacă rochia.

— Afurisit să fii! mi-a zis, uitându-se la mine cu o expresie de mânie şi de durere în privire. A fost un ceas rău când ai pus piciorul în casa asta! Afurisit să fii! Pleacă!

După ce am ieşit din odaie, m-am întors precipitat să sun, ca să chem slugile. Miss Dartle, stând mai departe în genunchi, o strângea în braţe pe fiinţa împietrită, şi plângea amarnic, sărutând-o, strigând-o şi legănând-o la piept ca pe un copil, încercând prin orice mijloc să-i trezească la viaţă simţurile amorţite. Nemaifiindu-mi frică s-o las singură cu ea, am părăsit odaia; am dat de ştire întregului personal şi am plecat.

Ceva mai târziu m-am întors şi l-am depus în odaia mamei sale. Dânsa, mi s-a spus, era în aceeaşi stare; miss Dartle n-o părăsea nici o clipă; fuseseră chemaţi doctori şi se încercaseră fel de fel de leacuri; dar dânsa stătea ca o stană de piatră, scoţând numai, din când în când, un geamăt surd. Am străbătut casa cernită şi am acoperit ferestrele. Ferestrele din odaia unde zăcea el le-am lăsat la urmă. I-am luat mâna ca de plumb şi am dus-o la inimă; şi lumea întreagă mi s-a părut moarte şi tăcere, întreruptă numai de gemetele mamei sale.

CAPITOLUL LVII.

EMIGRANŢII.

Înainte de a mă lăsa pradă emoţiilor pricinuite de aceste nenorociri, mai aveam un lucru de făcut. Trebuia să ascund faţă de cei care plecau tot ce se întâmplase şi să-i las să pornească în lunga lor călătorie fără să ştie nimic. Şi pentru aceasta n-aveam timp de pierdut.

Chiar în seara aceea l-am luat deoparte pe mister Micawber şi i-am destăinuit totul, încredinţându-i misiunea să vegheze ca mister Peggotty să nu afle de recenta tragedie. Plin de zel, a luat asupra sa această sarcină şi s-a angajat să dosească orice ziar prin care, în lipsa unor asemenea măsuri de prevedere, ştirea ar putea să-i parvină.

— N-are să ajungă până la el, sir, decât peste cadavrul meu! mi-a zis mister Micawber, lovindu-se cu pumnul în piept.

Trebuie să spun că, în dorinţa de a se adapta cerinţelor noii sale situaţii, mister Micawber luase un aer de aventurier îndrăzneţ, nu cu desăvârşire lipsit de principii, dar neînfricat şi dinamic. Ai fi putut crede că era un fiu al pădurilor sălbatice, de mult deprins să trăiască în afara hotarelor lumii civilizate, care se pregătea să se înapoieze pe meleagurile de baştină.

Printre altele, îşi cumpărase un costum de pânză impermeabilă şi o pălărie de pai cu calota foarte joasă,

impregnată cu smoală. În această ţinută, cu o lunetă sub braţ, aruncând câte o privire spre cer, ca să se încredinţeze dacă nu cumva se vesteşte vreme rea, avea o înfăţişare de lup-de-mare chiar alături de mister Peggotty. Întreaga lui familie era, ca să spun aşa, gata de luptă Missis Micawber purta o bonetă foarte simplă, strânsă şi legată sub bărbie; şi era înfofolită (cum mă înfofolise mătuşa în ziua când m-a primit în casa ei) într-un şal straşnic înnodat la spate în dreptul taliei. Miss Micawber era echipată în acelaşi fel, gata să înfrunte orice vreme; şi nu purta nimic de prisos. Mister Micawber, într-un tricou Guernsey46 şi pantaloni largi, marinăreşti, dintr-o stofă nemaivăzut de păroasă, era aproape de nerecunoscut, iar copiii cei mici, împachetaţi cu grijă, în materiale impermeabile, arătau ca nişte cârnaţi. Atât mister Micawber, cât şi fiul său mai mare, cu mânecile puţin suflecate, păreau oricând gata să dea o mână de ajutor la orice treabă, „să iasă la atac” sau să strige: „Hei-rup!”

Traddles şi cu mine aşa i-am găsit pe înserate, adunaţi pe treptele de lemn ale debarcaderului cunoscut pe atunci sub numele de Hungerford Stairs, privind cum se depărta barca în care fusese încărcată o parte din avutul lor. Îi povestisem lui Traddles cumplita nenorocire, şi acesta s-a arătat puternic zguduit; nu încăpea îndoială că va şti să păstreze secretul şi venise cu mine să mă ajute să-mi fac această ultimă datorie. Cu acest prilej l-am luat deoparte pe mister Micawber şi am obţinut de la el promisiunea amintită.

Familia Micawber trăsese la un han mic, murdar şi dărăpănat, care pe vremea aceea se afla chiar lângă Hungerford Stairs, şi ale cărui încăperi cu balcoane de lemn ieşite în afară dădeau spre fluviu. În calitatea lor de emigranţi, membrii familiei stârneau oarecare interes în vecinătate, şi în jurul lor se strânseseră atâţia curioşi, încât am fost bucuroşi să ne retragem în odaia lor. Era una din camerele acelea cu balcon de lemn de la etaj sub care se ridicau apele fluxului. Le-am găsit acolo şi pe mătuşa şi pe

Agnes, care coseau nişte cuverturi destinate copiilor. Peggotty, tăcută, cu vechea ei cutie de lucru, cu iardul şi cu mucul de lumânare, care înfruntaseră atâtea vicisitudini, le dădea şi ea o mână de ajutor.

Mi-a venit destul de greu să răspund la întrebările ce mi le-a pus; dar încă şi mai greu mi-a venit să-i spun la ureche lui mister Peggotty, când a fost adus la mister Micawber, că predasem scrisoarea şi că totul era în regulă. Mi-am făcut însă datoria faţă de amândoi şi i-am făcut fericiţi. Dacă mi se putea citi pe faţă ce aveam în suflet, desigur că nenorocirile de care fusesem încercat în ultima vreme constituiau o explicaţie suficientă.

— Şi, mă rog, mister Micawber, când ridică corabia ancora? a întrebat mătuşa.

Mister Micawber, socotind necesară o pregătire treptată, ca s-o menajeze pe mătuşă-mea sau pe missis Micawber, a răspuns că avea să ridice ancora mai curând decât îşi închipuise ieri.

— Presupun că echipajul bărcii v-a adus această ştire, nu-i aşa?

— Chiar aşa e, ma'am.

— Da? i-a zis mătuşa. Aşadar, ridică ancora…

— Am fost înştiinţat că mâine dimineaţă înainte de ora 7 trebuie să ne aflăm neapărat pe bord.

— Zău! a exclamat mătuşa cam iute. Ce părere aveţi, mister Peggotty, este cu putinţă?

— Da, ma'am. O dată cu refluxul, corabia o să coboare spre mare. Poimâine după-masă, dac-or să vină la Gravesend şi-or să urce la bord, mas'r Davy şi soră-mea o să-şi poată lua rămas bun de la noi pentru ultima oară.

— Chiar aşa o să facem! am zis.

— Până atunci şi până vom porni în larg, a declarat mister Micawber, făcându-mi semn cu ochiul, mister Peggotty şi cu mine vom sta tot timpul împreună de strajă, ca să veghem asupra lucrurilor şi avutului nostru. Emma, iubito, a adăugat mister Micawber, dregându-şi glasul cu un aer

solemn, prietenul meu, mister Thomas Traddles, are bunăvoinţa să-mi ceară, la ureche, favoarea de a i se îngădui să comande ingredientele necesare pentru prepararea unei modeste cantităţi din acea băutură care, în mintea noastră, e strâns legată de roastbeef-ul din bătrâna Anglie. Mă refer… într-un cuvânt, la punch. În împrejurări obişnuite, m-aş simţi obligat să le rog pe miss Trotwood şi miss Wickfield să ne ierte, dar…

— În ceea ce mă priveşte, a intervenit mătuşa, pot să vă asigur, mister Micawber. C-am să beau cu cea mai mare plăcere în sănătatea şi pentru succesul dumneavoastră!

— Şi eu la fel! a adăugat Agnes zâmbind.

Mister Micawber a coborât imediat în local, unde părea să se simtă ca la el acasă; şi peste puţin s-o întors cu un ibric aburind. Am băgat de seamă că instrumentul cu care cojise lămâile era propriul lui briceag şi că acesta măsura – cum se cuvine să măsoare briceagul oricărui colonist încercat – aproape un picior; şi că şi-l ştergea, nu fără oarecare ostentaţie, de mâneca hainei. Am constatat apoi că missis Micawber şi cei doi membri mai vârstnici ai familiei erau şi ei înarmaţi cu instrumente similare, şi că fiecare dintre copii purta legată la brâu o lingură de lemn. De asemenea, mister Micawber, vrând să-şi călească soţia, fiica şi fiul mai mare în vederea greutăţilor vieţii pe corabie şi în junglă, în loc să folosească pahare de vin, ceea ce lesne ar fi putut face, căci erau berechet în odaie, le-a servit punch-ul în nişte căni ordinare de cositor, şi niciodată nu l-am văzut mai fericit decât atunci când şi-a băut porţia de punch din cana proprie şi pe care la sfârşit a băgat-o în buzunar.

— Ne luăm rămas bun de la luxul pe care ni-l oferă scumpa noastră patrie, a declarat mister Micawber, încântat de acest sacrificiu. Locuitorii codrilor nu pot, firește, beneficia de rafinamentele ţării celor liberi!

În clipa aceea a intrat un rândaş, să anunţe că mister Micawber era aşteptat jos.

— Am o presimţire, a spus missis Micawber, lăsând din mână cana de cositor, că-i un membru al familiei mele.

— Dacă-i aşa, draga mea, a zis mister Micawber, pornit şi pătimaş ca totdeauna când era vorba de acest subiect, dat fiind că acel membru al familiei tale – oricine ar fi el, bărbat sau femeie – ne-a lăsat să-l aşteptăm destul de mult, pot şi eu acum să-l las să aştepte după bunul meu plac.

— Micawber, i-a spus cu glas scăzut soţia sa, într-un moment ca acesta…

— Nu se cuvine „orice păcat mărunt să-l iei în seamă”47 a zis mister Micawber, ridicându-se de pe scaun. Emma, mustrarea e îndreptăţită.

— În pagubă a fost familia mea, Micawber, nu a ta, i-a replicat dânsa. Dacă, în sfârşit, au ajuns să-şi dea seama de tot ce au pierdut datorită purtării lor şi doresc să ne întindă o mână prietenească, să n-o respingem!

— Fie, draga mea! s-a învoit el.

— Dacă nu de dragul lor, de al meu, Micawber! a stăruit soţia.

— Emma, dacă aşa înţelegi să pui problema într-un moment ca acesta, nu mai am nimic de spus, i-a răspuns. Nici acum nu-ţi pot însă făgădui că voi sări de gâtul familiei tale; dar să fii încredinţată că acel membru al familiei tale care aşteaptă jos nu va fi răsplătit cu răceală pentru un gest pornit din inimă.

Mister Micawber a coborât şi a lipsit un răstimp, în care missis Micawber n-a putut alunga cu totul temerea că s-ar fi putut produce un schimb de cuvinte între el şi respectivul membru al familiei ei. În cele din urmă, acelaşi rândaş a venit din nou şi mi-a înmânat un bileţel scris cu creionul, împodobit ca un document judiciar, cu inscripţia: „Heep v. Micawber”. Am aflat din cuprinsul acestuia că mister Micawber, fiind din nou arestat pentru datorii, era în culmea disperării şi că mă ruga să-i trimit, prin aducătorul biletului, briceagul şi cana lui da 1/2 quarter, deoarece s-ar putea să-i fie de trebuinţă la închisoare în zilele puţine la

număr ce le mai avea de trăit. De asemenea, îmi mai cerea, ca un ultim gest de prietenie, să-i plasez familia la casa de muncă a parohiei şi să uit că l-aş fi cunoscut vreodată.

Ca răspuns la acest bilet, îndată am coborât cu rândaşul, ca să plătesc banii în cauză, şi l-am găsit pe mister Micawber într-un colţ, aruncând priviri întunecate portărelului care-l înhăţase. După ce l-am scăpat, mister Micawber m-a îmbrăţişat cu cea mai mare căldură; şi-a însemnat suma în carnet, şi, după câte îmi amintesc, a făcut mare caz de o jumătate de penny pe care-o scăpasem din vedere când am făcut adunarea.

Acest carnet atât de preţios i-a amintit de o altă operaţie. Când ne-am întors sus, în odaie (unde, ca să se scuze, a spus că întârziase din pricina unor împrejurări independente de voinţa lui), a scos din carnet o coală mare de hârtie, împăturită cu grijă, acoperită cu interminabile coloane de cifre scrise citeţ şi frumos aliniate. N-am aruncat decât o ochire asupra lor, dar am impresia că asemenea adunări n-am văzut niciodată într-un caiet de aritmetică la şcoală. Era, pare-se, socoteala dobânzilor compuse cuvenite pe diferite perioade de timp la ceea ce numea „un capital de patruzeci şi una de lire, zece şilingi şi unsprezece şi jumătate pence”. După ce şi-a revăzut cu atenţie calculele şi după ce a cântărit mijloacele ce-i stăteau la dispoziţie, a ajuns la concluzia că trebuie să se oprească asupra cifrei care reprezenta capitalul amintit, plus dobânda compusă cuvenită pe doi ani – mai exact pe cincisprezece luni calendaristice şi paisprezece zile, socotite din ziua aceea. Şi pentru această sumă pe loc i-a înmânat lui Traddles, cu multe mulţumiri, o obligaţie scrisă foarte curat, de mână, de a acoperi întreaga sa datorie (ca de la bărbat la bărbat).

— Totuşi, am o presimţire, a spus missis Micawber, clătinând din cap îngândurată, că familia mea va veni pe bord înainte de plecarea noastră.

Mister Micawber avea, se vedea bine, alte presimţiri în această privinţă, dar le-a pus în cana lui personală şi le-a

dat de duşcă.

— Dacă, pe drum, vi se oferă vreun prilej, să trimiteţi scrisori în ţară, a spus mătuşa, trebuie neapărat să ne scrieţi, missis Micawber.

— Scumpă miss Trotwood, i-a răspuns, nu pot decât să mă simt fericită că e cineva care aşteaptă veşti din partea noastră. Vă voi scrie, fără îndoială. Sunt încredinţată că şi mister Copperfield, ca un vechi şi intim prieten, n-are nimic împotrivă să primească din când în când veşti de la aceea care l-a cunoscut înainte de venirea pe lume a gemenilor.

I-am spus că voi fi bucuros să primesc ştiri ori de câte ori va avea ocazia să-mi scrie.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, ocazii vor fi destule! a intervenit mister Micawber. În zilele noastre, pe ocean mişună corăbiile; şi e cu neputinţă să nu întâlnim numeroase corăbii pe drum. De fapt, nu-i decât o simplă transbordare, o simplă transbordare, a spus mister Micawber, jucându-se cu lornionul. Distanţa nu-i decât o născocire a închipuirii.

Mă gândesc acum cât de ciudat, dar cât de caracteristic era pentru mister Micawber faptul că atunci când la Londra s-a mutat la Canterbury a vorbit ca şi cum s-ar fi mutat la capătul pământului; şi că atunci când a părăsit Anglia, pentru a emigra în Australia, a vorbit ca şi cum ar fi făcut doar o mică excursie peste Canalul Mânecii.

— În cursul călătoriei, a spus mister Micawber, îmi voi da osteneala să-i mai distrez din când în când cu câte o poveste; şi trag nădejde că în sala de mese, în jurul focului, glasul fiului meu Wilkins are să fie ascultat cu plăcere. Şi missis Micawber, după ce nu va mai suferi de rău de mare – sper că expresia nu este necuviincioasă – îndrăznesc să cred că le va cânta Micuţul Tafflin. Sunt convins că adesea vom zări tăindu-ne calea delfini şi marsuini la prova, şi că tot timpul vom avea multe lucruri interesante de văzut atât la babord, cât şi la tribord. Într-un cuvânt, a încheiat mister Micawber, cu obişnuitul lui aer distins, e foarte probabil că

vom găsi atâtea lucruri interesante în văzduh şi pe mare, încât, atunci când gabierul, de veghe în vârful arborelui mare, va striga: „Pământ vom fi cât se poate de miraţi.

Şi rostind aceste cuvinte, şi-a golit cana de cositor cu un gest elegant, ca şi cum ar fi şi ajuns la capătul călătoriei şi ar fi absolvit cu succes un examen greu, în faţa celor mai înalte autorităţi navale.

— Nădejdea mea, scumpe mister Copperfield, mi-a declarat missis Micawber, este că va veni ziua când, datorită anumitor ramuri ale familiei noastre, vom ajunge să trăim din nou în patrie. Nu te încrunta, Micawber! Nu mă refer la familia mea, ci la copiii copiilor noştri. Oricât de înalt să fie copacul, a urmat missis Micawber, clătinând din cap, frunzele cad tot pe pământ; şi când spiţa noastră va dobândi faimă şi avere, mărturisesc deschis că aş dori ca averea ei să se reverse în sipetele Britaniei!

— Draga mea, a zis mister Micawber, Britania să se descurce singură. Trebuie să mărturisesc că niciodată n-a făcut nimic de seamă pentru mine şi că nu ard de dorinţa de a întreprinde ceva în acest sens.

— Aici greşeşti, Micawber! i-a ripostat missis Micawber. Pleci în ţara asta depărtată spre a întări, nu spre a slăbi legăturile dintre tine şi Albion.

— Îţi repet, iubito, a declarat mister Micawber, că legăturile despre care vorbim nu mi-au creat nici o obligaţie personală, aşa că nu prea mă interesează întărirea lor.

— Micawber, i-a zis missis Micawber, nici aici n-ai dreptate. Nu-ţi cunoşti posibilităţile, Micawber. Şi legăturile dintre tine şi Albion, în pasul pe care te găteşti să-l faci acum, tocmai de ele vor fi întărite.

Mister Micawber şedea în fotoliu, cu sprâncenele ridicate; stătea în cumpănă dacă să aprobe sau să respingă părerile exprimate de missis Micawber, fiind însă foarte măgulit de anticipările pe care le cuprindeau.

— Dragă mister Copperfield, a urmat missis Micawber. Aş dori ca mister Micawber să fie conştient de situaţia sa. Mi

se pare cât se poate de important ca mister Micawber să-şi dea seama de situaţia sa chiar din clipa îmbarcării. Mă cunoşti de mult, scumpe mister Copperfield, şi eşti în măsură să ştii că nu am o fire entuziastă ca aceea a lui mister Micawber. Am o fire, ca să zic aşa, eminamente practică. Ştiu că pornim într-o lungă călătorie. Ştiu că ea comportă multe lipsuri şi multe neplăceri. Nu pot trece cu vederea aceste fapte. Dar în acelaşi timp ştiu de ce este capabil mister Micawber. Cunosc forţele latente ale lui mister Micawber, şi de aceea socotesc că e esenţial ca mister Micawber să-şi dea seama de situaţia sa.

— Iubito, a intervenit mister Micawber, ai să-mi îngădui poate să spun că mi-e aproape cu neputinţă să-mi dau seama de situaţia mea în clipa de faţă.

— Nu cred, Micawber! i-a ripostat ea. Nu-i chiar aşa. Scumpe mister Copperfield, mister Micawber nu este un caz obişnuit. Mister Micawber pleacă într-o ţară depărtată anume ca, pentru întâia oară în viaţa lui, să fie pe deplin înţeles şi preţuit. Vreau ca mister Micawber să se aşeze la prova corăbiei şi să strige: „Am venit să cuceresc această ţară! Aveţi onoruri? Aveţi bogăţii? Aveţi funcţii gras plătite? Aduceţi-le încoace! sunt ale mele!”

Mister Micawber, care şi-a rotit privirea asupra noastră, părea convins că exista un sâmbure de adevăr în toate astea.

— Vreau, şi sper să nu fiu greşit înţeleasă, a spus missis Micawber pe tonul ei retoric, ca mister Micawber să devină cezarul propriului său destin. Asta, scumpe mister Copperfield, este, mi se pare, poziţia pe care s-ar cuveni să se situeze. Din prima clipă a acestei călătorii, mister Micawber trebuie să se urce la prova corăbiei şi să proclame: „Destule tărăgăneli; destule dezamăgiri; destule lipsuri! Toate acestea s-au întâmplat în patria veche. Asta-i patria cea nouă! Reparaţi nedreptatea. Aduceţi despăgubirile!”

Mister Micawber şi-a încrucişat braţele cu atâta hotărâre, încât ai fi zis că luase loc de pe acum la prova corăbiei.

— Şi procedând astfel, a zis missis Micawber, adică dându-şi seama de situaţia sa, n-am oare dreptate să spun că mister Micawber nu-şi va slăbi, ci, dimpotrivă, îşi va întări legătura, cu Britania? Mi se poate spune oare că apariţia unei importante personalităţi publice în cealaltă emisferă nu va exercita nici o înrâurire în patria-mumă? Sunt eu atât de proastă încât să-mi închipui că, atunci când va mânui bagheta magică a talentului şi a puterii în Australia, mister Micawber nu va însemna nimic în Anglia? Nu sunt decât o femeie; dar dacă aş fi atât de absurd de proastă, aş fi nevrednică de tăticul meu şi de mine.

Convingerea de care era pătrunsă missis Micawber că argumentele ei sunt peremptorii au conferit tonului ei o elevaţie morală pe care până atunci nu o înregistrasem încă niciodată.

— Iată de ce doresc atât de mult ca într-un viitor nu prea îndepărtat să putem trăi iarăşi pe meleagurile natale, a spus missis Micawber. Se prea poate că mister Micawber va înscrie o nouă pagină în istorie – nu-mi pot ascunde credinţa că acest lucru îmi pare foarte probabil – şi atunci mister Micawber va trebui să fie reprezentat în ţara care i-a dat viaţă, dar nu i-a dat slujbă!

— Iubito, a zis mister Micawber, e imposibil să nu fiu mişcat de dragostea pe care mi-o arăţi! Sunt întotdeauna gata să mă bizui pe bunul tău simţ. Ce-o fi o fi! Ferească cerul ca tocmai eu să precupeţesc patriei măcar o părticică din avuţiile ce vor fi strânse de urmaşii noştri!

— Foarte frumos, a spus mătuşa, făcându-i semn lui mister Peggotty, şi cu drag închin paharul în cinstea dumneavoastră a tuturor şi vă doresc să aveţi parte numai de fericire şi de izbândă.

Mister Peggotty i-a lăsat jos pe cei doi copii pe care-i legănase pe genunchi şi s-a alăturat lui mister şi missis Micawber când au băut şi ei în sănătatea noastră; şi când l-

am văzut strângându-le călduros mâna Micawberilor, ca unor camarazi, când am văzut că faţa-i arsă de soare e luminată de un zâmbet, mi-am dat seama că oriunde se va duce îşi va croi drum, va câştiga nume bun şi va fi iubit.

Până şi copiii au fost poftiţi să-şi vâre lingurile de lemn în cana lui mister Micawber şi să bea în sănătatea noastră. După care, mătuşa şi Agnes s-au ridicat şi şi-au luat rămas bun de la emigranţii, noştri. Scena despărţirii a fost dureroasă. Toţi plângeau; copiii s-au agăţat de fusta lui Agnes până în ultima clipă; când am plecat, am lăsat-o pe biata missis Micawber foarte deprimată, plângând şi suspinând, în faţa unei palide lumânări, datorită căreia, privită de afară, de pe fluviu, odăiţa arăta, pesemne, ca un far sărăcăcios.

Dimineaţa, a doua zi, m-am dus să văd dacă au plecat. Porniseră în zori, la 5, cu barca. Mi-am dat seama cu acest prilej ce gol lăsa în suflet asemenea despărţiri, căci deşi nu-i văzusem decât o singură dată, şi nu mai departe, decât în ajun, în hanul acela prăpădit şi pe treptele de lemn ale debarcaderului, acuma, că nu mai erau, locurile mi-au părut triste şi părăsite.

În după-amiaza zilei următoare am plecat împreună cu iubita mea dădacă la Gravesend. Am găsit corabia ancorată în mijlocul fluviului, înconjurată de o sumedenie de bărci; bătea un vânt prielnic; şi pavilionul care semnalizează plecarea flutura în vârful catargului. Îndată am tocmit o barcă şi ne-am îndreptat spre corabie; şi după ce ne-am croit drum prin învălmăşeala ce domnea în jurul ei, ne-am suit la bord.

Mister Peggotty ne aştepta pe punte. M-a informat că mister Micawber fusese din nou arestat (pentru ultima oară), la reclamaţia lui Heep, şi că potrivit rugăminţii ce-i făcusem, plătise creanţa; pe loc i-am înapoiat banii. După aceea ne-a condus jos, pe puntea intermediară, şi acolo temerile mele ca nu cumva mister Peggotty să fi auzit ceva despre cele întâmplate au fost risipite de mister Micawber,

care, ieşind din semiobscuritate, l-a luat de braţ cu un aer prietenos şi ocrotitor, iar mie mi-a spus că de alaltăieri seară, nu se despărţiseră aproape nici o clipă.

Pentru mine tabloul era atât de nou şi locul atât de strâmt şi întunecat, încât la început n-am putut desluşi nimic; dar treptat, pe măsură ce ochii mei s-au obişnuit cu obscuritatea, contururile s-au luminat şi am avut impresia că am în faţă o pânză de van Ostade48. În spaţiile cuprinse între pontiluri, pereţi verticali, inele de arimare şi priciuri destinate emigranţilor, în mijlocul lăzilor, al boccelelor, al butoaielor şi al grămezilor de bagaje – luminate ici-colo de lanternele care se legănau, iar pe alocuri, de lumina palidă ce se strecura de-a lungul trombelor de aer sau prin spiraiuri – se înghesuiau grupuri de oameni, unii legând prietenii noi, alţii luându-şi rămas bun, vorbind, râzând, plângând, bând sau mâncând; unii şi luaseră în posesie colţişorul ce le aparţinea, îşi rânduiseră micile lor gospodării şi îşi aşezaseră copiii pe scăunaşe sau pe fotolii în miniatură; alţii, disperaţi, pentru că nu găsiseră încă un loc unde să se aciueze, rătăceau buimaci de colo-colo. Toate vârstele păreau să fie înghesuite laolaltă în strâmtoarea punţii intermediare – de la pruncii născuţi abia de o săptămână două, până la moşi şi babe gârbove, care nu păreau să mai aibă de trăit decât vreo săptămână, două; de la plugarii care cărau pe bocancii lor calupuri de pământ englezesc, până la fierarii a căror piele era impregnată cu eşantioane de fum şi de funingine de la locurile de baştină.

Când am privit în jur, mi s-a părut că în dreptul unui hublou desluşesc, alături de unul dintre copiii lui Micawber, silueta unei femei care aducea cu Emily; atenţia îmi fusese atrasă într-acolo de o altă persoană, care chiar în clipa aceea se despărţise de ea după ce o sărutase; o persoană care, depărtându-se calmă prin învălmăşeala aceea, mi-a amintit… de Agnes! Dar, datorită forfotei şi babiloniei ce domneau acolo şi tulburării gândurilor mele, am pierdut-o din vedere; şi m-am pomenit deodată că trecuse vremea şi

că toţi vizitatorii fuseseră poftiţi să părăsească vasul; că, aşezată pe un cufăr lângă mine, dădaca mea plângea; şi că missis Gummidge, ajutată de o femeie mai tânără, îmbrăcată în negru, aşeza bagajele lui mister Peggotty.

— Mai aveţi a-mi spune ceva acum, în ultima clipă, mas'r Davy? m-a întrebat mister Peggotty. Cumva am uitat de ceva de care ar trebui să vorbim înainte de a ne despărţi?

— De un singur lucru, i-am spus. De Martha!

A atins-o uşor pe umăr pe femeia cea tânără de care tocmai am amintit, şi iată că Martha era în faţa mea.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, că tare eşti bun! am exclamat. O iei cu dumneata!

Dânsa mi-a răspuns în locul lui, izbucnind în plâns. N-am fost în stare să rostesc nici un cuvânt, doar i-am strâns mâna. Şi dacă vreodată am iubit şi am cinstit un om pe lumea asta, acela pe care l-am iubit şi l-am cinstit mai mult, în adâncul inimii mele, el a fost.

Vizitatorii părăseau în grabă corabia. Aveam în faţă încercarea cea mai grea. I-am împărtăşit ceea ce sufletul nobil care plecase dintre noi mă însărcinase să-i spun în clipa despărţirii. Şi asta l-a mişcat profund. Dar când m-a rugat să transmit încredinţări de dragoste şi păreri de rău aceluia ale cărui urechi erau surde de-a pururi, m-a răscolit cumplit.

Sosise clipa despărţirii. L-am îmbrăţişat, am luat-o la braţ pe dădaca mea, care vărsa lacrimi amare, şi am pornit în grabă. Pe punte mi-am luat rămas bun de la biata missis Micawber, care tocmai îşi căuta îngrijorată familia; ultimele cuvinte pe care mi le-a spus au fost că niciodată nu-l va părăsi pe mister Micawber.

Am coborât în barcă şi ne-am oprit la o oarecare distanţă. Să vedem corabia pornind la drum. Era un amurg calm, strălucitor. Corabia se afla între noi şi lumina roşiatică; fiecare strai, fiecare vergă se profila pe fondul aprins de văpaia asfinţitului. Niciodată n-am văzut o privelişte atât de frumoasă, atât de tristă şi în acelaşi timp atât de

însufleţitoare ca acea mândră corabie, nemişcată pe apa cu reflexe sângerii, şi toată suflarea de pe bord îngrămădită pe punte, în tăcere, cu capul descoperit.

Tăcerea n-a ţinut decât o clipă. Când pânzele s-au înălţat în bătaia vântului şi corabia a început să se depărteze, trei urale puternice au izbucnit deodată din toate bărcile aflate în apropiere, la care cei de pe bord au răspuns cu alte urale, pe care ecoul le-a repetat. Inima mi-a zvâcnit mai tare când am auzit aceste urale şi când am văzut fluturându-se pălăriile şi batistele… şi apoi am zărit-o!

Apoi am zărit-o lângă unchiul ei, tremurând, rezemată de umărul lui. Dânsul arăta cu mâna spre noi; şi atunci ne-a văzut şi mi-a făcut un ultim semn de rămas bun. Vai, frumoasă şi tristă Emily, bizuie-te pe el, cu toată încrederea inimii tale sfâşiate, căci şi el s-a bizuit pe tine; cu toată forţa marii lui iubiri!

Scăldaţi în lumina trandafirie, deoparte, sus, pe punte, unul lângă altul, ea rezemându-se de el, în timp ce el o susţinea, s-au depărtat solemn. Când ne-am apropiat de ţărm, noaptea se lăsase peste dealurile din Kent… şi se lăsase adâncă peste mine.

CAPITOLUL LVIII.

O LUNGĂ ABSENŢĂ.

Asupra mea coborâse o noapte lungă şi întunecată, bântuită de strigoii multor speranţe risipite, multor amintiri scumpe, multor greşeli şi multor zadarnice amărăciuni şi păreri de rău.

Am părăsit Anglia; fără a-mi da seama nici chiar atunci cât eram de zguduit. I-am lăsat pe toţi cei dragi şi am plecat; credeam că suportasem lovitura şi că aparţinea trecutului. Aşa cum pe câmpul de luptă un ostaş lovit de moarte nici nu bagă de seamă c-a fost atins, la fel şi eu, când am fost lăsat singur cu inima-mi neînfrânată, nu mi-am dat seama de gravitatea rănii.

Am ajuns s-o cunosc nu dintr-o dată, ci încetul cu încetul, pas cu pas. Ceas de ceas, sentimentul de deznădejde cu

care am luat drumul străinătăţii devenea mai adânc, mai copleşitor. La început n-am încercat decât o apăsătoare senzaţie de gol şi de jale, în care nu izbuteam să desluşesc aproape nimic altceva. Treptat, pe nesimţite, din ea s-a înfiripat nemângâiată conştiinţa a tot ce pierdusem – dragoste, prietenie, poftă de viaţă; conştiinţa a tot ce se năruise… întâiul meu elan de încredere, întâia mea afecţiune, întreg eşafodajul de visuri ale vieţii mele; conştiinţa a tot ce-mi rămăsese – un pustiu acoperit de ruine, care mă înconjura din toate părţile şi se întindea neîntrerupt până în zarea întunecată.

Chiar dacă părerile mele de rău vor fi fost egoiste, eu, unul, nu ştiam că erau. O jeleam pe soţia-mi copiliţă atât de timpuriu răpită lumii ei înfloritoare. Îl jeleam pe prietenul care câştigase dragostea şi admiraţia multora, aşa cum mai demult câştigase dragostea şi admiraţia mea. Îl jeleam pe acela a cărui inimă zdrobită îşi aflase odihna în marea bântuită de furtună; precum îi jeleam şi pe supravieţuitorii rătăcitori ai acelui modest cămin unde, în copilărie, auzisem întâia oară cum şuieră vântul în noapte.

Covârşit de atâtea necazuri, am căzut într-o melancolie din care am ajuns să cred în cele din urmă că nu mă voi mai ridica niciodată. Rătăceam din loc în loc, ducând pretutindeni cu mine această povară. Îi simţeam toată greutatea acuma; mă încovoiam sub apăsarea ei şi-mi spuneam în sinea mea că nu va putea fi uşurată nicicând.

Când descurajarea mea a ajuns la culme, am crezut c-am să mor.

Mi se părea uneori c-aş vrea să mor în patrie; şi efectiv mă întorceam din drum ca să ajung cât mai repede acasă. Alteori mergeam mereu mai departe, din oraş în oraş, căutând ceva şi încercând să mă descotorosesc de nu ştiu ce.

Mi-e cu neputinţă să zugrăvesc una câte una toate fazele istovitoarei crize sufleteşti prin care am trecut. Există vise ce nu pot fi descrise decât în mod vag şi imperfect; ori de

câte ori mă străduiesc să-mi întorc privirea spre această perioadă a vieţii mele, am impresia că evoc un asemenea vis. Mă văd străbătând ca un somnambul oraşe străine, palate, catedrale, temple, privind picturi, vizitând castele, morminte, uliţe bizare – vechi monumente ale istoriei şi ale imaginaţiei; trec prin faţa lor, ducând pretutindeni dureroasa mea povară, şi aproape că nu-mi dau seama cum toate acestea parcă pier din faţa ochilor mei. Noaptea ce a coborât peste inima-mi neînfrânată era insensibilă şi indiferentă la toate cele, afară doar de părerile de rău care mă măcinau. Dar fie-mi îngăduit ca din această noapte şi din această lungă şi cumplit de tristă visare să-mi înalţ privirile – cum, slavă Domnului, am izbutit să fac în cele din urmă! – către zor, către lumină.

Luni de-a rândul am călătorit cu mintea învăluită de acest nor întunecat. Nelămuritele pricini de a nu dori să mă întorc acasă – pe care, atunci, zadarnic căutam să le limpezesc – mă purtau tot mai departe în pribegia mea. Uneori n-aveam astâmpăr şi mă mutam dintr-un loc într-altul, fără să mă opresc nicăieri; alteori zăboveam vreme îndelungată în aceeaşi localitate. Nicăieri nu găseam o ţintă, un îndemn care să mă reţină.

Eram în Elveţia. Venisem din Italia, peste una din marile trecători ale Alpilor, şi de când mă aflam acolo, însoţit de o călăuză, băteam potecile munţilor. Se prea poate ca măreţia acelor singurătăţi mă ungea la inimă, dar nu-mi dădeam seama de acest lucru. Găseam sublime şi vrednice de admiraţie acele înălţimi şi prăpăstii ameţitoare, cascadele ce duruiau fără încetare şi pustietăţile acoperite de zăpadă şi gheaţă; dar pentru moment ele nu-mi sugeraseră altceva nimic.

Într-o seară, înainte de asfinţit, am ajuns într-o vale unde urma să poposesc. Coborând pe cărarea ce şerpuia pe coasta muntelui de unde o văzusem scânteind departe la picioarele mele, mi se pare că am simţit trezindu-se în mine emoţia de mult uitată pe care o stârnesc frumuseţea şi

liniştea şi înrâurirea binefăcătoare a păcii ce domnea peste vale. Îmi aduc aminte că într-un rând m-am oprit în loc pătruns de o melancolie care nu era nici apăsătoare, nici tocmai sumbră. Îmi aduc aminte chiar că am întrevăzut nădejdea unei îndreptări înăuntrul meu.

Când am ajuns în vale, luminile asfinţitului străluceau pe crestele înveşmântate în zăpadă de care era împrejmuită ca de o cunună de nori încremeniţi pentru veşnicie. Picioarele muntelui, în care erau săpate cheile ce adăposteau cătunul, erau acoperite de pajişti de un verde-cald; iar dincolo de acest brâu de vegetaţie delicată se ridicau păduri întunecate de brad, care abăteau din drum viforul şi stăvileau avalanşele. Mai sus se ridicau şiruri-şiruri de muchii dantelate, stânci cenuşii, râuri de gheaţă strălucitoare şi insuliţe verzi înierbate, care, toate, se amestecau şi se pierdeau în zăpada crestelor. Ici-colo, la poalele muntelui se zăreau, ca nişte puncte, fiecare punct reprezentând o gospodărie, căsuţe de lemn singuratice, care, în perspectiva uriaşelor înălţimi, păreau atât de mici, încât ai fi zis că nici ca jucării nu puteau sluji. La fel părea şi cătunul strâns în fundul văii, cu podul de lemn aruncat peste pârâul ce se rostogolea printre stânci prăvălite şi sfărâmate şi se depărta clocotitor printre copaci. În aerul liniştit răsuna de departe un cântec – glasuri de păstori; dar cum de-a curmezişul pantei luneca un nor incandescent, aş fi putut crede că de acolo venea cântecul şi că nu era o muzică pământească. Şi deodată, în această linişte adâncă, am auzit glasul Firii; şi m-a îmbiat să-mi odihnesc în iarbă capul obosit şi să plâng, cum încă niciodată de la moartea Dorei nu plânsesem.

Numai cu câteva minute mai înainte îmi fusese înmânat un pachet de scrisori care mă aştepta şi ieşisem să le citesc la marginea satului, în timp ce gazda îmi pregătea cina. Alte pachete se rătăciseră, aşa că de multă vreme nu mai primisem nici o ştire. Şi de când plecasem din ţară, n-avusesem curajul sau răbdarea să scriu nici o scrisoare, în

afară de câteva rânduri, ici şi colo, ca să dau de veste că eram sănătos şi că am ajuns în cutare loc.

Ţineam pachetul în mână. L-am deschis şi am recunoscut scrisul lui Agnes.

Era mulţumită, întrucât se simţea utilă şi făcea progrese, aşa cum nădăjduise. Asta era tot ce-mi scria despre ea. Restul se referea la mine.

Nu-mi dădea sfaturi; nu-mi amintea de vreo datorie; îmi spunea doar, cu obişnuita ei căldură, câtă încredere avea în mine. Era convinsă (aşa-mi spunea) că un caracter ca al meu avea să izbutească să întoarcă răul spre bine. Era convinsă că încercarea şi durerea aveau să-l stimuleze şi să-l călească. Era sigură că, datorită suferinţelor îndurate, voi năzui, în orice voi face, mai sus şi cu mai multă fermitate. Dânsa, care se bucurase atât de mult de faima ce o dobândisem şi spera s-o vadă sporind, era convinsă că voi lucra mai departe. Era convinsă că pe mine durerea nu mă putea slăbi, că ea se va preface în forţă. Că aşa cum greutăţile copilăriei mă ajutaseră să ajung ceea ce eram, nenorocirile şi mai mari prin care trecusem îmi vor da imboldul să mă depăşesc pe mine însumi; şi că întrucât trăsesem învăţătură de pe urma lor, aveam să împărtăşesc experienţa mea altora. Se ruga lui Dumnezeu, care chemase la el pe odorul meu nevinovat, să mă ocrotească; şi mă asigura că dragostea ei de soră nu va slăbi niciodată şi că oriunde m-aş duce va fi mereu alături de mine; că era mândră de ceea ce realizasem până acum, dar şi mai mândră încă de ceea ce aveam să fac de aci înainte!

Am pus scrisoarea în buzunarul de la piept şi m-am gândit cum fusesem cu un ceas înainte! Când am auzit glasurile acelea pierzându-se în depărtare şi când am văzut că norul acela incandescent începea să se întunece şi că toate culorile din vale pălesc, şi că zăpada de aur de pe vârfuri se contopeşte cu cerul palid al înserării, dar totuşi am simţit că noaptea ce-mi învăluia mintea se destrăma şi că toate umbrele ei se risipesc, n-am mai avut cuvinte pentru

dragostea ce i-o purtam ei, şi de atunci mi-a fost mai dragă decât îmi fusese vreodată.

Am recitit rândurile ei de multe ori. I-am scris înainte de a mă culca. I-am spus că tocmai simţisem mare nevoie de ajutorul ei; că fără ea nu eram şi niciodată nu fusesem ce-şi închipuia dânsa; dar că pentru mine dânsa constituia un îndemn şi că voi încerca să-i întrupez visul.

Într-adevăr am încercat. Peste trei luni avea să se împlinească un an de când începuse calvarul meu. Mi-am propus să nu iau nici o hotărâre până nu vor fi trecut aceste trei luni, dar totuşi să încerc. Tot acest răstimp l-am petrecut în valea aceea şi prin împrejurimile ei.

După trecerea celor trei luni, am luat hotărârea să mai rămân câtăva vreme departe de ţară; să mă stabilesc pentru moment în Elveţia, care, în amintirea acelei seri, începuse să-mi fie dragă; să reiau condeiul şi să încep să lucrez.

Am urmat supus calea arătată de Agnes; m-am întors către Natură, către care nimeni niciodată nu se întoarce în zadar; şi mi-am deschis inima faţă de frământările omeneşti, pe care le ignorasem în ultimul timp. Şi după nu multă vreme am avut în valea aceea aproape tot atâţia prieteni câţi aveam şi la Yarmouth; şi când, în pragul iernii, am părăsit-o, ducându-mă la Geneva, şi apoi primăvara, când m-am întors, salutările lor cordiale, deşi nu erau exprimate în cuvinte englezeşti, îmi sunau familiar în ureche.

Am lucrat din zori şi până în noapte, cu răbdare şi din greu. Am scris o povestire cu subiect luat din propria mea experienţă şi i-am trimis-o lui Traddles, care a reuşit să asigure publicarea ei în condiţii foarte avantajoase; şi prin călătorii pe care-i întâlneam întâmplător mi-a ajuns la ureche ştirea că faima mea era în creştere. După ce m-am odihnit şi am zăbovit puţin, din nou m-am aşternut pe scris cu entuziasmul de altădată, atacând o temă care m-a pasionat. Pe măsură ce înaintam, m-am simţit din ce în ce mai prins de această operă şi m-am silit din răsputeri s-o

duc la bun sfârşit. Era a treia carte pe care o pregăteam. Ajunsesem cam pe la jumătatea ei, când, în cursul unei perioade de repaos, am început să mă gândesc la întoarcere.

Deşi studiam şi lucram cu răbdare, mă deprinsesem de multă vreme să fac mişcare în aer liber. Sănătatea mea, serios zdruncinată în momentul când plecasem din Anglia, era complet refăcută. Văzusem multe. Vizitasem numeroase ţări şi cred că-mi îmbogăţisem bagajul de cunoştinţe.

Cred c-am amintit tot ce era necesar să spun în legătură cu această lungă absenţă din ţară – afară doar de un lucru. Nu l-am lăsat deoparte cu intenţia de a-l tăinui; căci, după cum am mai zis, cartea de faţă nu face decât să consemneze în scris amintirile mele. Dinadins am păstrat relatarea evoluţiei sentimentelor celor mai intime pentru la urmă. Am să vorbesc despre aceasta acum.

Nu pot pătrunde atât de adânc în tainele inimii mele încât să-mi dau seama când anume am început să cred că de mult aş fi putut concentra asupra lui Agnes speranţele cele mai luminoase pe care le nutrea. Nu pot spune în ce moment al acestei crize a mijit în inima mea gândul că, în anii zănatici ai adolescenţei, dădusem cu piciorul comorii care era dragostea ei. S-ar putea, cred, să fi auzii şoapte nedesluşite ale acestui gând încă îndepărtat în durerosul sentiment că pierdusem ceva sau că-mi lipsea ceva ce nu voi dobândi niciodată, pe care-l încercasem mai demult. Dar nu încape îndoială că, sub haina mustrării de conştiinţă şi a părerii de rău, această idee s-a ivit în mintea mea când am rămas singur şi nemângâiat.

Dacă, în perioada aceea, aş fi fost împreună cu ea, datorită slăbiciunii şi dezolării, poate că i-aş fi mărturisit acest lucru. O temere vagă în acest sens am încercat întâia oară când am luat hotărârea să mai rămân departe de ţară. N-aş fi putut suporta să pierd câtuşi de puţin din dragostea ei de soră, dar dacă i-aş fi mărturisit, s-ar fi creat între noi o sfială cum nu existase până atunci niciodată.

Nu puteam uita că sentimentul cu care mă privea decurgea din purtarea, din atitudinea ce adoptasem liber şi nesilit de nimeni. Că dacă mă iubise cândva într-alt fel – şi uneori îmi vine a crede că fusese o vreme când se prea poate să mă fi iubit cu adevărat – eu, unul, nu o luasem în seamă. Acuma, faptul că, pe vremea când eram copii, o socotisem mult deasupra gusturilor mele exaltate nu mai avea nici o importanţă. Altcuiva îi dăruisem toată duioşia şi toată pasiunea de care eram capabil; nu procedasem aşa cum aş fi putut proceda; iar dacă Agnes ajunsese să reprezinte ceea ce reprezenta în ochii mei, asta se datora atât atitudinii mele, cât şi nobleţei ei sufleteşti.

La începutul acelei schimbări ce s-a petrecut treptat în mine, când am încercat să-mi înţeleg mai bine gândurile şi să devin un om mai vrednic, am întrezărit că după o perioadă nedefinită de încercare s-ar putea să vină o zi când îmi va fi îngăduit să sper că mi-am răscumpărat greşelile trecutului şi că voi avea fericirea s-o iau de soţie. Cu timpul, însă, această palidă nădejde s-a depărtat şi s-a risipit. Dacă într-adevăr mă iubise vreodată, se cuvenea s-o respect ca pe o sfântă, când îmi aduceam aminte de destăinuirile ce-i făcusem, de faptul că-mi cunoştea nestatornicia inimii şi când îmi dădeam seama că trebuise să-şi calce pe suflet ca să se poarte ca o prietenă şi ca o soră şi ce biruinţă dobândise asupra ei însăşi. Iar dacă nu mă iubise niciodată, puteam oare nădăjdui că mă va iubi acum?

Fusesem totdeauna conştient de slăbiciunea mea în comparaţie cu statornicia şi fermitatea ei; iar acum îmi dădeam seama de ea tot mai limpede. Orice voi fi însemnat pentru ea sau ea pentru mine, acum nu mai eram vrednic de dânsa, chiar dacă altădată voi fi fost. Trecuse timpul. L-am lăsat să-mi scape şi, aşa cum meritam, o pierdusem.

Este adevărat că aceste gânduri care se băteau cap în cap mă chinuiau şi-mi umpleau inima de remuşcări şi de amărăciune, nu este însă mai puţin adevărat că eram

susţinut de sentimentul că aş avea datoria de onoare să alung chiar şi din gândurile mele posibilitatea ca acuma, când speranţele mele păliseră, să revin la fiinţa dragă de la care, fluşturatic, îmi întorsesem privirea atunci când ele erau în floare, şi acest sentiment constituia punctul de pornire al tuturor reflecţiilor ce făceam în privinţa ei. Acum nici nu mai încercam să ascund de mine însumi faptul că eram îndrăgostit de ea, că-i eram devotat; aveam însă convingerea că era prea târziu şi că nu se cădea ca vechea prietenie dintre noi să fie tulburată.

Adesea meditasem îndelung asupra cuvintelor Dorei despre ce s-ar fi întâmplat dacă am mai fi avut de trăit câţiva ani împreună. Ajunsesem să-mi dau seama că de multe ori, prin urmările pe care le au, anumite năzuinţe rămase neînfăptuite ajung să reprezinte pentru noi realităţi la fel de concrete ca cele înfăptuite. Anii de care vorbise Dora se împliniseră acuma şi aveau să slujească îndreptării mele; şi chiar de ne-am fi despărţit de la prima izbucnire zvăpăiată, ei tot ar fi ajuns realităţi, doar ceva mai târziu poate. Aşadar, m-am străduit să prefac ceea ce s-ar fi putut înfiripa între Agnes şi mine într-un imbold de a deveni mai puţin egoist, mai hotărât, mai conştient de cusururile şi de greşelile mele. Şi astfel, cugetând la ceea ce ar fi putut să fie, am ajuns la convingerea că nu va fi niciodată.

Cu şovăirile şi nedumeririle inerente, acestea au fost nisipurile mişcătoare ale sufletului meu din clipa când am plecat până în clipa când, trei ani mai târziu, m-am întors în patrie. Trecuseră trei ani de când vasul cu emigranţi înălţase pânzele; şi iată că tot într-un amurg, în acelaşi loc, mă aflam pe puntea corăbiei care mă aducea înapoi în ţară şi priveam apele cu reflexe trandafirii, în care văzusem oglindindu-se imaginea acelui vas.

Trei ani. Multă vreme dacă îi ai înainte, dar o nimica toată după ce au trecut. Mi-era drag pământul patriei şi dragă-mi era şi Agnes, dar nu era a mea, şi n-avea să fie a mea

niciodată. Ar fi putut să fie, dar acum asta era de domeniul trecutului!

CAPITOLUL LIX.

ÎNTOARCEREA.

Am debarcat la Londra într-o seară friguroasă de toamnă. Era întuneric, ploua, şi într-un minut am văzut atâta ceaţă şi noroi cât nu văzusem într-un an întreg. Ca să găsesc o caretă, am fost nevoit să merg pe jos de la Custom House[49] până la Monument; şi cu toate că faţadele, care priveau jgheaburile şi rigolele în care gâlgâia apa, îmi erau vechi cunoştinţe, mi-a fost cu neputinţă să nu recunosc că erau nişte cunoştinţe foarte murdare.

Am băgat de seamă adesea – şi presupun că toată lumea a băgat de seamă – că atunci când cineva părăseşte meleagurile unde era obişnuit să trăiască crede că plecarea lui va fi un semnal pentru numeroase schimbări. Uitându-mă pe portiera caretei, am observat că o veche clădire din Fish Street Hill, care de peste un veac nu fusese atinsă de mâna zugravilor, a zidarilor sau a dulgherilor, fusese dărâmată în lipsa mea; şi că o uliţă din apropiere, de mult vestită ca un focar de infecţie, era în curs de a fi canalizată şi lărgită; aproape că m-aş fi aşteptat să găsesc că şi catedrala Sf. Paul îmbătrânise.

Mă aşteptam să aflu că se petrecuseră schimbări şi în viaţa prietenilor. Mătuşa de mult se mutase înapoi la Dover, iar Traddles, chiar din primul semestru următor plecării mele, începuse să dobândească clienţi şi procese. Avea un birou la Gray's Inn[50], şi în ultimele sale scrisori îmi adusese la cunoştinţă că spera să se căsătorească foarte curând cu cea mai drăguţă fată din lume.

Mă aşteptau abia în preajma Crăciunului; şi nici nu visau că m-aş putea întoarce atât de devreme. Dinadins îi amăgisem, ca să am plăcerea de a le face o surpriză. Totuşi, sucit fiind, eram cam îmbufnat, pentru că nu venise nimeni să-mi ureze bun venit şi pentru că singur şi tăcut, în trăsura

care hodorogea pe caldarâm, străbăteam străzile cufundate în ceaţă.

Binecunoscutele magazine, cu vitrinele lor plăcut luminate, mi-au mai schimbat gândurile, aşa că atunci când am descins la cafeneaua din Gray's Inn, mă simţeam bine dispus. În primul moment mi-am amintit de vremea când trăsesem la „Crucea de aur” şi de schimbările petrecute de atunci încoace; dar asta era firesc.

— Ştiţi cumva unde locuieşte mister Traddles? l-am întrebat pe chelner în timp ce mă încălzeam în faţa căminului din cafenea.

— La Holborn Court, sir. Numărul doi.

— Dacă nu mă înşel, mister Traddles se bucură, printre jurişti, de o reputaţie din ce în ce mai bună, nu-i aşa?

— Se prea poate, sir, mi-a răspuns chelnerul, dar personal n-am cunoştinţă.

Chelnerul meu, un om pirpiriu, între două vârste, a chemat într-ajutor un alt chelner cu mai multă autoritate – un bărbat mai vârstnic, impozant, cu o cută de grăsime sub bărbie, care purta pantaloni bufanţi şi ciorapi negri – şi acesta, ridicându-se de la locul său, din celălalt capăt al cafenelei – unde şedea într-un fel de strană, flancat de o casă de bani, de un anuar, de o listă a membrilor asociaţiei şi de alte hârţoage şi hârtii – s-a apropiat.

— Mister Traddles, a zis chelnerul pirpiriu, Holborn Court, numărul doi.

Chelnerul cel impozant i-a făcut semn să plece şi s-a întors către mine cu un aer grav.

— Întrebam dacă mister Traddles din Holborn Court, numărul doi, nu se bucură, printre jurişti, de o reputaţie din ce în ce mai bună, i-am spus.

— Niciodată n-am auzit de el, mi-a răspuns chelnerul cel impozant cu o voce caldă de bas.

Am simţit compătimire pentru bietul Traddles.

— E tânăr, nu-i aşa? m-a întrebat chelnerul cel impozant, aţintindu-şi sever privirea asupra mea. De când lucrează la

Gray's Inn?

— De vreo trei ani, i-am răspuns.

Chelnerul, care presupun că ocupa strana aceea de vreo patruzeci de ani, găsind că nu era cazul să se mai ocupe de un subiect atât de neînsemnat, m-a întrebat ce doream să comand.

Atunci mi-am dat seama că mă aflam din nou în Anglia, şi mi-a părut foarte rău pentru Traddles. Se părea că n-are nici o perspectivă. Am comandat supus o porţie de peşte şi un beef-steak şi am rămas în faţa căminului, reflectând că era sortit să nu iasă din anonimat.

Urmărindu-l pe chelnerul cel impozant cum se depărta, m-am gândit fără să vreau că grădina în care cu încetul ajunsese să se dezvolte această floare era un loc cam neprielnic. Avea ceva impunător, ceva ţeapăn, învechit, solemn, venerabil. M-am uitat jur împrejur prin cafeneaua a cărei podea era presărată cu nisip, întocmai ca pe vremea când chelnerul debutase ca picol, dacă fusese picol vreodată, ceea ce nu părea deloc probabil; m-am uitat la mesele lucii, care-mi oglindeau chipul în adâncimile transparente ale mahonului; la candelabrele ireproşabile dichisite şi lustruite; şi la bogatele draperii verzi, cu galerii de alamă, care despărţeau boxele; şi la cele două focuri mari de cărbune, care ardeau vesel; la şirurile de garafe pântecoase, mândre parcă la gândul că jos, în beci, se aflau butoaie pline cu vin scump de Porto; şi mi s-a părut că atât Anglia, cât şi citadela justiţiei britanice erau tare greu de luat cu asalt. M-am dus sus în camera mea, să mă schimb, căci hainele-mi erau ude; şi mărimea acestei odăi, de modă veche, cu lambriuri (îmi aduc aminte că se afla chiar deasupra porţii boltite prin care se intra la Gray's Inn) şi imensitatea tihnită a patului cu baldachin, sprijinit pe patru stâlpi, precum şi severitatea neînduplecată a scrinului, toate parcă priveau posomorâte şi încruntate destinul lui Traddles sau al oricărui alt tânăr îndrăzneţ. Am coborât apoi să iau cina; şi totul, de la începeineala serviciului până la

liniştea ce domnea în local – era aproape gol, fiindcă vacanţa cea mare nu se sfârşise încă – părea să demonstreze cu elocinţă că Traddles era cutezător şi că nu avea decât slabe şanse să-şi facă o situaţie înainte de zece-douăzeci de ani.

Cât fusesem plecat, asemenea lucruri nu văzusem nicăieri, şi acuma toate speranţele mele în privinţa lui Traddles se spulberaseră. Chelnerul cel impozant se săturase de mine. Nu s-a mai apropiat de masa mea; s-a dus să se ocupe de un bătrân gentleman, cu jambiere lungi, căruia i-a pus în faţă un clondir de Porto special, care venise parcă singur şi de bunăvoie din pivniţă, deoarece nu-l comandase. Celălalt chelner m-a informat în şoaptă că gentleman-ul cel bătrân, un specialist în transferuri imobiliare, retras din afaceri, locuia în Gray's Inn Square şi avea o avere considerabilă, pe care se zicea c-ar avea de gând s-o lase moştenire fiicei spălătoresei sale; şi că mergea vestea c-ar avea închis în biroul lui un serviciu de masă de argint ce se oxidase de când nu mai fusese folosit şi din care nici unui muritor nu-i fusese dat să vadă mai mult decât o lingură şi o furculiţă. După ce am auzit şi asta, am socotit că Traddles era pierdut; şi mi-am întărit convingerea că pentru el nu există speranţă nici de leac.

Arzând de nerăbdare să-mi revăd vechiul prieten, am mâncat repede, ceea ce desigur n-a făcut o bună impresie asupra oberchelnerului, şi am ieşit în grabă pe uşa din dos. Am ajuns îndată la Holborn Court, numărul doi, şi văzând la uşă o firmă care arăta că mister Traddles locuia la ultimul etaj, am pornit în sus pe trepte. Era o scară veche, prăpădită, slab luminată la fiecare palier de câte un opaiţ, al cărui fitil pâlpâia sub un glob de sticlă murdară.

În timp ce urcam, poticnindu-mă, mi s-a părut că aud râsete voioase; nu râsetele vreunui avocat sau secretar de avocat, ci râsetele a două sau trei fete vesele. Dând să mă opresc ca să ascult, am nimerit cu piciorul într-o gaură – căci onorabila asociaţie Gray's Inn neglijase să înlocuiască o

scândură putredă – şi am căzut, făcând oarecare zgomot, iar când m-am ridicat, nu se mai auzea nimic.

Mi-am continuat drumul orbecăind cu grijă, şi când am găsit uşa pe care stătea scris „Mr. TRADDLES” şi am băgat de seamă că era deschisă, inima a început să-mi bată foarte tare. Am ciocănit. A urmat un mare du-te-vino, dar n-a venit nimeni. Am ciocănit din nou.

Un băieţaş isteţ, care părea să îndeplinească şi funcţia de curier şi aceea de secretar, s-a ivit la uşă gâfâind şi s-a uitat la mine sfidându-mă parcă să fac dovada că într-adevăr ar gâfâi.

— E acasă mister Traddles? l-am întrebat.

— Da, sir, dar e ocupat.

— Vreau să-i vorbesc.

După ce m-a cercetat o clipă, băieţaşul cel isteţ s-a hotărât să-mi dea drumul înăuntru; şi deschizând mai larg uşa, m-a condus într-o mică anticameră, din care am trecut într-o odăiţă, unde m-am trezit faţă în faţă cu vechiul meu prieten, care (gâfâind şi el) şedea la o masă, aplecat asupra unor hârtii.

— Doamne, Dumnezeule! Copperfield! a izbucnit Traddles când şi-a ridicat privirea, şi s-a năpustit în braţele mele, iar eu l-am strâns la piept.

— Cum îţi mai merge, dragă Traddles?

— Bine, dragul meu, dragul meu Copperfield, nu am a-ţi da decât veşti bune!

Plângeam amândoi, de bucurie.

— Măi, băiete dragă! a urmat Traddles, răvăşindu-şi părul de surescitare, ceea ce, de fapt, era cu totul de prisos. Scumpul meu Copperfield, prietenul meu pierdut de atâta amar de vreme, fii binevenit, cât mă bucur să te revăd! Vai ce ars de soare mai eşti! Ce bucuros sunt că te văd! Îţi spun, iubitul meu Copperfield, pe cuvântul meu de cinste şi pe viaţa mea, că niciodată, niciodată n-am fost atât de fericit!

Nici eu nu aveam cuvinte ca să-mi exprim emoţia. Şi în primul moment nici n-am fost în stare să vorbesc.

— Măi, băiete dragă! a repetat Traddles. Şi ai ajuns atât de celebru! Gloriosul meu Copperfield! Doamne, Dumnezeule, când ai venit, de unde ai venit, ce-ai mai făcut?

Fără a se opri nici o clipă ca să primească răspuns la întrebările lui, Traddles, care mă aşezase într-un fotoliu lângă cămin, cu o mână aţâţa de zor focul, iar cu cealaltă, trăgea de fularul meu, pe care în zăpăceala lui îl luase drept palton. Fără a lăsa cleştele din mână, m-a îmbrăţişat din nou şi l-am îmbrăţişat şi eu; şi amândoi, râzând şi ştergându-ne lacrimile, ne-am aşezat lângă cămin şi ne-am strâns din nou mâna.

— Când mă gândesc, dragul meu, mi-a zis Traddles, că erai pesemne în drum spre casă şi că totuşi n-ai apucat să iei parte la ceremonie!

— Care ceremonie, dragă Traddles?

— Doamne, Dumnezeule! a sărit Traddles, holbând ochii, cum avea obiceiul. N-ai primit ultima mea scrisoare?

— Dacă în ea era vorba de vreo ceremonie, desigur că nu.

— Păi, dragă Copperfield, mi-a zis Traddles, zburlindu-şi părul cu amândouă mâinile şi apoi punându-le pe genunchii mei, află că m-am însurat!

— Te-ai însurat! am exclamat bucuros.

— Da, slavă Domnului! a spus Traddles. Cu Sophy… Ne-a cununat pastorul Horace… în Devonshire… Şi o să-ţi spun, dânsa e colo, la fereastră, după perdea. Uite-o!

Spre uimirea mea, în clipa aceea, cea mai drăguţă fată din lume a ieşit din ascunzătoare, râzând şi cu faţa îmbujorată. Şi cred că o nevastă mai veselă, mai drăguţă, mai fericită şi mai radioasă nici că s-a văzut de când lumea (ceea ce, de altfel, i-am şi spus pe loc). Am sărutat-o, ca un vechi prieten, şi le-am urat din toată inima multă fericire.

— Dragă Doamne! a strigat Traddles. Ce minunată revedere! Dar teribil te-ai mai bronzat, Copperfield! Vai,

Doamne, ce fericit sunt!

— Şi eu, am zis.

— Şi eu, zău, sunt fericită! a protestat Sophy, râzând şi roşindu-se.

— Suntem toţi cât se poate de fericiţi! a zis Traddles. Chiar şi fetele sunt fericite. Vai, Doamne, am uitat cu desăvârşire.

— Ce-ai uitat? l-am întrebat.

— Fetele, mi-a zis Traddles, surorile nevestei. Stau la noi. Au venit să vadă Londra. De fapt, ştii, în clipa când… dar spune, Copperfield, tu ai fost acela care s-a poticnit pe scară?

— Da, eu, i-am răspuns râzând.

— Ei bine, când te-ai poticnit pe scară, tocmai mă jucam cu ele. Ne jucam anume de-a baba-oarba. Dar cum asemenea jocuri nu prea sunt la locul lor la Westminster Hall51 şi cum, dacă le-ar fi văzut un client, nu prea i-ar fi făcut impresie bună, când au auzit zgomotul, au şters-o. Şi acum sunt sigur că trag cu urechea, a adăugat Traddles, uitându-se la uşa care dădea în cealaltă odaie.

— Îmi pare rău, i-am spus râzând, c-am pricinuit o asemenea panică.

— Pe cuvântul meu, mi-a răspuns Traddles încântat, n-ai fi zis aşa dacă le-ai fi văzut cum, după ce ai bătut la uşă, au luat-o la goană şi apoi s-au întors fuga să-şi adune de pe jos pieptenii ce-i pierduseră, şi apoi din nou s-au împrăştiat, ca turbate. Iubito, vrei să te duci să le chemi?

Sophy a ieşit repede şi am auzit cum a fost întâmpinată cu hohote de râs în odaia alăturată.

— Ce muzică plăcută, nu-i aşa, dragă Copperfield? mi-a zis Traddles. Îţi creşte inima s-o auzi. Parcă înveseleşte zidurile astea bătrâne. Pentru un biet burlac, care toată viaţa a trăit singur, e o adevărată încântare, crede-mă! E minunat! Sărmanele, au suferit o pierdere grea prin plecarea scumpei mele Sophy – care, te asigur, Copperfield, este şi a fost întotdeauna cea mai drăguţă fată din lume! – şi n-am cuvinte să-ţi spun cât sunt de fericit când le văd atât de

voioase! E fermecător, Copperfield, să trăieşti în mijlocul unor fete tinere! Nu prea se potriveşte, cu rigorile profesiei, dar e fermecător!

Băgând de seamă că se fâstâcise, am ghicit că în inima lui simţitoare se ivise temerea că spusele lui ar fi putut să mă întristeze, şi atunci l-am aprobat cu atâta căldură, încât am reuşit să-l liniştesc şi să-i fac plăcere.

— Trebuie să-ţi spun, însă, dragă Copperfield, a urmat amicul meu, că felul cum ne-am instalat e compromiţător din punct de vedere profesional. Chiar şi faptul că Sophy stă aici e compromiţător. Dar altă locuinţă n-avem. Am pornit în larg într-o luntre uşurică, dar suntem gata să înfruntăm orice greutăţi. Sophy e o gospodină extraordinară! Ai să rămâi cu gura căscată când am să-ţi arăt cum a găsit culcuş pentru fiecare fată. Nici eu nu ştiu cum s-a descurcat!

— Au venit multe dintre surori aici la tine? am întrebat.

— Cea mai mare, mi-a răspuns Traddles cu glas scăzut şi pe un ton confidenţial, Caroline, zisă şi Frumoasa. Apoi Sarah, ştii, aia despre care ţi-am povestit că are ceva la şira spinării. Acum e mult, mult mai bine! Şi cele două surori mai mici, pe care le-a crescut Sophy. Şi Louisa.

— Ce vorbeşti?! am exclamat.

— Da! a urmat Traddles. Tot apartamentul – adică biroul – se compune din trei odăi; dar Sophy a aranjat lucrurile admirabil şi au unde dormi fiecare cât se poate de comod. Trei în camera asta, mi-a arătat Traddles. Două în cealaltă.

N-am putut să mă stăpânesc şi am privit în jur, să văd ce mai rămăsese pentru mister şi missis Traddles. Traddles mi-a ghicit gândul.

— Păi, cum ţi-am spus, suntem gata să înfruntăm orice primejdie, aşa că săptămâna trecută ne-am înjghebat un culcuş aici, pe podea, mi-a explicat Traddles. Mai avem o odăiţă la mansardă – o odăiţă foarte drăguţă când te obişnuieşti – pe care Sophy a tapetat-o singură ca să-mi facă o surpriză; acolo locuim deocamdată. E o încăpere

fermecătoare, are ceva foarte boem. De sus ai o privelişte minunată!

— În sfârşit, iată-te însurat şi fericit, dragă Traddles! i-am spus. Nici nu ştii cât mă bucur!

— Îţi mulţumesc, dragă Copperfield! mi-a răspuns Traddles, strângându-mi iar mâna. Sunt cât se poate de fericit! Iată, aici e şi vechea ta cunoştinţă, a urmat el, arătându-mi cu un aer triumfător vasul de flori. Şi postamentul lui, şi colo e măsuţa cu placa de marmoră! Şi, precum vezi, toată mobila este simplă şi practică. Cât priveşte argintăria, dragă Doamne, n-avem nici măcar o linguriţă.

— O să-ţi cumperi din ce vei agonisi, nu-i aşa? i-am zis râzând.

— Chiar aşa, o să-mi cumpăr din ce voi agonisi, a încuviinţat Traddles. Avem noi, fireşte, linguriţe cu care să ne amestecăm ceaiul. Dar sunt de aliaj Britannia52.

— Cu atât mai frumoasă o să-ţi pară argintăria când ai s-o cumperi, i-am spus.

— Asta ziceam şi noi! a exclamat Traddles. După care, cu glas scăzut şi pe un ton confidenţial, a adăugat: Vezi, dragă Copperfield, după ce am depus concluziile în procesul lui DOE dem.53 JIPES versus WIGZELL, care mi-a fost de mult folos în cariera mea, m-am dus la Devonshire şi, între patru ochi, am avut o convorbire foarte serioasă cu reverendul Horace. Am stăruit asupra faptului că Sophy, care, te asigur, Copperfield, e cea mai drăguţă fată din lume…

— Sunt încredinţat că e! l-am liniştit eu.

— Şi într-adevăr este! a urmat Traddles. Dar mi-e teamă că m-am cam depărtat de subiect. Îţi spuneam de reverendul Horace?

— Îmi spuneai c-ai stăruit asupra faptului…

— Aşa e! Asupra faptului că Sophy şi cu mine suntem de multă vreme logodiţi şi că Sophy, cu voia părinţilor ei, ar fi foarte bucuroasă să mă ia… într-un cuvânt, a zis Traddles, cu vechiul lui zâmbet deschis, să mă ia aşa cum sunt, cu

tacâmuri Britannia. Prea bine. Atunci i-am propus reverendului Horace – care este un preot excelent şi ar merita să ajungă episcop, sau cel puţin să ducă o viaţă îndestulată, fără a mai fi silit să strângă cureaua – i-am propus, zic, să mă căsătoresc cu Sophy în clipa când voi reuşi să agonisesc două sute cincizeci de lire pe an şi voi avea temei să cred că în anul următor am să realizez tot atâta, dacă nu mai mult, şi când voi fi în stare să mobilez decent o căsuţă ca asta. Mi-am permis să-i arăt că amândoi am avut destulă răbdare timp de atâţia ani; împrejurarea că Sophy este atât de necesară acasă, i-am zis, n-ar trebui să-i facă pe părinţii ei să nu o lase să-şi facă un rost în viaţă. Mă înţelegi?

— Fireşte, n-ar trebui, i-am zis.

— Sunt fericit, Copperfield, că eşti de această părere, a urmat Traddles, pentru că, fără să-i aduc vreo învinuire reverendului Horace, sunt de părere că uneori părinţii şi fraţii şi alte rude se arată cam egoişti în asemenea împrejurări. Ce să-ţi mai spun! I-am arătat de asemenea că doream din toată inima să fiu de folos întregii familii, şi dacă voi ajunge să-mi fac o situaţie şi i s-ar întâmpla ceva, vreau să spun reverendului Horace…

— Înţeleg.

—… sau prea scumpei sale soţii… voi fi fericit să iau asupra mea datoriile părinteşti în privinţa fetelor. Mi-a dat un răspuns admirabil, cât se poate de măgulitor, şi mi-a dat cuvântul că va obţine el consimţământul scumpei missis Crewler. Au avut însă mult de furcă cu ea. I s-a ridicat de la picioare la piept, şi apoi la cap…

— Ce i s-a ridicat? l-am întrebat.

— Durerea, mi-a răspuns Traddles, cu un aer foarte serios. Ciuda. Cum ţi-am mai spus şi altă dată, e o femeie superioară, dar are mâinile şi picioarele paralizate. De câte ori are vreo supărare, o dor picioarele; dar atunci durerea i s-a ridicat la piept şi apoi la cap şi i-a cuprins întreg organismul, ceea ce ne-a alarmat. Totuşi, mulţumită

îngrijirii neobosite şi dragostei cu care a fost înconjurată, şi-a revenit, şi ieri s-au împlinit şase săptămâni de când ne-am căsătorit. Nu-ţi închipui, Copperfield, ce monstru mi s-a părut că sunt, atunci când am văzut toată familia plângând şi leşinând ba unul, ba altul. Missis Crewler nici n-a vrut să mă vadă înainte de plecare – nu putea încă să mă ierte că i-am răpit fata – dar are inimă bună, şi între timp m-a iertat. Nu mai departe decât azi dimineaţă am primit din partea ei o scrisoare minunată.

— Într-un cuvânt, i-am spus, eşti fericit, dragă prietene, cum meriţi să fii.

— Vai! Spui asta numai pentru că ţii la mine! a râs Traddles. Dar, de fapt, să ştii că sunt de invidiat. Muncesc din răsputeri şi nu mă mai satur studiind culegerile de jurisprudenţă. Zi de zi mă scol la cinci, dar nu-mi pasă. În timpul zilei nu las fetele să se arate deloc, în schimb, seara petrecem împreună. Şi te rog să mă crezi că-mi pare rău că ne părăsesc marţi, adică în ajun de Michaelmas54. Dar iată-le, au venit! mi-a spus Traddles tare, renunţând la tonul confidenţial. Îmi daţi voie, mister Copperfield, miss Crewler… miss Sarah… miss Louisa… Margaret şi Lucy!

Erau ca un buchet de trandafiri; radiau prospeţime şi sănătate. Toate erau foarte drăguţe, iar miss Caroline era foarte frumoasă; dar căutătura luminoasă a Sophyei avea ceva senin, ceva duios şi cald care mi s-a părut mai de preţ decât frumuseţea şi care m-a încredinţat că prietenul meu făcuse o bună alegere. Am luat loc cu toţii în jurul căminului, în timp ce băieţaşul cel isteţ, despre care mi-am dat seama că adineauri îşi scosese sufletul zorindu-se să pună hârtiile şi dosarele pe masă, acuma s-a apucat să le strângă şi să pregătească serviciul de ceai. După care, s-a retras şi, trântind uşa de afară, s-a dus la culcare. Missis Traddles, a cărei privire caldă, odihnitoare, strălucea de plăcere, după ce a servit ceaiul, s-a aşezat într-un colţ lângă foc şi s-a apucat să prăjească pâinea tăiată felii.

Şi în acelaşi timp mi-a povestit că se văzuse cu Agnes. În călătorie de nuntă, „Tom” o dusese în Kent, şi cu acest prilej o vizitase şi pe mătuşa mea; atât mătuşa, cât şi Agnes erau bine sănătoase şi nu vorbiseră decât despre mine. Tot timpul cât fusesem în străinătate, „Tom” mereu se gândise la mine. Invoca numele lui la fiecare pas. Nu încăpea îndoială că „Tom” era idolul vieţii ei; şi că de pe acest piedestal n-avea să-l clatine nimic niciodată; şi că orice s-ar întâmpla, dânsa avea să se încreadă de-a pururi în cuvântul lui şi îl va cinsti din toată inima.

M-a amuzat foarte mult respectul pe care atât ea, cât şi Traddles, îl arătau „Frumuseţii”. Nu ştiu dacă l-am găsit foarte la locul lui, dar mi s-a părut înduioşător şi caracteristic. Dacă vreodată Traddles a regretat că nu avea încă linguriţele pe care urma să le cumpere, atunci nu mă îndoiesc că a regretat în clipa când i-a servit ceaiul „Frumuseţii”. Iar dacă blânda şi modesta lui soţie se va fi făli faţă de cineva vreodată, convins sunt că n-a făcut-o pentru alt motiv decât că era sora „Frumuseţii.” Era vădit că micile semne de răsfăţ şi toanele, pe care le manifesta erau considerate de Traddles şi de soţia lui că reprezentau apanajul ei natural şi dreptul ei din născare. Şi nici dacă dânsa s-ar fi născut regină, iar ei, nişte biete albine lucrătoare, n-ar fi putut fi mai împăcaţi şi mulţumiţi decât erau cu soarta lor.

Uitarea de sine de care dădeau dovadă m-a încântat. În ochii mei, felul cum se mândreau cu aceste fete şi cum le făceau toate gusturile a constituit o mărturie cât se poate de îmbucurătoare a vredniciei lor. În seara aceea, într-un singur ceas, Traddles a fost mângâiat nu o dată, ci de zece, douăsprezece ori, de una sau alta dintre cumnatele sale, cu epitetul de „iubitule”; şi s-a văzut rugat ba să ia, ba să care ceva, ba să dea jos, ba să ridice, ba să caute, ba să le aducă ceva. Afară de asta, fără concursul lui Sophy, nu făceau nici cel mai mic lucru. Dacă vreunei i se desfăcea părul, nimeni afară de Sophy nu era în stare să i-l prindă la loc. Dacă

vreuna nu ţinea minte o anumită melodie, nimeni afară de Sophy nu era în stare s-o fredoneze corect. Dacă vreuna voia să-şi aducă aminte numele unei localităţi din Devonshire, numai Sophy trebuia să-l ştie. Dacă vreuna avea chef să scrie acasă, singura căreia i se putea încredinţa sarcina de a redacta scrisoarea dimineaţa, înainte de micul dejun, tot Sophy era. Dacă se întâmpla ca vreuna să se încurce la tricotat, nimeni alta decât Sophy putea s-o descurce. Erau stăpânele necontestate ale casei, iar Sophy şi Traddles le serveau. Câţi copii va fi crescut Sophy la viaţa ei, nu ştiu; dar mi se pare că ştia pe de rost toate cântecele de leagăn ce s-au cântat vreodată în limba engleză; şi era în stare să execute, unele după altele, cu o voce cristalină, zeci de asemenea cântece (fiecare dintre surori dorind altă melodie, şi Frumuseţea rostindu-se, în general, în ultimă instanţă), ceea ce mă uluia. În ciuda acestor pretenţii, toate surorile, fără nici o excepţie, se arătau foarte atente şi respectuoase atât faţă de Sophy, cât şi faţă de Traddles. Iar când am plecat împreună cu Traddles, care a ţinut să mă petreacă până la cafeneaua „Gray's Inn”, am plecat cu convingerea că de când eram pe lume, încă niciodată nu-mi fusese dat să văd un cap cu o chică mai rebelă sau orice cap în genere asupra căruia să se abată o asemenea rafală de sărutări.

A fost o seară de care mi-am amintit cu plăcere chiar şi după ce, ajungând la destinaţie, i-am urat noapte bună lui Traddles şi ne-am despărţit. Nici dacă aş fi văzut înflorind o mie de trandafiri în cămăruţele acelea situate la ultimul etaj al unei clădiri din jerpelitul Gray's Inn, tot nu le-ar fi putut lumina şi înfrumuseţa mai mult. Prezenţa acelor fete din Devonshire în mijlocul clasoarelor şi a birourilor severe ale avocaţilor; faptul, că luasem ceai şi mâncasem pâine prăjită şi ascultasem cântece de leagăn, în ambianţa posomorâtă creată de nisiperniţe, pergamente, şnururi roşii, bastonaşe de ceară colbuite, sticle de cerneală, topuri de hârtie velină şi de concept, colecţii de jurisprudenţă, citaţii, mandate,

acţiuni şi note de speze mi se părea de domeniul fanteziei aşa cum de domeniul fanteziei mi s-ar fi părut dacă aş fi visat că slăvita familie a sultanului ar fi fost înscrisă pe lista avocaţilor şi ar fi adus cu ea la Gray's Inn Hall pasărea vorbitoare, copacul care cântă şi apa de aur. În orice caz, am băgat de seamă că mă despărţisem de Traddles şi că mă întorsesem la cafenea fără a mai avea temeri în privinţa viitorului său. Şi am început să cred că, în ciuda părerii contrarii a tuturor oberchelnerilor din Anglia, avea să răzbească.

După ce mi-am tras un scaun în dreptul căminului din cafenea, ca să mă gândesc mai pe îndelete la Traddles, treptat am încetat să mai meditez asupra fericirii lui şi m-am apucat să schiţez planuri de viitor, privind jăraticul, şi pe măsură ce acesta se făcea scrum şi se stingea, m-am întors cu gândul la marile supărări şi pierderi pe care le încercasem în viaţă. De trei ani, de când părăsisem Anglia, nu mai văzusem foc de cărbuni, cu toate că nu o dată urmărisem câte un foc de buşteni prefăcându-se în cenuşă albă ca promoroaca ce se cernea peste grămada de scrum din vatră, în care imaginaţia mea copleşită de amărăciune vedea rămăşiţele nădejdilor defuncte.

Eram în stare acum să meditez asupra trecutului cu seriozitate, fără amărăciune; şi să privesc viitorul cu îndrăzneală. Casă în adevăratul sens al cuvântului, nu mai aveam. Pe aceea în sufletul căreia aş fi putut stârni o dragoste mai adâncă o învăţasem să se poarte cu mine ca o soră. Dar într-o bună zi avea să se mărite şi se vor ivi noi pretendenţi la solicitudinea ei; şi astfel, nu va afla niciodată iubirea ce se înfiripase în inima mea. Era drept să plătesc pentru elanurile mele pripite. Culegeam ceea ce semănasem.

Tocmai meditam că de aş fi izbutit să-mi strunesc inima cu adevărat şi de aş fi fost în stare să mă stăpânesc şi să-mi asum cu seninătate în căminul ei rolul pe care dânsa cu seninătate îl deţinuse în al meu… când deodată mi-am dat

seama că privirea-mi se oprise asupra unei arătări care, legată fiind de amintirile mele mai vechi, ar fi putut să răsară din pâlpâirile jăraticului.

Mărunţelul mister Chillip, doctorul, care, chiar în capitolul întâi al acestei povestiri, mi-a făcut servicii pentru care i-am rămas îndatorat, şedea în penumbră, în colţul opus, şi citea un ziar. Era destul de înaintat în vârstă, dar, fiind blajin şi liniştit din fire, era atât de puţin schimbat, încât mi s-a părut că arăta la fel ca în seara când luase loc în salonaşul casei noastre, aşteptând venirea mea pe lume.

Mister Chillip se mutase de la Blunderstone de vreo şase sau şapte ani şi de atunci nu-l mai văzusem. Şedea foarte liniştit şi citea ziarul, cu capul puţin aplecat, şi cu un pahar de vin de Xeres încălzit alături. Avea un aer atât de politicos şi atât de afabil, încât ai fi zis că tocmai cerea iertare ziarului că se încumeta să-l citească.

M-am dus la el şi i-am spus:

— Ce mai faceţi, mister Chillip?

A fost foarte tulburat că din senin se vedea interpelat de un necunoscut şi mi-a răspuns domol, cum îi era obiceiul:

— Vă mulţumesc, sir, sunteţi foarte amabil. Vă mulţumesc, sir. Sper că sunteţi sănătos şi dumneavoastră.

— Nu vă mai amintiţi de mine? l-am întrebat.

— Drept să vă spun, sir, mi-a răspuns mister Chillip, zâmbind sfios şi clătinând din cap, în timp ce mă cerceta cu privirea, am impresia că mi-e cunoscut ceva în înfăţişarea dumneavoastră, sir, dar numele dumneavoastră nu mi-l pot aminti.

— Şi totuşi l-aţi cunoscut mult înainte de a-l fi aflat eu.

— Adevărat, sir? Nu cumva am avut cinstea de a fi fost în exerciţiul profesiei în clipa când…

— Da.

— Ei, Doamne! a exclamat mister Chillip. Fără îndoială însă că de atunci v-aţi schimbat mult?

— Foarte probabil, i-am răspuns.

— Atunci, sir, vă rog să mă iertaţi, dar am să vă cer să-mi spuneţi cum vă cheamă.

Când mi-a auzit numele, a fost sincer emoţionat. Mi-a scuturat mâna, ceea ce pentru el însemna un act deosebit de violent, căci de obicei se mărginea să întindă vârful degetelor la un ţol, doi, de şold şi se arăta foarte indispus dacă i le apuca cineva. Chiar şi data asta, imediat ce şi-a putut desprinde mâna din strânsoare, a băgat-o în buzunarul vestonului, uşurat parcă la gândul că scăpase nevătămată.

— Ei, Doamne, sir! a exclamat mister Chillip, înclinând puţin capul şi fixându-mă. Va să zică dumneavoastră sunteţi mister Copperfield? Vă rog să mă credeţi, sir, că v-aş fi recunoscut dacă mi-aş fi permis să mă uit mai îndeaproape la dumneavoastră. Semănaţi, sir, foarte bine cu răposatul tatăl dumneavoastră.

— N-am avut fericirea să-mi văd tatăl.

— Foarte adevărat, sir, a zis mister Chillip, căutând să mă consoleze. Şi foarte regretabil din toate punctele de vedere! Să nu credeţi, sir, că faima dumneavoastră n-a ajuns până în părţile noastre, a adăugat mister Chillip, iarăşi clătinând uşor din cap. Bănuiesc că trebuie să fie mare fierbere aici, a urmat mister Chillip, bătându-se cu arătătorul pe frunte. Îmi închipui că-i o muncă obositoare, sir!

— Unde locuiţi acum? l-am întrebat, luând loc lângă el.

— La câteva mile de Bury St. Edmund's, sir, unde missis Chillip a intrat în posesia unei mici proprietăţi lăsate prin testament de tatăl ei. Mi-am cumpărat un cabinet acolo şi sunt sigur că vă face plăcere să aflaţi că-mi merge bine. Fiica mea a crescut, a ajuns o fetişcană înaltă şi voinică, sir, a zis mister Chillip, clătinând iarăşi din cap. Nu mai departe decât săptămâna trecută, maică-sa, ca să-i lungească rochiile, a fost nevoită să dea drumul la două tivuri. Vedeţi, sir, trece vremea!

Făcând această reflecţie, mister Chillip şi-a dus la buze paharul gol, aşa că i-am propus să i-l umplu şi să-mi îngăduie să beau şi eu la masa lui.

— Vedeţi, sir, mi-a răspuns cu glas domol, nu-s de prins să beau mai mult; dar nu-mi pot refuza plăcerea de a sta de vorbă cu dumneavoastră. Ca ieri am avut, pare-mi-se, cinstea de a vă îngriji de pojar. Şi v-aţi vindecat straşnic de iute, sir!

I-am mulţumit pentru acest compliment şi am comandat încă o sticlă de vin de Xeres încălzit, care ne-a fost adusă imediat.

— Mă destrăbălez peste măsură, a declarat mister Chillip, agitând paharul, dar în asemenea ocazii rare nu pot rezista! Nu v-aţi făcut un cămin, sir?

Am clătinat din cap.

— Am auzit c-aţi suferit o pierdere dureroasă acum câtva timp. Am aflat de la sora tatălui dumneavoastră vitreg. O fire foarte hotărâtă, sir, nu-i aşa?

— Aşa-i, i-am spus, destul de hotărâtă. Unde aţi văzut-o, mister Chillip?

— Nu ştiaţi, sir, mi-a răspuns mister Chillip, cu zâmbetul cel mai blajin din lume, că tatăl dumneavoastră vitreg mi-e din nou vecin?

— Nu.

— Mi-e vecin, sir. S-a căsătorit cu o tânără din partea locului, care are o moşioară frumuşică, biata fată… Dar spuneţi-mi, sir, vă convine munca asta cerebrală? Nu găsiţi că-i prea obositoare? m-a întrebat mister Chillip, privindu-mă admirativ, lăsând capul într-o parte ca un măcăleandru.

Am ocolit răspunsul şi am adus iar vorba despre familia Murdstone.

— Am aflat că dânsul s-a recăsătorit. Sunteţi cumva medicul familiei? l-am întrebat.

— Nu tocmai. M-au chemat însă din când în când, mi-a răspuns. Se constată o deosebită localizare frenologică a fermităţii de caracter la mister Murdstone şi la sora lui, sir.

Drept răspuns, i-am aruncat o privire atât de grăitoare, încât, încurajat de ea şi de vinul de Xeres, mister Chillip a scuturat de câteva ori din cap şi, îngândurat, a exclamat:

— Ei, Doamne! Aduceri-aminte din vremurile de demult, mister Copperfield!

— Şi fratele şi sora şi-au păstrat vechile năravuri?

— Ştiţi, sir, mi-a răspuns mister Chillip. Medicul, deoarece pătrunde în intimitatea atâtor familii, nu s-ar cuveni să aibă ochi şi urechi decât pentru ceea ce îl priveşte ca profesionist. Totuşi, trebuie să vă spun, sir, că sunt foarte severi, atât în ce priveşte lumea asta, cât şi cea de apoi.

— În lumea de apoi sper că n-au să aibă nimic de spus! i-am replicat. Dar ce mai învârtesc pe lumea asta?

Mister Chillip a clătinat din cap, a agitat puţin paharul şi a început să soarbă din el.

— Era o femeie foarte drăguţă, sir! mi-a zis cu un glas plângăreţ.

— Actuala missis Murdstone?

— Da, e o femeie cu adevărat drăguţă, şi cât se poate de amabilă! Missis Chillip este de părere că de când s-a măritat nu mai e acelaşi om şi că a căzut într-o melancolie vecină cu nebunia. Şi, credeţi-mă, sir, femeile sunt foarte pătrunzătoare, a conchis sfios mister Chillip.

— Presupun că i-au pus piciorul pe grumaz şi-au silit-o să se dea după tiparul lor cel josnic. Dumnezeu s-o aibă în pază! S-a zis cu ea.

— Vedeţi, sir, la început au fost certuri cumplite, vă asigur, dar acum a ajuns ca o umbră. Să nu mi-o luaţi în nume de rău, sir, dacă am să vă destăinuiesc că, de când i-a venit sora în ajutor, au reuşit s-o împingă în pragul imbecilităţii.

I-am spus că nu-mi venea greu să-l cred.

— Vorbind între patru ochi, sir, a urmat mister Chillip, după ce, ca să prindă curaj, a mai sorbit puţin vin, n-am să şovăi să vă declar că de aici s-a tras şi moartea, maică-sii, că tirania, amărăciunile şi mâhnirea au imbecilizat-o pe actuala missis Murdstone. Înainte de căsătorie fusese o

tânără plină de viaţă, sir, dar asprimea şi arţagul lor au prăpădit-o. Acum se poartă cu ea mai degrabă ca nişte temniceri decât ca un soţ şi o cumnată. Chiar acestea sunt cuvintele pe care mi le-a spus missis Chillip săptămâna trecută. Şi vă asigur, sir, că femeile sunt foarte pătrunzătoare. Iar missis Chillip este şi ea foarte pătrunzătoare!

— Şi mister Murdstone continuă să afirme, cu aerul lui sumbru, că ar fi (mi-e ruşine să folosesc cuvântul în legătură cu el) credincios?

— Dumneavoastră anticipaţi, sir, mi-a răspuns mister Chillip, ale cărui pleoape se roşiseră din pricina cantităţii neobişnuite de stimulent pe care-şi îngăduise s-o absoarbă, anticipaţi una dintre cele mai impresionante observaţii făcute de missis Chillip. Pe mine unul, a urmat el cât se poate de domol, missis Chillip m-a electrizat când mi-a spus că mister Murdstone ridică propria sa imagine la rang de model şi o numeşte „natura divină”. Am rămas atât de uluit când am auzit-o pe missis Chillip spunând acest lucru, încât de m-ar fi atins cineva chiar şi cu o pană de gâscă, aş fi căzut de-a berbeleacul. Trebuie să recunoaşteţi, sir, că femeile sunt foarte pătrunzătoare.

— Au intuiţie, am încuviinţat, spre încântarea lui.

— Sunt foarte fericit că împărtăşiţi părerea mea. Vă rog să mă credeţi că numai foarte rar îndrăznesc să emit păreri în chestiuni extramedicale. Uneori, mister Murdstone ţine şi cuvântări în public, şi se zice – sau, mai precis, missis Chillip zice – că cu cât se dovedeşte un tiran mai sinistru, cu atât predică un crez mai crud, mai crâncen.

— Cred că missis Chillip are perfectă dreptate.

— Missis Chillip merge atât de departe, a urmat, prinzând curaj, acest omuleţ de o blândeţe fără pereche, încât spune că ceea ce în mod greşit dânşii numesc religia lor nu este altceva decât o supapă pentru veninul şi aroganţa lor. Şi trebuie să vă spun, sir, a încheiat el, înclinând încet capul

într-o parte, că nu găsesc nimic în Noul Testament care să-i justifice sau să-i scuze pe mister şi missis Murdstone.

— Nici eu n-am găsit!

— Trebuie să spun, sir, că nimeni nu-i prea poate suferi; şi cum dânşii îi sortesc stricăciunii pe toţi cei care nu-i pot suferi, vedem o mulţime de stricăciuni prin părţile noastre! Totuşi, sir, precum spune missis Chillip, sunt în permanenţă pedepsiţi; căci sunt închişi în ei înşişi şi îşi mănâncă inima, şi inima lor este o mâncare foarte proastă. Dar acum, sir, să vorbim despre creierul dumneavoastră, dacă-mi veţi îngădui să reiau acest subiect. Oare nu-l surmenaţi prea mult, sir?

Creierul lui mister Chillip fiind cam surescitat de vinul lui Xeres, nu mi-a fost deloc greu să-l abat de la acest subiect şi să-i îndrept atenţia asupra treburilor sale personale, despre care, foarte vorbăreţ, m-a întreţinut timp de o jumătate de ceas; dându-mi a înţelege, între altele, că se afla la cafeneaua din Gray's Inn pentru că venise să depună în calitate de expert în faţa Comisiei pentru alienaţi cu privire la starea unui pacient care se cam scrântise din pricina beţiei.

— Şi vă rog să mă credeţi, sir, că sunt foarte nervos în asemenea ocazii! mi-a zis el. Nu suport să fiu sâcâit, sir. Mă scoate din sărite. Ştiţi, cumva, mister Copperfield, că după noaptea când aţi venit pe lume, mi-a trebuit câtăva vreme ca să-mi revin în urma întâlnirii cu acea înfricoşătoare lady?

I-am spus că a doua zi în zori urma să mă duc s-o văd pe mătuşa, adică pe balaurul care-l înspăimântase în noaptea aceea; şi i-am spus că era o femeie minunată, cu o inimă de aur, fapt de care cu siguranţă că s-ar încredinţa dacă ar avea prilejul s-o cunoască mai bine. Dar numai la gândul că ar putea s-o mai întâlnească vreodată, s-a îngrozit. Cu un zâmbet şters, nesigur, a bolborosit:

— Chiar aşa o fi, sir? Adevărat?

Şi aproape imediat după aceea a cerut să i se aducă o lumânare, şi s-a dus la culcare, de parcă numai în camera

lui s-ar fi aflat în siguranţă. De îmbleticit, din pricina vinului de Xeres, nu s-a îmbleticit, dar presupun că pulsul lui moale şi liniştit va fi crescut cu vreo, două-trei bătăi pe minut, ceea ce nu i se mai întâmplase pesemne din noaptea de pomină, când mătuşa, în dezamăgirea ei, dăduse să-l plesnească în obraz cu boneta.

Pe la miezul nopţii, fiind obosit, m-am dus şi eu să mă culc; a doua zi am călătorit cu diligenţa spre Dover; am dat buzna în vechiul salon al mătuşii, pe care am găsit-o la ceai (purta acum ochelari); şi am fost primit cu braţele deschise şi cu lacrimi de bucurie, atât de ea, cât şi de mister Dick şi de scumpa mea Peggotty, care îndeplinea funcţia de menajeră. Mătuşa a făcut mare haz când, aşternându-ne la vorbă, i-am povestit de întâlnirea cu mister Chillip şi de amintirea plină de groază ce i-o păstrase; şi atât dânsa, cât şi Peggotty mi-au istorisit câte şi mai câte despre cel de al doilea soţ al bietei maică-mea şi despre „ucigaşa aia de soră-sa”, căreia cred că mătuşa pentru nimic în lume nu i-ar fi rostit numele sau nu i-ar fi spus altfel.

CAPITOLUL LX.

AGNES.

Când am rămas singuri, mătuşa şi cu mine am stat la taifas până târziu noaptea. Cum de la emigranţii noştri nu veneau decât scrisori optimiste, pline de speranţe; cum mister Micawber trimisese în mai multe rânduri mici sume în contul „obligaţiilor pecuniare” pe care le tratase, după uzanţele comerciale, ca de la bărbat la bărbat; cum Janet, care îndată ce se înapoiase mătuşa la Dover, reintrase în serviciu, pentru ca în cele din urmă să aducă la îndeplinire legământul de a renunţa la cele lumeşti cununându-se cu un cârciumar înfloritor; şi cum, în cele din urmă, mătuşa consfinţise cu pecetea ei acest pas hotărâtor ajutând şi sprijinind mireasa şi cinstind nunta cu prezenţa ei; iată câteva dintre subiectele, mai mult sau mai puţin cunoscute din scrisorile primite, despre care ne-am întreţinut. Ca de obicei, mister Dick n-a fost dat uitării. Mătuşa mi-a spus că

muncea fără preget, copiind tot ce-i cădea sub mână, şi că graţie acestei îndeletniciri reuşea să-l ţină pe regele Carol I la o distanţă respectabilă; că faptul că-l vedea liber şi fericit, în loc să tânjească, ţintuit într-o captivitate monotonă, constituia una dintre cele mai mari bucurii şi satisfacţii ale vieţii ei şi că în afară de dânsa nimeni nu era în stare să-l preţuiască cum se cuvenea (ceea ce reprezenta o nouă concluzie generală).

— Şi la Canterbury când ai de gând să te duci, Trot? m-a întrebat mătuşa, mângâindu-mă pe mână, în timp ce şedeam amândoi în faţa căminului, ca altădată.

— Mâine dimineaţă, mătuşico; închiriez un cal şi mă duc; afară doar dacă ai vrea să mă însoţeşti?

— Nu! mi-a spus mătuşa cu tonul ei brusc, răspicat. Eu, una, stau acasă.

I-am zis atunci că mă voi duce călare. Şi am adăugat că de n-aş fi venit anume pentru dumneaei, n-aş fi trecut prin Canterbury fără să mă opresc.

I-a făcut plăcere dar mi-a răspuns:

— Lasă, Trot; oasele mele bătrâne ar fi putut ele s-aştepte până mâine!

Şi cum stăteam dus pe gânduri, cu privirea aţintită asupra focului, din nou m-a mângâiat pe mână.

Eram îngândurat fiindcă era cu neputinţă să mă aflu din nou aici, atât de aproape de Agnes, fără ca să renască părerile de rău de care fusesem muncit atât de multă vreme. Se prea poate să fi fost păreri de rău atenuate, care mă făcuseră să înţeleg ceea ce nu înţelesesem când aveam toată tinereţea înainte, dar erau totuşi păreri de rău. Şi mi s-a părut că o aud pe mătuşa spunându-mi din nou ca odinioară: „O, Trot, orb, orb, orb”, şi de astă dată am înţeles-o mai bine…

Am rămas tăcuţi câteva minute. Când mi-am ridicat privirea, am văzut că mă privea cu luare-aminte. Poate că-mi citise gândurile, căci mi se păreau uşor de citit acum,

când nu mai erau nici pe departe atât de imprevizibile ca odinioară.

— Tatăl ei a albit de tot, mi-a spus mătuşa, dar s-a îndreptat în toate privinţele… este alt om. Acuma nu mai măsoară toate interesele, bucuriile şi necazurile omeneşti cu bietul lui etalon. Crede-mă, băieţaş, că toate astea, pentru ca să le poţi măsura în felul acesta, trebuie mai întâi să se îngusteze şi să devină foarte meschine.

— Adevărat că trebuie, am zis.

— Iar dânsa, a urmat mătuşa, e tot atât de bună, tot atât de frumoasă, tot atât de serioasă şi de dezinteresată ca totdeauna. De-aş cunoaşte laude mai mari decât acestea, Trot, n-aş pregeta să i le aduc.

Nu existau însă laude mai mari pentru dânsa; nici mustrări mai usturătoare pentru mine. Vai, cum de rătăcisem în halul ăsta!

— De le va învăţa şi pe fetele pe care le are în grijă să fie ca dânsa, a zis mătuşa cu ochii înlăcrimaţi, Dumnezeu ştie că nu-şi va fi trăit viaţa în zadar! Va fi fost de folos şi mulţumită, cum ne-a zis în ziua aceea. Şi cum ar putea fi altfel decât folositoare şi mulţumită?

— Are Agnes vreun… m-am trezit întrebând, sau mai curând gândind cu glas tare.

— Aud? Vreun ce? Spune! m-a interpelat mătuşa tăios.

— Vreun curtezan, am spus.

— O sumedenie! a exclamat mătuşa, cu un fel de mândrie plină de indignare. Ar fi putut să se mărite de douăzeci de ori cât ai fost plecat tu, dragul meu!

— Nici vorbă, am zis. Nici vorbă. Dar are vreun curtezan demn de ea? Căci la unul nevrednic de dânsa Agnes nu se va uita niciodată.

Mătuşa a rămas pe gânduri câtva timp, cu bărbia sprijinită în palmă. Apoi, ridicând încet privirea către mine, mi-a spus:

— Presupun că ţine la cineva, Trot.

— Şi acela răspunde sentimentelor ei?

— Trot, mi-a răspuns grav mătuşa, n-aş putea să-ţi spun. De altfel, nu aveam dreptul să-ţi destăinuiesc nici atâta! Nu mi-a spus niciodată nimic, am doar unele bănuieli.

S-a uitat la mine atât de lung şi cu asemenea îngrijorare şi mi s-a părut chiar că aş fi văzut-o tremurând, încât am fost mai mult ca oricând convins că-mi citise gândurile. Mi-am amintit de toate hotărârile la care ajunsesem după multe zile şi nopţi de frământare şi după atâta zbucium sufletesc.

— Dacă-i aşa, am început, şi sper că este…

— Nu ştiu dacă este! mi-a retezat vorba mătuşa. Nu trebuie să te iei după bănuielile mele. Trebuie să le ţii pentru tine. Se prea poate să fie neîntemeiate. N-am dreptul să vorbesc.

— Dacă-i aşa, am repetat, o să-mi spună Agnes singură, când o găsi de cuviinţă. Sora căreia i-am făcut atâtea destăinuiri nu va pregeta să mi se destăinuiască, mătuşico.

Mătuşa şi-a întors de la mine privirea la fel de încet cum şi-o ridicase şi, gânditoare, şi-a acoperit ochii cu mâna. În cele din urmă şi-a pus cealaltă mână pe umărul meu; şi astfel am stat, fără a mai scoate nici un cuvânt, cufundaţi în amintiri, până ce ne-am despărţit, ca să ne ducem la culcare.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, m-am îndreptat călare spre meleagurile unde se depănaseră anii de şcoală. N-aş putea spune că mă simţeam prea fericit la gândul că eram pe cale să izbândesc asupra mea; şi nici chiar la gândul că aveam s-o revăd în curând pe Agnes.

Am străbătut cu repeziciune locurile bine cunoscute şi am pătruns pe acele uliţe tihnite unde fiecare piatră mi-era familiară. M-am apropiat pe jos de vechea locuinţă, dar inima fiindu-mi prea plină ca să pot intra, m-am depărtat. După aceea m-am întors; şi uitându-mă în treacăt pe fereastra scundă a odăii din turnuleţ, în care şezuse mai întâi Uriah Heep, şi mai apoi, mister Micawber, am văzut că în locul biroului era acum un salonaş. Încolo, clădirea bătrână şi austeră avea, în ce priveşte curăţenia şi îngrijirea, acelaşi aspect ca în ziua când o văzusem întâia

oară. Am rugat-o pe slujnica cea nouă, care mi-a deschis, să o anunţe pe miss Wickfield că era căutată de un gentleman venit din partea unui prieten aflat în străinătate; şi am fost condus pe scara cea veche şi solemnă (atrăgându-mi-se luarea-aminte asupra treptelor pe care le cunoşteam atât de bine) în salonul care rămăsese neschimbat. Cărţile pe care le citisem împreună cu Agnes erau la locul lor pe policioare; iar pupitrul la care de atâtea ori, seara, îmi făcusem lecţiile se afla în acelaşi colţ, lângă masă. Micile schimbări efectuate pe vremea şederii familiei Heep fuseseră înlăturate una câte una. Şi totul era întocmai ca în zilele fericite de altădată.

M-am oprit în dreptul unei ferestre şi am privit peste uliţa bătrână la casele din faţă, aducându-mi aminte cum, în primele zile după venirea mea, mă uitasem la ele în după-amiezile ploioase; şi cum obişnuiam să fac la fel de fel de presupuneri despre oamenii care se arătau la ferestre şi să-i urmăresc ori de câte ori urcau ori coborau scările, în vreme ce pe trotuare treceau tropăind femei cu încălţări de lemn, iar ploaia mohorâtă cădea pieziş şi apa gâlgâia din burlane, acoperind caldarâmul. Şi în sufletul meu a înviat emoţia cu care obişnuiam să urmăresc vagabonzii care, către amurg, în zilele ploioase, intrau în oraş şi treceau şontâc-şontâc, cu legăturicile spânzurate în toiag legănându-li-se în spinare; şi, ca atunci, mi s-a părut că simt mirosul pământului reavăn, al frunzelor ude şi al măceşilor şi suflarea vânturilor de care fusesem bătut de-a lungul istovitoarei mele călătorii.

Scârţâitul uşilor din peretele lambrisat m-a făcut să tresar şi să mă întorc. Şi în timp ce se îndrepta spre mine, ochii ei frumoşi şi senini s-au încrucişat cu ai mei. S-a oprit, şi-a dus mâna la piept şi am cuprins-o în braţe.

— Agnes! Draga mea! Nu s-ar fi cuvenit să vin aşa, pe neaşteptate!

— Nu, nu! Mă bucur nespus să te revăd, Trotwood!

— Dragă Agnes, sunt fericit să te revăd!

Am strâns-o la piept şi, o bucată de vreme, am rămas amândoi tăcuţi. După aceea ne-am aşezat unul lângă altul; şi pe chipul ei de înger, întors către mine, am citit acea urare de bun venit la care visasem zi şi noapte, ani de-a rândul.

Era atât de sinceră, atât de frumoasă, atât de bună, îi datoram atâta recunoştinţă şi-mi era atât de dragă, încât n-am găsit cuvinte ca să exprim ceea ce simţeam. Am încercat s-o binecuvântez, am încercat să-i mulţumesc, am încercat să-i spun (cum de multe ori îi spusesem în scrisorile mele) ce înrâurire avusese asupra mea; dar toate strădaniile mele au fost zadarnice. Dragostea şi bucuria mea erau mute.

Cu liniştea ei încântătoare a izbutit să-mi potolească tulburarea; m-a dus înapoi cu gândul la vremea despărţirii; mi-a vorbit despre Emily, pe care pe ascuns o vizitase de multe ori; mi-a vorbit cu emoţie de mormântul Dorei. Cu intuiţia sigură a unui suflet ales, mi-a atins atât de delicat şi atât de armonios strunele amintirii, încât nu s-a produs nici o singură notă discordantă; am putut asculta acea muzică tristă, depărtată, fără a nutri dorinţa să alung niciuna din reminiscenţele ce le trezea. Cum aş fi putut nutri asemenea dorinţă de vreme ce toate erau indisolubil legate de ea, de geniul meu cel bun?

— Acum e rândul tău, Agnes, i-am spus în cele din urmă. Povesteşte-mi despre tine. Despre viaţa ta aproape că nu mi-ai spus nimic în tot acest timp!

— Ce ţi-aş putea spune? mi-a răspuns cu zâmbetu-i radios. Papa e sănătos. Precum vezi, trăim liniştiţi în casa noastră; am scăpat de griji, ne-am recăpătat casa; şi ştiind aceste lucruri, dragă Trotwood, ştii totul.

— Totul, Agnes? am întrebat-o.

S-a uitat la mine, şi peste chipul ei a fluturat parcă o umbră de mirare.

— Nimic altceva, surioară? am insistat.

Culoarea pe care tocmai o pierduse i-a revenit în obraz şi apoi a dispărut din nou, A zâmbit; cu tristeţe şi resemnare,

parcă; şi a clătinat din cap.

Încercasem s-o stârnesc să-mi vorbească despre sentimentul la care făcuse aluzie mătuşa; căci, oricâtă durere aveau să-mi pricinuiască destăinuirile ei, se cuvenea să-mi strunesc inima şi să-mi fac datoria. Am băgat totuşi de seamă că era stingherită şi n-am stăruit.

— Ai mult de lucru, Agnes dragă?

— Cu şcoala? m-a întrebat, ridicând din nou ochii, deplin liniştită şi senină.

— Da. E obositor, nu-i aşa?

— E o muncă atât de plăcută, încât mi se pare că-i aproape o ingratitudine din parte-mi s-o numesc muncă.

— Ţie faptele bune niciodată nu-ţi par o corvoadă, i-am zis.

A roşit şi apoi a pălit din nou; şi când şi-a plecat capul, am observat din nou acelaşi zâmbet trist.

— N-ai vrea să aştepţi să-l vezi pe papa şi să stai toată ziua la noi? m-a întrebat voioasă Agnes. Poate că ai vrea să dormi în vechea ta odaie? A ta, căci aşa îi spuneam noi totdeauna.

Să rămân peste noapte, nu puteam, i-am spus, fiindcă îi făgăduisem mătuşii să mă întorc; dar bucuros voi sta până seara.

— Trebuie să lipsesc puţin, mi-a zis Agnes, dar iată, Trotwood, aici-s cărţile şi notele muzicale de altădată.

— Văd aici chiar şi florile de altădată, i-am spus, privind în jur; sau cel puţin soiurile de altădată.

— Mi-a făcut plăcere ca în timpul absenţei tale să păstrez toate cele aşa cum au fost când eram copii, mi-a explicat Agnes, zâmbind. Căci am fost, pare-mi-se, foarte fericiţi atunci.

— Fericiţi am fost, ştie Domnul! am încuviinţat.

— Şi fiece lucruşor care-mi aducea aminte de fratele meu mi-era un prieten drag, mi-a zis Agnes, întorcând către mine, cu o expresie afectuoasă, ochii ei sinceri. Până şi asta, a adăugat, arătându-mi punguţa pentru chei, ce-i atârna la brâu, parcă-mi zornăie la ureche o melodie de altădată!

A zâmbit din nou şi, ieşind pe uşiţa pe care intrase, a părăsit odaia.

Era datoria mea să păzesc şi să păstrez cu evlavie dragostea ei de soră. Era tot ce-mi mai rămăsese, şi era o comoară. Dacă aş fi zdruncinat vreodată temeliile sacrosanctei încrederi şi ale obişnuinţei pe care se rezema, aş pierde-o şi n-aş mai putea s-o redobândesc niciodată. Am privit în faţă, cu bărbăţie, această perspectivă. Cu cât o iubeam mai mult, cu atât mai puţin mi-era îngăduit s-o uit vreodată.

Am ieşit să mă plimb puţin; şi zărindu-l pe adversarul meu de odinioară, măcelarul – care ajunsese constable55 şi îşi atârnase toiagul în prăvălie – m-am dus să revăd locul unde m-am încăierat cu el; şi acolo am zăbovit gândindu-mă la miss Shepherd şi la cea mai mare dintre surorile Larkins, şi la toate simpatiile şi antipatiile mele din vremea aceea. Afară de Agnes, niciuna nu rezistase vremii; şi dânsa, ca o stea, strălucea deasupra mea, tot mai tare şi mai sus.

Când m-am înapoiat, mister Wickfield tocmai se întorsese de la grădina lui, situată la vreo două sau trei mile afară din oraş, unde se ducea să lucreze mai în fiecare zi. Era aşa cum mi-l zugrăvise mătuşa. Ne-am aşezat la masă împreună cu vreo cinci-şase fetiţe; şi mi s-a părut că dânsul nu era decât umbra mândrului portret din perete.

Pacea şi tihna, legate în amintirea mea de acele locuri, domneau din nou peste ele. La sfârşitul mesei, întrucât mister Wickfield n-a băut vin şi întrucât nici eu n-am vrut să beau, ne-am dus sus, unde Agnes împreună cu elevele ei cântau, se jucau şi lucrau. După ceai, fetiţele au plecat; şi am rămas noi trei, depănând amintiri din vremi apuse.

— Ştii prea bine, Trotwood, că am multe motive să regret… să regret şi să-mi fac amarnice mustrări în privinţa celor ce-am făcut în trecut, mi-a zis mister Wickfield, clătinându-şi capul albit. Cu toate acestea, chiar de mi-ar sta în putere, n-aş şterge trecutul cu buretele.

Privind la făptura de lângă el, îndată i-am dat crezare.

— Pentru că ar însemna totodată să şterg cu buretele, a urmat el, şi răbdarea şi devotamentul, şi credinţa şi dragostea filială pe care nu se cuvine să le uit vreodată, nici chiar de ar însemna să uit de mine însumi.

— Vă înţeleg, sir! i-am zis cu glas scăzut. Şi eu am – şi am avut întotdeauna – o adevărată veneraţie pentru aceste virtuţi.

— Dar nimeni, nici măcar dumneata, nu ştie, mi-a răspuns, cât de multe a făcut, câte a îndurat, cât s-a luptat! Draga de ea!

Îşi pusese, rugătoare, mâna pe braţul tatălui ei, ca să-l oprească; şi era foarte, foarte palidă.

— Bine, bine, i-a zis, oftând, şi, precum am înţeles, renunţând să mai amintească nu ştiu ce încercare prin care dânsa trecuse sau poate că mai urma să treacă în legătură cu ceea ce-mi spusese mătuşa. Da, da! Nu ţi-am vorbit niciodată de maică-sa, nu-i aşa, Trotwood. Ţi-a vorbit altcineva de ea?

— Niciodată, sir.

— Nu-s multe de spus, cu toate că am avut mult de suferit! S-a căsătorit cu mine împotriva voinţei tatălui ei. Şi acesta n-a mai vrut să ştie de ea. Înainte ca Agnes să vină pe lume, l-a rugat s-o ierte. Era un om foarte aspru, iar mama ei murise de mult. A refuzat-o. Asta i-a zdrobit inima.

Agnes s-a rezemat de umărul lui şi şi-a strecurat braţul în jurul gâtului lui.

— Avea o inimă iubitoare şi duioasă, şi aceasta fusese zdrobită, a urmat mister Wickfield. Ştiam cât de gingaşă era din fire. Nimeni n-ar fi putut s-o cunoască mai bine decât mine. M-a iubit din suflet, dar niciodată n-a fost fericită. Tot timpul a măcinat-o în taină această durere; şi fiind plăpândă şi descurajată, când a respins-o ultima oară – căci nu o dată îl rugase s-o ierte – s-a mistuit şi s-a prăpădit. Mi-a lăsat-o pe Agnes, care abia împlinise două săptămâni, şi părul cărunt, care, îţi aduci aminte, îl aveam când ai venit aici întâia oară.

A sărutat-o pe Agnes pe obraz.

— I-am purtat fetiţei mele o dragoste bolnăvicioasă, dar mintea mi-era răvăşită. N-am să insist asupra acestui lucru. Nu despre mine vreau să-ţi vorbesc, Trotwood, ci despre mama ei şi despre ea. Dacă am să-ţi împărtăşesc orice detaliu despre ceea ce sunt sau despre ce-am fost, ştiu că vei ghici totul. Cum este Agnes, n-am nevoie să-ţi mai spun. Întotdeauna în caracterul ei parcă am regăsit ceva din povestea bietei maică-sii; iată ce-am vrut să-ţi povestesc astă-seară, când, după mari schimbări, ne găsim din nou împreună. Şi ţi-am povestit totul.

Şi după ce l-am ascultat, capul lui plecat pe piept şi chipul ei îngeresc şi dragostea ei filială mi s-au părut şi mai patetice ca până atunci. Şi dacă aş fi avut nevoie de vreo imagine ca să-mi fixez în amintire seara revederii, cred că această scenă ar fi fost cea mai potrivită.

Peste puţin, Agnes s-a ridicat de lângă tatăl ei; şi trecând cu pas uşor la pian, ne-a cântat câteva vechi melodii, pe care adesea le mai ascultasem în încăperea aceea.

— Te gândeşti cumva să pleci din nou? m-a întrebat Agnes când m-am apropiat.

— Surioara mea ce zice?

— Sper că nu.

— Atunci îţi voi spune, Agnes, că nu mă gândesc.

— Îţi spun, Trotwood, pentru că m-ai întrebat că, după părerea mea, nici n-ar trebui să pleci, mi-a zis timid. Reputaţia şi succesul tot mai mare de care te bucuri îţi sporesc posibilităţile de a face bine; şi dacă eu, una, aş putea să-mi cruţ fratele, a urmat Agnes, privindu-mă în ochi, timpul poate că nu cruţă.

— Pe mine tu m-ai făcut ceea ce sunt, Agnes! Ar trebui să ştii mai bine decât oricine.

— Eu, pe tine, Trotwood?

— Da, Agnes, fetiţă dragă! i-am zis, înclinându-mă către dânsa. Azi, când ne-am întâlnit, am vrut să-ţi mărturisesc ceva care-mi stăruie în minte încă de la moartea Dorei. Îţi

mai aduci aminte cum ai coborât în seara aceea, în salonaşul nostru, făcându-mi semn să privesc în sus, Agnes?

— Vai, Trotwood, mi-a răspuns ea, cu ochii umezi de lacrimi. Atât de iubitoare, atât de plină de încredere şi atât de tânără! Cum aş putea uita vreodată?

— Adesea m-am gândit că aşa cum, în clipa aceea, ai fost pentru mine ca o surioară, aşa ai fost întotdeauna. Neîncetat mi-ai făcut semn să privesc în sus, Agnes; neîncetat m-ai călăuzit către mai bine; neîncetat m-ai îndreptat spre ţeluri mai înalte.

S-a mulţumit să clatine din cap; dar printre lacrimi am desluşit acelaşi zâmbet trist şi resemnat.

— Şi pentru asta îţi sunt atât de recunoscător, Agnes, mă simt atât de legat de tine, încât nu găsesc un nume vrednic de afecţiunea ce-ţi port în adâncul inimii. Aş vrea să ştii, deşi nu mă pricep cum să-ţi spun, că toată viaţa am să-mi îndrept privirile spre tine şi am să mă las călăuzit de tine, aşa cum m-ai călăuzit prin bezna care a trecut. Orice s-ar întâmpla, orice legături noi te-ar prinde, orice schimbări ar putea interveni între noi, mereu spre tine-mi voi îndrepta privirile şi te voi iubi aşa cum te iubesc acum şi cum întotdeauna te-am iubit. Pentru mine vei rămâne în veci o mângâiere şi un reazem, aşa cum ai fost întotdeauna. Până în clipa morţii te voi avea de-a pururi în faţa mea, scumpă surioară, făcându-mi semn să privesc în sus!

Mi-a dat mâna şi mi-a spus că era mândră de mine şi de cuvintele mele; cu toate că îi aduceam laude pe care nu le merita nici pe departe. Apoi a continuat să cânte încetişor la pian, fără a-şi lua ochii de la mine.

— Ştii, Agnes, lucrurile ce le-am aflat în astă-seară parcă ar face parte integrantă din simţământul pe care l-am încercat când te-am văzut întâia oară, cu care am stat alături de tine pe vremea când eram băiat la şcoală.

— Ştiai că n-am mamă, mi-a răspuns zâmbind, şi asta te-a înduioşat în privinţa mea.

— Mai mult chiar, Agnes, îmi dădeam seama, ca şi cum aş fi cunoscut întreaga poveste, că erai înconjurată de o inexplicabilă aură de duioşie şi delicateţe; că era ceva care pe oricine altul l-ar fi putut înăcri (şi acum înţeleg că într-adevăr era ceva), dar pe tine, nu.

A cântat încetişor mai departe, continuând să se uite la mine.

— Ai să râzi de mine, Agnes, dacă am să-ţi spun că-mi fac plăcere aceste divagaţii?

— Nu!

— Sau dacă ţi-aş spune că încă de atunci mi-am dat, pare-mi-se, seama c-ai fi în stare să iubeşti şi să fii devotată în pofida oricăror deziluzii şi să nu încetezi a iubi niciodată, până la moarte? Ai râde de asemenea visuri?

— Vai, nu! Vai, nu!

O umbră de amărăciune i-a întunecat faţa o clipă, dar până să-mi treacă fiorul de spaimă ce mi-l pricinuise, a şi pierit fără urmă; şi dânsa a continuat să cânte la pian, privindu-mă cu zâmbetul ei senin.

În timp ce mă înapoiam, călare, prin noaptea singuratică, biciuit de vânt ca de nu ştiu ce reminiscenţe, mi-am adus aminte de această umbră şi m-a prins teama că era nefericită. Fericit nu eram nici eu; dar deocamdată izbutisem să închid cu lacăt şi pecete trecutul şi, amintindu-mi cum îmi făcuse semn să privesc în sus, m-am gândit că arătase către ceruri, unde, cândva, în lumea tainică de apoi, s-ar putea să-mi fie dat s-o iubesc cu o dragoste necunoscută pe pământ şi să-i povestesc despre zbuciumul zilelor când o iubisem pe tărâmul acesta.

CAPITOLUL LXI.

ÎMI SUNT ÎNFĂŢIŞAŢI DOI INTERESANŢI DEŢINUŢI.

Pentru un timp – până aveam să isprăvesc de scris cartea la care lucram, ceea ce socoteam că va mai dura câteva luni – m-am stabilit în casa mătuşii, la Dover; şi acolo, lângă fereastra de unde, în seara când am fost primit sub acel

acoperiş, privisem marea strălucind sub razele lunii, mi-am urmat liniştit munca.

Credincios hotărârii de a nu pomeni despre scrierile mele decât în măsura în care, întâmplător, ar avea legătură cu desfăşurarea povestirii, nu vorbesc aici despre năzuinţele, bucuriile, zbuciumul şi izbânzile artei mele. Am mai spus că m-am dedicat acesteia cu cea mai mare seriozitate şi că i-am închinat toate resursele sufletului meu. Dacă scrierile pe care le-am dat la iveală au vreo valoare, despre rest să vorbească singure. Altfel, degeaba le-am scris, iar restul nu prezintă interes pentru nimeni.

Din când în când mă duceam la Londra să mă pierd în vâltoarea vieţii de acolo sau să mă sfătuiesc cu Traddles în vreo chestiune de afaceri. În lipsa mea administrase cu iscusinţă drepturile ce-mi reveneau; şi situaţia mea era înfloritoare. Întrucât, datorită renumelui meu, începusem să primesc de la necunoscuţi un număr uriaş de scrisori – cele mai multe lipsite de conţinut şi la care era extrem de greu să răspunzi – m-am înţeles cu Traddles ca, alături de firma lui, pe uşa biroului să înscrie şi numele meu. Acolo, poştaşul lăsa bushels întregi de scrisori pentru mine; şi din când în când mă duceam acolo să le triez, ca un ministru de interne, numai că nu primeam salariu pentru treaba asta.

În vrafurile de corespondenţă se strecura uneori câte o propunere ispititoare din partea unuia dintre numeroşii misiţi care se învârteau pe la „Doctors' Commons”, să-l las să practice sub numele meu (după ce voi face formalităţile necesare ce mai rămăseseră de îndeplinit pentru a obţine titlul de proctor), în schimbul unui procent din beneficii. Am refuzat însă aceste propuneri, căci ştiam că erau şi aşa destui care lucrau sub nume de împrumut şi socoteam că „Doctors' Commons” avea o reputaţie destul de proastă şi fără ca să mai contribui şi eu la stricarea ei.

Când numele meu a răsărit proaspăt şi lucios pe uşa lui Traddles, fetele de mult plecaseră acasă; iar băiatul cel isteţ se prefăcea că niciodată n-ar fi auzit de Sophy, care stătea

închisă într-o odaie dosnică şi, de câte ori îşi ridica privirile de la lucrul ei de mână, nu vedea jos decât un petic de grădină plin de funingine şi o cişmea. Dar întotdeauna o găseam acolo, veselă şi primitoare, şi adesea, când nu se auzeau paşi pe scară, fredona baladele ei din Devonshire şi-l zăpăcea cu cântecul pe băiatul cel isteţ, care stătea în birou.

La început n-am putut înţelege de ce o găseam atât de des pe Sophy scriind într-un catastif şi de ce, îndată ce veneam, îl închidea şi-l băga repede în sertarul măsuţei, Curând încă am dezlegat enigma. Într-o bună zi, Traddles (care tocmai se întorsese de la tribunal pe o ploaie măruntă, şi rece) a scos un document din birou şi m-a întrebat ce credeam despre scrisul acela.

— O nu, Tom! a strigat Sophy, care tocmai îi încălzea papucii în faţa căminului.

— De ce nu, draga mea? i-a întors Traddles pe un ton foarte încântat. Ce zici de scrisul ăsta, Copperfield?

— E cât se poate de frumos şi de citeţ. De când sunt n-am văzut o mână mai sigură! i-am răspuns.

— Nu seamănă a scris de femeie, nu-i aşa?

— A scris de femeie? am repetat. Seamănă, dar nu răsare!

Fericit, Traddles a pufnit în râs şi mi-a destăinuit că documentul era scris de Sophy: că Sophy declarase sus şi tare că în curând „Tom” va avea nevoie de un copist şi că această slujbă dânsa o va ocupa; că îşi formase acest scris după un model; şi că ajunsese să transcrie… nu mai ştiu câte pagini pe ceas. Când a auzit că-mi dezvăluie toate acestea, Sophy, foarte jenată, mi-a explicat că atunci când va fi numit judecător, „Tom” are să fie desigur mai puţin indiscret. Ceea ce Tom a tăgăduit, susţinând că orice s-ar întâmpla, va fi totdeauna mândru de devotamentul ei.

— Ai, într-adevăr, o soţie cât se poate de bună şi drăguţă, dragă Traddles! i-am spus răzând după ce dânsa a ieşit din odaie.

— Dragă Copperfield, mi-a răspuns Traddles, e cea mai drăguţă fată din lume! Dacă ai şti, Copperfield, cum îngrijeşte de toate; cât de punctuală e, cum se pricepe la gospodărie, ce econoamă şi ce ordonată e; şi ce veselă şi bine dispusă mai e!

— Într-adevăr, ai de ce s-o lauzi! Eşti un om fericit. Cred că vă faceţi unul pe altul, şi amândoi împreună, doi dintre cei mai fericiţi oameni din lume.

— Nu încape îndoială că suntem doi dintre cel mai fericiţi oameni. Recunosc fără nici o rezervă. Zău, Copperfield, când o văd cum în zilele astea scurte de iarnă se scoală cu noaptea-n cap ca să facă pregătirile gospodăreşti de cuviinţă, când o văd cum, pe orice vreme, face piaţa înainte de ora la care începe activitatea aici la „Gray's Inn”, când o văd cum ştie să înjghebeze mese minunate din te-miri-ce, făcând mereu pudding-uri şi plăcinte, când o văd cum pune fiecare lucru la locul său şi că totdeauna e îngrijită şi cochetă şi când o văd cum seara, oricât de târziu ar fi, stă cu mine, bine dispusă şi săritoare, numai spre a-mi face plăcere, zău, Copperfield, că nu-mi vine a crede ochilor!

Chiar şi cu papucii pe care dânsa i-i încălzise s-a arătat tandru când i-a tras pe picior şi, satisfăcut, şi-a întins picioarele la foc.

— Uneori, zău, nu-mi vine a crede, a urmat Traddles. Şi apoi, bucuriile pe care le avem! Dragă Doamne, nu-s costisitoare, dar sunt minunate! Unde oare ne-am putea simţi mai bine decât când stăm acasă seara şi zăvorâm uşa de la intrare şi tragem aceste perdele lucrate de mâna ei? Când e vremea frumoasă şi ieşim seara la plimbare, străzile ne oferă bucurii nenumărate. Ne uităm la vitrinele strălucitoare ale bijutierilor; îi arăt scumpei mele Sophy pe care dintre şerpii cu ochi de diamant, încolăciţi pe perniţele de atlaz alb, i l-aş cumpăra dacă mi-ar da mâna; iar Sophy îmi arată ceasul de aur cu capac bătut cu pietre scumpe şi cu resort elicoidal şi cu fel de fel de dispozitive pe care mi l-ar dărui dacă i-ar da mâna; alegem linguriţele şi furculiţele,

precum şi cuţitele de peşte şi de unt şi cleştii de zahăr pe care i-am prefera amândoi dacă i-am putea cumpăra; şi plecăm ca şi cum i-am fi cumpărat! Apoi, când, colind square-urile şi străzile aristocratice, vedem o casă de închiriat, uneori ne oprim să ne uităm şi ne punem întrebarea: ar fi oare potrivită să ne mutăm în ea dacă m-ar numi judecător? Şi ne apucăm să o împărţim: cutare odaie pentru noi, cutare alta pentru fete, şi aşa mai departe, până ce hotărâm dacă e sau nu bună pentru noi, după cum e cazul. Câteodată mergem la teatru, în fund, la parter, cu bilete cumpărate pe jumătate preţ – şi după mine merită să plăteşti banii ăia numai ca să respiri atmosfera de teatru – şi gustăm din plin spectacolele, căci Sophy crede fiecare cuvânt rostit pe scenă, şi eu de asemeni. În drum spre casă cumpărăm o gustare de la un birt sau o langustă mai mică de la pescărie, o aducem aici acasă şi pregătim un adevărat ospăţ, tot vorbind despre cele văzute. Ei, spune şi tu, Copperfield, dac-aş fi lord-cancelar, am mai putea face toate astea?

„Orice ai fi tu, dragul meu Traddles, tot numai lucruri bune şi plăcute ai face”, am zis în gândul meu, apoi l-am întrebat cu glas tare:

— Ia ascultă, presupun că acuma nu mai desenezi schelete niciodată?

— La drept vorbind, mi-a răspuns Traddles râzând şi roşind, n-aş putea spune că m-am lăsat cu totul de acest obicei, dragă Copperfield. Căci mai deunăzi, aşteptându-mi rândul pe una din băncile din fund ale tribunalului „King's Bench”, cu tocul în mână, mi s-a năzărit să fac o încercare, ca să văd dacă n-am pierdut îndemânarea. Şi mi-e teamă că pe spatele pupitrului a rămas un schelet cu perucă.

Am râs amândoi din toată inima, după care, zâmbind, Traddles s-a uitat la foc şi, cu o inflexiune îngăduitoare, a îngânat:

— Bietul Creakle!

— Tocmai am primit o scrisoare de la… ticălos, i-am zis.

Căci niciodată nu eram mai puţin dispus să-i trec cu vederea cum îl bătea pe Traddles odinioară decât atunci când îl vedeam pe Traddles gata să-l ierte.

— De la Creakle, directorul şcolii? Ei, nu! a exclamat Traddles.

— Printre aceia care, atraşi de faima şi buna mea stare crescânde, acum descoperă subit că m-au iubit întotdeauna, se află şi Creakle în persoană, i-am zis, aruncând o privire asupra teancului de scrisori. Nu mai e director de şcoală. S-a retras. Deţine o magistratură în Middlesex.

Credeam că Traddles se va mira, dar nu s-a mirat deloc.

— Şi cum crezi c-a ajuns magistrat în Middlesex? l-am întrebat.

— Doamne! Greu de răspuns la întrebarea asta. Poate că o fi votat pentru cineva sau o fi dat bani cu împrumut cuiva sau o fi cumpărat ceva de la careva sau o fi făcut vreo slujbă nu ştiu cui care le-o fi cunoscut şi l-o fi înduplecat pe lordul locotenent al comitatului56 să propună numirea lui.

— Fapt e că de numit l-a numit. Şi, iată, îmi scrie că ar fi fericit să-mi prezinte, în acţiune, singurul sistem penitenciar just, singura metodă infailibilă de a obţine căinţa sinceră şi îndreptarea durabilă a deţinuţilor, care este, precum ştii, regimul celular. Ce părere ai?

— Despre sistem? m-a întrebat Traddles grav.

— Nu. Dacă să primesc invitaţia şi dacă vrei să mă însoţeşti?

— N-am nimic împotrivă.

— Atunci, îi scriu că primesc. Îţi aminteşti cum acelaşi mister Creakle (ca să nu vorbesc de felul cum se purta cu noi) şi-a alungat fiul din casă şi cum le scotea sufletul şi soţiei şi fiicei sale?

— Desigur, a zis Traddles.

— Ei bine, dacă ai să-i citeşti scrisoarea, ai să constaţi că e cel mai înţelegător dintre oameni faţă de condamnaţii care au săvârşit toate nelegiuirile imaginabile, deşi nu dă dovadă de înţelegere faţă de nici o altă categorie de oameni.

Traddles a dat din umeri şi nu s-a arătat câtuşi de puţin surprins. Nu mă aşteptasem să fie surprins, căci nici eu nu eram; ar fi însemnat că în viaţă nu mi-ar fi fost dat să văd decât prea puţine asemenea enormităţi. Am hotărât împreună când să-l vizităm şi i-am răspuns lui mister Creakle încă în seara aceea.

În ziua stabilită – chiar a doua zi, mi se pare, dar asta n-are importanţă – Traddles şi cu mine ne-am dus la închisoarea unde Creakle era mare şi tare. Era o clădire imensă, solidă, ridicată cu cheltuieli uriaşe. Fără să vreau, în timp ce ne apropiam de poartă, m-am gândit ce furtună de proteste s-ar fi dezlănţuit în toată ţara dacă vreun naiv ar fi propus să se investească jumătate din suma respectivă pentru ridicarea unei şcoli profesionale pentru tineret sau a unui azil de bătrâni.

Într-un birou, care foarte bine ar fi putut să fie situat şi la parterul Turnului Babel, atât erau de masive proporţiile lui, am fost prezentaţi fostului nostru director de şcoală, care se afla în mijlocul unui grup alcătuit din doi sau trei magistraţi şi din câţiva vizitatori pe care îi aduseseră cu ei. M-a primit ca unul care într-un trecut îndepărtat îmi plămădise caracterul şi care totdeauna mă iubise din suflet. Când i l-am prezentat pe Traddles, mister Creakle a arătat cam în aceiaşi termeni, dar ceva cu mai puţină căldură, că întotdeauna a fost călăuza, povăţuitorul şi prietenul lui Traddles. Venerabilul nostru profesor îmbătrânise mult, înfăţişarea însă nu i se schimbase în bine. Era la fel de roşu în obraz ca odinioară, iar ochii îi erau la fel de mici şi mai înfundaţi în orbite. Părul cărunt, şi parcă jilav – de care-mi amintesc atât de bine – căzuse aproape cu totul; şi pe capul rămas pleşuv vinele-i groase nu erau întru nimic mai plăcute la vedere.

După încheierea conversaţiei cu gentlemen-ii aceia, din care aş fi putut deduce că nimic pe lume nu este mai presus de asigurarea cu orice preţ a confortului maxim posibil pentru deţinuţi şi că nu ar mai fi rămas nici o problemă de

rezolvat în afara zidurilor închisorilor, am pornit să vizităm instituţia. Fiind ora prânzului, ne-am dus mai întâi în bucătăria cea mare, unde era în curs măsurarea cu exactitate şi precizie de ceasornic a porţiilor destinate fiecărui deţinut în parte (care urmau să le fie servite în celulele respective). I-am şoptit lui Traddles că mă întrebam dacă îşi dădea oare seama cineva de contrastul izbitor dintre hrana asta îmbelşugată şi de bună calitate şi masa nu a săracilor, ci a soldaţilor, a marinarilor şi a muncitorilor, a covârşitoarei majorităţi a lumii truditorilor cinstiţi; dintre aceştia nici măcar unul din cinci sute nu mânca pe jumătate atât de bine. Am fost informat însă că nivelul de trai ridicat constituia una dintre cerinţele „sistemului”; şi pe scurt, pentru a încheia o dată pentru totdeauna cu sistemul ăsta, am aflat că, în această privinţă, ca şi în toate celelalte, „sistemul” înlătura orice îndoieli şi lichida toate anomaliile. Am avut impresia că nimeni n-avea nici cea mai vagă idee că afară de acest „sistem” or mai fi existând şi alte sisteme care s-ar cuveni să fie ţinute în seamă.

În timp ce străbăteam nişte coridoare impunătoare, l-am întrebat pe mister Creakle şi pe prietenii săi care erau principalele avantaje ale acestui atotputernic sistem, care le lăsa în urmă pe toate celelalte. Mi s-a răspuns că acestea se rezumau la izolarea totală a deţinuţilor – ceea ce însemna că niciunul dintre deţinuţii aflaţi acolo nu ştia nimic despre ceilalţi – şi la faptul că în felul acesta deţinuţii erau determinaţi să ajungă într-o stare de spirit care ducea la sincere mustrări de cuget şi la pocăinţă.

Totuşi, când am început să vizităm deţinuţii în celulele lor şi să străbatem coridoarele, de-a lungul cărora se aflau aceste celule, şi când ni s-a explicat felul cum erau duşi la paraclis şi aşa mai departe, mi s-a părut foarte probabil că deţinuţii ştiau destul de multe unii despre alţii şi că dispuneau de foarte bune mijloace de comunicare între ei. De altfel, cred că între timp lucrul acesta a fost demonstrat; dar întrucât în momentul acela să fi exprimat o asemenea

îndoială ar fi constituit un adevărat sacrilegiu, m-am mărginit să cercetez cu cea mai mare atenţie semnele pocăinţei.

Aveam mari îndoieli şi în această privinţă. Am constatat că exista o modă a pocăinţei, aşa cum în vitrinele croitorilor văzusem haine şi veste croite după acelaşi şablon. Am auzit o sumedenie de declaraţii de căinţă prea puţin diferite chiar şi în privinţa cuvintelor (ceea ce mi s-a părut extrem de suspect). Mi-a fost dat să cunosc o sumedenie de vulpi care calomniau întregi podgorii încărcate cu struguri la care nu ajungeau; dar nu mi-a fost dat să cunosc decât prea puţine vulpi în care aş fi avut destulă încredere să le las singure lângă un ciorchine. Şi am constatat mai ales că deţinuţii care se băteau cu pumnii în piept mai tare stârneau interesul cel mai viu; şi că înfumurarea lor, vanitatea, monotonia vieţii de închisoare şi deprinderea de a trage pe sfoară (neînchipuit de dezvoltată la unii dintre ei, după cum reieşea din cazierele lor) îi îndemnau să facă aceste declaraţii, de pe urma cărora trăgeau foloase cu toţii.

Dar în cursul vizitei atâta am auzit vorbindu-se de un oarecare Număr Douăzeci-şi-Şapte, favoritul închisorii, care într-adevăr părea să fie un deţinut model, încât m-am hotărât să nu trag nici o concluzie până nu-l voi vedea pe Douăzeci-şi-Şapte. Am aflat că şi Numărul Douăzeci-şi-Opt era o vedetă de prima mână; dar avusese nenorocul ca strălucirea lui să fie întrucâtva întunecată de strălucirea excepţională a lui Douăzeci-şi-Şapte. Am auzit povestindu-se atâtea despre Douăzeci-şi-Şapte, despre cucernicele îndemnuri ce le adresa tuturor şi despre frumoasele scrisori pe care le trimitea mamei sale (de a cărei situaţie părea foarte îngrijorat), încât începusem să ard de nerăbdare să-l cunosc.

Am fost însă nevoit să-mi stăpânesc nerăbdarea câtva timp, Numărul Douăzeci-şi-Şapte fiind rezervat pentru efectul final. Dar în cele din urmă ne-am oprit în faţa uşii celulei sale; şi mister Creakle, după ce s-a uitat puţin prin

vizetă, ne-a comunicat, stăpânit de o admiraţie fără margini, că citea din Cartea de imnuri.

Dorinţa de a-l vedea pe Douăzeci-şi-Şapte citind Cartea de imnuri a fost atât de mare, încât imediat s-au înghesuit la vizetă şase sau şapte capete. Ca să înlăture acest neajuns şi ca să ne dea posibilitatea de a sta de vorbă cu Douăzeci-şi-Şapte în toată neprihănirea lui, mister Creakle a dat ordin să se descuie uşa celulei şi ca Douăzeci-şi-Şapte să fie scos pe coridor. Aşa s-a făcut; şi atunci spre marea noastră uimire, a lui Traddles şi a mea, am băgat de seamă că pocăitul cu numărul Douăzeci-şi-Şapte era Uriah Heep în persoană!

Ne-a recunoscut numaidecât; şi după ce a ieşit din celulă, ne-a întrebat contorsionându-se ca odinioară:

— Ce mai faceţi, mister Copperfield? Ce mai faceţi, mister Traddles?

Faptul că ne-a recunoscut a stârnit admiraţia generală a asistenţei. Am avut impresia că mai toţi cei de faţă au fost surprinşi de faptul că nu se arătase mândru şi că binevoise să se uite la noi.

— Ei, Douăzeci-şi-Şapte! i-a spus mister Creakle, aruncându-i o privire admirativă şi melancolică în acelaşi timp. Cum o mai duci?

— Sunt un om foarte umil şi neînsemnat, sir! a răspuns Uriah Heep.

— Aşa eşti dumneata, Douăzeci-şi-Şapte, i-a zis mister Creakle.

Un alt gentleman l-a întrebat atunci foarte grijuliu:

— Te simţi bine aici?

— Mulţumesc, sir, da! a răspuns Uriah Heep, uitându-se în ochii interlocutorului său. Aici mă simt mult mai bine decât m-am simţit vreodată în libertate. Acum îmi dau seama cât de nesocotit am fost, sir. Şi asta mă face să mă simt bine.

Câţiva gentlemen-i au fost foarte mişcaţi de acest răspuns, şi unul dintre ei, făcându-şi loc în rândul întâi, l-a întrebat, gâtuit de emoţie:

— Dar carnea de vită cum o găseşti?

— Mulţumesc de întrebare, sir, a răspuns Uriah, întorcându-se către cel care-i vorbise, ieri a fost mai tare decât aş fi dorit; dar datoria mea e să îndur totul. Am făcut greşeli, a adăugat Uriah cu un zâmbet smerit, şi trebuie să sufăr consecinţele fără a cârti.

A izbucnit un murmur, parte de admiraţie pentru elevaţia aproape celestă a lui Douăzeci-şi-Şapte, parte de indignare împotriva furnizorului care dăduse loc la această declamaţie (pe care mister Creakle s-a grăbit să şi-o noteze); după care, Douăzeci-şi-Şapte a stat în mijlocul nostru, considerându-se parcă cel mai de seamă exponat aflat într-un muzeu cu o faimă deosebită. Pentru ca noi, neofiţii, să fim şi mai bine luminaţi, s-a dat în grabă porunca să fie scos şi Douăzeci-şi-Opt.

Fusesem atât de uluit de întâlnirea cu Uriah Heep, încât în clipa când l-am văzut ieşind din celulă, cu o carte pioasă în mână, pe mister Littimer, abia dacă am resimţit un amestec de uimire şi resemnare.

— Douăzeci-şi-Opt. L-a interpelat un gentleman cu ochelari, care până atunci nu rostise nici un cuvânt, săptămâna trecută te-ai plâns, dragul meu, de felul cum este preparată porţia zilnică de cacao. S-a îmbunătăţit de atunci?

— Mulţumesc, sir, a răspuns Littimer, a fost preparată mai bine. Dacă mi-ar fi îngăduit să fac o observaţie, sir, aş spune că am îndoieli în privinţa curăţeniei laptelui în care e fiartă; dar ştiu, sir, că de obicei la Londra laptele este subţiat cu apă şi că lapte curat e greu de găsit.

Gentleman-ul cu ochelari mi s-a părut că miza pe Douăzeci-şi-Opt împotriva lui Douăzeci-şi-Şapte, care părea să fie favoritul lui mister Creakle, căci s-au apucat fiecare să se ocupe de omul respectiv.

— În ce stare de spirit te afli, Douăzeci-şi-Opt? a întrebat gentleman-ul cu ochelari.

— Mulţumesc, sir, i-a răspuns mister Littimer; acuma îmi dau seama, sir, de greşelile ce le-am făcut. Sunt tulburat, sir, când mă gândesc la păcatele săvârşite de foştii mei tovarăşi; dar nădăjduiesc că se vor căi şi ei şi vor fi iertaţi.

— Dar dumneata, personal, eşti mulţumit? l-a întrebat acelaşi, făcându-i semn de încurajare cu capul.

— Vă sunt foarte îndatorat, sir, a răspuns mister Littimer. Sunt deplin mulţumit.

— Ai cumva ceva pe suflet? a stăruit gentleman-ul. Dacă ai, vorbeşte, Douăzeci-şi-Opt.

— Sir, dacă ochii nu mă înşală, a zis mister Littimer, fără a ridica privirea, aici de faţă se găseşte un gentleman care m-a cunoscut şi mai înainte, Acestui gentleman s-ar putea să-i fie de folos, sir, să afle că toate greşelile mele trecute le atribui faptului că am dus o viaţă uşuratică în serviciul unor tineri; şi faptului că m-am lăsat târât de ei în păcat, fără să fi avut puterea de a mă împotrivi. Nădăjduiesc că gentleman-ul la care mă refer nu va lua în nume de rău această observaţie. A fost făcută pentru binele lui. Eu, unul, îmi dau seama de greşelile mele trecute. Sper că şi dânsul va ajunge să se căiască de toate păcatele şi blestemăţiile la care a participat.

Am băgat de seamă că unii dintre gentleman-ii de faţă îşi puseseră mâna pavăză la ochi, de parcă tocmai ar fi intrat într-o biserică.

— Asta îţi face cinste, Douăzeci-şi-Opt! i-a zis acela care-i pusese întrebarea. Nu mă surprinde din partea ta. Mai ai ceva de spus?

— Sir, a răspuns mister Littimer, ridicând uşor sprâncenele, fără a-şi înălţa însă privirea, am cunoscut o tânără care a lunecat pe panta păcatului şi pe care m-am străduit s-o salvez, dar n-am izbutit. Îl rog pe gentleman-ul cu pricina, dacă-i stă în putinţă şi dacă vrea să fie atât de bun, să comunice acelei tinere că o iert pentru felul cum s-a purtat cu mine şi că o îndemn să se pocăiască.

— Nu mă îndoiesc, Douăzeci-şi-Opt, l-a asigurat protectorul lui, că gentleman-ul în chestiune a înţeles foarte bine, ca noi toţi, de altfel, îndemnul foarte potrivit ce i l-ai adresat. Dar nu mai vrem să te reţinem.

— Vă mulţumesc, sir! a zis mister Littimer. Gentlemen, vă salut, şi vă doresc ca, împreună cu familiile dumneavoastră să vă recunoaşteţi păcatele şi să vă îndreptaţi!

Şi rostind aceste cuvinte, Douăzeci-şi-Opt s-a retras, după ce a schimbat o privire cu Uriah; şi parcă graţie vreunui mijloc de comunicaţie necunoscut, nu erau chiar cu totul străini unul de altul; şi când uşa a fost încuiată după el, membrii grupului au început să spună în şoaptă despre dânsul că era un om cât se poate de respectabil şi că reprezenta un caz vrednic de atenţie.

— Ia spune, Douăzeci-şi-Şapte, a glăsuit mister Creakle, după ce omul său a rămas singur în scenă, crezi că ne stă în putere să facem ceva pentru tine? Dacă da, te rog spune!

— V-aş cere foarte umil, sir, să-mi acordaţi permisiunea de a-i scrie din nou mamei, i-a răspuns Uriah, smuncindu-şi capul hain.

— Fireşte că ţi se va acorda, i-a zis mister Creakle.

— Vă mulţumesc, sir! Sunt cam îngrijorat de soarta mamei. Mă tem că e în primejdie.

Un nechibzuit a întrebat: „Cum? De ce?” Dar îndată a izbucnit un murmur indignat: „Ssst!”

— Îi e în primejdie sufletul, sir, a răspuns Uriah, răsucindu-se în direcţia de unde venise întrebarea. Aş dori ca şi mama să dobândească liniştea sufletească pe care am dobândit-o. Dacă n-aş fi nimerit aici, niciodată n-aş fi ajuns la această stare. Bine ar fi fost de-ar fi venit şi mama aici! Bine ar fi pentru toată lumea să fie arestată şi închisă aici.

Această declaraţie a stârnit o încântare fără margini – o încântare fără nici un precedent, cred.

— Înainte să fi venit aici, am fost în gheara păcatului, a urmat Uriah, aruncându-ne o privire piezişă, de parcă ar fi vrut, de i-ar fi stat în putere, să ţintuiască la stâlpul infamiei

întreaga lume exterioară căreia îi aparţineam. Acuma însă îmi dau seama de rătăcirile mele. Sunt multe păcate pe lume. Chiar şi mama-i supusă păcatului. Păcatul domneşte pretutindeni, aici, însă, nu.

— Te-ai schimbat mult? l-a întrebat mister Creakle.

— Vai, Doamne, dar desigur, sir! a exclamat pocăitul, plin de speranţă.

— Dacă ai ieşi de aici, ai mai cădea în păcat? l-a întrebat altcineva.

— Vai, ferească Dumnezeu, nu, sir!

— Bine, i-a zis mister Creakle, îmi face plăcere să aud acest lucru. Te-ai adresat adineauri lui mister Copperfield. Ai vrea să-i mai spui ceva, Douăzeci-şi-Şapte?

— Dumneavoastră, mister Copperfield, m-aţi cunoscut mult înainte să fi ajuns aici şi să mă fi îndreptat, a zis Uriah, uitându-se la mine, şi niciodată nu mi-a fost dat să văd, nici chiar pe chipul său, o privire mai urâcioasă. M-aţi cunoscut pe vremea când, în ciuda greşelilor mele, eram un om umil şi neînsemnat printre cei îngâmfaţi şi blând printre cei violenţi – aţi fost violent cu mine chiar dumneavoastră, mister Copperfield. Şi într-un rând, m-aţi lovit peste faţă, cum bine ştiţi.

Compătimire generală. Câteva priviri indignate aţintite asupra mea.

— Eu, însă, vă iert, mister Copperfield, a urmat Uriah, subliniind blândeţea şi clemenţa firii sale, spre a sugera o monstruoasă şi profanatoare paralelă pe care nici nu vreau s-o consemnez. Eu iert pe toată lumea. Nu mi-ar sta bine să nutresc vreun resentiment. Vă iert din toată inima şi sper că, pe viitor, o să vă stăpâniţi pornirile pătimaşe. Şi sper că au să se căiască şi mister W. Şi miss W., şi toţi membrii şleahtei aceleia de păcătoşi. S-au abătut şi asupra dumneavoastră nenorociri şi nădăjduiesc că asta are să vă priască; dar pentru dumneavoastră cel mai nimerit ar fi să veniţi aici. Şi pentru mister W., şi pentru miss W. Ar fi fost mai bine să vină aici. Cea mai bună urare care v-o pot face,

dumneavoastră, mister Copperfield, şi dumneavoastră, tuturor, e să vă aresteze şi să vă aducă aici. Când mă gândesc la greşelile mele de altădată şi la starea mea de azi, sunt sigur că ar fi cea mai bună soluţie şi pentru dumneavoastră. Îi plâng pe toţi aceia care nu sunt aduşi aici!

Însoţit de un mic cor de voci aprobatoare, s-a strecurat înapoi în celulă; şi atât eu, cât şi Traddles ne-am simţit uşuraţi când în urma lui uşa a fost zăvorâtă.

Caracteristic era faptul că bucuros aş fi întrebat ce anume făcuseră aceşti doi oameni de fuseseră închişi acolo. Dar despre asta, pare-se, nimeni nu avea nimic de spus. M-am adresat unuia dintre cei doi gardieni, care, judecând după expresia feţei lor, lăsau să se întrevadă că-şi dădeau foarte bine seama câte parale-făcea toată această demonstraţie.

— Nu cumva ştiţi care a fost ultima infracţiune săvârşită de numărul Douăzeci-şi-Şapte în „nesocotinţa” lui? l-am întrebat în timp ce mergeam alături pe coridor.

Răspunsul a fost că săvârşise o infracţiune împotriva unei bănci.

— Împotriva Băncii Angliei?

— Da, sir. Înşelăciune, fals, săvârşite de o bandă organizată. El şi alţi câţiva. Dânsul a fost instigatorul. Urmăreau să pună mâna pe o sumă mare. Sentinţa: deportare pe viaţă. Douăzeci-şi-Şapte, cel mai pişicher din toată gaşca, cât pe-aci era să scape; dar nu i-a mers. Abia a izbutit banca să-i vină de hac… Puţin a lipsit, şi nu i-ar fi rămas altceva de făcut decât să-i pună sare pe coadă.

— Ştiţi cumva şi ce infracţiune a săvârşit Douăzeci-şi-Opt?

— Douăzeci-şi-Opt, mi-a răspuns gardianul în şoaptă şi uitându-se peste umăr în timp ce mergeam pe coridor, ca nu cumva să fie auzit de Creakle şi de ceilalţi vorbind cu atâta lipsă de deferenţă despre isprăvile celor doi neprihăniţi, Douăzeci-şi-Opt (osândit şi el la deportare) a luat o slujbă de valet, şi în noaptea din ajunul plecării în străinătate i-a furat tânărului său stăpân vreo două sute

cincizeci de lire în numerar şi obiecte. De cazul lui îmi amintesc foarte bine, pentru că a fost prins de o pitică.

— De cine?

— De o femeie mărunţică. Am uitat cum o chema.

— Nu cumva o chema Mowcher?

— Chiar aşa! Scăpase de urmărire şi se pregătea să fugă în America, cu perucă blondă şi cu barbete false şi perfect deghizat, cum n-aţi mai văzut pe nimeni de când sunteţi; dar la Southampton femeiuşcă aceea l-a întâlnit pe uliţă şi, cu privirea ei ageră, l-a dibăcit; i-a pus piedică, l-a făcut să cadă şi l-a ţintuit locului, neîndurată ca Moartea.

— Straşnic om mai e miss Mowcher! am exclamat eu.

— Tot aşa aţi fi spus şi dac-aţi fi văzut-o la judecată, în picioare pe un scaun, la bară, depunându-şi mărturia, mi-a zis gardianul. Când l-a înşfăcat, a tăiat-o de-a curmezişul obrazului şi a buşit-o fără cruţare; dar ea nu l-a slăbit până nu l-a văzut închis. Îl ţinea cu atâta înverşunare, că poliţiştii s-au văzut nevoiţi să-i aresteze pe amândoi. Şi-a făcut depoziţia cu multă vervă şi a fost lăudată şi felicitată de instanţă, şi a fost petrecută cu alai până la locuinţa ei. A declarat în faţa tribunalului că l-ar fi arestat şi singură (pentru ticăloşiile pe care ştie că le săvârşise) chiar dacă ar fi avut puterea unui Samson. Şi nu mă îndoiesc că ar fi făcut-o.

Nici eu nu mă îndoiam şi, din acest motiv, stima mea pentru miss Mowcher a crescut.

Văzusem tot ce era de văzut. Degeaba ne-am fi ostenit să-i demonstrăm preaonorabilului mister Creakle că atât Douăzeci-şi-Şapte, cât şi Douăzeci-şi-Opt erau perfect consecvenţi cu ei înşişi şi neschimbaţi; că rămăseseră exact ceea ce fuseseră totdeauna; că era şi de aşteptat ca în situaţia dată nişte lepădături făţarnice ca ei să facă asemenea declaraţii; că dânşii cunoşteau cel puţin la fel de bine ca noi valoarea comercială a acestor declaraţii şi profitul imediat ce-l vor trage de pe urma lor în ziua când vor fi deportaţi peste Ocean; într-un cuvânt, că totul nu era

altceva decât o farsă găunoasă, jalnică şi mârşavă. De aceea l-am lăsat cu sistemul şi cu adepţii lui şi, descumpăniţi, am plecat spre casă.

— Ştii, Traddles, i-am zis, poate că-i totuşi preferabil ca atunci când cuiva îi intră în cap o năzdrăvănie s-o ducă până la capăt; în felul acesta scapă de ea mai degrabă.

— Vreau să sper că ai dreptate, mi-a răspuns Traddles.

CAPITOLUL LXII.

CALEA MEA SE LUMINEAZĂ.

Se apropia Crăciunul şi se împlineau peste două luni de când mă înapoiasem acasă. O văzusem pe Agnes de multe ori. Oricât de puternice erau ovaţiile publicului şi oricât de înfocate sentimentele şi năzuinţele stârnite de ele, un singur cuvinţel de laudă abia şoptit de dânsa le acoperea pe toate.

Cel puţin o dată pe săptămână, şi uneori şi mai des, mă repezeam călare la Canterbury şi rămâneam acolo toată seara. De obicei mă întorceam noaptea; căci acuma sentimentul acela de dezolare îmi dădea târcoale neîncetat – dar mai cumplit ca oricând după ce mă despărţeam de dânsa – şi preferam să fac mişcare în aer liber decât să rătăcesc în lumea amintirilor, chinuit de insomnie sau de visuri întunecate. Nu o dată am petrecut în şa cea mai mare parte a unor asemenea nopţi de zbucium fără leac, reluând în drum gândurile ce le frământasem în timpul îndelungatei mele absenţe.

Ar fi poate mai exact să spun că ascultam ecoul acestor gânduri. Îmi vorbeau ca de departe. Le izgonisem şi acceptasem locul ce-mi era ursit. Când îi citeam lui Agnes ceea ce scriam, când îi vedeam faţa atentă şi mişcată până la lacrimi sau zâmbitoare şi când îi auzeam glasul sincer comentând cu atâta seriozitate iluzoriile întâmplări petrecute în lumea imaginaţiei în care trăiam, mă întrebam oare care ar fi fost soarta mea dacă… Mă întrebam doar, aşa cum, după ce m-am căsătorit eu Dora, mă întrebasem ce fel de om aş fi vrut să fie soţia mea.

Datoria faţă de Agnes, care mă iubea cu o dragoste pe care, de-aş fi tulburat-o şi aş fi jignit-o, dintr-o pornire egoistă şi nesocotită, aş fi pierdut-o pentru totdeauna, şi convingerea la care ajunsesem, după matură chibzuinţă, că, de vreme ce-mi făurisem propriul meu destin, dobândind ceea ce inima-mi dorise cu înflăcărare, n-aveam nici un drept să mă plâng şi se cuvenea să suport totul cu resemnare, iată sinteza sentimentelor mele şi a învăţămintelor ce trăsesem. Totuşi o iubeam; şi aflam oarecare mângâiere întrezărind ziua depărtată când îi voi putea mărturisi fără teamă acest lucru; când toate astea vor fi trecut; când îi voi putea spune: „Aşa stăteau lucrurile, Agnes, când m-am întors în patrie; şi acuma sunt om bătrân, şi îţi pot spune că de atunci n-am mai iubit pe nimeni!”

Faţă de mine dânsa nu s-a arătat schimbată niciodată, în nici o privinţă. Se purta cu mine aşa ca totdeauna; nu era câtuşi de puţin schimbată.

În această privinţă, din noaptea când mă întorsesem, între mătuşa şi mine domnea nu atât o rezervă sau o dorinţă de a ocoli subiectul, cât înţelegerea tacită că şi unul şi celălalt meditam asupra lui, fără a exprima însă în cuvinte gândurile noastre. Aşa se întâmpla adeseori, când, potrivit vechiului obicei, şedeam în faţa căminului; urmăream atunci aceste gânduri în chip tot atât de firesc şi tot atât de evident pentru celălalt ca şi când am fi vorbit despre asta. Dar niciunul din noi nu sufla un cuvânt. În noaptea aceea mi s-a părut că-mi citise gândurile sau că cel puţin le citise în parte, şi că înţelesese foarte bine de ce nu le dădeam glas.

Apropiindu-se Crăciunul şi văzând că Agnes nu-mi făcea nici o destăinuire, a început să mă chinuiască o bănuială, care de multe ori îmi trecuse prin minte – bănuiala că Agnes ghicise adevăratele mele sentimente şi că se temea să nu-mi pricinuiască o mâhnire. Dacă aşa stăteau lucrurile, jertfa-mi fusese zadarnică; datoria mea faţă de dânsa nu mi-o împlinisem; iar ceea ce voisem să evit făceam, fără a-mi

da seama, clipă de clipă. Am luat hotărârea să lămuresc totul; şi dacă între noi exista o asemenea barieră, s-o înlătur fără şovăire.

Era o zi aspră, rece, de iarnă, o zi pe care am motive temeinice s-o ţin minte! Ninsese timp de câteva ceasuri; şi zăpada se aşternuse, acoperind totul cu un strat nu prea înalt, dar îngheţat. În larg, dincolo de fereastra mea, vântul de miazănoapte sufla cu furie. Îmi adusesem aminte cum bântuia uriaşele pustietăţi înzăpezite ale munţilor Elveţiei, unde pe asemenea vreme nu călca ţipenie de om; şi-mi pusesem întrebarea care erau mai triste: piscurile solitare, sau singurătăţile oceanului?

— Porneşti azi călare, Trot? m-a întrebat mătuşa, vârându-şi capul pe uşă.

— Da, i-am zis. Mă duc la Canterbury. E o vreme minunată pentru plimbare.

— Vreau să sper că şi calul o să fie de aceeaşi părere, mi-a spus mătuşa. Deocamdată, însă, stă în faţa porţii, cu capul plecat şi urechile pleoştite, de parc-ar socoti că tot mai bine ar fi în grajd.

Trebuie să menţionez aici că mătuşa îngăduise calului meu accesul pe pajiştea din faţa casei, fără a slăbi câtuşi de puţin campania necruţătoare împotriva măgarilor.

— Se înviorează el îndată! i-am zis.

— În orice caz, stăpânului său plimbarea o să-i priască, a observat mătuşa, aruncând o privire asupra hârtiilor aflate pe masa mea de lucru. Ah, băieţaş, multe ceasuri mai petreci la masa asta! Pe vremea când obişnuiam să citesc cărţi, niciodată nu mi-aş fi închipuit ce muncă este să le scrii.

— Şi cititul e o muncă destul de grea, uneori, i-am răspuns. Cât priveşte scrisul, are farmecul lui, mătuşico.

— Aha! Înţeleg! Ambiţia, nevoia de a câştiga aprobarea şi simpatia celorlalţi, şi multe altele, nu-i aşa! Bine, hai, du-te!

— Mai ştii ceva de dragostea aceea a lui Agnes? am întrebat-o, stând liniştit în faţa ei, căci, după ce mă bătuse

pe umăr, se aşezase în fotoliul meu.

Înainte de a răspunde, s-a uitat în ochii mei câteva clipe.

— Cred că da, Trot.

— S-a întărit cumva bănuiala dumitale?

— Cred, Trot.

M-a privit atât de stăruitor – cu un fel de îndoială sau un fel de milă, sau de teamă parcă în afecţiunea ei – încât a fost nevoie să fac un efort pentru a-mi tăinui durerea.

— Mai mult chiar, Trot… mi-a zis mătuşa.

— Da?!

— Agnes e pe cale să se mărite, cred.

— Dumnezeu să-i ajute! am spus, bucuros.

— Dumnezeu să-i ajute! Ei şi bărbatului ei! a zis mătuşa.

Am repetat urarea, mi-am luat ziua bună de la mătuşa, am coborât cu paşi uşori scările, am încălecat şi am pornit. Aveam acum un motiv în plus de a aduce la îndeplinire hotărârea ce-o luasem.

Ce bine îmi amintesc acea plimbare prin peisajul iernatic! Pulberea de gheaţă, pe care vântul o ridica de pe firele de iarbă şi mi-o arunca în obraz; tropotul sonor al copitelor, care parcă băteau tactul unei melodii; brazdele îngheţate bocnă; zăpada din cariera de var, pe care vântul o spulbera în vârtejuri; caii înhămaţi la o căruţă cu fân, care, aburind, se opriseră să răsufle în vârful dealului şi-şi scuturau clopoţeii cu sunete melodioase; costişele şi povârnişurile albite de nea ale ţinutului, care se detaşau pe cerul întunecat, ca desenate pe o tablă neagră!

Am găsit-o pe Agnes singură. Fetiţele se duseseră la casele lor, şi dânsa şedea singură în faţa căminului, citind. Când m-a văzut intrând, a lăsat cartea din mână şi, după ce mi-a urat, ca de obicei, bun sosit, şi-a luat coşuleţul de lucru şi s-a aşezat în dreptul uneia dintre ferestrele de modă veche.

Am luat loc lângă ea, pe bancheta aşezată în firida ferestrei, şi am început să vorbim despre cartea la care lucram, despre data când o voi sfârşi şi despre progresele făcute de la ultima mea vizită. Agnes era foarte veselă şi mi-

a prezis că în curând voi ajunge prea celebru şi că n-o să mai fie chip să vorbească omul cu mine despre asemenea lucruri.

— De aceea, vezi, profit de momentul de faţă, mi-a spus Agnes, şi stau de vorbă cu tine cât se mai poate.

În timp ce mă uitam la chipul ei frumos, aplecat asupra lucrului, dânsa şi-a ridicat ochii buni şi limpezi şi a băgat de seamă că o priveam.

— Pari cam îngândurat azi, Trotwood!

— Să-ţi spun de ce, Agnes? Tocmai de aceea am venit.

A lăsat lucrul, aşa cum obişnuia să facă ori de câte ori discutam serios, şi m-a ascultat cu luare-aminte.

— Dragă Agnes, ai cumva vreo îndoială în privinţa sincerităţii mele faţă de tine?

— Nu! mi-a răspuns ea cu o căutătură mirată.

— Te îndoieşti cumva că sunt ceea ce totdeauna am fost pentru tine?

— Nu! mi-a răspuns, ca mai înainte.

— Îţi aminteşti, dragă Agnes, că, după ce m-am întors, am încercat să-ţi arăt câtă recunoştinţă îţi datoram şi cât de mult ţineam la tine?

— Îmi amintesc foarte bine, a recunoscut dânsa în şoaptă.

— Tu ai o taină, i-am zis. Împărtăşeşte-mi-o, Agnes.

Şi-a coborât privirea în pământ şi a tresărit.

— Chiar dacă n-aş fi auzit-o din gura altcuiva, şi nu din a ta, Agnes – ceea ce mi se pare straniu – nu se putea să nu aflu că ai dăruit cuiva comoara dragostei tale. Nu-mi ascunde un lucru care-i în atât de strânsă legătură cu fericirea ta! Dacă ai încredere în mine, şi mi-ai spus că ai, şi ştiu că poţi avea, atunci dă-mi voie ca în această împrejurare, mai mult ca în oricare alta, să-ţi fiu prieten, să-ţi fiu frate!

Cu o privire rugătoare, parcă plină de mustrări, s-a ridicat de lângă fereastră; şi străbătând precipitat odaia, fără a şti încotro să apuce, şi-a ascuns faţa în palme şi a izbucnit în lacrimi care mi-au sfâşiat inima.

Şi totuşi ele mi-au trezit o nădejde în suflet. Fără să-mi dau seama de ce, lacrimile ei mi-au amintit de acel zâmbet trist, dar resemnat, atât de adânc întipărit în sufletul meu, şi m-au făcut să tresar, nu de teamă sau de durere, ci pentru că întrezărisem o rază de speranţă.

— Agnes! Surioara mea! Draga mea! Ce-am făcut?

— Lasă-mă acuma, Trotwood. Nu mă simt bine. Mi-am pierdut cumpătul, O să vorbim altă dată… Când va veni vremea. Am să-ţi scriu. Acum nu-mi mai spune nimic. Nu! Te rog, nu!

M-am străduit să-mi amintesc ce-mi spusese când îi vorbisem, în seara aceea, de dragostea ei, care nu aştepta nici o răsplată. Mi s-a părut că aveam de răscolit o lume întreagă într-o clipă.

— Agnes, nu pot suporta să te văd în starea asta şi să ştiu că de vină sunt numai eu. Scumpa mea, care-mi eşti mai scumpă decât orice pe lume, dacă eşti nenorocită, îngăduie-mi să împărtăşesc nenorocirea ta. Dacă ai cumva nevoie de sfat sau de ajutor, dă-mi voie să încerc să te sfătuiesc sau să te ajut. Dacă te apasă vreo povară, lasă-mă să încerc să ţi-o uşurez. Căci pentru cine oare mai trăiesc eu astăzi dacă nu pentru tine, Agnes?

— Vai, iartă-mă! Nu sunt în apele mele! Altă dată… asta-i tot ce am desluşit că bâiguia printre suspine.

Târât de egoism, nu alunecasem oare pe o pantă greşită? Sau, nu cumva semnul care-mi trezise nădejdea deschidea în faţa mea perspectiva la care nici să visez nu cutezasem?

— Trebuie să-ţi mai vorbesc! Nu pot să plec şi să te las în starea asta! Pentru numele lui Dumnezeu, Agnes, după atâţia ani şi după toate câte s-au întâmplat de-a lungul lor, să nu ne mai ascundem unul de altul! Trebuie să-ţi vorbesc deschis. Dacă măcar o clipă ţi-a trecut prin minte gândul c-aş putea pizmui fericirea pe care o poţi dărui altuia; că n-aş consimţi să mă dau la o parte spre a face loc unui ocrotitor mai drag ales de tine însăţi; că n-aş fi în stare ca de la locul meu de departe să asist fericit la bucuria ta, alungă aceste

presupuneri, căci nu le merit! Nu în zadar am suferit! Pilda şi sfaturile tale n-au fost zadarnice! În dragostea ce-ţi port nu e nici urmă de egoism!

Nu mai plângea. După un timp, şi-a întors către mine faţa palidă şi, cu glas stins, şovăitor din când în când, încă foarte limpede, mi-a spus:

— Prietenia curată pe care mi-o porţi, şi de care, într-adevăr, nu mă îndoiesc, mă obligă să-ţi spun, Trotwood, că te înşeli. Mai mult nu pot să-ţi spun. Dacă uneori, de-a lungul anilor, am avut nevoie de sfat şi de ajutor, le-am primit. Dacă uneori m-am simţit nefericită, mi-a trecut. Dacă m-a apăsat vreo povară, mi s-a uşurat. Dacă am vreo taină… nu este nouă; şi nu este… ceea ce presupui. N-o pot nici dezvălui, nici împărtăşi. A fost multă vreme taina mea şi a mea trebuie să rămână şi de aici înainte!

— Agnes! Stai! O clipă!

Era gata să plece, dar am oprit-o. Am prins-o de mijloc. „De-a lungul anilor!” „Nu este nouă!” Gânduri şi nădejdi noi mi se roteau în minte şi întreg coloritul vieţii mele era în schimbare.

— Scumpă Agnes! Te respect şi te cinstesc – îţi port o dragoste neclintită! Când am venit aici azi, credeam că nimic nu mi-ar putea smulge această mărturisire. Credeam că voi izbuti s-o păstrez ascunsă în pieptul meu toată viaţa, până la adânci bătrâneţi. Dar, Agnes, de vreme ce pot avea, cât de cât, noi speranţe că mi-ar putea fi îngăduit vreodată să-ţi spun mai mult decât Surioară, să-ţi spun cu totul altfel decât Surioară!.

Au podidit-o lacrimile, dar nu semănau cu cele vărsate adineauri, şi în ele am întrezărit o licărire de speranţă.

— Agnes! Tu, care totdeauna ai fost călăuza şi reazemul meu cel mai de nădejde! Dacă pe vremea când am crescut aici, împreună, te-ai fi gândit mai mult la tine şi mai puţin la mine, cred că niciodată capriciile mele nesocotite n-ar fi rătăcit departe de tine! Dar erai cu atâta mai presus de mine, şi aveam atâta nevoie de tine, în toate bucuriile şi

necazurile adolescenţei mele, încât deprinderea de a-ţi destăinui totul şi de a mă bizui pe sprijinul tău în orice împrejurare a devenit o a doua natură, eclipsând un timp chemarea puternică, chemarea dintâi, de a te iubi aşa cum te iubesc acuma!

Plângea înainte, dar nu de mâhnire, ci de bucurie! Şi o ţineam în braţe, cum n-o ţinusem niciodată, cum nicicând nu visasem c-aveam s-o ţin vreodată!

— Pe vremea când o iubeam pe Dora… din toată inima, precum ştii…

— Da! a exclamat Agnes. Ştiu şi sunt fericită c-o ştiu.

— Pe vremea când o iubeam pe Dora… chiar şi pe vremea aceea, fără înţelegerea şi simpatia ta, dragostea mea n-ar fi fost deplină. Dar întrucât m-am bucurat de ele, nu mi-a lipsit nimic. Iar când am pierdut-o, ce s-ar fi ales de mine de n-ai fi fost tu, Agnes?!

Strângându-se mai tare în braţele mele, lipindu-se mai aproape de inima mea, şi-a lăsat mâna tremurândă pe umărul meu, iar ochii ei blânzi, care străluceau printre lacrimi, priveau în ai mei!

— Am plecat, îndrăgostit de tine, scumpă Agnes. Am stat departe, îndrăgostit de tine. M-am întors, îndrăgostit de tine!

Apoi am încercat să-i înfăţişez lupta ce se dăduse înlăuntrul meu şi hotărârea la care mă oprisem. Am încercat să-mi deschid sufletul înaintea ei cu sinceritate, fără nici o rezervă. Am încercat să-i arăt cum sperasem că am ajuns să mă cunosc şi să o cunosc mai bine; cum mă împăcasem cu cele ce decurgeau din această mai bună cunoaştere; şi cum, în ziua aceea, venisem s-o văd, credincios hotărârii luate. Dacă mă iubea (i-am zis) atâta încât era gata să mă ia de bărbat, putea să facă acest pas nu pentru că aş fi vrednic de ea, ci numai pentru sinceritatea dragostei ce i-o purtam şi pentru zbuciumul în care aceasta se călise şi de care fusesem îmboldit să i-o mărturisesc. Şi, vai, Agnes chiar în acea clipă, prin ochii tăi

candizi, parcă m-a privit spiritul soţiei mele copiliţe şi mi-a dat încuviinţare; şi prin mijlocirea ta a trezit în sufletul meu cele mai duioase amintiri despre Blossom, despre floarea ofilită!

— Sunt atât de fericită, Trotwood… mi-e atât de plină inima… un lucru trebuie totuşi să-ţi spun.

— Ce, iubito?

Mi-a pus pe umeri mâinile-i delicate şi m-a privit, calm, drept în ochi.

— Nu ştii cumva ce vreau să-ţi spun?

— Nu mă încumet să fac presupuneri. Spune-mi tu, iubito.

— Te-am iubit din totdeauna!

O, ce fericiţi eram, ce fericiţi eram! Şi plângeam amândoi, nu atât cu gândul la încercările (care pentru dânsa fuseseră nespus mai grele) prin care trecusem spre a atinge fericirea, cât de bucurie că de aici înainte n-avea să ne mai despartă nimic niciodată!

În amurgul acela de iarnă ne-am plimbat împreună peste câmp; şi liniştea binecuvântată din sufletele noastre parcă vrăjise văzduhul îngheţat. Cele dintâi stele au început să licărească pe cer, în timp ce mai hoinăream, şi, înălţându-ne privirea către ele, i-am mulţumit lui DUMNEZEU că ne călăuzise paşii către această pace deplină.

Mai târziu, când a răsărit luna, am stat alături în faţa aceleiaşi ferestre de modă veche; Agnes cu ochii senini aţintiţi asupra astrului; iar eu urmărindu-i privirea. Înaintea ochilor minţii s-a ivit parcă un drum lung, lung; şi în depărtare am zărit cum înainta, abia ţinându-se pe picioare de oboseală, un băieţaş zdrenţuros, singur şi părăsit, care într-o bună zi avea să fie în drept să spună că inima, care în clipa aceea bătea alături de a mea, era a lui.

A doua zi, pe seară, ne-am prezentat în faţa mătuşii. Peggotty ne-a zis că era sus, în odăiţa mea, căci mai era şi acum ambiţia ei s-o ţină curată şi în bună rânduială. Am găsit-o pe mătuşa cu ochelarii pe nas, lângă cămin.

— O, Doamne, Dumnezeule! Pe cine mi-ai adus? a strigat mătuşa, căutând să străpungă întunericul.

— Pe Agnes! i-am zis.

Mătuşa a rămas foarte mirată, căci aşa cum ne înţelesesem nu-i spusesem nimic deocamdată. Când m-a auzit rostind numele lui Agnes, şi-a ridicat ochii spre mine, plină de nădejde, dar văzând că arătam ca de obicei, şi-a scos ochelarii cu un gest de disperare şi şi-a frecat nasul cu ei.

A primit-o, totuşi, foarte călduros pe Agnes, şi peste puţin ne-am aşezat cu toţii la masă, jos, în salon, unde fuseseră aprinse lămpile. Mătuşa şi-a mai pus de vreo două-trei ori ochelarii, ca să se uite la mine, dar tot de atâtea ori i-a scos dezamăgită şi şi-a frecat nasul cu ei, spre marea supărare a lui mister Dick, care ştia că era semn rău.

— Ştii, mătuşico, am vorbit cu Agnes despre cele ce mi-ai spus, i-am zis după ce am isprăvit masa.

— Foarte rău ai făcut, Trot, şi nu te-ai ţinut de cuvânt! m-a dojenit mătuşa, făcându-se roşie ca focul.

— N-ai să fii supărată, mătuşico, nu-i aşa? Sunt sigur că n-ai să mai fi supărată când am să-ţi spun că Agnes nu e nefericită în dragoste.

— Mofturi, prostii! a bombănit mătuşa.

Văzând că era cam îmbufnată, m-am gândit că nu se cădea s-o mai lungesc. Cuprinzând-o în braţe pe Agnes, am trecut prin spatele fotoliului ei şi ne-am înclinat în faţa ei. După ce şi-a împreunat palmele şi ne-a aruncat o privire prin ochelari, pentru prima şi singura oară de când o cunoşteam au apucat-o istericalele.

Alarmată de criza mătuşii, Peggotty a sosit în grabă. Cum şi-a revenit, mătuşa s-a repezit la Peggotty şi, spunându-i că este o babă prostuţă, a strâns-o în braţe cu toată puterea. După aceea l-a îmbrăţişat pe mister Dick (care, deşi cam nedumerit, s-a simţit foarte mândru); şi apoi le-a povestit ce se întâmplase. Şi am fost cu toţii veseli şi fericiţi.

N-am putut afla niciodată dacă, în cursul ultimei noastre conversaţii, mătuşa recursese la o minciună scuzabilă sau dacă, într-adevăr, nu-mi ghicise gândurile. Îmi spusese doar că Agnes avea să se mărite, şi asta era de ajuns, m-a lămurit ea; şi că acuma nimeni nu ştia mai bine ca mine că asta era adevărat.

Până în două săptămâni ne-am căsătorit. Traddles şi Sophy, doctorul şi missis Strong au fost singurii invitaţi la nunta noastră, foarte discretă. I-am lăsat cu inimile pline de bucurie; şi am plecat împreună cu trăsura. O ţineam strâns în braţe pe aceea care a fost izvorul tuturor năzuinţelor frumoase de care am fost însufleţit vreodată; pe aceea care era sâmburele fiinţei mele şi în jurul căreia se desfăşura întreaga-mi viaţă, soţia mea: dragostea mea clădită pe o stâncă!

— Scumpul meu soţ, mi-a zis Agnes. Acum, când îţi pot spune astfel, trebuie să-ţi mărturisesc ceva.

— Spune, iubito!

— E vorba de noaptea când a murit Dora. Te-a trimis să mă chemi.

— Aşa e.

— Mi-a spus că avea să-mi lase ceva. Ştii ce anume? Mi s-a părut că ştiu. Am strâns-o mai tare la piept pe aceea care mă iubea de atâta vreme.

— Mi-a spus că avea să-mi facă o ultimă rugăminte şi să-mi lase o sarcină de împlinit.

— Şi ţi-a cerut să…

— Să-i iau locul după ce se va fi stins din viaţă. Agnes şi-a odihnit capul pe pieptul meu şi a început să plângă; şi deşi eram amândoi atât de fericiţi, am plâns şi eu cu ea.

CAPITOLUL LXIII.

UN MUSAFIR.

Povestea ce mi-am propus să aştern pe hârtie e aproape încheiată; mai este însă un episod însemnat, de care adesea îmi aduc aminte cu mare plăcere şi fără de care unul din

firele ce au intrat în alcătuirea urzelii mele ar rămâne încurcat.

Faima şi averea mea sporiseră, eram pe deplin mulţumit în căsnicie şi se împliniseră zece ani de când mă căsătorisem. Era o seară de primăvară şi şedeam cu Agnes lângă cămin, în casa noastră de la Londra, iar trei dintre copiii noştri se jucau prin odaie, când am fost anunţat că un străin dorea să-mi vorbească.

Fusese întrebat dacă era vorba de o chestiune de afaceri şi răspunsese că nu; venise pentru plăcerea de a mă vedea şi venise de foarte departe. Era un om bătrân, mi-a spus slujnica, şi arăta ca un fermier.

Întrucât copiilor personajul li s-a părut cam misterios şi le-a amintit de introducerea basmului lor preferat despre vrăjitoarea cea bătrână şi haină, înfăşurată în manta, care ura pe toată lumea, pe care Agnes obişnuia să-l povestească, vestea a stârnit emoţie. Unul dintre băieţaşi şi-a ascuns capul în poala maică-sii, spre a fi la adăpost de primejdie, iar micuţa Agnes (care era copilul nostru cel mai mare) şi-a aşezat păpuşa pe scaun în locul ei, şi din când în când scotea capul ei cu bucle aurii de după o draperie, ca să vadă ce se întâmplă.

— Pofteşte-l înăuntru! am zis.

Şi peste puţin a apărut un moşneag cu părul alb, care s-a oprit în pragul întunecos. Micuţa Agnes, atrasă de înfăţişarea lui, s-a repezit să-l aducă înăuntru, şi înainte să apuc să-i disting trăsăturile, soţia mea a tresărit şi mi-a strigat, cu glas bucuros, dar precipitat, că era mister Peggotty!

Într-adevăr, era mister Peggotty! Îmbătrânise, dar părea voinic, rumen la faţă, viguros. Când ne-am revenit după prima emoţie şi când dânsul s-a aşezat în faţa căminului, cu copiii pe genunchi şi cu reflexele focului jucându-i pe obraz, mi-a părut cel mai zdravăn, mai robust, mai frumos şi mai plin de viaţă bătrân din câţi văzusem.

— Mas'r Davy! mi-a zis. (Ce firesc îmi suna în ureche numele acesta, rostit pe acelaşi ton ca altădată.) E o sărbătoare, mas'r Davy, c-am apucat să vă mai văd o dată, împreună cu preafrumoasa 'neavoastră soaţă!

— Într-adevăr, iubite prietene, e o sărbătoare! am exclamat.

— Şi cu micuţii ăştia drăgălaşi! a urmat mister Peggotty. Nu te mai saturi privindu-i, că-s ca nişte flori! Zău, mas'r Davy, nu eraţi mai înalt decât cel mai mic dintre ei când v-am văzut întâiaşi dată! Şi Em'ly nu era nici ea mai mare pe atunci, iar bietul nostru băiat nu era decât un băieţaş!

— Pe mine vremea care s-a scurs de atunci m-a schimbat mai mult decât pe dumneata, i-am zis. Dar dă-mi voie să-i trimit la culcare pe ştrengarii ăştia scumpi; şi pentru că aici, în Anglia, nu se cade să tragi în altă casă decât asta, spune-mi de unde să trimit să-ţi ia bagajele (tare sunt curios dacă printre ele nu se afla cumva şi sacul cel negru, care călătorise atât de departe!), şi apoi, la un pahar de grog, ca la Yarmouth, să stăm de vorbă despre întâmplările ultimilor zece ani.

— Singur aţi venit? l-a întrebat Agnes.

— Da, ma'am, i-a răspuns mister Peggotty, sărutându-i mâna, singur-singurel!

L-am aşezat între noi şi nu ştiam ce să mai facem ca să-i arătăm bucuria revederii; şi ascultându-i glasul familiar, aş fi putut să-mi închipui că încă îşi mai continua neobositele peregrinări, în căutarea iubitei sale nepoate.

— Grozavă întindere de apă trebuie să mai străbată omul ca să vină aici, când nu stă decât câteva săptămâni, a spus mister Peggotty. Dar cu apa (mai ales cu a sărată) sunt deprins; dar ni-s dragi prietenii, şi iată că venii… Poftim, s-a mirat mister Peggotty, fără să vreau, fac şi stihuri!

— Aveţi de gând să apucaţi înapoi calea asta de multe mii de mile chiar atât de curând? l-a întrebat Agnes.

— Da, ma'am, i-a răspuns. Aşa i-am făgăduit lui Em'ly înainte de plecare. Ştiţi, cu trecerea anilor nu prea

întineresc nici eu, şi de n-aş fi pornit acum, pesemne că n-aş mai fi venit niciodată. Şi-ntotdeauna m-am gândit că, înainte de a ajunge prea bătrân, trebuie să vin să vă văd, pe mas'r Davy şi pe 'neavoastră, drăguţa lui soaţă, înflorind într-o căsnicie fericită.

Se uita la noi de parcă nu se mai sătura privindu-ne. Râzând, Agnes i-a dat la o parte de pe frunte câteva şuviţe cărunte, ca să ne vadă mai bine.

— Şi acum, te rog, i-am spus, povesteşte-ne cum o duceţi şi ce faceţi acolo.

— Nu prea am ce povesti, mas'r Davy. Nu ne-am îmbogăţit, dar am scos-o binişor la capăt. Totdeauna am izbutit s-o scoatem la capăt. Am muncit cum se cuvenea, poate c-am dus-o ceva mai greu la început, dar totdeauna am scos-o la capăt. Ba cu oile, ba cu vitele, ba cu una, ba cu alta, am scos-o destul de bine la capăt. Ne-a ajutat Dumnezeu parcă, a urmat mister Peggotty, înclinând smerit capul, şi am propăşit mereu. Adică, aşa, una peste alta. Dacă nu ieri, azi. Şi dacă nu azi, mâine.

— Şi Emily? a întrebat Agnes într-un glas cu mine.

— Em'ly, după ce aţi plecat 'neavoastră, ma'am – şi de când ne-am aşezat în savana australiană, nici o singură dată n-am auzit-o rostindu-şi rugăciunile înainte de culcare, dincolo de pânza de cort despărţitoare, fără s-aud şi numele 'neavoastră – şi după ce şi eu şi ea l-am pierdut din vedere pe mas'r Davy, în amurgul acela, Em'ly a fost atât de mâhnită, încât, zău, cred că atuncea de ar fi aflat ceea ce mas'r Davy, chibzuit şi simţitor, ne ascunsese, Em'ly s-ar fi prăpădit. Dar se găseau pe bord nişte oameni săraci peste care a dat o molimă şi s-a apucat să-i îngrijească; şi se găseau şi copii printre pasageri şi s-a apucat să-i îngrijească; şi a-nceput în felul acesta să fie prinsă de treburi şi să facă fapte bune, şi asta i-a priit.

— Şi dânsa când a aflat? l-am întrebat.

— După ce am aflat eu, i-am ascuns lucrurile ca la un an aproape. Eram aşezaţi pe atunci într-un loc singuratic, dar

înconjurat de copaci minunaţi, şi trandafiri căţărători ne-mbrăcau ogeacul pân'la coperiş. Într-o bună zi, pe când lucram la câmp, a trecut pe acolo un călător din Anglia, de prin Norfolkul sau Suffolkul nostru (nu mai ţin prea bine minte din care din două) şi, fireşte, l-am poftit în casă, i-am dat mâncare şi băutură şi l-am cinstit cum se cuvine. Aşa-i obiceiul acolo, în toată colonia noastră. Omul acela avea la el o gazetă veche, ce cuprindea o dare de seamă despre furtună. Aşa s-a făcut c-a aflat. Şi seara, când am venit acasă, am băgat de seamă că ştia totul.

Rostind aceste cuvinte, a coborât glasul, iar pe faţă i s-a întipărit acea expresie de tristeţe de care-mi aduceam bine aminte.

— S-a schimbat mult după aceea? l-am întrebat.

— Vai, da, pentru un timp foarte îndelungat, ne-a răspuns, clătinând din cap, poate până şi în ceasul de faţă. Cred însă că i-a priit singurătatea. Apoi avea treburi berechet, cu găinile şi cu celelalte orătănii, şi văzând de aceste treburi, i-a mai trecut. De aţi vedea-o acum pe Em'ly a mea, mi-a zis îngândurat, mă-ndoiesc de aţi mai recunoaşte-o, mas'r Davy!

— Atât de adânc s-a transformat? l-am întrebat.

— Nu ştiu. O văd în fiece zi şi nu-mi dau seama; dar uneori mi se pare că-i tare schimbată. Subţirică, a urmat mister Peggotty, privind ţintă, focul, puţin cam ostenită; ochi albaştri, blânzi şi trişti; un chip gingaş; capul drăguţ, uşor înclinat; glas domol şi… mai degrabă sfios. Aşa-i Em'ly acum…

L-am privit în tăcere cum şedea cu ochii aţintiţi asupra focului.

— Unii cred c-ar fi avut o dragoste neîmpărtăşită; alţii, c-ar fi rămas văduvă. Nimeni nu ştie adevărul. Ar fi putut să se mărite nu o dată, ci de multe ori, dar întotdeauna mi-a zis: „Nu, unchiule, asta niciodată”. Cu mine mai râde câteodată; faţă de alţii e foarte retrasă; e gata bucuroasă să meargă oricât de departe, să dea lecţii unui copil sau să-

ngrijească un bolnav, sau să dea o mână de ajutor vreunei tinere care se mărită (pe multe le-a ajutat, dar nu s-a dus la nunta nici uneia); îşi iubeşte din toată inima unchiul; e răbdătoare; şi toţi, tineri şi bătrâni, o îndrăgesc; şi oricine are vreun necaz vine la ea. Aşa-i Em'ly…

Şi-a trecut mâna peste faţă, şi apoi, cu un oftat pe jumătate înăbuşit, şi-a întors privirea de la foc.

— Martha mai stă cu voi? l-am întrebat.

— Martha s-a măritat, mas'r Davy, în al doilea an după sosirea noastră. Un flăcău, un argat, care, în drum spre târg, a trecut cu căruţa stăpânilor săi pe la noi – avea de mers vreo cinci sute de mile dus şi întors – a cerut-o de nevastă (e mare lipsă de femei pe acolo), urmând ca apoi să se aşeze şi ei în savană. Dânsa m-a rugat să-i spun tot adevărul despre trecutul ei. Aşa am şi făcut. S-au căsătorit şi locuiesc acum, la vreo patru sute de mile depărtare de orice glasuri omeneşti afară de ale lor şi de viersul păsărelelor.

— Şi missis Gummidge ce mai face? l-am întrebat.

Această întrebare atingând o coardă plăcută, mister Peggotty a izbucnit într-un hohot de râs, frecându-şi genunchii cu mâinile, cum obişnuia pe vremuri când era în toane bune, în vechiul barcaz de care de mult se alesese praf şi pulbere.

— N-o să mă credeţi! ne-a zis. Închipuiţi-vă, s-a găsit unul s-o peţească! Afurisit să fiu, mas'r Davy, dacă vă mint! Un bucătar de pe corabie, care-şi pusese în gând să rămână acolo, a cerut-o de nevastă pe missis Gummidge!

Niciodată n-am văzut-o pe Agnes râzând cu atâta poftă. Neaşteptata izbucnire a lui mister Peggotty i s-a părut atât de hazlie, încât nu mai contenea să râdă; şi cu cât râdea mai tare, cu atât mă făcea şi pe mine să râd mai tare şi cu atât creştea bucuria lui mister Peggotty şi cu atât mai straşnic îşi freca genunchii.

— Şi missis Gummidge ce-a zis? l-am întrebat după ce m-am potolit.

— Nu ştiu dacă o să mă credeţi, mi-a răspuns mister Peggotty, dar missis Gummidge, în loc să-i spună: „Mulţumesc frumos, vă rămân foarte-ndatorată, dar n-am de gând la anii mei să-mi schimb viaţa”, a pus mâna pe o găleată ce se afla la îndemână şi i-a înfundat-o pe cap, până ce bietul bucătar a-nceput să strige după ajutor, şi am dat fuga şi l-am scăpat.

Mister Peggotty a izbucnit din nou într-un râs cu hohote, şi Agnes şi cu mine i-am ţinut isonul.

— Trebuie să spun, însă, spre cinstea ei, a urmat el ştergându-şi faţa, după ce-am ostenit de atâta râs, că are o inimă de aur şi ne-a fost de mare ajutor, aşa cum a făgăduit, şi încă şi mai mult. Mas'r Davy, e femeia a mai săritoare, a mai de nădejde şi a mai credincioasă din câte s-au pomenit. N-am mai auzit-o niciodată spunând că-i orfană şi oropsită, nici chiar îndată după ce am ajuns în colonie şi nu cunoşteam pe nimeni. Şi te rog să mă crezi, mas 'r Davy, că de când a părăsit Anglia, n-a mai pomenit de bătrânul ei nici o singură dată!

— Acum povesteşte-ne şi despre mister Micawber, l-am rugat. A plătit până la ultimul ban toate datoriile ce le avea aici – până şi poliţa dată lui Traddles, dacă îţi mai aminteşti, dragă Agnes – şi din asta cred că putem trage concluzia că îi merge bine. Dar care sunt ultimele noutăţi în privinţa lui?

Surâzând, mister Peggotty a dus mâna la buzunarul de la piept, din care a scos un pachet învelit într-o hârtie împăturită cu grijă, din care a ales cu băgare de seamă o gazetă de format mic şi ciudat.

— Trebuie să vă spun, mas'r Davy, că de când ne merge mai bine, am părăsit savana; şi ne-am statornicit la Port Middlebay Harbour, unde se află ceea ce noi numim un oraş.

— Mister Micawber a stat şi el cu voi în savană? l-am întrebat.

— Fireşte că da, a adeverit mister Peggotty, şi a lucrat cu tragere de inimă. De când sunt n-am pomenit un gen'l'man

cu atâta tragere de inimă. L-am văzut lucrând în bătaia soarelui, mas'r Davy, şi năduşind pe chelie, de credeam c-o să se topească de-a binelea. Acum a ajuns magistrat.

— Nu zău, magistrat?! l-am îngânat cu mirare.

Mister Peggotty mi-a arătat cu degetul o notiţă în gazetă şi cu glas tare am citit din Port Middlebay Times cele ce urmează:

. Banchetul oferit distinsului nostru concetăţean şi colonist WILKINS MICAWBER, ESQUIRE, magistrat al districtului Port Middlebay, a avut loc ieri în salonul cel mare al hotelului, care a fost plin până la refuz. Se apreciază că nu mai puţin de patruzeci şi şapte de persoane au stat în acelaşi timp la masă, fără a mai pune la socoteală pe cei aflaţi pe coridor şi pe scări. Lumea cea mai strălucitoare, mai elegantă şi mai distinsă din Port Middlebay s-a grăbit să aducă omagiul cuvenit unei personalităţi cu drept cuvânt atât de preţuite, atât de talentate şi atât de iubite. Banchetul a fost prezidat de doctorul Mell (de la gimnaziul clasic „Salem House” din Port Middlebay), la dreapta căruia a stat distinsul sărbătorit. După ce s-a strâns masa şi s-a cântat Non Nobis57 (foarte frumos executat, în care am avut bucuria de a remarca glasul ca de clopot al talentatului amator WILKINS MICAWBER, ESQUIRE, JUNIOR), s-au ţinut obişnuitele cuvântări exprimând ataşamentul faţă de coroană şi faţă de patria mumă, care au fost salutate cu entuziasm. Apoi doctorul Mell, la sfârşitul unei însufleţite cuvântări, a ridicat paharul „în cinstea distinsului sărbătorit, adevărată podoabă a oraşului nostru. Fie ca el să nu ne părăsească niciodată, decât pentru a merge la mai bine, şi fie ca succesele sale în mijlocul nostru să fie atât de mari, încât să fie cu neputinţă să-i meargă mai bine!” Aclamaţiile care au însoţit această închinare au depăşit orice închipuire. Ca valurile oceanului, se ridicau şi se lăsau neîncetat. În cele din urmă, când totul s-a liniştit, WILKINS MICAWBER, ESQUIRE, s-a ridicat spre a le mulţumi celor de faţă. Departe de noi gândul de a ne încumeta, ţinând

seama de posibilităţile comparativ reduse, deocamdată, ale ziarului nostru, să redăm întocmai perioadele curgătoare ale cuvântării elegante şi foarte cizelate rostite de distinsul nostru concetăţean! E de ajuns să spunem, că a fost o capodoperă de elocvenţă; şi că pasajele în care şi-a povestit amănunţit cariera, încă de la începuturile ei, precum şi acelea în care a atras atenţia ascultătorilor tineri asupra primejdiilor ascunse ce decurg din contractarea unor datorii pecuniare pe care nu le vor putea acoperi au stors lacrimi chiar şi din ochii celor mai căliţi. S-a mai ridicat apoi paharul în cinstea DOCTORULUI MELL, în cinstea lui MISSIS MICAWBER (care a mulţumit cu multă graţie, salutând din pragul unei uşi laterale în dreptul căreia un şirag de femei frumoase, aşezate în fotoliu, asistau şi în acelaşi timp împodobeau această scenă încântătoare); a lui MISSIS RADGER BEGS (fosta miss Micawber); a lui MISSIS MELL; a lui WILKINS MICAWBER, ESQUIRE, JUNIOR (care a stârnit mare ilaritate declarând cu mult umor că, nesimţindu-se în stare să mulţumească printr-o cuvântare, va cere voie să cânte ceva); a FAMILIEI lui MISSIS MICAWBER (precum se ştie, binecunoscută în patrie) etc., etc., etc. După încheierea acestora, mesele au fost scoase ca prin farmec, rămânând sala liberă pentru dans. Printre discipolii TERPSIHOREI58, care s-au întrecut pe ei înşişi până ce soarele a dat semnalul plecării, s-au remarcat îndeosebi domnul Wilkins Micawber, Esquire, Junior, şi drăgălaşa şi desăvârşita miss Helena, cea de a patra fiică a doctorului Mell.

Tocmai mă uitam încă o dată la numele doctorului Mell, bucuros de a-l regăsi într-o ipostază mai fericită pe bietul mister Mell, care fusese cândva un pârlit de suplinitor al magistratului meu din Middlesex, când mister Peggotty mi-a arătat cu degetul o altă rubrică a gazetei, unde am văzut numele meu şi am citit cele ce urmează:

Către DAVID COPPERFIELD, ESQUIRE.

Eminentul Scriitor.

SCUMPE SIR, Au trecut ani de zile de când am, avut prilejul să văd, cu propriii mei ochi, trăsăturile feţei aceluia care acum e cunoscut de un segment considerabil al lumii civilizate.

Dar, scumpe sir, deşi (prin forţa unor împrejurări aflate mai presus de voinţa mea) m-am depărtat de prietenul şi tovarăşul tinereţii mele, n-am rămas nepăsător la zborul lui avântat. Şi cu toate că mări furioase ne despart, (BURNS) nimic nu m-a putut opri să iau parte la sărbătorile intelectuale pe care ni le-a oferit.

De aceea nu pot lăsa să plece de aici un om pe care amândoi îl cinstim şi îl preţuim fără a mă folosi de acest prilej public, scumpe sir, spre a vă trimite mulţumirile mele şi, mă încumet să adaug, şi cele ale tuturor locuitorilor din Port Middlebay pentru bucuriile pe care ni le-aţi dăruit.

Înainte, scumpe sir! N-aţi rămas necunoscut printre noi; lumea de aici ştie să vă preţuiască! Deşi suntem „departe”, nu suntem nici „neprieteni”, nici „melancolici”, nici (se cuvine să adaug) „greoi”! Înainte, scumpe sir, urmaţi-vă zborul ca un vultur! Locuitorii din Port Middlebay doresc cel puţin să-l urmărească cu bucurie, cu încântare, cu folos!

Printre ochii care, din această parte a globului pământesc, se înalţă către dumneavoastră, vor fi întotdeauna, atâta timp cât lumina vieţii va mai licări în ei, Şi ochii lui WILKINS MICAWBER, Magistrat.

Cercetând şi restul gazetei, am constatat că mister Micawber era un corespondent sârguitor şi preţuit al ziarului, în acelaşi număr mai era publicată o scrisoare a sa cu privire la un pod; şi am găsit şi un anunţ vestind apropiata apariţie a unui volum frumos, care va cuprinde o culegere din „scrisorile” sale, „cu importante adăugiri”. Şi, dacă nu mă înşel, articolul de fond tot de el era scris.

Şi serile, cât a stat la noi mister Peggotty, am vorbit nu o dată despre mister Micawber. A locuit la noi – în Anglia, adică – pare-mi-se ceva mai puţin de o lună, iar sora lui şi mătuşa au venit la Londra să-l vadă. La plecare Agnes şi cu

mine l-am petrecut pe bord şi nu ne-am despărţit de el decât în clipa în care corabia a ridicat ancora; şi nu cred că ne va fi dat să-i mai spunem alt „adio” pe lumea asta.

Înainte de plecare ne-am dus împreună la Yarmouth, să vadă placa pe care o aşezasem pe mormântul lui Ham. În timp ce, la cererea lui, copiam inscripţia funerară, l-am, văzut că s-a aplecat şi a smuls un pumn de iarbă şi de pământ.

— Pentru Em'ly, mi-a zis, punând totul în buzunarul de la piept, i-am făgăduit, mas'r Davy.

CAPITOLUL LXIV.

O ULTIMĂ PRIVIRE RETROSPECTIVĂ.

Şi acum, povestea-mi ia sfârşit. Înainte de-a încheia aceste pagini mai privesc o dată – ultima dată – în urmă spre trecut. Cu Agnes alături, mă văd străbătând calea vieţii. În jur văd copiii şi prietenii noştri; şi aud, pe măsură ce înaintez, numeroase glasuri, care nu-mi sunt indiferente.

Din mulţimea care se perindă înaintea mea, ce chipuri se desprind mai limpede? Iată-le, acestea sunt; se întorc către mine de îndată ce-mi pun această întrebare.

Iat-o mai întâi pe mătuşa, cu ochelari mai tari o femeie trecută de 80 de ani, dar încă dreaptă, şi în stare să străbată pe jos, fără să se oprească, vreo şase mile, pe vreme de iarnă.

Iat-o şi pe Peggotty, bătrâna şi buna mea dădacă de altădată, care o însoţeşte întotdeauna; poartă şi ea ochelari şi e deprinsă să coasă seara foarte aproape de lampă, dar niciodată nu se aşază la lucru fără un muc de lumânare, fără o ruletă ca o colibă, în care e înfăşurat iardul, şi fără o cutie de lucru, pe capacul căreia este zugrăvită catedrala St. Paul.

Obrajii şi braţele lui Peggotty, cu pielea atât de aspră şi atât de rumenă pe vremea când eram copil, încât mă minunam de ce nu veneau păsărelele că ciugulească din ele, luându-le drept mere, sunt zbârcite acuma; ochii ei, care cândva îi puneau în umbră întreaga faţă, au pălit (deşi

mai au oarecare strălucire), iar degetu-i arătător, atât de aspru pe vremuri, încât mi se părea că seamănă cu o răzătoare de nuci, la fel e şi azi, iar când îl văd pe mezinul meu cum se agaţă de el, după ce, cu paşi şovăitori, a străbătut distanţa de la mătuşa la Peggotty, îmi amintesc de salonaşul de acasă şi de zilele când învăţam şi eu să merg. Vechea dezamăgire a mătuşii a fost lichidată şi dată uitării. Este naşa unei Betsey Trotwood în carne şi oase; iar Dora (fetiţa mea cea de a doua) spune că mătuşa prea o răsfaţă pe Betsey.

În buzunarul lui Peggotty se află un obiect voluminos. Nu e nimic altceva decât cartea cu crocodili, care între timp s-a cam jerpelit şi are multe file rupte şi prinse cu ace, dar pe care Peggotty o arată copiilor ca pe o relicvă de preţ. Îmi pare foarte ciudat să-mi văd chipul, aşa cum era în copilărie, privindu-mă dintre poveştile cu crocodili; şi chipul ăsta îmi aduce aminte de vechea cunoştinţă cu Brooks din Sheffield59.

În timpul acestei vacanţe de vară, văd în mijlocul băieţilor mei un bătrânel care construieşte zmeie uriaşe şi le urmăreşte cum plutesc prin văzduh cu o încântare de nedescris. Mă salută cu frenezie, şi făcându-mi nenumărate semne cu ochiul şi din cap, îmi şopteşte:

— Trotwood, are să-ţi facă desigur plăcere să auzi că am să isprăvesc de redactat memoriul îndată ce n-am să mai am nimic altceva de făcut, şi că mătuşa dumitale e cea mai extraordinară femeie din lume!

Cine-i această bătrână lady adusă de spate, care merge sprijinindu-se într-un baston, în a cărei ţinută disting urmele demnităţii şi frumuseţii apuse, încercând să ţină piept unei rătăciri certăreţe, neputincioase şi neliniştite a minţii? Se află într-o grădină; şi lângă ea stă în picioare o femeie aspră, întunecată, ofilită, cu o cicatrice albă de-a curmezişul buzei. Daţi-mi voie să trag cu urechea la ce vorbesc.

— Rosa, am uitat numele acestui gentleman.

Rosa se apleacă şi-i spune:

— Mister Copperfield.

— Mă bucur să vă văd, sir. Dar bag de seamă cu părere de rău că sunteţi în doliu. Sper că timpul are să vă aducă alinare.

Aprigă, însoţitoarea ei o dojeneşte, îi spune că nu sunt în doliu şi o pofteşte să se uite încă o dată şi încearcă s-o dezmeticească.

— L-aţi văzut pe fiul meu, sir? mă întreabă bătrâna lady. V-aţi împăcat?

Uitându-se fix la mine, îşi duce mâna la frunte şi geme. Deodată strigă cu un glas înfricoşător:

— Vino lângă mine, Rosa! A murit!

Rosa îngenunche la picioarele ei, şi ba o mângâie, ba o ceartă; aci îi spune fără cruţare: „L-am iubit mai mult decât l-ai iubit tu vreodată!”… pentru ca după aceea s-o strângă şi s-o legene la pieptul ei ca pe un copil bolnav. Aşa le las; aşa le regăsesc întotdeauna; aşa îşi irosesc timpul an după an.

Ce corabie e aceea care soseşte din Indii şi cine-i această lady căsătorită cu un Cresus scoţian, ursuz, cu urechi mari şi blegi? N-o fi cumva Julia Mills?

E chiar Julia Mills, înţepată şi frumoasă, însoţită de un negru, care-i va prezenta pe o tavă de aur scrisorile şi cărţile de vizită, şi de o femeie arămie, în rochie de olandă albă şi legată la cap cu o basma viu colorată, care în fiecare zi îi va aduce dejunul în budoar. Dar Julia nu mai ţine jurnal intim; nu mai cântă „Bocetul pentru o dragoste defunctă”; în schimb, necontenit se ceartă cu bătrânul Cresus scoţian, care e un fel de urs gălbui, cu pielea tăbăcită. Julia se scaldă în aur şi nu vorbeşte şi nu se mai gândeşte la nimic altceva decât la aur. Îmi plăcea mai mult când se afla în pustiul Saharei.

Sau poate că adevăratul pustiu al Saharei acesta e! Căci, deşi Julia are o casă somptuoasă, primeşte numeroase vizite şi dă în fiecare zi mese îmbelşugate, nu văd să crească

nimic proaspăt în preajma ei; nici o mlădiţă care să poată înmuguri şi înflori vreodată. Ştiu ce numeşte Julia „lumea bună”; printre oaspeţii ei se numără mister Jack Maldon, care are o slujbă la oficiul de brevete şi care-şi râde de acela din mâna căruia a primit-o şi care-mi spune că doctorul e „fermecător de învechit”. Dar dacă aşa-numita „lume bună” e alcătuită din asemenea gentlemen-i şi asemenea ladies cu mintea găunoasă, şi dacă esenţa ei este nepăsarea declarată faţă de orice ar putea grăbi sau frâna progresul omenirii, atunci, Julia, pesemne că ne-am rătăcit în pustiul Saharei şi că am face bine să căutăm o ieşire.

Iată-l şi pe doctorul Strong, bunul nostru prieten dintotdeauna, lucrând la dicţionarul lui (a ajuns la litera D) şi fericit în căsnicie, lângă soţia lui. Iat-o şi pe Cătana-Bătrână, care a devenit simţitor mai modestă şi a cărei influenţă e departe de a fi ce a fost altădată!

Şi ajung acum, destul de târziu, la vechiul şi scumpul meu prieten Traddles, care, cu aerul unui om foarte ocupat, lucrează în birourile lui din cartierul Temple, iar părul (pe unde n-a chelit) îi e mai zburlit, ca niciodată, datorită contactului cu peruca de avocat. Biroul lui e acoperit de teancuri uriaşe de hârtii; şi, rotindu-mi privirea, îi spun:

— Dacă acuma Sophy ar fi secretara ta, cred, Traddles, c-ar avea de lucru berechet!

— Ai dreptate, dragă Copperfield! Dar ce zile frumoase am trăit la Holborn Court! Nu-i aşa?

— Când ţi-a spus c-ai să ajungi judecător? Dar atunci lumea nu prea era de aceeaşi părere!

— În orice caz, dacă am să ajung vreodată…

— Ştii prea bine că ai să ajungi.

— Bine, dragă Copperfield, când am să ajung, am să istorisesc toată povestea, aşa cum am făgăduit.

Pornim pe jos, braţ la braţ. Mă duc la Traddles să iau parte la o masă de familie. E ziua de naştere a Sophyei şi, pe drum, Traddles îmi vorbeşte de norocul pe care l-a avut.

— Am izbutit, într-adevăr, dragă Copperfield, să realizez tot ce doream mai fierbinte. Reverendul Horace a fost mutat într-o parohie unde are patru sute cincizeci de lire venit pe an; cei doi flăcăi ai mei primesc o educaţie îngrijită, se disting la învăţătură şi sunt băieţi de ispravă: trei dintre cumnatele mele s-au măritat foarte bine; trei locuiesc cu noi: iar celelalte trei, de când s-a prăpădit missis Crewler, îngrijesc de casa reverendului Horace; şi toate sunt fericite.

— Afară de… am început eu.

— Afară de „Frumuseţea” noastră, a încuviinţat Traddles. Da. Păcat că s-a măritat cu un asemenea vagabond. Dar avea o anumită eleganţă şi strălucire cu care a vrăjit-o. Totuşi, acum, că am adus-o cu bine la noi acasă şi am scăpat-o de el, trebuie să căutăm s-o consolăm.

Casa lui Traddles este – sau ar fi putut să fie – una din acele case pe care el şi Sophy obişnuiau să le împartă în cursul plimbărilor lor de seară. E o casă mare; dar Traddles îşi ţine hârtiile în vestiar, iar ghetele stau lângă ele; dânsul şi Sophy stau înghesuiţi într-o odăiţă de la catul de sus, căci dormitoarele cele bune le-au lăsat „Frumuseţii” şi celorlalte fete. În toată casa nu-i nici o încăpere disponibilă; fiindcă, pentru un motiv sau altul, în casă se află întotdeauna un număr de „fete” pe care nu sunt în stare să-l stabilesc… La intrare ne întâmpină un stol de fete, care se reped să-l îmbrăţişeze şi să-l sărute pe Traddles, gata-gata să-l sufoce. Aici, unde locuieşte în permanenţă, o găsim pe biata „Frumuseţe” rămasă singură cu o fetiţă; aici, la masa dată pentru a sărbători ziua de naştere a lui Sophy, se află cele trei surori măritate, împreună cu cei trei bărbaţi ai lor, precum şi un frate al primului dintre aceştia, un văr al celui de al doilea şi o soră a celui de-al treilea, care, pare-mi-se, e logodită cu vărul celui de al doilea. Traddles, simplu şi inimos ca totdeauna, şade ca un patriarh la un capăt al acestei mese lungi; iar de la celălalt capăt, Sophy îl priveşte radioasă peste cuvertura veselă, pe care strălucesc tacâmuri ce nu sunt de aliaj Britannia.

Şi acum, când povestirea s-a sfârşit, îmi stăpânesc pofta de a mai zăbovi şi chipurile se şterg. Doar unul singur, care străluceşte în faţa mea ca o lumină cerească şi luminează în ochii mei toate celelalte, se înalţă mai presus de toate. Şi acela rămâne.

Întorc capul şi-l văd, lângă mine, în frumuseţea-i senină. Lumina lămpii a scăzut. Am stat şi am scris până în adâncul nopţii; dar prezenţa-i dragă, fără de care n-aş fi ajuns nicăieri, îmi ţine de urât.

O, Agnes, o, sufletul meu, fie ca în clipa din urmă chipul tău să fie tot lângă mine, fie ca în ziua când realitatea se va topi înaintea ochilor mei, ca umbrele pe care le alung acuma, fie ca în ziua aceea să te mai găsesc alături, de mine, arătând către cer!

SFÂRŞIT

1 Vezi vol. II, cap. XIX, p. 18 şi urm.

2 Vezi vol. II, cap. XXXVIII, p. 348.

3 Vezi vol. I, cap. X, p. 180.

4 Hamlet, I, 5.

5 Bath – staţiune balneară din sud-estul Angliei vestită pentru apele ei termale.

6 Micuţă floare (engl.).

7 Fructele unui arbore tropical cu acelaşi nume, originar din America Centrală (psidium guajava).

8 Fiertură de fulgi de ovăz (engl.).

9 Aluzie la un cuplet pentru copii (nursery rhyme), care spune că omul cu pricina şi-ar fi fript limba cu porridge rece.

10 Un sfert de penny, cea mai mică monedă divizionară engleză pe vremea lui Dickens.

11 Numele latin al Angliei; şi, începând din secolul al XVII-lea, personificarea poetică a Regatului Unit al Marii Britanii şi al Irlandei de Nord.

12 În Anglia, deoarece se obişnuieşte ca documentele oficiale să fie legate cu un şnur roşu, acesta este privit ca un simbol al formalismului şi al birocraţiei.

13 Cu alte cuvinte, realiza un venit de 350 lire pe an.

14 Paragon: model de virtute şi de perfecţiune.

15 Unitate de măsură pentru lichide folosită în Anglia; un quarter este egal cu 1,136 l.

16 Joc de cărţi răspândit în ţările anglo-saxone.

17 Cu alte cuvinte: fără lexicografi; „doctorul Johnson” pomenit în text este celebrul critic, eseist şi lexicograf englez Samuel Johnson (1709-1784), al cărui Dicţionar al limbii engleze (A Dictionary of the English Language), publicat în 1755, a reprezentat o contribuţie preţioasă la dezvoltarea lingvisticii anglo-saxone.

18 Hotarul între oraşul vechi – City – şi noile cartiere ale Londrei.

19 Pod peste Tamisa, ridicat în secolul al XVIII-lea în cartierul Blackfriars.

20 Complex de venerabile edificii bisericeşti din Londra, dominat de catedrala Westminster (ridicată între 1232 şi 1534), unul dintre monumentele de seamă ale artei gotice engleze.

21 Veche închisoare londoneză, între 1816 şi 1890.

22 Cumplita molimă care a bântuit la Londra în 1655, secerând aproape 100000 de vieţi.

23 Este vorba de Westminster Bridge, pod construit între 1739 şi 1750.

24 Richard Wittinghton, lord-primar al Londrei de la sfârşitul secolului al XIV-lea şi de la începutul celui de-al XV-lea; textul face aluzie la două amănunte ale biografiei, în mare măsură legendară, a acestui demnitar: primul, că în tinereţe ar fi fost înfiat de un bogat negustor londonez, în casa căruia ar fi fost persecutat de slugi, şi, în special, de un

bucătar; al doilea, că ar fi făcut avere vânzându-şi pisica unui cârmuitor răsăritean, a cărui ţară era binecuvântată de şoareci şi şobolani.

25 Abreviere pentru expresia latinească Deo volente – cu voia lui Dumnezeu.

26 Ultimele trei litere ale cuvântului London (forma englezească a numelui oraşului Londra).

27 Cartierul aristocratic al Londrei.

28 Expresii latineşti; în esse: actuală; în posse: viitoarea.

29 În original, asemănarea pronunţiei cuvintelor corespunzătoare (elephants şi elements) fiind mai mare, lapsusul e mai plauzibil.

30 În limba engleză, heap, cuvântul corespunzător românescului „grămadă”, este omofon cu Heep, numele personajului, şi această împrejurare permite autorului să facă un joc de cuvinte.

31 Vezi vol. I, cap. XVII, p. 324.

32 Cântecul la care se referă este evident Auld Lang Syne; epitetul de „Nemuritor perceptor al accizelor” se explică prin aceea că Robert Burns a îndeplinit timp îndelungat slujba de perceptor, în ce priveşte precizarea că şi-a avut leagănul dincolo de Tweed, ea are menirea să arate că poetul era scoţian, fluviul Tweed formând hotarul între Anglia şi Scoţia.

33 Distihul citat aparţine cunoscutei Elegii de ţară (Elegy în a Country Churchyard), a poetului englez Thomas Gray (1716-1771).

34 Edward, principe de Wales (1330-1376), poreclit Prinţul Negru, pesemne pentru că purta o armură neagră; a luat parte la aşa-numitul Război de o sută de ani dintre Anglia şi Franţa şi este înmormântat în catedrala din Canterbury.

35 Parafrazare a cuvintelor vrăjitoarei din Macbeth (Actul I, scena 3).

36 Hamlet, Actul III, scena 4.

37 Vers din cântecul The Death of Nelson (Moartea lui Nelson) de John Braham (1774-1856).

38 Primele două versuri ale unui mic poem închinat de Byron poetului irlandez Thomas Moore (1779-1852).

39 În Anglia, funcţionar administrativ însărcinat cu executarea legilor şi a creanţelor.

40 Abreviere pentru latinescul versus = contra.

41 Este vorba de Edward al II-lea, rege al Angliei (1307-1327), care a încercat să-i subjuge pe scoţieni, dar a fost înfrânt de Robert Bruce la Bannockburn în 1314.

42 Versuri din Scots Wha Hae (Marşul lui Robert Bruce spre Bannockburn) de Robert Burns.

43 Oraş situat cam la jumătatea distanţei dintre Londra şi Yarmouth şi la 18 km de litoral.

44 Resac: întoarcerea violentă a unui val după ce s-a lovit de un obstacol.

45 Corabie de mărime mijlocie, cu două catarge.

46 Tricou de lână groasă, albastră, purtat de marinarii englezi; numit astfel după insula Guernsey din Canalul Mânecii.

47 Citat din Iuliu Cezar de Shakespeare, Actul IV, scena 3.

48 Este vorba de pictorul olandez Adrian van Ostade (1610-1684).

49 Casa Vămilor, sediul administraţiei vamale britanice, unde se efectuează şi controlul călătorilor debarcaţi în portul Londrei.

50 Numele uneia dintre cele patru mari organizaţii profesionale ale juriştilor englezi şi în acelaşi timp numele complexului de clădiri grupate în preajma sediului ei, în care se află birourile membrilor.

51 Aripă a vechiului palat regal Westminster (construit în 1399), singura ce s-a păstrat până în zilele noastre; până în 1882 a servit ca palat de justiţie, adăpostind principalele instanţe de judecată ale Londrei şi ale Angliei.

52 Aliaj de cositor şi antimoniu, care imită argintul.

53 Abreviere pentru demander – reclamant.

54 Praznicul Sfântului Mihail, înscris în calendarul englezesc la 29 septembrie; potrivit tradiţiei, marchează începutul celui de al treilea trimestru al activităţii instanţelor judiciare superioare din Anglia.

55 Constable (sau petty constable): în Anglia, gardian sau agent de poliţie comunală: până în 1856 se alegea pe termen de un an; funcţiunea era onorifică şi obligatorie.

56 În administraţia locală engleză, şeful puterii executive în comitate.

57 Nu nouă; primele două cuvinte ale unui psalm de mulţumire (115).

58 Terpsihora – în mitologia greacă muza dansului şi a corurilor.

59 Vezi vol. I, cap. II, p. 36.